

Tomolya János

Békefenntartó kézikönyv

ZRÍNYI KIADÓ

Tomolya János

Békefenntartó kézikönyv

ZRÍNYI KIADÓ
Budapest

© Tomolya János, 2010
© HM Zrínyi Nonprofit Kft. – Zrínyi Kiadó, 2010
Második, átdolgozott kiadás

Fotók: Zrínyi Kiadó, archív

ISBN 978-963-327-504-7

Előszó

A „Békefenntartó kézikönyv” 2004-es első kiadása óta sok minden történt a világban politikai, gazdasági, társadalmi és katonai értelemben egyaránt. A biztonságpolitikai környezet változásai a világ egyes térségeit tekintve eltérő fejleményeket mutatnak: vannak egyértelműen pozitív változások, ám vannak olyan térségek, ahol ezek a változások a korábban is meglévő kihívások súlyosbodását mutatják, más régiókban pedig az eddig viszonylag nyugodt helyzetet szélsőséges és terroristamozgalmak tevékenységének gyors eszkalációja, illetve annak közeli veszélye jellemzi.

A nemzetközi közösségnek a béke és biztonság megőrzésben, a válságok kezelésében, stabilizációs és újjáépítési műveletekben szerzett tapasztalatai egyre világosabban jelzik a biztonság átfogó értelmezésének fontosságát, a katonai erő szükségességének, de nem mindenhatóságának felismerését.

A hagyományos jellegű békefenntartó missziók esetében is megfigyelhető, hogy a fegyvertelen katonai megfigyelők, vagy például a felek közötti ellenségeskedések kiújulásának megelőzését szolgáló műveletek csak a status quo biztosítására képesek, de a válság megoldása nem része a feladatuknak. Minden abba az irányba mutat, hogy egy válsághelyzet megoldásához a katonai erőn túl szükség van mindazon szervezetek közreműködésére, amelyek együttes erőfeszítésének eredményeként tartós megoldások érhetők el.

A Magyar Honvédségben is sok változás történt 2004 óta: békeidőszakban megszűnt a sorozás intézménye, áttértünk az önkéntes katonai szolgálat rendszerére, befejeződött a haderő hosszú távra szóló szervezeti kereteinek kialakítása, végül, de nem utolsósorban, a Ma-

gyar Köztársaság kormánya elfogadta a joggal régóta hiányolt Nemzeti Katonai Stratégiát.

Van azonban, ami nem változott. Magyarország mint a NATO és az Európai Unió tagországa – szövetségeseihez és partnereihez hasonlóan – mindent megtesz annak érdekében, hogy a rendelkezésre álló erőforrásaival arányosan hozzájáruljon mindazon konfliktus és válsághelyzet kezeléséhez, amelyek közvetlenül vagy közvetve érintik országunk biztonságát.

A fentiek tükrében egyértelmű, hogy a békefenntartás, a válságkezelés, a stabilizációs és újjáépítési műveletekben való részvétel a Magyar Honvédség számára a mindennapok részévé vált. Most már huzamosabb ideje közel ezer katonánk szolgál nemzetközi műveletekben, és ezt az ambíciószintet a jövőben is tartani akarjuk.

A válságok és azok kezelésének komplex jellege megköveteli, hogy katonáinkat kiképezzük és felkészítsük mindazon feladatok ellátására, amit a különböző missziók és műveletek igényelnek, a járőrözésen, a megfigyelőpontok működtetésén, a mentoráláson és a műveleti terület lakosságával, helyi képviselőivel, a különböző nemzetközi és nem kormányzati szervezetek munkatársaival történő együttműködésen túl, ha szükséges, a harc megvívására is.

A Magyar Honvédség vezetésének mindent meg kell tenni annak érdekében, hogy e feladatok végrehajtásához ne csak a biztonságos működéshez szükséges feltételeket, hanem a megfelelő kiképzést és felkészítést is biztosítsa. Ehhez nyújt nagy segítséget a „Békefenntartó kézikönyv” újabb kiadása.

Bali József
védelempolitikai szakállamtitkár

Bevezetés

A civilizáció mindig is magában hordozta a klánok, törzsek, népcsoportok közötti összecsapásokat, harcokat és háborúkat. A történelem nem csak a civilizáció fejlődése, hanem egyben a haditechnika, a harc megvívásának és a háború művészetének evolúciója is. A háború megvívásának történetével szemben a békefenntartás története csupán néhány évtizedes múltra tekint vissza.

Az ENSZ békefenntartó műveletei az 1940-es évek végén kezdődtek, amikor a frissen megalakult szervezet megfigyelőket küldött Kasmírba és a Közel-Keletre. Ezek a missziók fegyvertelen megfigyelő jellegűek voltak, és ezek a formák még ma is léteznek. Ezen missziók tapasztalatai alapján alkotta meg az ENSZ azokat az elveket, amelyeken a jelenlegi küldetések alapulnak. Az ENSZ békefenntartó eljárásai fokozatosan fejlődtek ki, ötvözve azokat a tapasztalatokat, néha negatívakat is, amelyek a különböző missziókból származtak, mint például az 1956-os egyiptomi, vagy az ODUC-misszió Kongóban, UNTAG-misszió Namíbiában stb.

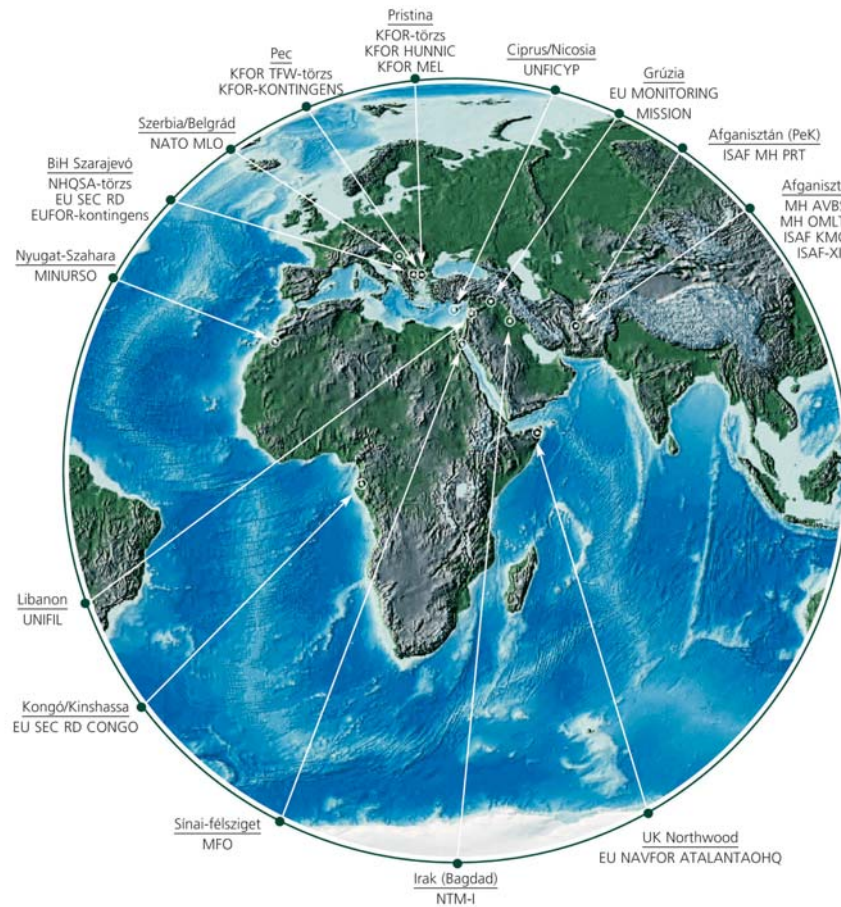
Bár bizonyos tekintetben már évszázadok óta lehet békefenntartó akciókról beszélni, a fogalom kifejezetten a második világháború után kialakult nemzetközi renddel fonódott össze. Kialakulásának legfőbb oka abban található, hogy hamar kiderült: az új rend nem képes hatékonyan biztosítani a békét, elsősorban a Biztonsági Tanács megbénulása, az eltérő hidegháborús nagyhatalmi érdekek miatt. A békefenntartás intézményét alapvetően az ENSZ-hez kötjük, bár a fogalom nem szerepel a világszervezet alapokmányában. Alkalmazását általában az alapokmány VI. (Viszályok békés rendezése), illetve VII. (Eljárás a béke veszélyeztetése, a béke megszegése és támadó cselekmények esetében) fejezeteire szokás visszavezetni. Ugyanakkor az ENSZ számos okmányában leírják a békefenntartás fogalmát, és a gyakorlatban alkalmazzák is. Békefenntartó tevékenységet nem kizárólag az ENSZ végezhet, hanem regionális nemzetközi szervezetek vagy államok alkalmi (ad hoc) csoportja is, az ENSZ Alapokmány 53. cikkelye alapján, a BT felhatalmazására.

A békefenntartó missziók első generációjának – és egyáltalán a békefenntartásnak – a kiindulópontját 1956-hoz szokás kötni, amikor a szuezi válság lezárását követően elindult az ENSZ UNEF I. nevű missziója. A Szezei-csatorna és a Szinai-félsziget területén volt hivatott biztosítani, hogy ne újuljon ki az ellenségeskedés az egyiptomiak és az izraeliek között. Az ezt követő missziók egymáshoz meglehetősen hasonlóak voltak. Mind az ENSZ Biztonsági Tanácsának felhatalmazására indult, és elsősorban államközi konfliktusok megfékezését szolgálták. Elindulásukra csak az érintett államok beleegyezésével kerülhetett sor.

Ennek megfelelően alacsony kockázattal jártak, nem volt szükség nagy létszámú haderőre, így nagyobb költségvetésre sem. Az elsőgenerációs békefenntartó missziók alapelve a semlegesség és pártatlanság volt, a csapatok – ha egyáltalán fel voltak fegyverezve – fegyverüket csak önvédelmi célból használhatták. A hidegháború végét követően előtérbe kerülő új típusú konfliktusokban a békefenntartás hagyományos módszere már nem lehetett elég hatékony.

Ezt ismerte fel Boutros-Ghali ENSZ-főtitkár, aki 1992-ben elkészítette „Agenda for Peace” elnevezésű békeprogramját. Boutros-Ghali az ENSZ Biztonsági Tanácsának felkérésére készítette el a világszervezet békét és biztonságot szolgáló tevékenységének elemzését, a válságok, konfliktusok megakadályozására alkalmazandó eszközök meghatározását a megváltozott világ új kihívásainak figyelembevételével.

Ajánlásában a főtitkár elemezte a változó világ összefüggéseit, a világszervezet pénzügyi problémáit és a lehetséges kiutat, valamint a személyi állomány biztonságát érintő kérdéseket. Az ajánlás gerincét az az elemzés és meghatározás alkotja, amellyel az ENSZ Alapokmányban foglaltak hatékonyabban valósíthatók meg a nemzetközi béke érdekében. A béke megőrzését, visszaállítását segítő és az általa leírt négy eszköz teljes mértékben lefedi és képes kezelni a feszültségek kialakulását, a válság kezelésének és a konfliktus megelőzés-

Magyar katonák missziós szolgálati helyei 2009-ben

sének minden elemét. A dokumentum az új generációs békefenntartás alapvető dokumentumává vált.

Az új elképzeléseknek megoldást kellett nyújtaniuk azokra a körülményekre, amelyek az új típusú konfliktusokat jellemezték. Az utóbbi másfél évtized konfliktusai zömmel államokon belül alakultak ki. A békefenntartóknak általában még folyamatban lévő válságokba kellett beavatkozniuk, ami azt is jelentette, hogy jelentősen megnőtt az általuk vállalt kockázat, a sikeres misszióhoz szükséges létszám és költségvetés is. A béke fenntartása önmagában nagyon ritkán vezetett a konfliktus rendezéséhez: felismerték, hogy a konfliktust követően is aktív beavatkozásra van szükség, s mindez csak a politikai, gazdasági, katonai, rendészeti és humanitárius munka összehangolásával lehet hatékony.

A bipoláris világrend, a Kelet–Nyugat globális szembenállása megszűntével világszerte megnőtt a helyi konfliktusok száma, amely egyre több békefenntartó misszió létrehozását követeli az ENSZ-től. Ezt legjobban talán a következő adatok szemléltetik: az ENSZ vezette békefenntartó műveletek száma 1945–1987 között 13, míg 1987–1992 között újabb 13, ugyanezen öt év alatt mintegy 800 békefenntartó veszette életét 42 különböző országban.

Természetesen az ENSZ lehetőségei korlátozottak, így egyre gyakrabban találkozni NATO, EU vagy EBESZ vezette küldetésekkel (Bosznia, Grúzia). 2003 óta az Európai Unió is egyre aktívabb szerepet játszik, és a jövőben talán még intenzívebben kíván a műveletekben részt venni. Ezt bizonyítja az EUROCOP részvétele a KFOR-ban 2000-ben, az úgynevezett „CONCORDIA művelet” végrehajtása Macedóniában 2003-ban és az SFOR átvétele Boszniában 2004-ben.

A jugoszláv polgárháború óta a NATO figyelmé mind erőteljesebben terelődik a nem kifejezetten háborús műveletek felé. Az is világossá vált néhány negatív tapasztalat alapján (például a kanadai ejtőernyősök szomáliai „leszereplése”, aminek következményeként az ezredet fel is oszlatták), hogy néha a legjobban felkészített katonák számára is szükséges speciális békefenntartó kiképzés. Ezt a megállapítást nem csak az magyarázza, hogy az ENSZ egésze alatt végrehajtott műveletek speciális ismereteket és eljárásokat követelnek meg, hanem az a tény is, hogy nincs két egyforma misszió.

A fentiek alapján láthatjuk, hogy maga a békefenntartás is hosszú fejlődésen ment keresztül, ma is változik, fejlődik. Az ENSZ szakembe-

rei jelenleg a békefenntartás két generációját különböztetik meg elfogadottan, vagyis az 1945–1988 közötti műveleteket, illetve az 1988-tól napjainkig tartókat.

A békefenntartás az egész világon, így térségünkben és Magyarországon is „átrajzolta” a biztonság- és védelempolitikát, a haderő-átalakítást, a Magyar Honvédség (MH) felkészítését és mindennapjait. Az elmúlt tíz év során a magyar haderő óriási utat tett meg a statikus országvédelemtől a missziós hadsereggé történő átalakulásig. A változások nemcsak (vagy nem elsősorban) katonaiak. 1995-től kezdve Magyarországon lényegesen megváltozott a politikai gondolkodás a haderő alkalmazásáról, a szövetségi (NATO, Európai Unió) követelmények teljesítéséről, a hadsereg feladatrendszeréről.

Ma a Magyar Honvédség elsősorban nemzetközi békeműveletekre szakosodott, profeszionalissá váló önkéntes haderő, amelynek elsődleges feladata egyértelműen a külföldi missziós tevékenység. Ugyanakkor azt is meg kell jegyezni, hogy a háborús művelet, a béketámogató művelet és a humanitárius segítségnyújtás sokszor nem határolódik el élesen egymástól, sőt időnként egyszerre kell e feladatokat ellátni.

Charles Krulak, az amerikai tengerészgyalogság tábornoka által az 1990-es évek végén kidolgozott „Három elemű háború” koncepció szerint a magas intenzitású háborús művelet, a békefenntartó művelet és a humanitárius segítségnyújtás egymást átfedő tevékenység.

A magyar katonák a nemzetközi békefenntartás kezdeteitől kiveszik részüket a különböző missziókban. A több mint százéves múltira visszatekintő, modern értelemben vett békefenntartás bizonyos értelemben magyar találmány. Az 1897-es véres krétai zavargások megakadályozására Pintér Gyula, az Osztrák–Magyar Monarchia konzulja a zavargások megakadályozása érdekében – a külképviselet védelmére kivezényelt – osztrák–magyar matrózok egy részét a város török–görög negyedének határára irányította kordonszolgálatra, hogy tartsák távol egymástól a feleket. Magyar katonák részt vettek a kínai bokszerláadás (1901) utáni helyzet normalizálásában, óvták a békét Koszovóban (1902–1907) és Albániában (1902–1914).

Valójában Magyarország 1973-ban kapcsolódott be a modern kori békefenntartói feladatokba, amikor hazánkat is felkérték a vietnami háborút lezáró párizsi egyezmény betartására létrehozott nemzetközi ellenőrző és felügyelő bizottságba.

A kilencvenes évek közepén Magyarország csatlakozott az ENSZ-erők Cipruson (UNFICYP) és a Sínai-félszigeten állomásozó Többnemzeti-szerű Erők és Megfigyelők (MFO) missziókhöz, s ettől az időszaktól kezdve hazánk aktív szerepet tölt be a nemzetközi válságkezelésben és békefenntartásban.

A kilencvenes évek második felében kiemelkedő jelentőségű volt a boszniai (IFOR/SFOR) és a koszovói (KFOR) válság rendezésében való aktív részvételünk. 2003-ban csatlakoztunk az Afganisztánban tevékenykedő Nemzetközi Biztonsági Támogató Erőhöz (ISAF). Az iraki stabilizáló erők kötelékében 2004 végéig tevékenykedő háromszáz fős magyar szállítózászlóalj, illetve az Afganisztánban szolgáló magyar kontingens példája megmutatta: a Magyar Honvédség immár határaitól több ezer kilométeres távolságban is képes az ország érdekeit védve fellépni, ami rendkívül nagy elmozdulást jelentett a korábbi idősákhöz képest.

A békefenntartás, a válságkezelés a Magyar Honvédség nemzeti feladatai közé került, ennek megerősítésére a kormány 2004-ben úgy döntött: hazánk ezer katonát biztosít folyamatosan a nemzetközi válságkezelési és békefenntartói feladatokba. Ez az ezer fős azóta is részt vesz a nemzetközi műveletekben.

Az ENSZ-közygűlés 2002. december 11-én úgy döntött, hogy május 29-ét az ENSZ-békefenntartók nemzetközi napjává nyilvánítja, amelyet a Magyar Honvédség is minden évben megünnepel. Az elmúlt évtizedek során a békefenntartó katonák a világ különböző válságövezeteiben teljesítették a nemzetközi béke és biztonság megóvása és fenntartása érdekében a küldetésüket.

Az ENSZ békefenntartóinak az emberiség érdekében végzett, kiemelkedően fontos tevékenységét 1988-ban Nobel-békedíjjal ismerték el.

A békefenntartás „tapasztalatokon alapuló művészet”. Ennélfogva természetesen ez a kézikönyv nem adhat minden helyzetre kész receptet, megoldási javaslatot, de összegezve az ENSZ és más szervezetek az elmúlt negyven évben megszerzett tapasztalatait, adhat egyfajta általános irányítást a felhasználók számára. Ugyanakkor rendszeres időközönként – az új tapasztalatok fényében – újra és újra át kell tekinteni az elveket, eljárásokat és technikákat.

Néha a békefenntartó küldetések kudarcba fulladtak, a kitűzött céljaikat nem sikerült elérni, sőt jelentős veszteségekhez vagy a békefenntartók megaláztatásához vezettek (Szomália, Bosznia). Tekintettel arra, hogy a Magyar Hon-

védség évek óta átlagosan mintegy ezer főt tart tartósan külföldön különböző műveletekben, megállapíthatjuk, hogy a Magyar Honvédség erejéhez mérten, de hosszú távon remélhetőleg növekvő mértékben, a jövőben is kiveszi a részét az ENSZ- és EBESZ-tagságunkból, az Európai Unióhoz, valamint az Észak-atlanti Szerződés Szervezetéhez való tartozásunkból fakadó békefenntartó, béketámogató feladatokból.

A „Békefenntartó kézikönyv” című kiadvány, nevéből is fakadóan, egyszerre ad elméleti ismereteket a katonai hierarchia magasabb szintjén található felhasználók és a küldetések gyakorlati megvalósításához szükséges útmutatókat, példákat a valós végrehajtással foglalkozó szakértők részére is. A kézikönyvnek nincs olyan célja, hogy minden helyzetre kész megoldást adjon, hiszen minden küldetés különböző, és még ugyanazon misszióban is a különböző helyzetek különböző megoldásokat követelnek.

A fentiek alapján a kézikönyvvel két fő célt kívánunk elérni. Az egyik, hogy a már említett balsikerek, továbbá a 2004 óta eltelt időben lezajlott műveletek, küldetések tapasztalatait is felhasználva, az azóta eltelt időben bekövetkezett változásokat is figyelembe véve, egy olyan kézikönyvet adjunk a felhasználó kezébe, amely összefoglalja a békefenntartás során kivetendő elveket, reagáljon az azokban esetlegesen bekövetkezett változásokra. Ezenfelül elméleti útmutatást adjon elsősorban a zászlóalj szintjén dolgozó szakértőknek a béketámogató, válságkezelő műveletek tervezésekor és vezetésekor felmerülő kérdések megválaszolásához, valamint rávilágítson a hadügyben bekövetkezett változásokra, amelyek alapjaiban változtatták meg a hadviselés természetét.

Emellett a kézikönyv segítségével a honvédelmi fogalmak közé be kívánjuk vezetni a „gender”, „a gender mainstreaming” és a „globális békemutató” fogalmát. Ezért az említett fogalmak magyarzataira nagyobb figyelmet fordítunk.

A kiadvány másik fő célja, hogy gyakorlati útmutatást adjon az MH külföldi szerezvényeiben részt vevők számára. A békefenntartó, béketámogató technikákat és eljárásokat egybeegyezően pedig segítséget nyújtson a különböző missziókra felkészülők és felkészítők részére, másfelől a műveletekben részt vevőknek (elsősorban zászlóalj- és századszinten) tanácsokat adjon a különböző helyzetekben való tevékenységre, és segítsen elkerülni a küldetésekben rejlő veszélyforrásokat.

A veszélyforrások között hangsúlyos szerepet kapott az improvizált robbanószerkezetek (IED) elemzése. Sajnálatosan szomorú tény, hogy a Magyar Honvédség három legutóbbi hősi halottja is ilyen szerkezet áldozata lett.

Nagy Richárd szakaszvezető 2004. júniusi, Kovács Gyula főtörzsőrmester 2008. júniusi és Németh Krisztián százados 2008. júliusi tragikus halála jelzi, hogy az IED elleni harcban minden szabály betartása ellenére is történhetnek és történnek is halálos kimenetelű események.

Tekintettel a fentiekre – a kézikönyv adta lehetőségeken belül, nem helyettesítve az IED-ekkel

kapcsolatos speciális felkészítést – külön figyelmet fordítottunk az IED-k fejlődésének a bemutatására, illetve azon rendszabályokra, amelyek lehetővé teszik hatástalanításukat.

A „Békefenntartó kézikönyv” nem helyettesíti a Magyar Honvédség e témához kapcsolódó doktrínáit, a doktrinarendszer harmadik, támogató kiadványok szintjén helyezkedik el. Tartalmában összefoglalja, nyelvezetében egyszerű módon, csaknem száz ábra és mintegy kilencven kép felhasználásával magyarázza a békefenntartás gyakorlati fogásait, segíti a békefenntartásban részt vevők munkáját.

A hidegháború végével nem köszöntött be az örök béke. Új veszélyek jelentek meg, amelyek fenyegetik a nemzetközi békét és biztonságot, az egyént és a kisebb-nagyobb közösségeket is. Az új veszélyeket felismerték a nemzetközi élet szereplői, beleértve a különböző nemzetközi szervezeteket, akik a világ békéjének megteremtése és megtartása érdekében mind gyakoribbá és szorosabbá teszik együttműködésüket. A nemzetközi szervezetek egymást segítve törekednek az új kihívások gyors, hatékony, legitim és hiteles megválaszolására.

A világpolitika nemzetközi szereplőinek magatartásában egyidejűleg vannak kooperatív és konfliktusos elemek. A konfliktusok általában a szereplők közötti érdekellentétekből adódnak. Ugyanakkor azokon a területeken, ahol a szemben álló felek egyetértenek, a konfliktusok ellenére is mindent megtesznek annak érdekében, hogy megakadályozzák az erőszak-alkalmazást, vagyis a háború kitörését. A válságkezelést ilyen értelemben tehát a konfliktus ellenőrzésének tekinthetjük, vagy egyfajta, a háború elkerülésére irányuló stratégiának. Ez természetesen nem oldja meg a konfliktust, de a legrosszabb, a háború elkerülhető.

Konfliktusok mindig is voltak, de a válságkezelés elmélete csak az utóbbi időben alakult ki. Az 1962-es kubai válság után kezdtek foglalkozni explicit módon a válságkezelés elméletével. Több szempontból kezdték a válságokat vizsgálni, visszamenőlegesen is.

Főbb szempontok:

- az információfeldolgozás kérdése;
- a válság feltételei közti döntéshozatal;
- a katonai és diplomáciai (politikai) akciók koordinálása;
- az ellenféllel a válság feltételei közötti kommunikáció kérdése.

A hatékony és sikeres válságkezelés alapja a politikai célok és eszközök kölcsönös korlátozása. Önmagában persze ez a készség nem elegendő a sikerhez, kellene más, normatív feltételek is.

1. FEJEZET

A békefenntartás általános elvei

Hét feltétel a sikeres válságkezeléshez:

1. A katonai opciókat polgári, civil, politikai ellenőrzés alá kell rendelni.
2. A katonai akciók ütemezésében szünetet kell tartani: elegendő időt kell adni mindkét félnek a diplomáciai jelzések cseréjére, hogy fel tudják mérni a helyzetet, és a felmerülő javaslatokra józanul próbáljanak válaszolni.
3. A diplomáciai és katonai lépések koordinálása: bármilyen katonai lépést tesznek a szemben álló felek, óvatosan koordinálni kell ezeket a politikai és diplomáciai akciókkal. Az így létrejött kommunikációt egy integrált stratégia részévé kell tenni.
4. A katonai erő alkalmazására való elszánt-ságot ki kell jelezni, amelynek arányban kell állnia a krízis tárgyával, okával.
5. Az ellenfélben nem szabad azt az érzetet kelteni, hogy átfogó támadásra kerül sor, mert megelőző csapásokat válthat ki.
6. Olyan katonai, diplomáciai lehetőségeket kell választani, amelyek inkább a választás, a békés megoldás lehetőségét vetik fel és nem a katonai megoldást.
7. A válságból való kilábaláskor hagyjuk meg a lehetőséget a megalázás nélküli megoldásokra (face saving – arcmegeőrzés).

A Magyar Köztársaság stabilitását befolyásoló kihívások

A világ páratlan, az élet minden területét szinte egyidejűleg érintő átalakulás korszakába lépett. Soha nem tapasztalt együttműködés és kölcsönös függőség alakult ki az államok, régiók között. Ez alapvetően pozitívan hat a világ fejlődésére, elkerülhetetlenné teszi a technológiai, gazdasági és társadalmi fejlődés vívmányainak megosztását, csökkenti a politikai határok jelentőségét, segíti a szomszédos térségek természetes integrációját, kitágítja a kulturális teret. Új piacok nyílnak meg, új, korszerű technológiák válnak hozzáférhetővé. Az erőteljes nemzetközi tőkeáramlás új fejlesztési lehetőségeket teremt.

A kultúrák, gazdaságok és társadalmak közvetlen hatást gyakorolnak egymásra. A globalizáció egyfelől összeköt, értékeket és magatartási modelleket közvetít, másfelől el is választ, hiszen civilizációs törésvonalakat tudatosít. Mindez az identitás elvesztésétől, a történelmi gyökereik elvágásától való félelemmel jár.

Az új kihívások – ideértve a természeti erőforrások gyorsuló fogyasztását és a globális környezeti kockázatok erősödését – többnyire csak átfogó, multilaterális keretekben kezelhetők. Felértékelődik a közös szabályozás, az európai integráció jelentősége, szükség van a NATO szerepvállalására, az Európai Unió közös kül- és biztonságpolitikájának elmélyítésére és az Egyesült Nemzetek Szervezetén belüli hatékony együttműködésre. A nemzetközi kapcsolatokra az államokkal vetekedő hatást gyakorló nem állami szereplők megjelenése, és megerősödése megkívánja a nemzetállamok kizárólagosságára épülő eszközök továbbfejlesztését és a nemzetközi szervezetek reformját.

Magyarországnak, mint európai országnak, a biztonság és stabilitás szemszögéből elválaszthatatlan kötései vannak a kontinens biztonságához, a globális kihívások európai válaszaihoz, a béke és biztonság nemzetközi szereplőjéhez és a nemzeti biztonsági elemekhez.

Az európai biztonsági környezet alakulása

A biztonság általános vizsgálata során az elmúlt évszázadban a fogalom tartalmának jelentős módosulása következett be. A második világháborút követően a nemzetközi kapcsolatok rendszerében alkalmazott biztonság-fogalom a védelmet, a védekezést jelentette, a veszély – általában egy külső fegyveres támadás – elhárítását célozta.

A huszadik század második felében előtérbe került új filozófia már azon a felismerésen alapult, hogy a biztonság, a prevenció – megelőzés – politikai, jogi, intézményi, infrastrukturális, kommunikációs és nemzetközi garanciáira épülve a veszélyek aktivizálódásának megelőzését jelenti. Az európai biztonsági környezetben a veszélyforrások, kockázatok és kihívások nem csupán regionális, hanem globális formában is jelentkeznek, közöttük hierarchikus kapcsolat alakult ki, befolyásuk időben és térben változó mértékben érvényesül.

A nyolcvanas évek végére kialakult biztonságpolitikai vákuum, a konfigurált ellenségkép – a Varsói Szerződés, a Szovjetunió – megszűnése új veszélyek keresését, új biztonsági kihívások felismerését, számbavételét eredményezte.

A hidegháború „megbízható”, szilárd egyensúlyát dezintegrációs és integrációs mozgások, valamint a gyökeres átalakulást kíséző társadalmi-gazdasági válságok ingatták meg – a stabilitás és az instabilitás elemei egyaránt érvényesülnek.

Minimálisra csökkent a hagyományos tömegháború, valamint a globális nukleáris összecsapás esélye, ugyanakkor a globalizáció kibontakozása, hatásainak felerősödése előtérbe helyezte a nem katonai jellegű veszélyeket. Általánosságban megállapítható, hogy Európa biztonságát nem a katonai szembenállás, hanem egyes országok belső vagy külső politikai, társadalmi és gazdasági zavarai, főleg a belső egyensúlyvesztésből adódó konfliktusai fenyegetik.

A globális veszélyforrások

Az egyes országok biztonsága szorosan összefügg sok más, nem csupán közeli országéval. Az eddigieknél sokkal rugalmasabb alkalmazkodást megkövetelő, kevésbé kiszámítható helyzetekre kell felkészülni. A biztonság átfogó kategória, a katonai mellett figyelembe kell venni politikai, emberi és kisebbségi jogi, gazdasági, információs és technológiai, környezeti, valamint egészségügyi vetületeit is. A szociális biztonság alapkérdése a hátrányos helyzetű csoportok felzárkóztatása, a társadalmi kirekesztés csökkentése, a szegénység enyhítése, a kirívó jövedelemkülönbségek mérséklése. A kihívások egy időben, egymást erősítve jelenhetnek meg. Az ország biztonsága nem választható el állampolgárainak biztonságérzetétől sem.

Bár nem azonos módon és mértékben, de a nemzetközi közösség egészét érintik a globális biztonsági kihívások. Ilyenek a gazdasági-társadalmi feszültségek, a szélsőséges ideológiák, az etnikai kirekesztés, a nemzetközi terrorizmus, a tömegpusztító fegyverek és hordozóeszközök terjedése, a természeti és ember okozta katasztrófák, a közegészségügyi-járványügyi és élelmiszer-biztonsági kockázatok, az illegális kábítószer- és fegyverkereskedelem, a nemzetközi szervezett bűnözés, különösen ezek kombinációja. Hatásukat tovább erősíthetik az egyes államok működésének gyengeségéből fakadó kockázatok.

A hagyományos fenyegetések egyes régiókban jelentős veszélyt jelentenek, másol mérséklődtek. Európa – így Magyarország – és Észak-Amerika hagyományos katonai veszélyzetettsége rövid és középtávon alacsony. Reagálni kell azonban a világ más részein jelentkező fenyegetésekre, az adott régió államait

1. számú kép: A Katrina hurrikán a világűrből

és közvetve az egész euro-atlanti térséget is érintő hagyományos konfliktusokra.

A civilizáció jövője a környezet terhelésének csökkentésétől, a természeti erőforrások fenntartható használatától függ. A világnak a legszélesebb összefogással kell a felgyorsult éghajlatváltozást és veszélyes hatásait kezelni, a vízellátási nehézségekkel és az árvizek okozta katasztrófákkal megküzdeni, a környezetpusztulást és a biológiai sokféleség csökkenését megállítani.

A növekedéshez a termelés, tehát a nyersanyagok és a technológia biztonsága mellett elengedhetetlen a kereskedelmi kapcsolatok, tehát a piac biztonsága. Komoly kihívás az energiaszükséglet kielégítése, mert a meg nem újuló energiaforrások előfordulása egyenlőtlen, ráadásul a lelőhelyek és szállítási útvonalak jelentős része instabil régiókban és államokban található, ami növeli az erőforrásokat igénylő fejlett világ kiszolgáltatottságát.

A globális biztonsági kihívások tömeges migrációs áramlatokat indíthatnak el. A nemzetközi migrációs folyamatok egyre meghatározóbb tényezőként jelentkeznek a világon. Fontos szerepet játszanak az európai tudásalapú gazdaság megerősítésében, esetenként a munkaerőhiány mérséklésében, ugyanakkor feszültséget keltenek a munkaerőpiacokon, a szociális ellátó rendszerekben, felvetik a különböző migrációs

csoportok társadalmi integrációjának kérdését. A népességmozgást azonban nem lehet megállítani, így a migrációs politika célja a jelenség megfelelő kezelése kell, hogy legyen.

A globális kihívások és kockázatok – jöhetnek határokon átnyúló természetük miatt nem szoríthatók egy-egy állam területére – nem minden régióra és országra hatnak egyformán. Különböző formákban, hangsúlyokkal jelentkezhetnek, hatásaik drámai módon formálhatják át nagyobb és kisebb embercsoportok természetes, illetve mesterséges környezetét.

Ilyenek:

- a nemzetközi terrorizmus aktivitása;
- a környezeti változások;
- a tömegpusztító fegyverek elterjedése;
- a jogellenes fegyverkereskedelem és a technológia illegális átadása;
- a leszerelési, fegyverzetkorlátozási és haderő-csökkentési folyamat kapcsán „feleslegessé” vált anyagok feleslően tárolása vagy szakszerűtlen megsemmisítése;
- minden olyan váratlan esemény, amely társadalmi és gazdasági változásokhoz, az anyagi, technológiai és humán erőforrások nemzeti, politikai, kulturális és etnikai közösségek közötti átrendeződéshez, robbanásveszélyes helyzetekhez vezethet, amelyek akár fegyveres konfliktusok kialakulását is eredményezhetik.

A Magyar hadtudományi lexikon a biztonságot érintő kihívások és kockázatok tekintetében a következő meghatározást adja: „A veszélyt és fenyegetést magukban hordozó helyzetek és állapotok – amelyek általában negatívan befolyásolják az adott országban az átfogó biztonságot, annak egyes összetevőit – gyengítik a belső és külső stabilitást.”

Ezeket a kihívásokat több ismérv alapján is csoportosíthatjuk. Származásuk szerint természeti (például földrengés, árvíz, vulkánkitörés, ciklon) vagy mesterséges (például ipari katasztrófa, vízszennyezés) eredetűek lehetnek, míg kiterjedésük szerint globálisak, kontinentálisak, regionálisak, szubregionálisak, illetve lokálisak.

Az időjárás abnormálissá válásából eredő kockázatok érzékeltetésére mutatjuk be a New Orleans pusztulással sújtó Katrina hurrikán nagyságát, amelynek területe nagyobb volt, mint Texas állam, vagy európai példával érzékeltetve, nagyobb volt mint Franciaország.

A globális kockázatok és kihívások közé soroljuk:

- az emberiség lélekszámának növekedéséből adódó nehézségeket (például a szűkülő élethez, az élelmiszeri problémák, a szegény-gazdag ellentét fokozódása);
- a szűkös ivóvízkészleteket;
- a városiasodást, illetve az ezzel együtt járó levegőtisztaság növekedését;
- a létfontosságú energiahordozókhoz való hozzáfutás akadályozását, illetve azok rohamos fogyását;
- a nukleáris fegyverek és hordozóeszközeik ellenőrizetlen terjedését;
- az illegális fegyver-, kábítószer-, szervenkereskedelelem, az embercsempészet, emberkereskedelelem és emberrablás, valamint a nemzetközi terrorizmus terjedését;
- a gazdasági bűncselekményeket, a korrupciót és a pénzmosást;
- a nemzeti, etnikai, vallási türelmetlenséget, az intoleráns magatartás felerősödését.

A globális gazdasági és pénzügyi instabilitás lehetősége ugyancsak új kihívások, kockázatok elé állítja az emberiséget, s az érintett országokban nem csupán gazdasági, de politikai válságot is előidézhet. Az államok közötti rendkívül összetett kölcsönös függőség, a gazdasági és pénzügyi folyamatok bonyolult összekapcsolódása révén a világgazdaság, vagy a nemzetközi pénzügyi rendszer egyensúlyának megbomlása esetén az államok és kormányok stabilitása – teljesen vártlanul – meginoghat.

Az információs kihívások és kockázatok nemcsak a pénzügyi közvetítő funkciók révén okozhatnak váratlan nehézségeket, de rövid idő alatt működésképtelenné tehetik egy adott országot hírközlési rendszerét, polgári és katonai vezetését.

A globális társadalmi, politikai kihívások – elszegényesedés, demográfiai problémák, a szervezett bűnözés, a kábítószer-kereskedelelem, a szélsőséges vallási és politikai mozgalmak – ugyancsak jelentősen rombolhatják egy adott ország, régió stabilitását.

Regionális kockázatok, kihívások

Térségünkben a délszláv válság mutatta meg, mennyire változtak a regionális kockázatok és kihívások a hidegháború megszűnése óta. Az erőszakkal összetakolt államok dezintegrációjának bonyolult folyamatát példázta Jugoszlávia, amelyhez a külső feltételeket az európai egyensúly felbillenése, a demokrácia és a piacgazdaság térnyerése, a megcsontosodott rendszerek fennmaradásában erdekltek erő háttérbe szorítása, a belső feltételeket pedig az elfojtott társadalmi, vallási, nemzeti ellentétek felszínre törése teremtette meg.

A földrajzi távolság miatt hatásaiban Magyarországot közvetlenül kevésbé érintő, a volt Szovjetunió területén történő változások hosszabb távon ugyancsak komoly kihívásokat és kockázatokat eredményezhetnek. Érdekeinkre az utódállamok közül Oroszország méretei, katonai ereje, stratégiai jelentősége, olaj- és földgázpiaci szállítói pozíciói révén, Ukrajna pedig földrajzi közelsége és a szomszédsági kapcsolatok befolyásolására képes nemzetiségi tényező miatt lehet hatással.

A délszláv és a posztszovjet kockázatok mellett Európában még más térségek felől is kiszáradhatnak regionális instabilitáshoz vezető hatások, amelyek egyik forrása az „egyenlőtlen fejlődés” lehet, mivel kontinensünk országai nem egyszerre és nem egyformán indultak el a demokratizálódás, valamint a piacgazdaság létrehozásának útján. Emiatt is számolni lehet különböző „választóvonalak” kialakulásával (például a nemzetközi integrációs szervezetek tagsági viszonyai mentén).

Az integrációra különböző szinten érett államok a fejlett európai intézményrendszerbe bekapcsolódva különböző intenzitással fejlődhetnek, nagyobb esély van a „szóródásra”, mint a „homogenizálódásra”, ami az országok közötti viszonyt ronthatja. A közel-keleti és észak-afrikai térség fejleményei, a régió instabilitása – zse-

gényesség, túlnépesedés, fegyverkezés, tömegpusztító fegyverek birtoklásának vágya, vallási ellentétek, fundamentalista iszlám, terrorizmus, diktatórikus, személyi kultuszon alapuló vezetés hibái – jelentős hatást gyakorolhatnak Európa, ezen belül a Magyar Köztársaság biztonságára.

Egyes transznacionális kockázatok nem mindig jelentkeznek globális méretekben, sokszor markáns regionális vetületük van. Ilyen veszély az ellenőrizhetetlen, tömeges méretű illegális migráció. Migrációs fenyegetettségünk nagymértékben fokozódik, amint Európa egyes térségeiben vagy országokban (de akár a világ távolabbi részein) válsághelyzet jön létre vagy fegyveres konfliktus tör ki.

A regionális biztonságpolitika kereteiben is fokozott figyelmet érdemelnek a környezeti és természeti kihívások. A Kárpát-medence közepébe szorult Magyarországot a környezeti ártalmak, árvizek, víz- és levegőtisztaság, az ipari és egyéb katasztrófák különösen nagy veszélynek teszik ki. A terület azért is a biztonságpolitika egyik jelentős tényezője, mert könnyen államok közötti veszélyes konfliktushelyzet kialakulásához vezethet, ha egy határokon átszaporó akaratlan környezetrombolás más okból feszült, ellenséges politikai légkörben következik be. Ilyen esetben nehéz lehet a fejlemények tárgyilagos mérlegelése és a politikai – vagy katonai – reflexek elfojtása.

A regionális biztonságpolitika vizsgálatok nem tekinthetünk el a gazdasági, pénzügyi, energiaellátási, külkereskedelmi (piaci) kihívásoktól, kockázatoktól sem.

A nemzetközi integrációk belső kihívásai

A demokratikus értékek elfogadásával, a NATO-kötelezettségek vállalásával, az Európai Unió követelmények többségének teljesítésével Magyarország részesévé vált az euro-atlanti közösségnek, amelynek belső ellentmondásait is egyre inkább sajátunknak kell tekintenünk. A regionális instabilitás jeleinek kutatása során – a nemzetközi integrációk teljes jogú tagjaként – részletesebb képet nyerhetünk a nyugati társadalmak működéséről, problémáiról, nehézségeiről. Óhatatlanul szembe kell nézzünk olyan veszélyekkel, kockázatokkal és kihívásokkal is, amelyek a tagországok egymás közötti viszonyából származnak.

Jelentős különbség észlelhető az integráció európai és atlanti pillérének teherbírása és tényleges terhelése között, ebből eredően feszültségek, esetenként jelentős szemléletbeli különbségek is adódnak (például az erőszakhöz való

viszonyulás, vagy a fegyveres küzdelem módszerei kérdésében). A különbözőségeket azért sem hanyagolhatók el, mert a kulturális különbözőségekből könnyen lehetnek érdek-, sőt értékkonfliktusok.

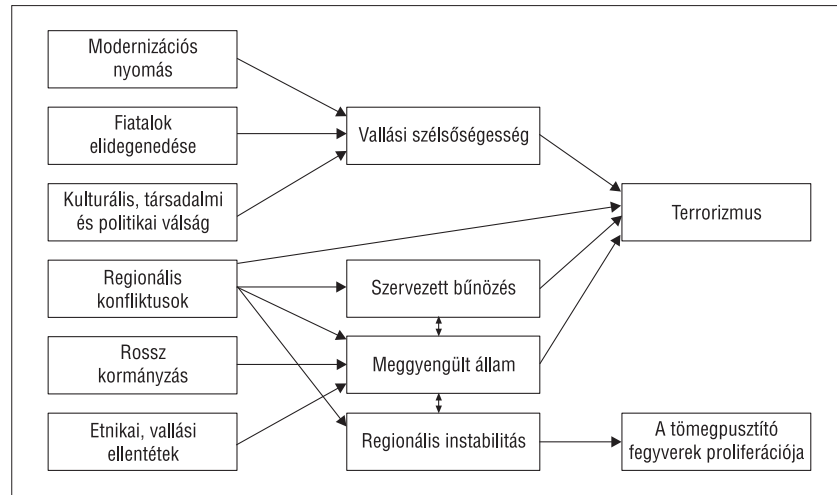
Lényegesen befolyásolhatja az euro-atlanti értékrend hitelességét a politikai, vallási és egyéb ügybuzgó szélsőségek előtérbe kerülése egyes európai országokban, illetve az Egyesült Államokban. A NATO – mint értékalapú szövetség – is meginoghat, ha egyes tagállamaiban veszélybe kerülnek a demokratikus alapjogok. Európa egységesülési folyamata sem zökkenőmentes. A szigorú költségvetési irányelvek által uralt gazdaságfejlesztési stratégiák nehezen kezelik a járulékos, szociális problémákat, mindelelőt az aggasztó méretű munkanélküliséget. Növekednek a különbségek a társadalmak egyes csoportjai között, valamint országok és régiók viszonylatában is. A folyamatoknak „nyertesei” és „vesztesei” vannak, ami fokozza a bizalmatlanságot, az elégedetlenséget, a szélsőségek iránti fogékonyságot. Sok helyütt előtérbe kerülnek a részérdekek, a rövid távú megfontolások.

Európa számos országának egységét szeparatista mozgalmak veszélyeztetik. A tömeges – részben illegális – bevándorlás következményei próbára teszik a vallási, kulturális, nyelvi, gazdasági közösségeket megtartó, türelmő, alkalmazkodó- és türelmősséget. A globalizáció fenyegeti az azonosságdatot, nézetkülönbségekhez vezet a kontinensek között.

A kontinensünk perifériáján, a Földközi-tenger térségében, Észak-Afrikában, a Közel-Keleten és a Balkánon, a Kaukázus vidékén és más közeli térségekben nemegyszer katonai konfliktussal fenyegető gazdasági, politikai és társadalmi válságjelenségek mutatkoznak, terjed a korrupció, fenyeget a kormányozhatatlanságig fajuló csőd veszélye, az instabilitás határokon keresztül átszaporása.

A problémák kezelésének még nincs kidolgozott és bevált módszere, noha részeredményeket – Bosznia-Hercegovina, Horvátország – már sikerült elérni. Egyre nyilvánvalóbb az Európai Unió közös kül- és biztonságpolitikájának az eredményessége, az európai biztonsági és védelmi identitás kiteljesedése, amely keretbe foglalja az európai és az euro-atlanti szolidaritást, az egymáshoz való viszonyt, a tehervállalási arányokat.

Válságban van az ENSZ is, amit részben a szervezet pazarló gazdálkodása, szükségtelenül felduzzasztott állománya, bürokratikus ügyinté- zése, katonai eszközeinek elégtelensége és a

1. számú ábra: A fenyegetések komplex összefüggési rendszere

hatékonyság hiánya, részben pedig a döntési mechanizmus gyengesége idézett elő.

Figyelemmel kell lenni a természeti katasztrófák, környezeti ártalmak sokasodására is, amely részben az önző, csak a nemzeti érdekeket szem előtt tartó gazdaságfejlesztési stratégiák egyenes következménye (például a globális felmelegedés, amely egyes régiók további elsvatagosodásával, mások víz alá kerülésével járhat, ennek következményeként óriási népmozgásokat indíthat el, fegyveres konfliktusokhoz, háborúkhöz vezethet).

Az új típusú biztonsági kihívások gyakran egyszerre, egymást erősítve jelennek meg. A fenyegetések komplex összefüggés rendszerét az 1. számú ábra mutatja be.

Magyarország geopolitikai környezete, adottságai

A globális és regionális biztonságpolitikai kihívások, kockázatok hatása, jellege és erőssége nagymértékben függ az adott ország geopolitikai környezetétől. Magyarország földrajzi helyzete eléggé sajátos, Európa fejlődéstörténeti „törésvonalán” fekszik, nem a centrumban, de nem is a periférián. Olyan országok és népek veszik körül, amelyek együttesen képviselik Európa sokszínűségét politikai, gazdasági, szociális, kulturális és vallási szempontból egyaránt. E speciális földrajzi fekvés, illetve a szomszédok sokszínűsége egyben azt is jelenti, hogy találkozunk

az európai kihívások csaknem mindegyikével, tehát a hozzánk átgűrűző veszélyek is igen változatosak lehetnek.

Magyarország földrajzi fekvése vonzza ugyan a kihívásokat, ugyanakkor lehetővé teszi azt is, hogy az ország szubregionális – sőt néhány vonatkozásban európai szinten – kereskedelmi, szállítási és pénzügyi központtá váljon, politikai síkon pedig az összekötő kapocs szerepét játsza Európa keleti és nyugati, északi és déli része között.

Az összekötő szerep a hagyományos gazdasági, termelési szektorban is kialakulhat néhány munkaigényes ágazatban, hiszen az ország körülményei ehhez megfelelő hátteret – stabilitást, viszonylag olcsó, ugyanakkor jól képzett munkaerőt, fejlett infrastruktúrát, bankrendszert, modern kommunikációs hálózatot – nyújtanak. Az összekötő szerep biztonsági, biztonságpolitikai téren is érvényesült az elmúlt időszakban azzal, hogy Magyarország úttörő szerepet játszott az euro-atlanti integráció bővülésének elindításában, a multilaterális és a regionális leszerelésben, a bizalomerősítésben, a béke megőrzésében. Magyarország – földrajzi fekvésén túl – méreteit, természeti adottságait és lakosságát tekintve olyan markáns, egyedi sajátosságokkal rendelkezik, amelyek nagymértékben befolyásolják a globális és regionális kihívások hatásait, valamint a geopolitikai helyzetéből származó előnyök kihasználhatóságát.

Az euro-atlanti integrációs szervezetek jelentősége hazánk biztonsági helyzetének alakításában

Az ország regionális központi fekvése, természeti és gazdasági adottságai, szűkös energia- és nyersanyagkészletei, földrajzi kiterjedése, a lakosság lélekszáma, „minősége”, szerény védelmi potenciálja és katonai képessége mind a nyitottságot, a gazdasági, politikai és védelmi ráutaltságot támasztja alá. Ennek alapján ma nem létezhet olyan reális gazdasági, politikai, vagy biztonságpolitikai, illetve védelmi koncepció, amelyet Magyarország csupán önjerejére támaszkodva, az euro-atlanti közönységtől függetlenül lenne képes megvalósítani.

Az ország szuverenitása a mai globalizálódó világban és az objektíve adott kölcsönös függőségei viszonyok közepette csak mások segítségével, a regionális és a globális nemzetközi együttműködésbe történő bekapcsolódás révén óvható meg, ami a szubregionális, regionális vagy más nemzetközi együttműködési formához, intézményhez történő csatlakozás formájában a közös normák elfogadását, követését jelenti, ez pedig az ország önállósága, szuverenitása egyes elemeinek feladásával jár. Magyarország ezt az önkorlátozást a NATO-hoz, majd az EU-hoz történt csatlakozásával már meg is tette, mivel az ország területi integritása, biztonságának megóvása csak e keretben képzelhető el.

Az integrációs szervezetek tevékenységének eredményessége, az összeurópai biztonság megteremtése alapvetően befolyásolja Magyarország biztonságát, ugyanakkor Magyarország aktív és hatékony részvétele a szervezetek tevékenységében, a vonatkozó képesség folyamatos fejlesztése az összeurópai biztonság megteremtésében elengedhetetlen feltétel, követelmény.

A Magyarország biztonságát befolyásoló tényezők várható alakulása szempontjából megállapítható, hogy a szomszédos országok politikai és biztonságpolitikai céljai hasonlóak, vagy azonosak Magyarország céljaival, ezért egyelőre kizárható részükről az ország ellen intézett katonai támadás.

Ugyanakkor számolni kell az ország környezetéből származó nem katonai jellegű kockázatokkal és veszélyekkel. Az ország számára ezért a legnagyobb kihívást nem az esetleges katonai támadás elhárítására alkalmas erő és képesség fenntartása, hanem a magyarországi biztonsági rendszer és elemeinek hatékony működtetése, az integrációs tagság követelményeiből adódó hozzájárulási képesség megteremtése és ren-

delkezésre állása jelenti, beleértve a válságkezelő műveletekben való aktív és hatékony részvételt is.

Az átalakuló európai biztonsági rendszer

Európa politikai, gazdasági térképe időben és térben folyamatosan változik. Az elmúlt néhány évtized eseményeire visszatekintve prognosztizálható, hogy az elkövetkező évtizedek biztonságpolitikai képe nem írható le reálisan jelenlegi, vagy múltbéli ismereteinkkel, s a válaszadás milyensége is különböző lesz. A múlt és a jelen közötti alapvető különbség, hogy a mai európai biztonsági kihívások már nem vezethetők vissza a múlt század két, egymással szemben álló világhatalmának és az általuk vezetett koalíciók viszonyaira, ennek megfelelően szükségtelemmé váltak a szembenállás követelte struktúrák és módszerek is.

A szuperhatalmak, a hidegháborús koalíciók szétesése, eltűnése azonban nem jelenti Európa konfliktusmentességét. Az új természetű és formájú ellentmondások, kihívások, veszélyek megfelelő hatékonyságú kezelésében kiemelt hangsúlyt kap a nemzeti és nemzetközi együttműködés jelentősége. A reagálás intézményi keretei adottak, hiszen a biztonságpolitika aktuális kérdéseivel a nemzetközi szervezetek mindegyike foglalkozik, viszont szükséges megérteni, elfogadni és a mindennapos gyakorlatba beilleszteni az újfajta kihívásoknak megfelelő reagálás kialakításának, készséggel fejlesztésének, hatékonyságának megőrzésének igényét.

Szükséges feladni az egymást kölcsönösen erősítő intézményekből felépülő biztonsági architektúrák zárt, statikus építményként való kezelését, amelynek elemeihez nem nyúlhatunk anélkül, hogy ne sértenénk a résztvevők valamelyikének szuverenitását, vagy érdekeit. A hatékonyságot úgy kell javítani az egyes szervezeteken, illetve az architektúra elemein belül, hogy közben az integrációt is erősítsük. Így biztosítható, hogy a különböző intézmények egymás tevékenységének nehezítése helyett azt kiegészítsék, a megfelelő és hatékony reagálást, a gyors döntéshozatalt és a végrehajtást ne gátolják, hanem segítsék.

Az új európai biztonsági architektúrában a korábban általában jellemző nem integrált konfliktuskezelés helyett az átfogó megközelítés néven ismertté vált, a civil és katonai eszközöket összefogottan alkalmazó politika kerül az előtérbe. Napjaink válsághelyzetei ugyanakkor arra is figyelmeztetnek, hogy egy szervezet – legyen az bármilyen hatékony is – önmagában képtelen megoldani egy térség, s még kevésbé egy egész

kontinens gazdasági, környezetvédelmi, vagy társadalmi, biztonsági problémáit. Valódi, hosszú távú stabilitást csak az egymást kölcsönösen erősítő intézmények hatékony rendszere teremthet, amelyben minden (tag)ország megtalálja a maga helyét és érdekérvényesítő lehetőségeit.

Az emberi (humán) biztonság

Az ENSZ megállapítása szerint – jöjjék százeadokon keresztül a biztonságot elsősorban nemzeti vagy állami biztonságnak tekintették – korunkban a hangsúly eltolódott az államok biztonságáról az emberek biztonságára, a környezeti instabilitás, a szegénység, az éhínség és elnyomás nem pusztán kritikus biztonsági kérdés, hanem egyszerre forrása és következménye is a konfliktusoknak. A felismerés újrarahangsúlyozza az államok felelősségét és kötelezettségét, hogy biztosítsák állampolgáraik biztonságát.

Az emberi biztonság mind az erőszakos, mind a nem erőszakos veszélyektől való védettséget jelent. Olyan körülmény vagy létállapot, amely az emberek jogait, biztonságát, vagy akár életét érintő átható fenyegetések nem veszélyeztetnek.

Összetevői:

1. gazdasági biztonság (a munkavégzésből adódó biztos jövedelem – napjainkban az emberiség mintegy negyede rendelkezik ezzel);
2. az élelem biztonsága (fizikai és finansiális hozzájutási képesség az élelemhez);
3. az egészség biztonsága (mindenképp számára hozzáférhető orvosi ellátás);
4. a környezeti biztonság (hozzájutás a higiénikus vízellátáshoz, tiszta levegőhöz, talajerózió-mentes földterületek biztosítása);
5. személyi biztonság (intézményes védelem a fizikai erőszakkal és fenyegetésekkel szemben):
 - az adott állam (fizikai) fenyegetése, elnyomása,
 - más államtól való fenyegetettség (háború),
 - emberscsoportok egymás iránti fenyegetése (etnikai viszályok),
 - egyedek vagy bandák fenyegetése (bűnözés),
 - nők elleni erőszak (családon belül is),
 - gyermekek elleni erőszak,
 - önpusztítás (öngyilkosság, kábítószerfüggőség);
6. közösségi biztonság (a kulturális identitás biztonsága);
7. politikai biztonság (az alapvető emberi és szabadságjogok biztosítása, védelme).

Az emberi biztonságot védeni hivatott szervezetek, intézmények irányításában négy alapvető jellemzőre kell figyelemmel lenni:

1. az emberi biztonság *egyetemese*, a jelen kor fenyegetései – a munkanélküliség, a kábítószer-fogyasztása, a bűnözés, a környezetszennyezés, az emberi jogok figyelmen kívül hagyása stb. – intenzitásukban különbözőek lehetnek ugyan, de egyaránt hatnak mindenkire;
2. az emberi biztonságot negatívan befolyásoló tényezők – mint az éhínség, a járványok, a környezetszennyezés, a kábítószerek-kereskedeleme, a nemzetközi terrorizmus, az etnikai és vallási viták, a szociális különbözőségek – *igen szoros kapcsolatban, interdependenciában állnak egymással*, nem elszigetelt jelenségek, és bárhol előfordulhatnak a világon;
3. az emberi biztonság sokkal *könnyebben biztosítható a megelőzés, mint az utókezelés eszközeivel*;
4. az emberi biztonság *emberközpontú*.

A korunkban megjelent, sőt mára kifejtett kihívások – a nemzetközi terrorizmus növekvő aktivitása, az etnikai ellentétek, gyűlölködések kegyetlenségbe fordulása, a szervezett bűnözés társadalmakat behálózó volta, a tömegpusztító fegyverek illetéktelen kezekbe kerülése – következtében a félelem és a rosszérzések elhatalmasodtak az emberekben. Elvesztették bizalmukat a kormányokban, politikai pártokban, amelyek nem képesek megakadályozni a fenyegetések növekedését (vagy hatalmuk megtartására való koncentrálásukban nem is figyelnek azokra), biztosítani az emberi jogok érvényesülését, leállítani azon folyamatokat, amelyek az ellehetetlenedés, a kilátástalanság (beleértve az elszegényesedést is) felé vezetnek.

Tehát egyetlen ország vagy hatalom sem veheti fel egyedül a harcot az új kihívásokkal szemben. A haderő átalakításának folyamata az ország szövetségi hovatartozásában, illetve a nemzetközi környezetben bekövetkezett változások eredményeként indult el.

A katonai fenyegetettség csökkenése következtében a biztonság katonai vetülete is csökkent. Jóllehet továbbra is szükség van az ország adottságainak megfelelő hadseregére, az általa képviselt erő nem elsősorban a nemzeti szuverenitás biztosításának, az ország területi védelmének eszköze, sokkal inkább a magyar érdekek nemzetközi viszonyok közötti védelme a feladata.

A Magyar Köztársaság alapvető érdeke, hogy a nemzetközi biztonságpolitika megfelelő keze-

lésében aktív szerepet vállaló integrációkban markáns, hangsúlyos és értékelhető megjelenést biztosítson, ezzel a magyar biztonságpolitika számára is jelentős területekre vonatkozóan megmutassa érdekeltységét, érzékenységét. Ennek egyik legkézzelfoghatóbb formája a Magyar Honvédség nemzetközi szerepvállalása. Ahhoz, hogy a kollektív védelem „élvezője” legyen Magyarország, az integrációk teljes jogú tagjaként a szövetségi feladatokban való részvétel, teljesítés elengedhetetlen. A nemzeti érdekérvényesítés, a sajátosan magyar célok elérése csak tudatos kül- és biztonságpolitikával és hiteles szerepvállalással érhető el.

Mivel a politikai döntések hitelessé tételében jelentős szerep hárul mind a katonai erő, mind a polgári erőforrások milyenségére, nagy jelentőségűvé vált a megfelelő, nemzetközileg is elfogadott, hatékony feladat-végrehajtási készség és képesség biztosítása. A folytonosan változó nemzetközi helyzet kiemeli a külpolitika és a biztonságpolitika kapcsolatát, s szab feladatokat a külpolitika számára a megfelelő irány kijelölésében.

A nemzetközi szervezetek tevékenységében fokozatosan előtérbe kerül a világ konfliktusainak, válságainak megoldásában való segítségnyújtás, ennek megfelelően a Magyar Honvédség jövőjének alakítását is ez határozza meg.

A NATO és az EU válságkezelő műveleteiben egyaránt geostratégiai irányváltásnak vagyunk tanúi, az európai válságjelenségek „enyhülése” következtében a figyelem áthelyeződése tapasztalható (közél-keleti térség, Afrika, Afganisztán). Ezen műveletek fokozottan igénylik azon katonai képességek fejlesztését, amelyek nem csupán nemzeti szintű feladatokban, de esetenként az országtól távol eső helyeken, a hazától jelentősen eltérő viszonyok közötti alkalmazásban is megfelelő hatékonyságot képesek mutatni.

A katonai műveletekben való részvétel jelentősen hozzájárul az ország nemzetközi megítéléséhez, a szövetségi, de akár a regionális politikában is a magyar érdekek érvényesítéséhez. A Magyar Honvédség ezen koncepció szerinti alakítása kiemelt jelentőséggel bír.

A békétámogató, válságreakáló műveletek nemzetközi támogatása

Az 1990-es évek politikai, társadalmi és gazdasági változásai a nemzetközi kapcsolatokban *elmozdulást eredményeztek* a kölcsönös, az egymással összekapcsolódó nemzetközi együttműködési formák irányába. A kölcsönös összekapcsolódás folyamatát a *globalizáció*, és az ezt ki-

szolgáló *információs forradalom* hajtja. E két, együtt feltűnő új erő megváltoztatta a modern államok működésének környezetét, módosította az államok, régiók, piacok és civil társadalmak közötti hatalom- és munkamegosztást. Az is világossá vált, hogy a globalizáció nem egy homogén folyamat, mert paradox módon fellelhetők benne a konvergencia és a divergencia jelenségei. A kölcsönös összekapcsolódás és a globális „öntudat” mellett erősek a polarizáció, a partikularizmus és az antiglobalizmus hídfőállásai is.

A XXI. század kezdetén a nemzetközi biztonságban forradalmi változások zajlanak, amelyek élén a *globalizáció és az információs technológia* erői állnak. Az elmúlt másfél évtizedet biztonsági szempontból a *váratlanság* jellemezte. Senki sem látta előre a Szovjetunió összeomlását, Kuvait iraki invázióját és az első Öböl-háborút, az elhúzódó balkáni válságot, az indiai és pakisztáni nukleáris robbantásokat, 2001. szeptember 11-ét, vagy a terrorizmus elleni harc jegyében vívott intervenciók háborúkat Afganisztánban és Irakban.

Az egypólusú világ fegyveres konfliktusai nem maradtak a rivalizáló államok közötti hagyományos hadviselési tradíciók keretei között. Szomáliától Boszniáig, Koszovótól Kelet-Timorig, Szudántól Afganisztánig és Irakig a háború sokszínű képet mutatott. Az új, globális biztonság körülményei közepette a posztmodern beleütőközik a hagyományosba, a világban könnyen alkalmazkodó konfrontálódik a lokálissal. A vesztfáliai államrendszert egyre nagyobb kihívások érik az államrendszert alatti (sub-state) és az államokon átnyúló (trans-state) ellenséges erők által. A modern „high-tech” nyugati haderők szembe találták magukat az etnikai felkatonai erőkkel, a gyenge (failed states) és a „lator” államokkal (rogue states), valamint a felfegyverkezett szélsőséges radikális szervezetekkel.

Ezeket a bonyolult jelenségeket nehéz megmagyarázni, hiszen az „új” háborúk gyakran *hevesebbek, dinamikusabbak és sokrétűbbek*, mint a huszadik században. Katonai aspektusból a technológia elmúlt másfél évtizedes fejlődésének talán legfontosabb jellemzője a tér és az idő mértékben történő összesűrűsödése, amelynek következtében a távoli akciók helyi hatásokat fejtenek ki, és fordítva.

Az interdependencia világában formálódó nemzetközi rendszer egy olyan összekapcsolódott világrendet alkot, amelyben a regionális és helyi katonai fejlemények potenciálisan akár globális hatású jelenséggé is válhatnak. A szakértők hamar rájöttek, hogy a világon bárhol keletkező „rendtelenség”, konfliktus gyorsan, bárho-

vá közvetíthető a mindent átható globális kommunikációs médiával (CNN-efektus).

Az információs technológia fejlődésének másik fontos következménye a katonai földrajz szerepének relatív csökkenése, ami persze nem jelenti a geográfia katonai alkalmazásának végét. A műveleti tervezés, a logisztika és a térképészeti elemzés szempontjából a földrajz továbbra is meghatározó szerepet játszik a hadművészetben, mint ahogyan a geopolitika, geostratégia is fontos marad az államvezetés művészetében. Mindezzel együtt a stratégiai földrajznak mind a nemzetvédelemben, mind a nemzeti biztonsági magatartás meghatározásában csökkent a súlya.

A globalizáció a biztonságot a területiségtől elmozdítja a szoros összekapcsolódás irányába, és az államok egyre kevésbé engedhetik meg maguknak, hogy csak a saját „hátsó udvarukban” zajló eseményekre figyeljenek. A lineáris hadviselés régi formáinak új, nem lineáris konfliktusformákkal történő kiegészítésének folyamatát ma már a szakértők szerte a világon egyaránt elismerik. *Philip Bobbitt* amerikai stratégiai elemző például megállapította, hogy „A nemzeti biztonságot nem lehet már egyedül a határok fogalmával definiálni. Mivel a társadalmak közötti kapcsolatoknak pszichológiai és infrastrukturális dimenziói is léteznek, az ellenük irányuló támadások már nemcsak a terület elfoglalásával és megtartásával jellemezhetők.”

Hasonló következtetésekre jutottak kínai katonai szakértők is. *Qiao Liang* és *Wang Xiangsui* szerint beléptünk a korlátlan hadviselés korába, amelyben „nincs terület, amelyet ne lehetne meghaladni, nincsenek olyan eszközök, amelyeket ne lehetne használni, és nincs olyan terület vagy módszer, amit ne lehetne kombinálva használni”.

2001. szeptember 11-ét követően a nemzetközi biztonsági rendszer gyakorlatilag kettévált a tradicionális XX. századi, államközponitú védelmi szisztémára és a XXI. századi, állam-szint alatti és államok felett átnyúló biztonsági rétegekre. A globális stratégiai kettészakadás magával hozta a nemzeti és nemzetközi konfliktusok, a külső és belső biztonság, illetve a nemzeti és társadalmi biztonság közötti különbségek erodálódását.

Az új fenyegetések világában már nemcsak az államok, hanem a nem állami szereplők (szélsőséges csoportok, félkatonai szervezetek, terroristák, nemzetközi bűnözők, drokkereskedők, hadurak stb.) is rendelkeznek modern fegyverekkel. Emiatt nehéz a polgárháborús helyzeteket, a terrorizmust, a tömegpusztító fegyverek proliferációját, a gazdasági erőforrásokért folyó

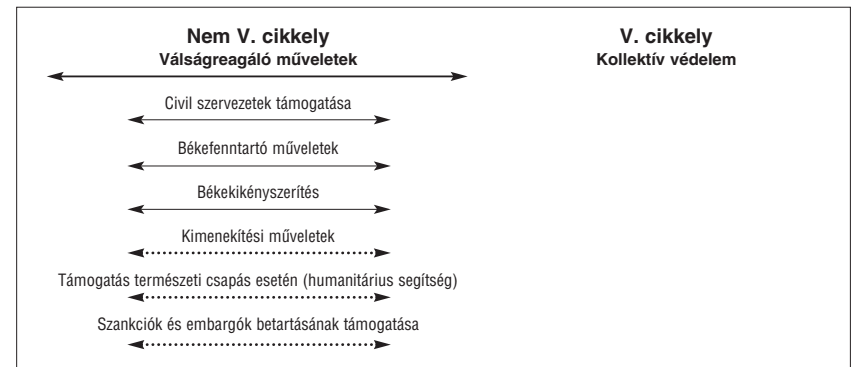
harcot csak állami vagy regionális méretekben kezelni. Ezek a fenyegetések már nemcsak az állami szuverenitást, hanem egész társadalmak, régiók, civilizációk biztonságát veszélyeztetik, s válnak a nemzetközi stabilitást befolyásoló tényezővé. A biztonság politikai, gazdasági, társadalmi, kulturális és katonai dimenzióinak szoros összefonódását, internacionalizálódását, az államok közötti háborúktól eltérő katonai konfliktusok kezelését a hadviselés hagyományos elméletei már nem tudják megnyugtatóan megválaszolni.

A nemzetközi biztonsági rendszer változásai visszatükröződnek a közelmúlt háborúinak, katonai konfliktusainak változó karakterében is, amelyet eltérő módon ír le a külföldi szakirodalom. A hidegháború utáni konfrontációkat, napjaink háborúinak, konfliktusainak széles spektrumát különböző szerzők különféle képpen jellemzik. Az angol *Robert Cooper* nemzetközileg elfogadott tipológiája szerint a XXI. századot háromféle háború, a modern, a posztmodern és a premodern kombinációja jellemzi.

A modern háború az államok közötti hagyományos hadviselést jelenti. A posztmodern háború a nyugati kozmopolita nézeteket tükrözi vissza a korlátozott háborúról, a béke megerősítéséről és a humanitárius katonai intervenciókról. A premodern háború (a korszerű háború kezdetleges formája) az állami szint alatti és az államokon átnyúló hadviselési formák egyvelege, amelyet a nemzeti identitás, az extrémizmus és a partikularizmus hagyományos politikája alapján vívnak. Fontos megjegyezni, hogy az egyes háborútípusok közül egyik sem képvisel tisztán elkülöníthető hadviselési formákat, hanem inkább átfedik és kölcsönösen hatnak egymásra.

Különösen a modern és posztmodern háborúk, illetve a posztmodern és premodern háborúk keveredése figyelhető meg napjaink intervenció és béketámogató műveleteiben, amelyek gyakran összekapcsolódnak az aszimmetrikus és etnopolitikai hadviselés világával. E komplex kölcsönhatások lényegét ragadja meg például az amerikai haditengerészet legújabb „három blokkos háború” (three block war) doktrínája, mely szerint a csapatok egy konkrét műveleti térségben, egy időben vehetnek részt konvencionális harcselekményekben, béketámogatásban, békefenntartó műveletben és humanitárius segítségnyújtásban.

A NATO doktrínái a végrehajtásra kerülő műveleteket alapvetően két kategóriába sorolják, az Észak-atlanti Szerződés V. cikkelye szerinti háborús műveletekre és az úgynevezett „nem

2. számú ábra: A NATO válságreagáló műveleteinek spektruma

V. cikkely szerinti válságreagáló műveletekre” (NASCRO). Az AJP-3.4, az AJP-3.4.1. doktrínának, valamint a NATO Katonai Tanács témával kapcsolatos direktívájára (MC 327/2 NATO Military Policy for Crisis Response Operations – CRO) a válságreagáló műveletek közé sorolja a kimenekítési műveleteket, a természeti katasztrófák esetén nyújtandó támogatást, a humanitárius segítségnyújtást, a különböző szankciók és embargók megvalósítását (lásd 2. számú ábra).

A fenti feladatok leglényegesebb következménye a békefenntartásban részt vevő katona

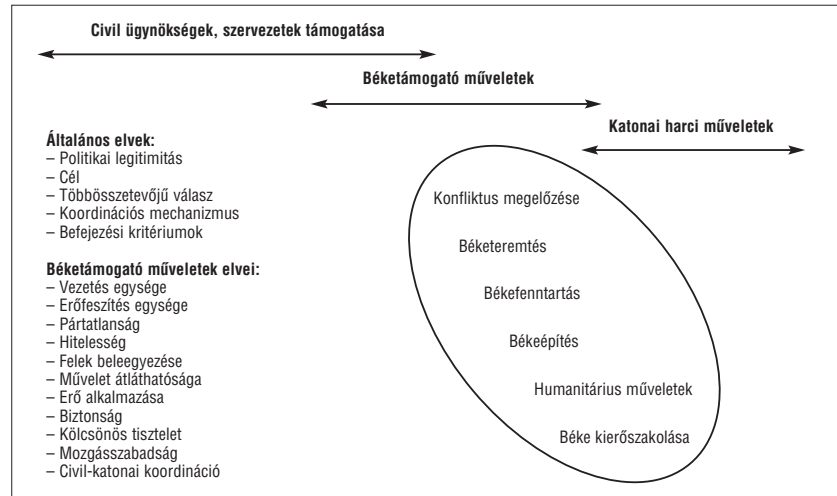
száma az, hogy nincs ellenség, csupán a konfliktusban részt vett felek vannak, ami alapvetően más megközelítést követel meg mind a katonákól, mind a parancsnokoktól.

Ennek megfelelően a válságok szakaszai, intenzitása és az alkalmazott fegyverek típusai közötti összefüggést a 3. számú ábra szemlélteti.

A parancsnokok számára már a tervezés időszakában figyelembe kell venni a műveletek jellege miatt a 9. funkcionális terület (A-9, G-9, J-9), vagyis a CIMIC (civil-katonai együttműködés)

		A válság intenzitása	Alkalmazott fegyverek
Háború	BÉKETEREMTÉS	Magas	Repülők, helikopterek, harcokcsik
Válság	VÁLSÁGKEZELÉS	10	Lövész páncélosok, közepes űrméretű fegyverek
		9	
Instabil béke	PREVENTÍV DIPLOMÁCIA	Közepes	Könnyű-fegyverek
		7	
Béke	BÉKEÉPÍTÉS	6	Fegyver nélkül
		5	
		4	
		3	
		2	
		Alacsony	
		1	

3. számú ábra: A válság szakaszai, intenzitása és az alkalmazott fegyverek típusai

4. számú ábra: A béketámogató műveletek spektruma

dés) fontosságát. A békefenntartó zászlóalj és dandár szintjén ez általában az S-5 terület részét képezi. Az iraki háború tapasztalatai alapján azt is figyelembe kell venni, hogy az V. cikkely szerinti hadműveletek néha nagyon gyorsan alakulnak át nem V. cikkely szerinti, és ténylegesen csak néhány száz méter választja el a két tevékenységi formát.

Az ENSZ és a NATO kidolgozott elvei (AJP-3.4.1 és az ATP-3.4.1.1) némiképpen különböznek egymástól, de abban megegyeznek, hogy a békefenntartást a konfliktusok kezelése, kiejtése alapján öt kategóriába sorolják be, amelyek a következők:

- **A megelőző diplomácia (preventive diplomacy):** A viták eskalációjának megelőzése közvetítés, tárgyalások útján, olyan tevékenység, amely megakadályozza a felek közötti viták elmérgesedését, megakadályozza, hogy a viták konfliktusba csapjanak át és korlátozza a konfliktus tovább terjedését.
- **Béketeremtés (peace-making):** Elsősorban diplomáciai erőfeszítésekből álló tevékenységi formák, amelyek arra irányulnak, hogy az ellenségeskedő feleket békés úton rábídják az egyeztető tárgyalásokra és a konfliktust békés úton rendezzék az ENSZ Alapokmány VI. fejezetében lefektetett elveknek megfelelően.
- **Békefenntartás (peace-keeping):** Az ENSZ vagy más szervezetek katonai, rendőri és

civil tagjainak a jelenléte, közvetlen beavatkozása az érintett területen, a konfliktusban részt vevő felek egyetértésével, általában tűzszüneti egyezmény végrehajtásának ellenőrzése, a felek szétválasztásának végrehajtására. A békefenntartás olyan tevékenység, amely kiszélesíti a lehetőségeket a konfliktus megakadályozására és a béke megteremtése területén.

- **Béke kieroszakolása (peace enforcement):** Az ENSZ Alapokmány VII. fejezet szerinti fegyveres erő alkalmazásával járó, a nemzetközi béke és biztonság fenntartására, helyreállítására irányuló beavatkozás, agresszió, béke fenyegetettsége vagy békeszerződés megszegése esetén. Általában akkor kerül sor az alkalmazására, amikor már más megoldásra nincs lehetőség.
- **Békeállapot felépítése, békeépítés (peacebuilding):** Konfliktus utáni, főleg polgári jellegű tevékenység, amelybe valamennyi olyan tevékenység beletartozik, ami a normál békés élet elérését tűzi ki célul (például választások, infrastruktúra helyreállítása, oktatás segítése stb.). Tehát a konfliktust követő békeépítés olyan tevékenység, amelynek az a célja, hogy felismerjék és támogassák azon szervezeteket, amelyek a béke megszilárdítására és megerősítésére törekszenek, egyszóval, hogy elkerüljék a konfliktus ismételt kiújulását.

– **A humanitárius művelet (human relief):** Olyan béketámogató műveletek keretén belül végrehajtott művelet, amely az emberi szenvedés csökkentése érdekében végrehajtott feladatokat hivatott ellátni azon esetekben és helyszíneken, ahol a helyi hatóságok nem képesek támogatást nyújtani a lakosságnak.

A katonai komponens szerepe a béke kieroszakolásától a békekikényszerítésen és békefenntartáson át folyamatosan csökkenő tendenciát mutat a békeépítésig. A NATO terminológiában, amint azt korábban kifejtettük, a nem V. cikkely szerinti válságreagáló műveletek kifejezés került előtérbe, amely lefedi a teljes spektrumot. (A békefenntartás általános elveinek és a béketámogató tevékenységek összefüggéseit az ENSZ a 4. számú ábrán bemutatottak szerint képzele el.)

Az Egyesült Nemzetek Szervezete (ENSZ)

Az ENSZ elődje az első világháborút követően, 1918-ban megalakult Népszövetség volt, amelyet azzal a céllal hoztak létre, hogy elősegítse a nemzetközi együttműködést és biztosítsa a nemzetközi békét és biztonságot.

A Népszövetség céljait nem tudta teljesíteni, mert nemcsak az első világháborúban legyőzött, de még a győztes hatalmakat sem volt képes összehozni. Az Egyesült Államok soha nem ratifikálta a maga tagságát. Az első világháborús szövetségesek a húszas és a harmincas évek folyamán eltávolodtak egymástól, míg a Népszövetségen kívül maradt nemzetközi hatalmak a fegyverkezés és a diktatúra útjára léptek. Egyik utolsó cselekedete a Szovjetunió kizárása volt a Népszövetségből az 1939-es Finnország elleni támadás miatt. A Népszövetség tehetetlennek bizonyult Etiópia olasz bekebelezése tekintetében és végső soron a második világháború kirobbanásának megakadályozásában.

Az „Egyesült Nemzetek” név megalkotása Franklin D. Roosevelttel, az Amerikai Egyesült Államok elnökének nevéhez kötődik, amelyet a második világháború alatt már használtak az Egyesült Nemzetek 1942. január 1-jei deklarációja kapcsán. Az ENSZ Alapokmány elfogadására 1945-ben San Franciscóban került sor. Az Alapokmány 1945. október 24-én lépett hatályba azaz, hogy az alapító konferencián részt vevő országok többsége, 50 állam elfogadta a dokumentumot. Az Alapokmány a Közgyűlés tagjainak kétharmados szavazatával és az ENSZ tagjainak

kétharmados ratifikálásával (beleértve az öt állandó tagot is) módosítható. Eddig az Alapokmány négy cikkét módosították, egyet kétszer is.

Később ez a nap lett az „ENSZ Napja”. Az alapításakor az ENSZ tagállamainak száma 51 volt, ami 2007 márciusára már 192-re duzzadt.

Az ENSZ mint nemzetközi szervezet valamennyi ember békéjéért, az igazságosságért és fejlődésért dolgozik. Az ENSZ létezése bizonyította, hogy az országok nem képesek az egymás közötti együttműködés nélkül létezni, elegendő, ha a postai szolgáltatásra, az időjárás, a környezetvédelem és a fertőző betegségek határok nélkülségére gondolunk. Az aszály és a betegségek legalább olyan irgalmatlanul tizedelik az emberiséget, mint a háborúk és a fegyverek.

Az azonban hangsúlyozni kell, hogy az ENSZ nem világkormány – egyetlen nemzet sem adja fel nemzeti szuverenitását egyetlen morzsáját sem, amikor a szervezet tagja lesz. A béke megtartását célzó erőfeszítések alapja – és ez bizonyára még sokáig így marad – az állam. Szuverenitásának és integritásának tiszteletben tartása a közös nemzetközi haladás kikerülhetetlen eleme. Az abszolút és exkluzív szuverenitás ideje azonban elmúlt, elméleti tételei egyébként sohasem feleltek meg a realitásnak. Ma az államok vezetőinek feladata, hogy megértsék ezt, és megtalálják az egységet a jó belső irányítás szükségletei és az egyre inkább interdependens, minden elemében kölcsönösen függő világ követelményei között.

A globalizáció átírja a határokról alkotott klasszikus felfogást, sőt az egész világ egyik meghatározó folyamata napjainkban. A kereskedelem, a távközlés, a közlekedés és a környezetvédelmi ügyek átlélik az adminisztratív határokat. Ezeket a határokon belül azonban az egyének elsődlegesen maguk intézik gazdasági, politikai és társadalmi életüket.

Az ENSZ szuverén államok csoportosulása. Az, hogy mit képes megtenni, attól a közös alaptól függ, amelyet az államok maguk alakítanak ki saját körükben. A hidegháború ellenségeskedéstől, a globális szembenállástól terhes évtizedei lehetetlenné tették a világszervezet eredeti célkitűzésének a megvalósítását. Az 1992. januári állam- és kormányfői szinten megtartott csúcstalálkozója az Alapokmány céljai és alapelvei iránti példátlan, legmagasabb politikai szintű, ismételt elkötelezettséget jelentette.

Az ENSZ 1945-ben történeti létrehozása óta több mint száz nagy konfliktus utat a világon. Mintegy húszmillió halott maradt utána, elsősorban a védtelen polgári lakosság soraiból. Az

ENSZ a vétók miatt számos esetben tehetetlen-ségre volt kárthatva. A Biztonsági Tanácsban leadott 279 vétó eleven kifejezése a korszak megosztottságának. A hidegháború véget ért. 1990. május 31-e óta ilyen vétók nincsenek, és özönlének az igények az ENSZ-hez. A világ-szervezet biztonsági ereje, amelyet azelőtt a körül-mények bénító hatása alatt nem állítottak fel, nem szerelték fel ellenőrzési céllal, a konfliktu-sok megelőzésének, megoldásának és a béke megőrzésének egyik központi elemévé vált.

Az ENSZ-nek akkor van lehetősége a cselek-vésre, amikor a tagállamok támogatják a szerve-zetet. Az eredmények nem csupán üres szavak lesznek, hanem valós rendszabályok. Ezek nemzetközi egyezmény, közvetítés, békefenntartó erő, megfigyelő, humanitárius segítség és fejlesztésekben való részvétel formájában jelen-hetnek meg.

Az Egyesült Nemzetek tehát egy szuverén ál-lamokból álló szervezet. Ezek az államok önkén-tesen csatlakoznak az ENSZ-hez, hogy a béke fenntartása érdekében egyesítsék erőiket, elő-segítsék a nemzeti közötti barátságos viszonyt és támogassák a gazdasági és társadalmi előre-haladást.

Az ENSZ-tagság – bár ez nem feltétele új ál-lamok létrejöttének – az államiság elismerésé-nek egyik jelképe lett. Érdekeség, hogy az ENSZ-nek mai napig nem tagja a vitatott hova-tartozású Tajvan, Vatikán állam, de Svájc is csak 2002 óta tagja a szervezetnek.

Az ENSZ a világ szinte összes országa szá-mára fórumot, találkozóhelyet jelent. Viták és problémák megoldását szolgáló fórumot tehát, amely lehetőséget ad az államoknak arra, hogy bármely, az emberiséget érintő kérdésben cse-lekedjenek.

Bár néha a „nemzetek parlamentjének” neve-zik, az ENSZ nem egy államok fölött álló állam, és nem is a kormányok kormánya. Nincs hadse-rege, nem vet ki adókat sem. A tagok politikai akaratától függ, hogy döntéseit végrehajtsák-e, és feladatainak végrehajtásához a tagállamok hozzájárulásaira támaszkodik. Az Egyesült Nemzetek központi szerepet játszik a nemzetköz-i szintéren jelentkező feszültségek csökkenté-sében, a konfliktusok megelőzésében és a már kialakult harci cselekmények beszüntetésében. Tevékenysége kiterjed környezetünkre, a világ-űrre és a tengerekre egyaránt. Hozzájárult szá-mos betegség eltűnéséhez és az élelmszer-ter-melés kibővítéséhez. Védi és támogatja az egyének jogait azáltal, hogy az emberi jogok ter-én globálisan érvényes szabványrendszert hoz-zott létre.

Az ENSZ hat fő szerve:

- Közgyűlés
- Biztonsági Tanács
- Gazdasági és Szociális Tanács
- Gyámügyi Tanács
- Nemzetközi Bíróság
- Titkárság

Az ENSZ-hez kapcsolódnak még az ügye-vezett szakosított szervezetek is, ezek a követ-kezők:

- Nemzetközi Munkaügyi Szervezet (ILO)
- Élelmezési és Mezőgazdasági Szervezet (FAO)
- Nevelésügyi, Tudományos és Kulturális Szervezet (UNESCO)
- Egészségügyi Világszervezet (WHO)
- Világbank (WB)
- Nemzetközi Valutaalap (IMF)
- Nemzetközi Polgári Repülési Szervezet (ICAO)
- Egyetemes Postaegyesület (UPU)
- Nemzetközi Távközlési Egyesület (ITU)
- Meteorológiai Világszervezet (WMO)
- Nemzetközi Tengerészeti Szervezet (IMO)
- A Szellemi Tulajdon Világszervezete (WIPO)
- Nemzetközi Mezőgazdaság-fejlesztési Alap (IFAD)
- Iparfejlesztési Szervezet (UNIDO)
- Idegenforgalmi Világszervezet (OMT)

Az ENSZ égisze alatt működik, de autonóm szervezet a Nemzetközi Atomenergia Ügynök-ség (IAEA) és a Kereskedelmi Világszervezet (WTO).

Számos program, hivatal, alap, intézmény szorosan kapcsolódik az ENSZ-hez, ezek közül néhány ismertebb: az ENSZ Gyermekalapja (UNICEF), ENSZ-önkéntesek (UNV), az ENSZ Környezetvédelmi Programja (UNEP), az ENSZ Népesedési Alapja (UNFPA), ENSZ Egyetem (UNU), Élelmezési Világprogram (WFP), az ENSZ Emberi Jogi Főbiztosága (UNHCHR), az ENSZ Menekültügyi Főbiztosága (UNHCR) stb.

Közgyűlés (General Assembly):

- A legfőbb tanácskozó testület. Az összes tagállam képviselőiből (országoként leg-feljebb öt fő) áll, amely tagállamok mind-egyike egy szavazattal rendelkezik. Olyan fontos kérdésekben, mint a békére és biz-tontságra, új tagok felvételére és költségve-tési kérdésekre vonatkozó ajánlások, két-harmados többség szükséges a döntések-

hez. Egyéb kérdésekben elegendő az egy-szerű többségi szavazat is.

- Megvizsgálja és ajánlásokat tesz a nemzet-közi béke és biztonság fenntartására írá-nyuló együttműködés alapelveire, beleértve a leszerelés és fegyverkezés szabályozá-sát is.
- Megtárgyal bármely kérdést, amely a béké-re és biztonságra, illetve az Alapokmány hatáskörébe tartozik, azokra ajánlást tesz.
- Tanulmányok elkészítését kezdeményezi, melyeknek célja a nemzetközi együttműk-ödések előmozdítása, a nemzetközi jog fej-lesztése, az alapvető emberi jogok és sza-badságjogok megvalósítása.
- Megkapja és megvizsgálja a Biztonsági Ta-nácstól és az ENSZ más szerveitől szárm-azó jelentéseket.
- Megvizsgálja az ENSZ költségvetését, és meghatározza a tagállamok hozzájárulásá-nak arányait (tagdíjakat).
- Megválasztja a Biztonsági Tanács nem ál-landó tagjait, a Gazdasági és Szociális Ta-nács tagjait és a Gyámügyi Tanács választandó tagjait, a Biztonsági Tanáccsal együtt megválasztja a Nemzetközi Bíróság bírú-it, és a Biztonsági Tanács javaslata alapján ki-nevezi a főtitkárt.

A Közgyűlés *rendes ülésszaka* minden év szeptemberében kezdődik, ahol megválasztják a Közgyűlés új elnökét, a 21 alelnököt és a Köz-gyűlés hat fő bizottságának elnökét. Az egyenlő földrajzi képviselet biztosítása érdekében a Köz-gyűlés elnökségét minden évben változtatják kontinensek szerint (eddig egy magyar elnöke volt, Hollai Imre, 1982/83-ban, a 37. ülésszaka-n). A rendes ülésszakon túl a Biztonsági Ta-nács – az ENSZ tagállamai többségének egyet-értése esetén akár egy tagállam kérésére is – összehívhatja a Közgyűlés *rendkívüli ülésszaka-t*, különleges esetben pedig akár 24 órán be-lül is sor kerülhet a Közgyűlés *rendkívüli sürgös ülésszakára*.

A rendes ülésszakok kezdetén a Közgyűlés általános vitát tart – gyakran állam- és kormány-fők részvételével. A legtöbb kérdést ezután a hat főbizottságban vitatják meg:

- Leszerelési és Nemzetközi Biztonsági Bi-zottság
- Gazdasági és Pénzügyi Bizottság
- Szociális, Humanitárius, és Kulturális Bi-zottság
- Speciális Politikai és Dekolonizációs Bizott-ság
- Adminisztratív és Költségvetési Bizottság
- Jogi Bizottság

A bizottságokban a szavazás egyszerű szó-többséggel történik, ezután a plenáris ülésen szavaznak a bizottsági betervezésekről. A Köz-gyűlés határozatainak jogi értelemben nincsen kötelező érvényük a kormányok számára, ugyanakkor a világ közvéleményének súlyát, va-lamint a közösség erkölcsi tekintélyét fejezik ki.

Biztonsági Tanács (Security Council):

Elsődlegesen felelős a nemzetközi béke és biztonság fenntartásáért. 15 tagja van: 5 ál-landó (USA, Nagy-Britannia, Franciaország, Oroszország, Kína) és 10, a Közgyűlés által két éves időszakra megválasztott tag (Magyar-ország eddig két alkalommal volt a BT tagja: 1968/69-ben és 1992/93-ban). A BT minden tagja egy szavazattal rendelkezik. A határozato-kat legalább 9 tag igenlő szavazatával hozzák meg. Fontos kérdésekben az öt állandó tag sza-vazatának kell lennie, ez a „*nagyhatalmi egyetértés elve*”, amelyre gyakran mint vétójog-ra hivatkoznak (ugyanis egy állandó tag nem-leges szavazata a döntést megállmúlásáért eredmé-nyezi, ez már mind az öt állandó előfordult). Ha egy állandó tag nem támogat egy határozatot, de elfogadását nem akarja akadályozni, akkor tartózkodhat. Az Alapokmány értelmében az ENSZ minden tagja elfogadja és végrehajtja a BT határozatait.

A BT feladatai és hatásköre:

- fenntartani a békét és a biztonságot;
- megvizsgálni bármely viszályt, amely nem-zetközi problémát jelenthet;
- ajánlást tenni a viták elsimításának mód-szerére és feltételeire;
- a fegyverkezés szabályozására vonatkozó tervek elkészítése;
- az agresszív megelőzése érdekében a tag-államok felszólítása gazdasági vagy más (nem katonai) szankciók megtételére;
- javaslat kollektív katonai akciókra;
- javaslat a főtitkár személyére;
- a Nemzetközi Bíróság bírúit megválasztani a Közgyűléssel együtt;
- ajánlás új tagok felvételére.

Szerepéből adódóan a BT folyamatos műkö-dését biztosították: minden tagállam egy képvise-lőjének állandóan jelen kell lennie az ENSZ székhelyén. A BT bárhol ülésezhet (például 1972-ben Addisz-Abeában, 1973-ban Panama Cityben). Amikor egy konfliktus harcokhoz ve-zet, a BT dolga, hogy minél hamarabb véget vessen annak (például tűzszüneti irányelvek ki-adása, a főtitkár személyes fellépése, megbízott

kijelölése, vagy békefenntartó, „kéksisakos” alakulatok küldése a harcok térségbe, akik a szemben álló felek között közvetítenek, figyelemmel kísérik a konfliktus alakulását, védik a civilek érdekeit, megakadályozzák a harcok kiszélesedését, előkészítik a békés rendezés feltételeit). Az Alapokmány VII. fejezete alapján a BT kényszerítő intézkedésekről is dönthet (gazdasági embargó, katonai akciók).

Gazdasági és Szociális Tanács (Economic and Social Council):

Koordinálja az ENSZ és szakosított szervezeteinek gazdasági és szociális munkáját. Céljai közé tartozik az életszínvonal emelése, a munkanélküliség csökkentése. 54 tagja van, akiket három évre választanak. Minden tagnak egy szavazata van, a szavazás egyszerű szótöbbséggel történik.

Feladata, hatásköre:

- nemzetközi gazdasági és szociális kérdések megvitatása, ezzel kapcsolatos ajánlások kidolgozása;
- tanulmányok, jelentések készítése, illetve kezdeményezése;
- elősegíti az emberi jogok és a szabadságjogok tiszteletben tartását;
- konferenciák szervezése a hatáskörébe tartozó kérdésekben;
- koordinálja a szakosított intézmények tevékenységét.

Évente általában egy öthetes ülészakot tart, felváltva New Yorkban és Genfben, gyakran miniszterek és tisztviselők bevonásával.

Gyámsági Tanács (Trusteeship Council):

Célja a nemzetközi gyámság alatt álló területek lakosságának politikai, gazdasági, szociális előrehaladásának biztosítása. A BT öt állandó tagállamából áll, de létszáma nincs előírva. Mára már valamennyi gyámsági terület önkormányzatra tett szert vagy független lett, ezért csak akkor és ott ülésezik, amikor és ahol a helyzet ezt megkívánja.

Nemzetközi Bíróság (International Court of Justice):

Az ENSZ legfőbb bírói szerve, székhelye Hága. Minden tagállam kötelezi magát arra, hogy minden olyan jogvitában, amelyben félként szerepelnek, alkalmazkodnak a Bíróság határozataihoz. 15 állandó, más-más tagállamból érkező, a BT és a Közgyűlés által kilenc évre megválasztott, de újraválasztható bíró alkotja a testüle-

tet (eddig egy magyar, Herczeg Géza volt a tagja, akit 1994-ben választottak meg).

Feladata:

- a tagállamok közötti jogi viták rendezése;
 - jogi tanácsadás az ENSZ-nek és intézményeinek.
- (Magánszemélyek előtt nem nyitott.)

Titkárság (Secretariat):

Az ENSZ tisztviselőkből álló szervezet (jelenleg 8600 személyt foglalkoztat mintegy 170 országból). Egyetlen kormánytól vagy kívülről hatóságától sem fogadhatnak el vagy kérhetnek utasításokat, csak az ENSZ-nek tartoznak felelősséggel, erre esküt tesznek.

Vezetőjük a főtitkár, akit a BT javaslata alapján a Közgyűlés nevez ki öt éves, megújítható időtartamra. Ő a szervezet legfőbb igazgatási tisztviselője. Funkciója politikai jellegű feladat, amely aktivitást, jó diplomáciai készséget igényel, egyúttal feltételezi a bizalom meglétét a főtitkár és a tagállamok között. A főtitkár a világ előtt az Alapokmányban foglalt értékek képviselője, morális súlya nagy. Bármilyen ügyet a BT figyelmébe ajánlhat, amely veszélyeztetheti a nemzetközi biztonságot. Folyamatosan konzultál a világ állam- és kormányfőivel vagy más vezető személyiségekkel. Minden évben jelentést tesz közzé, amelyben értékeli az ENSZ munkáját és előterjeszti nézeteit a jövőt illetően.

Eddigi főtitkárok:

– Trigve Lye (Norvégia)	1946–1952
(1952 novemberében lemondott)	
– Dag Hammarskjöld (Svédország)	1953–1961
(1961 szeptemberében Afrika felett lezuhant a gépe)	
– U Thant (Burma, ma Mianmar)	1961–1971
– Kurt Waldheim (Ausztria)	1972–1981
– Javier Perez de Cuellar (Peru)	1982–1991
– Boutros-Ghali (Egyiptom)	1992–1996
– Kofi Annan (Ghána)	1997–2006
– Ban Ki Mun	2007–

A Titkárság székhelye New Yorkban van, hivatalai azonban a világ valamennyi régiójában. Három hivatal emelkedik ki közülük, a Genfben, a Bécsben és a Nairobian található központ.

Az ENSZ költségvetése

Az ENSZ pénzének nagy részét a fejlett államok bankjaiban tartja. Az ENSZ rendes költségvetését – körülbelül másfél milliárd dollár – (kivéve a szakosított intézményekét és az ENSZ-progra-

mokat) a Közgyűlés két évente hagyja jóvá (a tágabb értelemben vett „ENSZ-család” évente körülbelül tízmilliárd dollárt költ). A különböző tanácsok és szakértők bevonásával elkészülő költségvetés-tervezetet a főtitkár nyújtja be. A pénzügyi alap fő forrása a tagok befizetése (tagdíja), amelyet a Közgyűlés határoz meg a Tagdíjbizottság javaslata alapján (figyelembe veszik a tagállamok reális fizetőképességét és részese-désüket a világ teljes nemzeti össztermékéből).

Az ENSZ pénzügyi helyzete évek óta bizonytalan, mert számos tagállam (több mint 80) nem vagy késve fizeti a kiszabott hozzájárulást, vagy nem járul hozzá a békefenntartó műveletekhez, amelyek külön költségvetése van. Néhány ország önkéntes felajánlásainak és kölcsönöknek köszönhető, hogy a költségvetés nem omlott össze. A nem fizetők országok (ha a be nem fizetett összeg eléri vagy meghaladja a tagállam két évre szóló tagdíját) az Alapokmány 19. cikkelye értelmében megfoszthatók szavazati joguktól a Közgyűlésben, tartozásait kamattal terhelhetik. A költségvetés alakulása nagyban függ attól is, milyen konfliktusokban kell a békefenntartókat finanszírozni – az elhúzódó, nagy kiterjedésű konfliktusok sokat emészthetnek fel.

Az ENSZ céljai

Az ENSZ mint nemzetközi szervezet valamennyi ember békéjéért, az igazságosságért és fejlődésért dolgozik. Az ENSZ létezése bizonyította, hogy az országok nem képesek az egymás közötti együttműködés nélkül létezni, elegendő, ha a postai szolgáltatásra, az időjárás, a környezetvédelem és a (AIDS, H1N1) különböző fertőző betegségek határok nélküliségére gondolunk. Az aszályok és a betegségek legalább olyan irgalmatlanul tizedelik az emberiséget, mint a háborúk és a fegyverek.

A szervezet céljai az alábbiak:

- a nemzetközi béke és biztonság fenntartása, és ennek érdekében közös és aktív lépések megvalósításával a békét fenyegető konfliktusok megelőzése és felszámolása;
- a népek és nemzetek közötti barátság elmélyítése;
- az emberiség gazdasági, kulturális, szociális problémáinak megoldásában való részvétel, az emberi jogok kiszélesítésének támogatása.

Az ENSZ a fenti küldetés, a tagállamok közötti koordináció és együttműködés megvalósításának szervezete.

Az ENSZ néhány eredménye

Az ENSZ jó néhány eredményt tudhat talán magának az alapítása óta. Sok közülük talán nem is ismert a közvélemény számára. Ezek között mondhatjuk el, hogy mára már alig találni gyarmati országot. Az ENSZ békefenntartói ellenőrizték jó pár tűzszüneti egyezményt, vezettek közvetítéseket és tárgyalásokat, megelőzve ezzel a további vérontást. Az ENSZ Fejlesztési Programja (UNDP) a mozgatórugója egy sor fejlődő országbeli projekteknek.

Az ENSZ és a Világ Egészségügyi Szervezet (WHO) együttműködése eredményeképpen több mint 400 millió embert oltottak be különböző fertőző betegségek ellen. Ennek eredményeképpen a halálos járványok kitérésének kockázata mára jelentősen lecsökkent. Menekültek milliói kaptak ideiglenes menedéket az ENSZ Menekültügyi Főbizottságának (UNHCR) köszönhetően. Jelentős nemzetközi egyezmények kerültek aláírásra a rabszolgaság eltörlése, a gyermekmunka megszüntetése, a leánykereskedelem és a faji megkülönböztetés érdekében. Az UNESCO sikeresen vesz részt a kulturális örökségek és műemlékek megőrzésében.

A békefenntartó műveletek tapasztalati bázisa

Mint arra a bevezetőben utalás történt, a békefenntartás bizonyos értelemben magyar találmány, és már a XX. század előtt is létezett, valójában mégiscsak a XX. század második felétől beszélhetünk a korszerű békefenntartásról. Azt is érdemes leszögezni, hogy a békefenntartó műveletek mindig különbözőek, de az alapvető elvek mindig ugyanazok maradnak.

Az első ENSZ-megfigyelők a nyegenes évek végén kerültek telepítésre Kasmírban és a Közel-Keleten. Ezek a missziók, amelyeket a fegyvertelen katonai megfigyelők jellemeztek, mind a mai napig bevált formái az ENSZ által vezetett misszióknak. Ezek a missziók hozták létre a békefenntartás egyik legfontosabb alapelveinek, a pártatlanság elvének precedens értékű példáit.

1956-ban az ENSZ beavatkozó erőket küldött Egyiptomba az ellenségeskedések beszüntetésének, a fegyveres erők kivonásának ellenőrzésére és biztosítására. Ez volt az első zászlóalj nagyságú békefenntartó erő, amelyet a nemzetek önkéntes alakok hoztak létre, és az ENSZ irányítása alatt működött. Ez a misszió két további elvet hozott létre: a békefenntartó műveletnek a konfliktusban részt vevő felek beleegye-

zésével kell létrejönnie és erőt alapvetően csak önvédelemre szabad használni.

A hagyományos békefenntartó műveletekben a jelentős katonai komponens mellett mindig jelen van a civil komponens is, széles politikai és adminisztratív funkciókkal (például ONU-misszió Kongóban). Általában az ENSZ békefenntartók könnyű fegyverzetrel vannak felszerelve, amely még elégséges a konfliktus körzetében a stabilitás fenntartásában.

Ugyanakkor a hidegháborút követően a békefenntartó missziók bonyolultabb, multidimenziós világban jönnek létre. Az ENSZ Átalakulást Segítő Csoportja Namíbiában (UNTAG) volt az első több dimenziójú művelet. Az UNTAG mandátuma a szabad választások, a törvényhozási és jogrendszer kiépítésének biztosítására terjedt ki.

Az ENSZ kambodzsai missziójában (UNTAC) a felhatalmazás lehetővé tette valamennyi szükséges erő alkalmazását a küldetés teljesítése érdekében (menekültek visszatelepítése, törvényes rend helyreállítása, szabad választások megtartása és civil adminisztráció kiépítése stb.). Hasonló missziók kerültek végrehajtásra Közép-Amerikában (ONUCA, ONUSAL), Mozambikban (ONUMOZ) és Angolában (UNAVEM, I és II). Ezeknek a kiterjesztett dimenziójú békefenntartó műveletek természete bizonyítja, hogy jelenleg az ENSZ egyre inkább az államokon belül kialakuló konfliktusokba avatkozik be, mint az államok közötti konfliktusokba.

A balkáni konfliktus során létrejött és Horvátországban sikeresen működő UNPROFOR misszió mintájára próbálta az ENSZ a boszniai problémát is megoldani. Ennek a misszióknak a kudarca és a somáliai misszióknak (UNOSOM I, II) a tragikus végkifejlete azonban rámutatott arra a tényre, hogy egyre inkább szükség lehet az ENSZ Alapokmány VII. fejezete alapján végrehajtott, úgynevezett „békekikényszerítő” műveletekre, amelyek nagyon közel állnak a harci tevékenységhez.

Néhány békefenntartó művelet helyszíne és időpontjának kezdete:

– India–Pakisztán	1949
– Ciprus	1964
– Szíria (Golán-fennsík)	1974
– Irak	1991
– Volt Jugoszlávia	1992
– Uganda–Ruanda	1993
– Bosznia–Hercegovina	1995
– Koszovó	1999
– Etiópia	2000
– Kelet-Timor	2002

Más, ismertebb konfliktusok, amelyek megoldásában segített, közreműködött az ENSZ:

– berlini válság	1948–1949
– kubai rakétaválság	1962
– közel-keleti válság	1973
– Irak–Irán-háború	1980–1988
– salvadori polgárháború	1992

Az ENSZ mind gyakoribb békefenntartási beavatkozásának van néhány korlátozó tényezője:

- az új kihívásokra új és magas szinten kiképzett, megfelelő létszámban rendelkezésre álló erőkre van szükség;
- az erők logisztikai ellátása komoly nehézségeket okoz, mind a csapatok küldő országának, mind pedig az ENSZ-nek;
- a szűkös pénzügyi források és a tagdíjfizetési fejelem hiánya súlyos pénzügyi problémákat okoz a megnövekedett számú missziók likvidálásának biztosítására.

A békefenntartás alapelvei rugalmasan alkalmazkodtak a '90-es évek új kihívásaihoz:

- érthető és végrehajtható mandátum adása;
- az érintettek együttműködése a feladatok végrehajtásában;
- a tagállamok hajlandósága a megfelelő létszámú katonai-rendőri és civil létszám biztosítására;
- új kihívások egyre több polgári szakértő, politikai, emberi jogi és választási megfigyelő, humanitárius aktivista bevonását igényli.

Az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet (EBESZ)

Nemcsak az ENSZ képes béketámogató műveleteket végrehajtani és koordinálni az erőfeszítéseket a nemzetközi béke és biztonság érdekében. Számos regionális szervezet, ideiglenes szövetség, országocsoport is hajt végre ilyen feladatokat az ENSZ Biztonsági Tanács határozataira és felhatalmazásával, amire az Alapokmány VIII. fejezete ad lehetőséget, vagy mert az érintett felek egyetértéssel, elfogadják békesegítő jelenlétét és tevékenységét. A nem ENSZ-szervezetek a '90-es évek elején felismerve a megváltozott világ új kihívásait, maguk is felvették a béke védelmét feladataik közé.

Az ENSZ, EBESZ, NATO és az Európai Unió egymást erősítő intézmények az euro-atlanti térség biztonságának megóvása érdekében. A fenti szervezetekhez hasonló biztonsági közösségeket találunk a világ más részén, régiójában is, mint például az Afrikai Unió.

Az EBESZ elődjének tekinthető az úgynevezett Európai Biztonsági és Együttműködési folyamat (EBEE), amely 1973-ban indult és 1975-ben került sor a záróokmányának aláírására. Ezen záróokmány unikális, hiszen a második világháború után először tartalmazta Európa – Albánia kivételével –, az USA és Kanada képviselőinek aláírását egy dokumentumon. A hidegháború korában ez a záróokmány kifejezte: a megosztott Európában a két szemben álló blokk rendezni kívánja közös ügyeit.

A béke és biztonság előmozdítása érdekében megállapodtak az együttműködés alapelveiben, a különböző katonai tevékenységek bejelentéséről és a folyamatos konzultáció érdekében utókonferenciák megtartásáról. A helsinki tárgyalássorozat (1973–1975) az együttműködés három dimenzióját (biztonsági, gazdasági, emberi jogi) jelölte meg, amik a hidegháborúban és a '90-es években más-más hangsúlyval kerültek napirendre.

Az EBEE nagyon fontos fóruma volt a hidegháború utáni európai fegyverzetcsökkentési tárgyalásoknak és egyezmények kidolgozásának. Az EBEE tagállamai kifejezték elkötelezettségüket a biztonság és stabilitás ügye, valamint a nemzeteltérések tárgyalások útján való rendezésének elve iránt.

Az 1990-ban a NATO és a Varsói Szerződés országai által aláírt CFE Szerződés fegyverzetkorlátozásai jelentősen elősegítették Európa biztonságának kialakítását.

1990-ban az EBEE-csúcstalálkozóán a részt vevő állam- és kormányfők aláírták a Párizsi Chartát, amely értékelte a helsinki folyamatot és az Európában végbement enyhülést és mélyreható történelmi változásokat, s kifejezte: Európában véget ért a megosztottság, a két katonai tömb többé nem tekintette egymást ellenségnek. Az aláírók elkötelezték magukat a demokratikus alapelvek tiszteletben tartása mellett. A Charta értelmében Bécsben felállították a Konfliktus Megelőző Központot, melynek feladata a legfelső irányító és döntéshozó szerv, a Tanács munkájának segítése a válságkezelésben, konfliktusmegelőzésben.

A Központon belül a Konzultatív Bizottság feladata a katonai-politikai biztonsági kérdések megtárgyalása és rendezése. Az EBEE legitimitását a vitatott ügyekben konszenzussal hozott döntést biztosította. Ez a kialakult gyakorlat alapján nem tette lehetővé konfliktushelyzetben a gyors és hathatós beavatkozást. A helyzet feloldására 1992-ben a Külügyminiszteri Tanács prágai ülésén megszületett az új megoldás: „konszenzus mínusz egy”. Ami gyakorlatilag azt jelentette, hogy az EBEE – majd pedig az

EBESZ – a konfliktusban érintett országok beleegyezése nélkül is tehetett lépéseket a helyzet rendezése érdekében.

1992-ben a helsinki csúcstalálkozóán az EBEE-t átalakították állandó jellegűvé, és a tagországok képviselői elfogadták „A változás kihívásai” című dokumentumot, amely megalapozta az EBEE válságkezelési és konfliktusmegelőzési mechanizmusát. A válságkezelés gerincét gyakorlatilag a békefenntartás adja. A dokumentumban felkérték a különböző nemzetközi szervezeteket, így a NATO-t is, hogy támogassák békefenntartó tevékenységüket.

Az EBEE békefenntartó tevékenysége során:

- nem alkalmaz kényszerítő lépéseket;
- szükséges a közvetlenül érintettek beleegyezése;
- pártatlan és tárgyalókézs;
- felügyeli más békefenntartó erők tevékenységét (például FÁK-csapatok Grúziában).

A politikai ellenőrzést a Vezetők Tanácsa gyakorolja a békefenntartó tevékenység végrehajtása felett.

A válságkezelési és konfliktusmegelőzési mechanizmus fontos elemei az alábbiak:

- *Személyes képviselőt nevezhet ki az EBEE soros elnöke egy válság vagy konfliktus elemzésének és megoldásának előmozdítása érdekében.* A pontos felhatalmazás és feladatszabás birtokában a személyes képviselő elvégzi feladatát, majd tanácsot, javaslatot tesz – a soros elnöknek – a lehetséges rendezésről.

- *Nemzeti kisebbségi főbiztost nevez ki a Tanács, aki a lehető legkorábbi szakaszban felismeri a válságot, és megfelelő intézkedéseket tesz a nemzeti kisebbségi kérdések ne csapjanak át konfliktusba.*

- *Előrejelzés.* A begyűjtött nemzeti kisebbségi ügyekkel kapcsolatos információkat elemli, szükség esetén kapcsolatba lép az érintett felekkel helyzet tisztázás céljából, illetve tájékoztatja a tagországokat a fejleményekről. E tevékenységhez szakértőket is bevonhat. Amennyiben úgy ítéli meg, hogy konfliktushelyzet alakulhat ki a kérdésben, jelentést tesz a soros elnöknek, aki azt azonnal továbbítja a Vezetők Tanácsának (az 1996-os liszaboni csúcstalálkozóig a Vezető Tisztségviselők Bizottsága elnövezés élt).

- *Sürgős intézkedés.* A főbiztos igényelhet felhatalmazást további kapcsolat kialakítására, valamint gyakoribb konzultációkat az érintettekkel a konfliktus megoldása érdekében.

- A különböző missziók.
- *Előrejelzés és megelőző lépések.* Célja azoknak a veszélyeknek a jelzése, amelyek a tagországokat és a térséget fenyegetik és válságba torkollhatnak. A megelőzés érdekében a tagok intenzív politikai párbeszédet kezdeményeznek.

Az EBEÉ 1994. évi budapesti konferenciáján elfogadott dokumentum, ami „Az igazi partnerség jele egy új korszakban” címet viseli, és amelynek keretében az értekezlet szervezetté alakult, azaz megalakult az EBESZ, kimondja, hogy a tagországok fokozni kívánják együttműködésüket az ENSZ-szel, valamint más regionális szervezetekkel.

Az ENSZ Alapokmány VIII. fejezete értelmében „*mint regionális szervezet törekszenek a vitás ügyek békés rendezésére, még mielőtt azt az ENSZ Biztonsági Tanácsa elé terjesztenék.*”

Összességében elmondható, hogy az EBESZ békefenntartó tevékenységét alapvetően az ENSZ Alapokmány VI. és VIII. fejezete alapján kívánja megvalósítani. Az ENSZ viszont kész mandátumot adni a regionális biztonsági szervezeteknek, ha az a nemzetközi biztonsági rendszer legitimitásának fenntartásához szükséges.

Az EBESZ 1999-es isztambuli csúcstalálkozóján kiadott dokumentuma is foglalkozik a békefenntartás kérdésével. A dokumentum eseti alapon és a konszenzus megléte esetén konkrét ügyben felvázolja annak a lehetőségét, hogy az EBESZ mandátumot adjon a békefenntartó tevékenység végrehajtására szoros együttműködésben a különböző nemzetközi szervezetekkel.

Az európai béke és biztonság megteremtése és fenntartása, stabilizálása érdekében az EBEÉ/EBESZ komoly lépéseket tett és tesz is. Mivel a szervezet a legnagyobb legitimitás fenntartására törekszik, amire „a konszenzus minusz egy” eljárását alkalmazza, ezért eszköztárából hiányzik a katonai kényszerítő erő alkalmazása. Az EBESZ kiemelt hangsúlyt helyez a megelőzésre, előrejelzésre, a viták békés rendezésére főként politikai eszközökkel, valamint a béke fenntartására és a rendezés után a bizonalom és együttműködés elősegítésére.

Az Európai Unió (EU)

Az Európai Unió korunk gyorsan fejlődő szervezete, amelynek dinamizmusa hatással van hazánkra is, hiszen 2004 májusától Magyarország is teljes jogú tagja. Az Európai Unió a kilencvenes évek óta komoly haladást ért el az önálló és

komolyan vehető külpolitika kialakításában. Ma már az EU sokrétűen, gyakorlatilag „*tout azimut*” vesz részt a külpolitikában. Az optimista olvasat szerint az EU saját, egyedi jellegét sikerrel transzponálta a külpolitikába, innovatív és hatékony eszköztárat hozva létre a maga számára.

A pesszimisták a közösségi külpolitikát gyengítő ellentmondásokat, és a tisztázatlan kompetenciákat emelik ki, kudarcok hosszú listájával támogatva véleményüket. Azt azonban kevesen vitatják, hogy a tagállamok diplomáciájával való sokszoros összefonódásai ellenére az unió külpolitikája mára jól elkülöníthető és sajátos jelleggel bíró intézménnyé nőtte ki magát.

Az EU külpolitikája az alábbi fő területekre koncentrál:

- védi külföldi érdekeit, nemzetközi fórumokon kommunikálja véleményét;
- aktívan részt vesz a demokratikus és emberi jogi normák terjesztésében;
- fejlesztési segélyeket nyújt;
- civil és katonai missziókkal képviselteti magát a válságövezetekben – mindez az európai kontinens keleti felétől egészen a Közép-Keletig és Afrikáig.

Az európai integráció első intézményes formái az 1945 és 1950 közötti időszakban alakultak ki. Elődje, az Európai Gazdasági és Együttműködési Szervezet 1948-ban jött létre az amerikai Marshall-terv koordinálására, 1949-ben pedig az Európa Tanács. 1950-ben született meg – eredeti szándéka szerint a fegyvergyártáshoz nélkülözhetetlen iparágak ellenőrzése céljából – az úgynevezett Schumann-terv, amelynek alapján a Benelux államok, Franciaország, az NSZK és Olaszország részvételével 1951 áprilisában megalakult az Európai Szén- és Acélközösség. 1957. március 25-én a Hatok létrehozták az Európai Gazdasági Közösséget (EKG, más néven a Közös Piac) és az Európai Atomenergia Közösséget (EUROATOM).

A három szervezet intézményeit 1967-ben vonták össze, ekkor alakult ki a jelenlegi Európai Közösség intézményrendszere. Az Európai Közösség két irányban fejlődik. Egyrészt elmélyül a belső integráció, azaz a nemzetállamok hatásköréből egyre több jogterület kerül át közösségi szintre, így a Közösség gazdasági, társadalmi, politikai arculata egyre egységesebbé válik. E folyamat eredményeképpen a tagországok piacának összessége mindinkább belső határok nélküli egységes piacként működik.

A másik tendencia, hogy az Európai Közösség folyamatosan bővül: 1973-ban csatlakozott

hozza Dánia, az Egyesült Királyság és Írország; 1981-ben Görögország; 1986-ban Portugália és Spanyolország; majd 1989-ben a német újraegyesítés eredményeképpen a volt NDK területre. Az EFTA (Európai Szabadkereskedelmi Társulás) tagországainak (Ausztria, Svédország, Finnország) 1995. évi csatlakozása nyomán a most már Európai Uniónak nevezett formációnak 15 tagja lett. A jogilag 1993. január 1-jén létrejött unió 15 tagállama összesen mintegy 370 millió lakossal rendelkezik, de a gazdasági szerepe még ennél is nagyobb lehet, hiszen a világ iparilag legfejlettebb hét országából három tagállam (Egyesült Királyság, Német Szövetségi Köztársaság, Francia Köztársaság).

A fejlődés legnagyobb kihívását azonban a 2004-ben létrejövő 10 új tagországot jelentő bővítési hullám jelenti. Ezen országok között található Magyarország is.

Az Európai Unió jogi alapjait 2009 decemberéig öt alapvető szerződés határozta meg, a már korábban említett három a közösséget létrehozó alapokmány, az Egységes Európai Okmány és a Maastrichti Szerződés. Az Európai Unió – céljai megvalósítása érdekében – közös politikát jelöl ki (például vám, kutatás, energia, mezőgazdaság stb.), amelyek között természetesen helyet kap a közös biztonsági és védelmi politika is.

2009. december 1-jén hatályba lépett az úgynevezett Lisszaboni Szerződés, amely kardinális változtatásokat jelent az EU életében. A Lisszaboni Szerződés a következő három fő célkitűzést hivatott megvalósítani: hatékonyabb döntéshozatal; következetesebb külső fellépés; a demokrácia kiteljesítése az Európai Parlament és a nemzeti parlamentek szerepének növelése révén. E célok megvalósítása révén az EU jobban tudja majd a mindennapok szintjén elősegíteni, hogy polgárainak érdekei érvényesüljenek.

A Lisszaboni Szerződés főbb pontjai:

- Intézményi változtatások: Az Európai Bizottság kisebb testülettel fog dolgozni, tagjainak számát a tagállamok számának kétharmada adja majd. A Tanácsban a soros elnökség mellett megjelenik az Európai Tanács állandó elnökének posztja. A kül- és biztonságpolitikai főképviselő egy személyben lesz felelős az Európai Unió külkapcsolataiért. Az Európai Parlament létszáma 750 + 1 főben maximalizálták.
- Bevezetésre kerül az állampolgárok kezdeményezési jogköre és bővül a nemzeti parlamentek döntéshozatali szerepe.
- A szerződés elfogadja az Alapjogi Charta szövegét. Ennek célja az unió alapértékek

erősítése. Az Európai Unióhoz a továbbiakban csak azok az európai országok csatlakozhatnak, amelyek ezeket az értékeket elfogadják és tiszteletben tartják.

- Az Európai Unió egységes jogi személyiséget kap.

A Lisszaboni Szerződésben foglalt változások egy része ugyan életbe lépett a ratifikáció (tagállami jóváhagyások) után, ám egy-két jelentős változás csak egy átmeneti időszakot követően, 2014-től lesz hatályos.

A szerződés tehát létrehozta az Európai Tanács elnökének állandó tisztségét. Az elnököt az Európai Tanács két és fél évre nevezi ki. Az új funkció nagyobb folytonosságot és stabilitást kölcsönöz a Tanácsban folyó munkának.

A Lisszaboni Szerződés létrehozta továbbá az Európai Unió külügyi és biztonságpolitikai főképviselőjének posztját. A főképviselő alelnöki tisztséget tölt be az Európai Bizottságban és elnököl az Általános Ügyek és Külkapcsolatok Tanácsának ülésein. Az új tisztségek következetesebb külső fellépést és hangsúlyosabb szerepet biztosítanak az EU számára a világpolitika színpadán, mivel általuk felismerhető arculatot nyer.

Változni fog 2014-től a döntéshozatali eljárás. A döntéshozatali reformja 2014-től egyrészt arányosabbá tenné a szavazatszámokat, másrészt egyszerűsítene egy döntés akkor születhet meg, ha a tagállamok 55 százaléka – de legalább 15 tagállam – igennel szavaz, és ők együttesen az összlakosság 65 százalékát képviselik. A javaslat akkor is átmegegyez, ha kevesebb, mint négy tagállam ellenzi. A szavazási rendszer tehát nem csak egyszerűsödik, hanem általa könnyebbé válik a minősített többségű döntések meghozatala.

Néhány fontos uniósi intézmény:

- A Bizottság (Commission), amely az EU végrehajtó szerve, 20 tagját a nemzeti kormányok nevezik ki, a nagyobb országok két-két, a kisebbek egy-egy tagot neveznek ki.
- A Tanács (Council) az EU döntéshozó szerve, amelyben a tagállamok kormányainak képviselői vesznek részt és szavaznak az EU jogszabályiról.
- Az Európai Parlament (European Parliament), melyet 626, a tagállamok polgárai közül választott képviselő alkot.

Az Európai Biztonsági Stratégia egyértelműen a kockázati tényezők között említi a balkáni térség lehetséges instabilitását, valamint az afrikai úgynevezett „gyenge államok” Európára gyakorolt destabilizációs hatását. Ennek megfelelően

az EU ezen térségeket igyekszik katonai eszközökkel is stabilizálni. Ezek egy része a NATO-eszközök felhasználásával, azaz a „Berlin Plusz” szerződés alapján került megtervezésre és végrehajtásra (CONCORDIA, ALTHEA). Míg másik részüket önálló eszközökkel tervezték és hajtották végre (ARTEMIS, EUFOR RD Congo, EUFOR TCHAD/RCA, EUNAVFOR ATALANTA). Ezenfelül vannak polgárinak nevezett, de döntően katonák által végrehajtott műveletek is, mint például az EUSEC RD Congo.

Az ARTEMIS az első Európai Unió által tervezett, vezetett és végrehajtott katonai művelet, amelynek helyszíne a Kongói Demokratikus Köztársaság Ituri tartományában található Bunia városa volt.

A 2009. december 1-jén hatályba lépett Liszaboni Szerződés a fenti struktúrában átrendeződést eredményezett. Mindezen integrációs, evolúciós folyamatok eredményeképpen az Európai Unió mind erőteljesebben vesz részt békefenntartó feladatokban.

Az Észak-atlanti Szerződés Szervezete (NATO)

A NATO tevékenységének első ötven évét a szovjet fenyegetés elhárítására koncentrált. A szerződés, amelyet 1949. április 4-én Washingtonban írtak alá, több cikkelyt tartalmaz a béke és stabilitás tekintetében, de az V. cikkely az, ami a kollektív védelmet taglalja. A szövetség történetében eddig egyetlenegyszer fordult elő, hogy ez cikkely kihirdetésre került, mégpedig az Egyesült Államok ellen végrehajtott szeptember 11-i terrortámadásokat követően. Itt kívánatos megjegyezni, hogy a fenti szerződés IV. cikkelye foglalkozik a tagállamok konzultációs folyamatával, amelyet az iraki háború előestéjén Törökország kérésére a török védelem megerősítésére alkalmaztak. Ugyancsak nagyon fontos a szerződés X. cikkelye, amely a szövetség bővítésével foglalkozik.

Szintén fontos a szerződés preambuluma, amely a békefenntartó küldetések elvi alapját teremti meg, valamint a szerződés VII. cikkelye, melynek alapján a NATO elképzei a válságreaktív műveleteit.

A NATO történelmi válaszóhoz érkezett. A XXI. század elején új kihívásokkal és kockázatokkal néz szembe egy változóban lévő nemzetközi biztonsági környezetben. Erre a kihívásra úgy reagált, hogy egy ambiciózus átalakítási és megújulási folyamatba vágott bele. A ma és a holnap várható kihívásainak kezeléséhez átalakí-

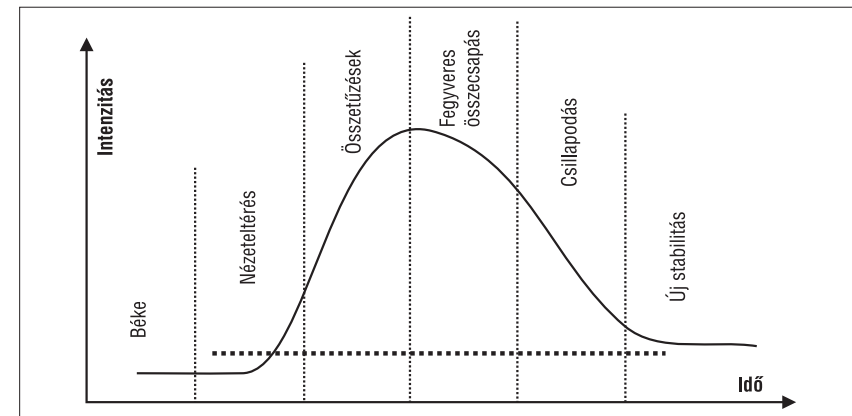
tásra került a NATO vezetési struktúrája, és talán a legfontosabb döntés a NATO Reagáló Erők (NATO Response Forces – NRF) létrehozása volt. Ma új fenyegetések jelentkeznek, amelyek minőségileg és mennyiségileg egyaránt különböznek a XX. század hagyományos kihívásaitól. Az olyan fenyegetések, mint a radikális fundamentalizmus, a nemzetközi terrorizmus és bűnözőhálózatok által előidézett fenyegetések felismeréseként, a NATO-tagországok állam- és kormányfői 2002 novemberében, prágai csúcstalálkozójukon gyökeres változásokról állapodtak meg.

A Prágában újtárra indított átalakítási folyamat egy jövőképet jelent a NATO számára, valamint radikális eltávolodást a felelősségi körzet védelmétől az érdekek védelme felé. Ez azt jelenti, hogy a szövetségek már készek Európán kívüli, attól nagy távolságra lévő területekre csapatokat küldeni, amennyiben az érdekeik védelme ezt diktálja. Az átalakítás eredményeképpen a NATO működése gyorsabb és hatékonyabb lett, új parancsnoki struktúrát alakítottak ki, megszüntek az átfedések, jobban beazonosíthatóak a hatáskörök. A NATO átalakulását az alábbi táblázat szemlélteti.

ACE (1993)	ACO (2003)
19 833 parancsnokságon dolgozó személy	9806 parancsnokságokon dolgozó személy
16 parancsnokság	9 parancsnokság
2543 SHAPE-n dolgozó személy	1103 SHAPE-n dolgozó személy
Nincsenek műveletek	6 művelet
Nincsenek telepített személyek	42 000 fő telepített személy

Világos munkamegosztás jött létre a Szövetséges Műveleti Parancsnokság (Allied Command Operations – ACO) és a Szövetséges Átalakítási Parancsnokság (Allied Command Transformation – ACT) között: az ACO határozza meg a követelményeket, az ACT pedig kidolgozza a kiképzési normatívákat, folyamatosan gyűjti és feldolgozza a tapasztalatokat.

Mára úgynevezett „expedíciós” jellegű haderőre van szüksége a NATO-nak, melynek fenntartásához más jellegű logisztikai biztosításra van szükség. Ez abból következik, hogy míg a hidegháború alatt a NATO-haderők hazájukban vagy annak közelében (kivéve az Észak-Amerikából áttelepülő amerikai, kanadai haderő) harcoltak volna, természetesen igénybe vehették volna a hazai logisztikai biztosítás lehetőségeit. Egy expedíciós jellegű erő fenntartása más elvek szerint lehetséges, felértékelődnek az olyan képességek, mint a hadászati légi és tengeri szállítási képességek.

5. számú ábra: A válság időbeli alakulása a krízis intenzitásának függvényében

A NATO stratégiai koncepciói se változtak sürgőn a hidegháború időszakában. Az 1999-ben Washingtonban tartott NATO-csúcsértekezleten elfogadták az új stratégiai koncepcióját. Az új stratégia a J. F. Kennedy amerikai elnök által kialakított „rugalmas reagálás” koncepcióját váltotta fel.

Az új stratégiai koncepció alapján a szövetség által legvalószínűbben végrehajtható katonai művelet nem az „V. cikkely szerinti”, hanem a „nem V. cikkely szerinti” válságreaktív művelet lesz.

Az új stratégiai koncepció alapján kialakított és 2000 februárjában jóváhagyott MC 400/2 direktíva öt alapvető feladatkört határozott meg a szövetség számára.

Ezek:

- a biztonság;
- a konzultáció;
- a partnerség;
- az elrettentés és védelem;
- a válságkezelés.

A NATO válságreaktív rendszere felépítésének ismertetése előtt néhány elméleti kérdés megválaszolása válik fontossá.

Először is: mi is az a „válság”? A NATO Katonai Tanács 327/2 számú „A NATO katonai politikája a nem V. cikkely szerinti válságreaktív műveletekre” című direktívája a következő módon határozza meg: „Olyan nemzeti vagy nemzetközi helyzet, amelyben a szövetség és tagál-

lamai elsődleges értékei, érdekei és céljai fenyegetettek.”

A válság jellemzői között kell megemlíteni a válság területi kiterjedését, az elsődleges fontosságú érdekek, értékek és célok veszélyeztettségének mértékét, a válság intenzitását, azaz az agresszivitás szintjét.

A válság időbeli alakulását a krízis intenzitásának függvényében (lásd az 5. számú ábrát) hat fázisra bonthatjuk, ezek:

- békeállapot;
- a nézeteltérések kezdete és fokozódása;
- összetűzések;
- fegyveres összecsapások;
- a válság csillapodása;
- az új stabilitás, melynek szintje nem azonos az eredeti békeállapottal.

A kérdések sorában a második tisztázandó probléma az: mi is a válságkezelés? A NATO AJP-3.4 válságreaktív műveletek doktrínája szerint a válságkezelés nem más, mint: „Szervezetek, rendszerek és eljárások, amelyeket annak érdekében hoznak létre és alkalmaznak, hogy a válsághelyzeteket ellenőrzés alá vonják, és amelyek akcióikkal lehetővé teszik a válságot kezelő vezetők számára, hogy a válságra elfogadható megoldást találjanak.”

A válságkezelés céljai:

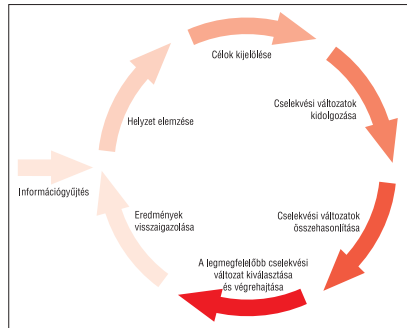
- amilyen hamar csak lehetséges, a nézeteltérések csökkentése annak érdekében, hogy ne váltsanak át elhúzódó, magasabb szintű konfliktusba;

- amennyiben az összetűzések már kitértek annak megelőzése, hogy a fegyveres összecsapásokká fajuljanak;
- civil és katonai eszközök időbeni felkészülésének biztosítása;
- amennyiben a fegyveres összecsapások már kitértek, fegyveres válaszlépések fogantatása, megelőzendő a további eskalációt;
- amikor az eskalációt és a fegyveres összecsapásokat megállították, a helyzet lecsillapítása, és egy új, stabil állapot létrehozása.

A válságkezelés során végrehajtandó fő tevékenységek:

- a helyzet figyelemmel kísérése;
- megelőző akciók;
- az összecsapások letérése;
- békeépítés.

A NATO válságreakáló tervezési folyamata a normál tervezési eljárás alapján a következő fázisokból tevődik össze:

6. számú ábra: A NATO válságreakáló tervezési folyamata

Amint az ábrából is érzékelhető, ez a folyamat rendkívül időérzékeny, éppen ezért a NATO egy újfajta, az eddigieknél jóval gyorsabb folyamat kidolgozásán munkálkodik.

A válságkezelésben részt vevő NATO-szervezetek:

- az Észak-atlanti Tanács;
- NATO-tanácsok;
- nemzetközi törzs;
- nemzetközi katonai törzs;
- válságreakáló alkalmi harci erők;
- NATO helyzetelemző központ.

Az MH békefenntartói, béketámogatói tevékenysége

A magyar katonák a nemzetközi békefenntartás kezdeteitől kiveszik részüket a különböző missziókban. A több mint százéves múltja visszatekintő, modern értelemben vett békefenntartás bizonyos értelemben magyar találmány.

Az 1897-es véres krétai zavargások megakadályozására Pintér Gyula, az Osztrák–Magyar Monarchia konzulja a külképviselet védelmére kiveényelt osztrák–magyar matrózok egy részét a város török–görög negyedének határára irányította kordonszolgálatra, hogy tartsák távol egymástól a feleket.

Magyarország a modern kori békefenntartói feladatokba 1973-ban kapcsolódott be, amikor hazánkat is felkérték a vietnami háborút lezáró párizsi egyezmény betartására létrehozott nemzetközi ellenőrző és felügyelőbizottsághoz.

A kilencvenes évek közepén Magyarország csatlakozott az ENSZ-erők Cipruson (UNFICYP) és a Sínai-félszigeten állomásozó Többnemzeti Erők és Megfigyelők (MFO) misszióhoz, s ettől az időszaktól kezdve hazánk aktív szerepet tölt be a nemzetközi válságkezelésben és békefenntartásban. A kilencvenes évek második felében kiemelkedő jelentőségű volt a boszniai (IFOR/SFOR), a koszovói (KFOR) válság rendezésében való részvételünk.

2003-ban csatlakoztunk az Afganisztánban tevékenykedő Nemzetközi Biztonsági Támogató Erőhöz (ISAF). Az iraki stabilizáló erők kötelékében 2004 végéig tevékenykedő háromszáz fős magyar szállítózászlóalj, illetve az Afganisztánban szolgáló magyar kontingens példája megmutatta: a Magyar Honvédség immár határaitól több ezer kilométerre is képes az ország érdekeit védve fellépni, ami rendkívül nagy elmozdulást jelentett a korábbi időszakhoz képest.

A békefenntartás, a válságkezelés a Magyar Honvédség nemzeti feladatai közé került, ennek megerősítésére a kormány 2004-ben úgy döntött: hazánk 1000 katonát biztosít folyamatosan a nemzetközi válságkezelői és békefenntartói feladatokhoz.

A békefenntartók, béketámogatók kiképzése

A békefenntartási sajátosságok miatt a szárazföldi csapatoknál 2004-ben bevezették a hármas ciklusú működést, kiképzést: hat hónap kiképzés és felkészülés a misszióra; hat hónap missziós tevékenység; hat hónap pihenés, illetve az V. cikkely szerinti kiképzés. A felkészítésnél egyre inkább dominálnak a végrehajtói szinten

megtanult és bevált („bottom-up”) módszerek, a műveletspecifikus megoldások, a „warrior” típusú kiképzési eljárások. A „szakosodott” egységek (könnyű lövész, könnyű vegyes, műszaki, egészségügyi, logisztikai stb.) kiképzői, szakemberei, a missziót megjáró katonák rendszeresen részt vesznek a kihelyezendő kontingensek felkészítésében.

A béketámogató műveletek teljesen átalakították a magyar haderő mindennapjait, a szolgálati viszonyokat, a kiképzést, a feladatok mindendolalu biztosítását. A missziók a kihívások, a jobb fizetés, a változatos szolgálati feladatok miatt vonzóak a katonák körében, fontos rekrutációs szempontnak számítanak.

A békefenntartói kiképzést az MH Összhaderőnemi Parancsnokság szervezi, míg az egyéni ENSZ-, EBESZ-, EU-, NATO-törzstisztek és szakértők felkészítése az MH Béketámogató Kiképző Központ feladata.

A kiképzés egyre inkább nemzetközivé válik, mivel a magyar erők általában szövetségi alárendeltségben vagy multinacionális formációkban vesznek részt a békefenntartásban. Egyes missziókban (Ciprus: szlovák–magyar, KFOR: olasz–magyar, EUFOR: olasz–magyar) a feladatvállalás már eredendően közösen valósul meg, amely természetesen közösen kiképzést involvál. Az elmúlt két évben már a magyar–olasz–szlovén többnemzeti szárazföldi erő (MLF) törzse és kijelölt erői is együtt vesznek részt a balkáni békefenntartásban, amely jó összehangolást jelent a 2007-től életbe lépett EU-harcsoport felkészítéséhez.

Az internacionalizálódott kiképzést az is erősíti, hogy a NATO reagáló erőkhöz (NRF), illetve az EU-harcsoportokhoz (EU BG) felajánlott erőket – készenléti szolgálatuk letöltése után – rendszerint azonnal, vagy rövid időn belül békefenntartó műveletben is alkalmazzzák, így a nemzetközi keretben és szolgálatban szerzett kiképzési eredmény a misszióban is hasznosul.

A békefenntartó kiképzés mára az MH valamennyi katonája számára végrehajtandó feladat, része a kiképzési programoknak. Másrészt a kiküldés előtt a kontingensek specifikus felkészítésen vesznek részt, amelynek része a műveleti terület földrajzi, etnikai, felderítő, egészségügyi kockázati és műszaki bemutatása. Továbbá gyakorolják a misszióra jellemző béketámogató harcászati eljárásokat és technikákat. Természetesen a felkészülés része a fizikai, pszichológiai felkészítés, valamint az alapfokú elsősegélynyújtás gyakorlása.

Az MH illetékesei a kontingensek személyi állományát önként jelentkezéssel alapon, pályáza-

tok benyújtása útján választják ki. A felkészítés misszióként változó, általában egy-két hónap, amely alap külszolgálati felkészítésből, s az egyes beosztásokhoz szükséges célfelkészítésből, specifikus angol nyelvi felkészítésből áll. A katonák kiküldése alapvetően önkéntes jelentkezés útján – pályázatattal – történik, bár jogszabályi lehetőség van 12 hónap időtartamra történő vezénylésre is. A tartalékosok béketámogató műveletekben történő vezénylése a jelenleg érvényben lévő jogszabályi előírások mellett nem járható út.

A nyugat-balkániai műveletekben való részvétel

Az ENSZ Biztonsági Tanács 1244. számú határozata teszi lehetővé a nemzetközi szervezetek számára katonai és más jellegű műveletek indítását Koszovóban. Ezen a helyszínen szolgál a legtöbb katonánk: mintegy 470-en járulnak hozzá a térség stabilitásának biztosításához.

A honvédelem nemzeti ügy – a Balkán stabilitása nemzeti érdek. Ennek a stratégiai gondolkodásnak megfelelően a kilencvenes évektől folytatjuk ezt a politikát – a NATO és az Európai Unió tagállamainak együttműködésével – a térség békéjének, biztonságának megteremtése érdekében. Magyar katonák a kezdetektől részt vettek az IFOR, az SFOR, majd 1999 óta a KFOR munkájában is.

Bosznia-Hercegovina

A jelenleg 2200 fős bosznia-hercegovinai EUFOR-erők Szarajevóban koncentrálnak, s hazánk egy századnyi (145 fő) erővel vesz részt a békefenntartásban. Magyarország 1995-től kapcsolódott be a boszniai béketeremtésbe. A biztonsági helyzet javulásával a NATO befeljezte műveletét, és csak kis létszámú parancsnokságot működtet Szarajevóban két fő összekötő tiszttel.

A NATO után az EU vette át a rendezésben a fő szerepet, és megindította ALTHEA elnevezésű műveletét, melynek célja a további ellenségeskedés megakadályozása, a polgári, katonai, belügyi szervezetek megszállásának, a demokratikus állam- és közrend megerősítése, valamint a háborús bűnösök felkutatása, elfogása és a hágai nemzetközi törvényszék elé állítása.

Kezdetben a Magyar Honvédség az olasz vezetésű Integrált Rendőri Egységben (IPU) vett részt egy századnyi erővel. Feladatai közt szerepelt a járőrözés, a harcászati tartalék erőként való alkalmazás, valamint részvétel gyors reagálású alegység biztosításában, rendőri erők tá-

mogatásában és esetleges zavargások kezelésében. A fenti alegységet 2007 áprilisában egy gyors reagálású század váltotta fel.

A század műveleti alárendeltsége: A külföldi alkalmazási körzetben (Bosznia-Hercegovina) tevékenységét az EUFOR Többnemzeti Zászlóalj (MNB) parancsnokának műveleti irányítása alatt hajtja végre.

Rendeltetése:

A délszláv válság rendezésének végrehajtását biztosító – az Európai Unió által irányított ALTHEA elnevezésű – műveletben a válságkezelési és békefenntartó tevékenységgel összhangban tömegkezelés, fegyverbegyűjtés, objektumvédelem, VIP-kísérés, KFOR harcászati tartalék (Tactical Reserve TACRES) feladatok, melyek végrehajtása légi (helikopter) és közúti szállítással történik.

Feladata:

Tervezett műveletek:

- általános információgyűjtő tevékenység;
- jelenlétfenntartó járótevékenység;
- tömegkezelő műveletek;
- speciális információgyűjtő tevékenység;
- előretolt műveleti bázisok (FOB) elfoglalása és biztosítása.

Gyors reagálású erők (QRF):

- készenléti szakaszok biztosítása kétórás készségben.

Speciális műveletek biztosítása:

- az EUFOR-parancsnok parancsa szerint;
- háborús bűnösök elfogásának biztosítása;
- összekötő-megfigyelő csoportok (LOT) evakuálása;
- kölcsönös harcászati tartalékfeladat végrehajtása a KFOR területén;
- terület és objektum átvizsgálása, útvonal felderítése;
- konvoj- és szállítmánykísérés.

A művelethez további törzstisztekkel és egy kiképzőtiszttel járunk még hozzá. A térségben a NATO és az EU mellett az EBESZ is szerepet vállalt, azzal a céllal, hogy segítse a kormányt a demokratikus politikai rendszer kialakításában. A misszióban egy fő fegyvertelen katonai megfigyelőnk tevékenykedik Szarajevóban.

Mivel a művelet katonáiból egyre inkább polgári-rendőri és nem végrehajtó feladatokat ellátó katonai jellegűvé válik, az EU igényeinek függvényében katonai jelenlétünk csökkenni fog a

következő években. Ugyanakkor, jelezve politikai elkötelezettségünket a balkáni rendezés tekintetében, az EU új profilú, kiképzést segítő, képességfejlesztő küldetésében is jelentős hozzájárulással kívánunk részt venni.

Koszovó

A nyugat-balkáni régió egyik legjelentősebb problémája Koszovó kérdésének rendezetlensége. Az ország biztonsági helyzete feszült, Prishtina nemzetközi elismertsége az utóbbi néhány hónapban lelassulni látszik, továbbá az állam jelentős gazdasági és politikai problémákkal küzd, ezért a hosszú távú nemzetközi jelenlét elkerülhetetlen. A NATO és az EU válságkezelése alapvetően sikeresnek tekinthető Koszovóban, de mivel a szerb és albán álláspont az ország jövőjéről továbbra is rendkívül távol áll egymástól, kompromisszumos megoldásra a belátható időn belül nem lehet számítani. Az Európai Unió is megosztott a balkáni állam elismerésének tekintetében, ezért az unióval való szerződéses kapcsolatok létrehozását akadályozza, hogy öt tagállam jelenleg nem ismeri el önállóságát.

A KFOR-ban részt vevő erőinket nemzeti korlátozások nélkül ajánlottuk fel a NATO-nak. Koszovói szerepvállalásunkkal kapcsolatban célunk a rendezésben történő katonai részvételünk folytatása, illetve hangsúlyosabbá tétele. A Balkán stabilizálásának legnagyobb kihívása napjainkban éppen Koszovó biztonsága.

A KFOR célja, hogy megakadályozza az elenségeskedés kiújulását, és örökösdió a tűzszüneti megállapodás betartása felett Koszovó területén.

A NATO védelmi miniszterei 2009. június 11–12-i brüsszeli értekezletükön döntöttek a KFOR-erők fokozatos csökkentéséről, amelyet három lépcsőben terveznek végrehajtani, amennyiben az összes előzetesen megállapított – politikai és biztonsági – kritérium teljesül.

Ez az úgynevezett „elrettentő jelenlét”-re történő áttérés a KFOR-erők létszámának csökkentését, feladataik módosulását is jelenti. Viszont a KFOR továbbra is felelős marad a biztonságos környezet garantálásáért, és Koszovóban marad, amíg az szükséges, vagy amíg az ENSZ BT másként nem határoz.

A jelenleg érvényben lévő tervek szerint a KFOR 2010. januárra tízezer főre csökken, majd további két lépcsőben – 5700, illetve 2250 fővel – mintegy két év alatt éri el az úgynevezett „elrettentő jelenlét” állapotát.

Magyarország elkötelezett támogatója a nyugat-balkáni országok euro-atlanti integrációjá-

2. számú kép: Magyar katonák Koszovóban

nak, és az ahhoz szükséges stabilitás megteremtésének. Ezt jelzi, hogy katonáink több mint 50 százaléka a NATO és az EU koszovói és boszniai válságkezelő műveleteiben teljesít szolgálatot.

A koncentráltabb jelenlét kialakításáról politikai döntés született. 2009-től a területileg széttagolt alegységeinket egy manőverzászlóaljba vontuk össze a KFOR Nyugati Multinacionális Alkalmi Harci Kötelék alárendeltségében. Az érvényben lévő, a Magyar Honvédség öt éves műveleti részvételi elveit rögzítő koncepció alapján a mintegy 300 fős részvételünket fenn kívánjuk tartani Koszovóban.

Afganisztán

Magyarország 2002 óta vállal szerepet – a 2005 óta már a NATO által vezetett – ISAF-misszió keretében Afganisztánban. A kormány a 2115/2006 számú határozata alapján 2006. október 1-jétől hazánk fő feladata az észak-afganisztáni Baghlan tartomány Tartományi Újjáépítési Csoportjának (PRT) vezetése.

A magyar kontingens segíti a legitim kormányzati struktúra kialakítását, az életkörülmények normalizálódásához szükséges biztonsági környezet kialakítását. A NATO tapasztalatai szerint a polgári újjáépítés elengedhetetlen a stabilitás és a remény fenntartásához, ezért van szükség az úgynevezett tartományi újjáépítési csoportok működtetésére, amelyek lehetővé teszik a katonai és civil szervezetek közötti együttműködés elmélyítését.

A magyar csoport eddigi tevékenysége sikertörténetnek nevezhető. Egészségügyi, oktatási intézmények felújítására került sor, infrastruktúrális projektjeink során áram- és vízellátást valósítottunk meg, utakat és hidakat építettünk. Jó

kapcsolatot alakítottunk ki a helyi vezetőkkel, a lakossággal.

NATO-partnereink ismerik és elismerik az eredményeinket. Úgy vélik, hogy a Magyar Honvédség inspiráló hatással van a környező országok missziós szerepvállalására. 2007-ben Horvátországból, Bulgáriából és Szlovákiából összesen kilenc katona csatlakozott a magyar kontingenshez. A tartományi újjáépítési csoport működtetésének átvétele a szövetség elismerését váltotta ki. A magyar PRT eddigi személyi állománya kivétel nemcsak az ISAF és az afgán kormányzati szervek, de a tartománybeli lakosság elismerését is.

A folyamatban lévő újjáépítési, fejlesztési projektek kivitelezése érdekében döntés született a magyar kontingens mandátumának meghosszabbításáról. Az afganisztáni magyar szerepvállalás azonban nem csak a tartományi újjáépítési csoport munkájára korlátozódik.

Az ISAF-művelet állományában jelentkező hiányok feltöltése érdekében 2008 októbertől Magyarország felérvre átvette a kabuli nemzetközi repülőtér irányítását, továbbá egy különleges műveleti csoportot telepített műveleti területekre. Az afgán kormányzati rendszer kialakításához elengedhetetlen az ország nemzeti biztonsági haderejének kiképzése és felkészítése. Ez a rendkívül fontos feladat a NATO-ra hárul.

2006. október elején Baghlan tartományban létrehozott PRT-n (240 fő) túl 41 egyéni beosztású törzstiszttel támogatjuk az ISAF HQ, észak-régió parancsnokság törzs, valamint a német tábori kórház tevékenységét. 2009 januárjában Műveleti Tanácsadó és Összekötő Csoportot (Operational Mentor and Liaison Team – OMLT) telepítettünk Baghlanba, az ohioi Nemzeti Gárdával közösen végrehajtandó műveletek ellátására.

3. számú kép: Magyar katonák Afganisztánban

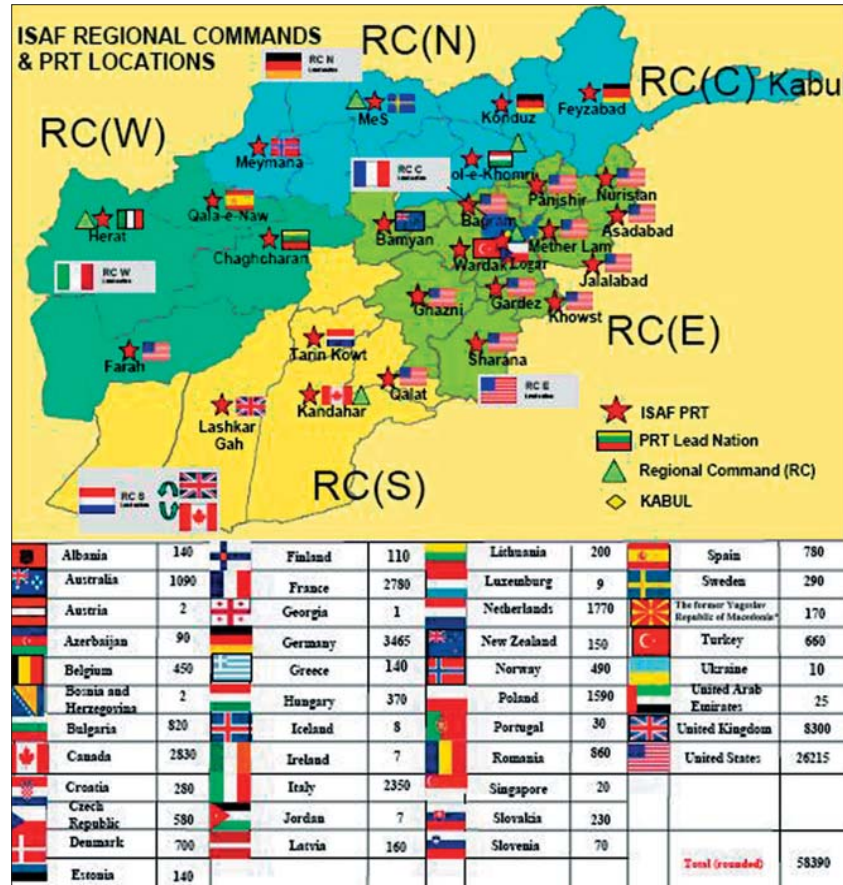
2009 januárjában a NATO felkérte a nemzeteket egy tíz főből álló „helikopter kiképzőcsoport” biztosítására az Afgán Haderő Légi Hadtest harci helikopteres kiképzéséhez. A 2009-ben jóváhagyott, a Magyar Honvédség öt évre szóló műveleti szerepvállalását meghatározó koncepció irányelvei alapján, a kiképzőcsoport tíz főből fog állni, mely megoszlása 2-3 fő kiképző pilóta és 7-8 fő technikus (hajtómű, fegyverzet, rádió, elektronikai stb.) lesz.

A miniszterelnök 2009-es bejelentésének megfelelően, az új amerikai afganisztáni stratégia támogatására, Magyarország fokozatosan növelni fogja jelenlétét Afganisztánban.

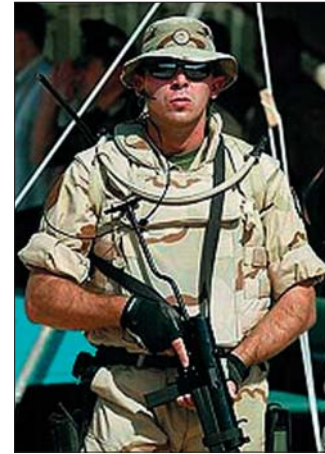
Az ISAF regionális parancsnokságainak és a PRT-k helyeinek elhelyezkedését a 7. számú ábra mutatja be.

Irak

Az iraki demokratikus haderő kiképzése és felkészítése érdekében NATO-döntés született egy kiképző központ felállítására, amelyhez a szövetség kérte a tagállamok anyagi és humán támogatását. A kiképző központ megkezdte működését, tevékenysége sikeres, jelenleg három magyar katona teljesít szolgálatot. Ismeretes, korábban egy szállítózászlóaljjal vett részt Ma-

7. számú ábra: Az ISAF regionális parancsnokságai és a PRT-k helyei

4. számú kép: Magyar katonák Irakban

gyarország az iraki műveletben. A magyarok fő feladata, hogy a NATO őrzésvédelmi elveinek érvényesülését biztosítsák, illetve segítséget nyújtsanak az e feladatokat ellátó iraki egységeknek.

Fegyvertelen katonai megfigyelői és fegyveres békefenntartói feladatok, koalíciós műveletek

Katonáink Nyugat-Szaharában, Grúziában, Cipruson és a Sínai-félszigeten, a Kongói Demokratikus Köztársaságban, valamint az EUNAVFOR ATALANTA művelet parancsnokságán (Northwood) vesznek részt ENSZ, EBESZ, EU, MFO által vezetett műveletekben.

Nyugat-Szahara

Javier Perez de Cuellar, ENSZ-főtitkár 1985-ben az Afrikai Egység Szervezetével (Organisation of African Unity – OAU) közösen elhatározta egy misszió létrehozását, amely a terület rendezését tűzte ki céljául. A tervezett misszióval mind a Marokkói Királyság, mind a Polisario egyetértett, de csak 1988. augusztus 30-án sikerült megállapodniuk. 1988-ban mind Marokkó, mind a Polisario elfogadta az ENSZ Nyugat-Szaharára vonatkozó béketervét. A referendum arra biztosított lehetőséget, hogy a nyugat-szaharaiak szabadon eldönthessék, független államként vagy pedig Marokkó egyik tartományaként, bizonyos jogokkal felruházva kívánják a továbbiakban létezni.

A helyzetet bonyolítja, hogy a marokkóiak falrendszerrel osztották fel a területet, és igyekeznek magukat kivonni a nemzetközi, illetve regionális szervezetek más megoldásra kényszerítő hatása alól, így például egyetlen afrikai országnak nem tagja az Afrikai Uniónak. (A falrendszert a 8. számú ábra szemlélteti.)

1990-ben az ENSZ BT elfogadta a 158/90-es és a 160/90-es határozatot, amelyek a nyugat-szaharai rendezési tervet és a szabad népszavazást tartalmazták. 1991-ben az ENSZ létrehozta a MINURSO (Missión des Nations Unies pour l' Organisation d' un Referendum au Sahara Occidental) missziót, amelynek felügyeletével életbe lépett a szemben álló felek közt a tűzszünet – végrehajtva ezzel a BT 690/1991. számú határozatát.

Az eredeti tervekben a MINURSO tervezett létszámában 800-1000 civil alkalmazott, 1700 katonai megfigyelő és egy 300 fős rendőri egység szerepelt. A misszió főhadiszállását Laayoun városában hozták létre, míg az ellenőrzött saharai területeken két szektorparancsnokságot létesítettek Dakhla (déli szektor) és Smara (északi szektor) központtal. Ezenkívül az algériai Tindufban egy összekötő irodát állítottak fel, hogy könnyebben együttműködhessenek az algériai hatóságokkal és a Polisarióval.

Következő lépésként 1993-ban létrehozták azt az irodát, amely a szavazásra jogosultak adatait dolgozta fel, illetve a szavazólisták elkészítéséért felelt. A munka közben elég sok gondot okozott az a tény, hogy a szemben álló felek

8. számú ábra: A marokkói falrendszer Nyugat-Szaharában

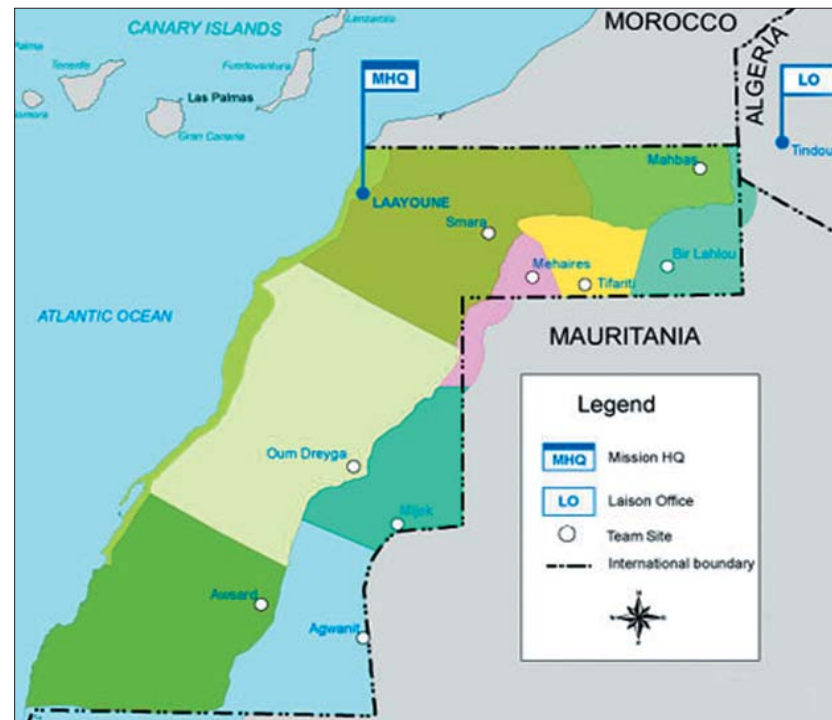
több esetben is nehezítették az iroda munkatársainak munkáját, illetve vitatták a másik oldal által delegált szavazókat. A szervezési munkák nemcsak Marokkóban, hanem Mauritániában is folytak, a cél az volt, hogy Mauritánia területén is létrehozassanak egy azonosító irodát az ott élő szaharái származásúak nyilvántartásba vételéhez. Azonban a problémák megsokasodása miatt az ENSZ főtitkára 1996 májusában megszüntette a szavazásra jogosultak nyilvántartásba vételét.

1998-tól a misszió katonai jellegű feladatai kerültek előtérbe, így a tűzszünet betartatására, a járőrözésre, a katonai egységek ellenőrzésére és az ENSZ-jelenlét felmutatására helyezték a hangsúlyt. A világszervezet döntésének értelmében 2003. október 31-én a teljes iroda és a rendőri részleg „ideiglenesen” megszünt, és az általuk feldolgozott és összegyűjtött anyagot Genovába, az ENSZ-központba szállították.

A MINURSO jelenlegi központja a Marokkó által megszállt területek központjában lévő Laayoune városában található. Az ENSZ BT 1813/2008. számú határozatában a nyugat-szaharai MINURSO misszió mandátumát 2010. április 30-ig meghosszabbította. A Magyar Honvédség egyébként 1995-től vesz részt az ENSZ-misszióban. Kezdetben 19 magyar katona szolgált a sivatagi országban, jelenleg azonban csak hat katonai megfigyelő dolgozik a misszióban. (A MINURSO települési helyeit a 9. számú ábra szemlélteti.)

Katonai erővel részt vevő országok: Argentína, Ausztria, Banglades, Guineai Köztársaság, Dél-Korea, Egyiptom, Salvador, Franciaország, Ghána, Görögország, Honduras, Horvátország, Írország, Kenya, Kína, Lengyelország, Magyarország, Malajzia, Mongólia, Nigéria, Olaszország, Oroszország, Pakisztán, Srí Lanka és Uruguay.

Rendőri erővel részt vevő országok: Egyiptom, El Salvador.

9. számú ábra: A MINURSO települési helyei

A MINURSO esetében mindenképpen meg kell említeni, hogy azon kevés béketámogató missziók egyike, ahol egy magyar tábornok is szolgált parancsnokként. Száraz György vezérőrnagy az ENSZ felkérésére 2002. augusztus 7-től 2005. augusztus közepéig töltötte be az ENSZ nyugat-szaharai missziójának katonai parancsnoki beosztását. Munkája elismeréseként a Francia Köztársaság Becsület Rendjét is megkapta.

Ciprus

Az UNFICYP misszióban Magyarország szerepvállalása 1993 augusztusában kezdődött. A magyar század a szlovák-magyar zászlóaljban látja el feladatát: a sziget két részét elválasztó területen történő járőrözést, a tűzszünet fenntartását. A magyar kontingens létszáma 84 fő. Ciprus több szempontból is fontos az MH számára. A kilencvenes évek közepén itt tanultunk bele a békefenntartásba.

Felelősséggel tartozunk a ciprusi rendezésért, amely feladatnak egy részét most Szlovákiával együtt vállaljuk. A magyar század kiváló, magas szakmai felkészültséget igénylő munkát végez.

A kontingens tagjai kifogástalanul teljesítik a rájuk bízott feladatokat, elismerést szerezve ezzel a Magyar Köztársaságnak a nemzetközi békefenntartásban betöltött szerepéért, és tovább növelik a Magyar Honvédség társadalmi megbecsülését.

Katonákkal részt vevő országok: Argentína, Brazília, Chile, Paraguay, Ausztria, Kanada, Horvátország, Magyarország, Peru, Szlovákia, Egyesült Királyság.

A kontingens felépítése:

A területet több szektorra osztva felügyeli a kontingens, illetve egyéb kiszolgáló egységek is felállításra kerültek. Így például a különleges helyzetekre kialakított gyors reagálású speciális alakulat a Mobile Force Reserve (MFR), a szál-

10. számú ábra: Az ENSZ ütközőzóna elhelyezkedése

lítási feladatokat végző UNFLIGHT, a rendőri feladatokat ellátó UN Force Military Police Unit (FMPU), illetve a műszaki támogatást nyújtó alakulat, amelyben jelenleg 37 szlovák és egy magyar katona szolgál.

Egyes szektor:

- Argentína (183 fő)
- Chile (14 fő)
- Paraguay (14 fő)
- Brazília (1 fő)

11. számú ábra: Az UNFICYP erőinek települési helyei

5. számú kép: Magyar katona szolgálatban

6. számú kép: Magyar katonák járőrben Cipruson

Kettes szektor:

- Egyesült Királyság (183 fő)

Négyes szektor (a korábbi hármas és négyes összevonásából):

- Szlovákia (135 fő)
- Magyarország (63 fő)
- Horvátország (4 fő)

MRF

- Argentína (33 fő)
- Egyesült Királyság (55 fő)
- Szlovákia (10 fő)
- Magyarország (9 fő)

UNFLIGHT

- Argentína (28 fő)

FMPU

- Egyesült Királyság (7 fő)
- Argentína (6 fő)
- Szlovákia (5 fő)
- Magyarország (5 fő)

(Az ENSZ ütközőzónájának elhelyezkedését és az UNFICYP-erők települési helyeit a 10. és 11. számú ábra szemlélteti.)

A 84 magyar katona a nicosiai főparancsnokságon, a famagustai szlovák–magyar keleti szektorparancsnokságon, Ahienouban, az ütközőzónán belül található Szent István táborban, valamint a 91. számú megfigyelőponton szolgál. A magyar kontingens a négyes szektor mintegy 70 kilométeres szakaszáért felel.

A magyarok több helyszínen vannak jelen, feladatuk a szemben álló felek, a ciprusi görögök

és törökök szétválasztása, a békefenntartás és a mindennapi élet rendjének biztosítása, például a gondoskodás arról, hogy a mezőgazdasági munkálatokat zavartalanul el lehessen végezni. Másik feladatuk a járőrszolgálat az ütközőzónán és az ahhoz kapcsolódó területen, részben önállóan, részben a szlovákokkal közösen.

A magyar katonák közül többen a nicosiai főparancsnokságon dolgoznak különböző törzsbosztásokban. A magyar katonák ciprusi mandátuma 2016-ig szól.

Sínai-félsziget

Az 1979-es Camp David-i békeszerződés ellenőrzésére Egyiptom, Izrael és az Egyesült Államok 1981. augusztus 23-án független nemzetközi békefenntartó erőt hozott létre Többnemzetiségű Erők és Megfigyelők (MFO) néven. Magyarország 1995. szeptember 1-je óta vesz részt az MFO-kötelékében egy közös katonai-rendőri kontingenssel a 82/1995. (VII. 6.) országgyűlési határozat alapján. A kontingens két tagja az MFO törzsében szolgál összekötő tisztként, valamint orvos beosztásokban.

Az MFO fő feladata a békeszerződésben létrehozott négy biztonsági zónára meghatározott katonai létszámának és a technikai eszközök korlátozásának folyamatos ellenőrzése, a csapatmozgások megfigyelése és jelentése, valamint a hajózás zavartalanágának biztosítása a Tirán-szorosban. Ennek végrehajtására a Sínai-félszigeten az MFO egy északi és egy déli tábor, valamint 13 ellenőrző pontot és 18 megfi-

gyelőállást működtet folyamatos szolgálatban. Ezeket számos ideiglenes megfigyelőpont, felderítő járőrszolgálat és egy parti haditengerészeti egység egészíti ki.

Az MFO közel 2000 fős létszáma 11 ország katonai kontingenséből, valamint két ország kiszolgálószemélyzetéből tevődik össze (Ausztrália, Kanada, Kolumbia, Fidzsi-szigetek, Franciaország, Olaszország, Új-Zéland, Norvégia, Magyarország, Uruguay, Egyesült Államok, valamint Nagy-Britannia és Egyiptom). Főigazgatója Rómában van. A főigazgatónak van egy képviselője Kairóban és Tel-Avivban is. A kontingens két tagja az MFO törzsében szolgáló összekötő tiszt, valamint orvos beosztásokban.

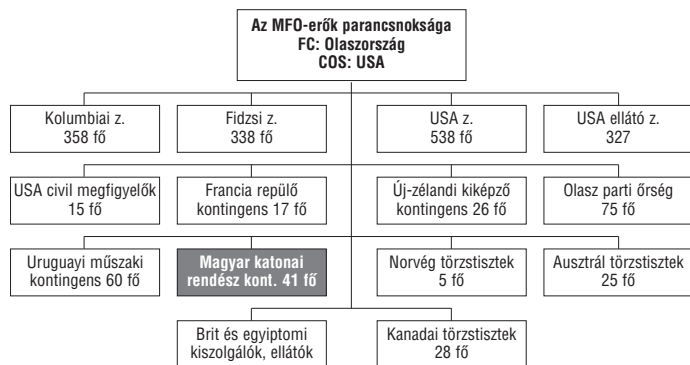
Az MFO magyar katonai rendész alegységét 39 fő alkotja, amelyben közös rendészeti szolgálatot lát el kolumbiai, Fidzsi-szigeteki járőrtársával. Ez volt az első misszió, amelyben egységeink fegyveres békefenntartó misszió keretében kiemelt katonai rendészeti feladatokat teljesítenek. Az alegység felelős az általános katonai rend és fegyelem fenntartásáért az MFO teljes felelősségi körzetében. Ide tartozik a bűnügyi nyomozati munka, baleseti helyszínelés, járőrözés, fegyver-, lőszerszállító gépjárműszlopok biztosítása, közlekedésbiztonsági és sebességellenőrzés végrehajtása, az északi tábor kilépő forgalmának ellenőrzése, rendezvények biztosítása, valamint előre nem tervezhető rendészeti feladatok végzése. 2006 márciusa óta – a bevezetett biztonsági rendszabályok következményeként – a feladat fegyveres és fegyvertelen buszkíséréssel (északi tábor–Kairó, északi tábor–déli Tábor, déli tábor–Kairó), továbbá konvojok összeállításával, konvojok kezelésével (Convoj Marshalling) bővült ki.

A kontingensparancsnok egyben Force Provost Marshall, a Force Commander egyes számú tanácsadója rendészeti ügyekben és bűnmegelőzésben. 27 fő a misszió északi táborában, El-Gorahban, 14 fő a déli táborban, Sharm el-Sheikhben teljesít három váltásban szolgálatot a hét minden napján, huszonnégy órában. (Az MFO felépítését a 12. számú ábra mutatja be.)

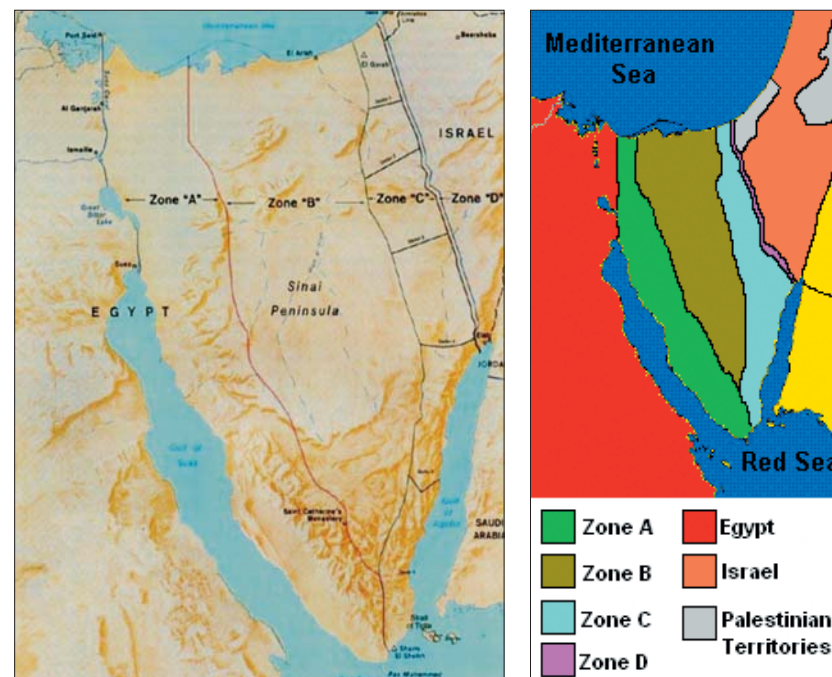
- A magyar kontingens legfontosabb feladatai:
- ajánlások tétele a kötelékparancsnoknak katonai rendész ügyekben;
 - kapcsolattartás a fogadó országok rendőri szerveivel;
 - nyomozati munka, fizikai (tényleges) ellenőrzés/bűnmegelőzés;
 - forgalomirányítás, -ellenőrzés;
 - járőrözés, kutatás/ellenőrzés;
 - eljárás/meghallgatás;
 - feljegyzések/jelentések készítése, folyamatos vezetése;
 - kísérés és női rendészeti feladatok.

(A Sinaifélszigeten létrehozott négy zónát a 13. és 14. számú ábra szemlélteti.)

Általánosságban elmondható, hogy a béketámogató tevékenység alapvetően nem előnyök kovácsolására szolgáló eszköz, hanem a nemzetközi szervezetekben, szövetségekben való tagságunkból adódó nemzetközi kötelezettség. Ugyanakkor a sajtóban rendszeresen találunk olyan megnyilatkozásokat, amelyek egy-egy béketámogató művelet esetleges gazdasági hasznára utalnak. Az is igaz, hogy időnként egyes vállalatok megpróbálnak a magyar katonai jelenlétből hasznot húzni.

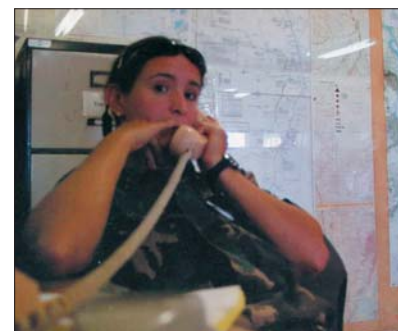
12. számú ábra: Az MFO felépítése

13. számú ábra: Az MFO zónái

14. számú ábra: Az MFO zónák szerinti felosztása

A nemzetközi szerepvállalás, a magyar zászló jelenléte minden esetben presztízsértékű a Magyar Köztársaság és a Magyar Honvédség számára. Gazdasági haszonról is lehet természetesen beszélni makro vagy mikro értelemben egyaránt, hiszen egy-egy katonai szerepvállalás „háttérének” megteremtése pozitív hatása lehet a foglalkoztatottságra. Bizonyos szempontból haszonként definiálható az ENSZ költségterítése is.

7. számú kép: Magyar katona az MFO adminisztratív tevékenységében

A jövőbeni békeműveleti vállalásokra feltétlenül hatást gyakorolnak a HM költségvetési lehetőségei. Mivel 2004 óta a kormányzati politikában a maastrichti célok elérése az elsődleges feladat, nem valószínű, hogy a békefenntartásra több pénz jut, mint a múltban. Éppen ezért magas intenzitású (nagy költségű) feladatok felvállalása csak szerény mértékben várható, így a jövőben is elsősorban alacsony intenzitású missziók fognak szerepelni a műveleti palettán.

Fontos az is, hogy a jövőben a honvédelmi kormányzat figyelme a nemzetközi műveletekre irányuljon. Mindent meg kell tenni azért, hogy a missziós katonák megkapják a legjobb felszerelést és ellátást, itthon a haderő törődjön hozzátartozóikkal, a műveletekből (külföldről) hazatérő

8. számú kép:
Békefenntartók emlékhelye

repvállalását a nemzetközi missziókban, és újra kell építeni a tartalékos erőt.

A békefenntartás a Magyar Honvédség elmúlt évtizedének kétségtelenül a legsikeresebb tevékenysége. Az ország eredményesen járul hozzá a nemzetközi válságok megoldásához, a szövetségi kötelezettségek teljesítéséhez, és mindig a szebbik „arcát” mutatja. Nagyon kell figyelni arra, hogy az elkövetkezendő évek átalakítása ezt a jól működő rendszert ne gyengítse, hanem inkább erősítse. Ehhez arra is szükség van, hogy a béketámogató, válságreakáló műveletekben való részvételhez szükséges képességek kifejlesztésére a költségvetési források rendelkezésre álljanak, ellenkező esetben a részvétel fenntartása kockázatosabbá válik.

A küldetés során – szerencsére ritkán – előfordul, hogy a békefenntartó katonák életét veszti. Az ő emléküket megőrzése az MH és a társadalom erkölcsi kötelessége. A különböző küldetésekben életüket vesztett magyar békefenntartók emlékére 2007-ben a Pákozdi melletti Mészeghegyen felállításra került a magyar békefenntartók emlékműve a honvédek áldozatos munkájának elismeréseként.

A konfliktusok előrejelzése, a globális béke mutató (GBM)

A világ béke kutató intézetei, civil szerveződések és egyes kormányok is jelentős erőfeszítéseket tettek arra, hogy valamilyen formában képesek legyenek előre jelezni a konfliktusok kialakulását. Az eddigi legátfogóbb megközelítést alkalmazó, és éppen ezért a legsikeresebbnek ítélt megoldást a 23 indikátort alkalmazó Globális Béke Mutató (Global Peace Index – GPI) metodikája jelenti.

A globális béke mutató (GBM) egy újszerű, de az eddigi legátfogóbb és legsikeresebb kísérlet arra vonatkozólag, hogy mérhetővé tegyék a világ nemzetjeinek és régióinak a békéhez való viszonyát. Egyszerűbben szólva: mennyire békés egy ország vagy egy régió. Az ötlet egy ausztráliai üzletembertől, Steve Killelea-tól származik,

aki arra kereste a választ, hogy mi tesz békés egy országot. Kutatásai közben egyenes összefüggést talált az országok békeszintje és a befektetési kedv között. A kezdeményezést a több száz felkért békeszakértő mellett olyan személyek is támogatták, mint ösztönsége, a Dalai láma, vagy az emberi jogi aktivista, Desmond Tutu.

A kutatásokat és számításokat a londoni székhelyű *Economist Intelligence Unit* (EIU) végezte. Az EIU egy, a befektetői biztonság területén működő tanácsadói csoport, amely az egész világra kiterjedő hálózatot tart fenn, és a „The Economist” folyóiratot kiadó csoport társintézménye.

Az index mérföldkönek számít, hiszen első alkalommal állítottak fel rangsort a világ országairól a béke szempontjából, és először próbálták meghatározni a békét befolyásoló tényezőket. A listára felvett, a világ össznépszerűségének 98 százalékát adó és földterületének 85 százalékát elfoglaló 144 ország békés vagy békétlen jellegét az EIU 23, különböző súlyozással ellátott részindex alapján határozta meg, számszerű átfogó GMI-t számítva ezekből. A 23 mutatót, azok forrását, a figyelembevétel módját a 15. számú ábra mutatja be. (Az 1-es a nagyon csekély, az 5-ös a nagyon nagy valószínűségét jelöli.)

Az EIU a lista összeállításához más intézetek adatait is felhasználta. Ezek:

- az Uppsala-i Egyetem Konfliktus Adat Program (Uppsala Conflict Data Program – UCD);
- az ENSZ Bűnözési Tendenciák és a Bűnügyi Igazságszolgáltatási Rendszerek Felügyelősége (United Nations Survey of Criminal Trends and Operations of Criminal Justice Systems – UNSCT);
- a londoni Királyi Kollégium Börtön Tanulmányok Nemzetközi Központjának adatai (International Center for Prison Studies – ICPS);
- a brit Nemzetközi Stratégiai Tanulmányok Intézete (International Institute for Strategic Studies – IISS) „The Military Balance” kiadványa;
- a Stockholmi Béke kutató Intézet (Stockholm International Peace Research Institute – SIPRI) fegyverreladási adatbázisa;
- a Bonni Nemzetközi Átalakítási Központ (Bonn International Center for Conversion – BICC) adatai.

Mint láthatjuk, a 23 mennyiségi és minőségi jelzőszám között van az erőszakba torkolló megmozdulások valószínűsége, a politikai instabilitás mértéke, a GDP arányában mért katonai kiadások, a 100 ezer lakosra jutó emberölések, il-

Indikátor megnevezése	Forrás	Beszámítási mód
1 A vizsgált időszak külső és belső háborúinak száma	UCDP	teljes szám
2 A külső háború megbecsült áldozatainak száma	UCDP	teljes szám
3 A belső háború megbecsült áldozatainak száma	UCDP	teljes szám
4 A belső konfliktusok szintje	EIU	1–5
5 Kapcsolat a szomszédos országokkal	EIU	1–5
6 Más állampolgárok iránti bizalmatlanság szintje	EIU	1–5
7 Menekültek száma a teljes lakosság számához képest	World Bank	%-ban
8 Politikai instabilitás	EIU	1–5
9 Emberi jogok figyelembevételének szintje (politikai terror skála)	Amnesty International	1–5
10 Gyilkosságok száma	UNSC	/100e. fő
11 Képesség terrorcselekmény elkövetésére	EIU	1–5
12 Erőszakos bűnözés szintje	EIU	1–5
13 Erőszakos megmozdulások valószínűsége	EIU	1–5
14 Bebörtönzött személyek száma	EIU	1–5
15 Rendőrök és biztonsági személyek száma	UNSC	
16 Katonai kiadások a GDP arányában	IISS	GDP %
17 Aktív fegyveres erők száma	IISS	/100e. fő
18 Hagyományos fegyverek kivitele	SIPRI	/100e. fő
19 Hagyományos fegyverek behozatala	SIPRI	/100e. fő
20 Pénzügyi hozzájárulás az ENSZ békefenntartó erőfeszítéseire	IISS	teljes szám
21 Nehézfegyverek száma	BICC	/100e. fő
22 A kézi és könnyűfegyverekhez való hozzáférés nehézségi szintje	EIU	1–5
23 Katonai képességek	EIU	1–5

15. számú ábra: A GBM 23 mutatója

ltve bebörtönzöttek száma, a 100 ezer lakosra jutó nehézfegyverek száma, a terrortámadások veszélye, illetve az, hogy milyen könnyen lehet kézifegyverekhez hozzájutni az adott országban.

A 23 részindexet két nagy kategóriába sorolták a jelentés összeállítását: az egyik a „belső béke”, amely 60 százalékos súlyozású, a másik a „külső béke”, amelyet 40 százalékos súllyal vettek figyelembe.

A GBM előnye az eddigi próbálkozásokkal szemben egyrészt az, hogy elszakad a tisztán katonai mutatóktól, másrészt kapcsolatot talál az emberi jogok állapota, a gazdasági és szociális biztonság között. A GBM alkalmazása során kiemlék az is, hogy a demokrácia szintje, az ország békéje szoros viszonyban van a korrupció visszaszorítottásával, a kormányzás átláthatóságával és az egyén életbiztonságával.

A 2009 évi jelentés alapján Magyarországot változatlanul a világ legbékésebb országai között van, bár helyezése, több más kelet- és nyugat-európai országgal együtt, romlott az elmúlt időszakban, jelenleg a 27. helyen áll.

A legbékésebbek a skandináv országok, míg a lista végén Afganisztán és Irak áll. A rangsorból kiderül, hogy a globális gazdasági válság miatt a világ egészében véve is kevésbé békés a korábbi időszakokhoz képest, és az erőszak

évente több mint hétezer milliárd dollárjába kerül a világgazdaságnak.

A lista első húsz helyzetjéből 16 nyugat- és közép-európai demokrácia, legtöbbször az EU tagja. Az elemzés szerint továbbra is egyértelműen megállapítható, hogy a kicsi, stabil és demokratikus országok a legbékésebbek.

A GBM alkalmas arra is, hogy az országokat az aktuális értékeik alapján osztályokba soroljuk. Az EIU által felállított értékküszöbök szerint az országokat hét osztályba sorolták, és színkódokkal látták el, ezek szerint:

nincs adat
nagyon békés (GBM: 0–1.599)
békés (GBM: 1.6–1.899)
enyhén konfliktusos (GBM: 1.9–2.199)
közepesen konfliktusos (GBM: 2.2–2.499)
konfliktusos (GBM: 2.5–2.799)
kritikus állapotú (GBM: 2.8–3.099)
háborús állapotú (3.1–...)

Ugyanakkor – a vitathatatlan előnyök és pozitív eredmények ellenére – nem szabad a módszert tökéletesnek tartani, és fel kell hívni a figyelmet a hiányosságokra is. Riana Eisler, a „Christian Science Monitor” hasábjain rámutatott, hogy a gyerekek és nők elleni erőszak mint önálló indikátor kérdésessé teszi az országok besorolását.

Példaként említi Egyiptomot, ahol megfogalmazása szerint „a nők nemi megcsonkítása” és Kínát, ahol „a lány gyerekek megölése” még mindig probléma, és Chilét, ahol a nők 26 százalékat életükben legalább egyszer megerőszakolják az UNICEF 2000. évi jelentése szerint.

Tudni kell, hogy a mutatók kidolgozásával foglalkozó nemzetközi csoport 2009-ben módosította a mutatókat. Az eredetileg 24 mutatóból a „nem ENSZ-műveletekhez csapatokkal való hozzájárulás”-t törölték, és az „ENSZ-műveletekhez csapatokkal való hozzájárulás”-t pedig „ENSZ-műveletekhez való pénzügyi hozzájárulás”-sal váltották fel. Ezenfelül öt újabb országot vettek fel a listára (Burundi, Grúzia, Guyana, Montenegro, Nepál), ugyanakkor Hongkongot törölték a listáról.

Vélhetően a kritikai észrevételek feldolgozásával és az arra való konkrét válaszokkal még várni kell, de látható, hogy a rendszer képes az új elemek adaptációjára és a konfliktushelyzetek, illetve a békeállapot pontosabb matematikai jellemzésére, végső soron a precízebb előrejelzésre. Erre utal, hogy a 2009-es jelentés „B” melléklete már felsorol 32 potenciálisan figyelembe veendő indikátort, amelyek között a *gender* problémája is megtalálható.

A békefenntartás jogi háttere

A békefenntartás fogalmát mindenki által elfogadottan még nem sikerült meghatározni. Az ENSZ-tagországok a következő meghatározást fogadták el: „Az országok közti vagy azokon belüli ellenségeskedés megelőzése, keretek között tartása, mérséklése és megszüntetése, az ENSZ által szervezett és rányitott harmadik fél beavatkozása révén, amely többnemzetiségű katonákból, rendőrökből és civilekből álló erőket alkalmaz a béke visszaállítására és fenntartására.”

Az ENSZ nem világkormány és nem világparlament, ezért nincs belső törvényalkotási funkciója. Ennélfogva a nemzetközi megállapodásokon alapul az ENSZ békefenntartó tevékenysége. A nemzetközi hadijog az államok közötti több évszázados fejlődés eredményeképpen alakult ki. A jogállamok közti nemzetközi jog csak államokra, mint olyanokra kötelező. Az egyénnek nincsenek sem jogai, sem kötelezettségei a nemzetközi jog vonatkozásában. Annak érdekében, hogy az egyénre is kötelező lehessen, az államok törvényhozási a nemzetközi jog alapkérdéseit megfogalmazták a nemzeti jogban.

A nemzeti és a nemzetközi jog közti alapvető megkülönböztetés a hadviselés jogában van. Az

ENSZ-nek nincs belső jogalkotása, melynek segítségével átalakítaná a hadviselés nemzetközi jogát és azt a saját erői számára kötelezővé tehetné.

Az államok közti hadviselés törvényei évszázadok folyamán alakultak ki. Eredetileg a legtöbb szabály az államok közti közös gyakorlat alapján fogalmazódott meg, és nem került szövegszerű kodifikálásra egészen a XIX. századig, amikor a hadviselés szabályait különböző szerződésekből és egyezményekben kodifikálták. Jelenleg a hadviselés szabályait több szerződés és megállapodás rögzíti.

Ezek közül a legfontosabbak:

- az 1869-es Pétervári Nyilatkozat;
- az 1899-es Hágai Nyilatkozat (a szükségtelem szenvedés megtűtéséről);
- 1907-es Hágai Egyezmény (a hadviselés módszerei és eszközei);
- a vegyi és biológiai hadviselés tiltásáról szóló 1925-ös Genfi Egyezmény;
- az ENSZ alapító okirata, 1945;
- 1949-es Genfi Egyezmények védelmének szabályai, amelyek a sebesültek, betegek, rokkantak, hadifoglyok és polgári személyek védelméről szólnak;
- 1954 UNESCO – a fegyveres konfliktusok során a kulturális értékek védelme;
- 1977 kiegészítő egyezmény a Genfi Egyezményekhez (a légi hadviselés és a gerillaharc a hadviselés új fajtái).

A fenti megfogalmazásokból logikusan következik, hogy minden személy, aki az ENSZ képviselésében jár el, be kell, hogy tartsa a saját nemzeti törvényeit és kötelezően be kell tartania a fenti nemzetközi egyezmények előírásait, szellemét.

Nemzetközi jogi szempontból rendkívüli jelentőséggel bír, hogy bizonyos katonai műveleteket miként minősítünk. Latin kifejezéssel élve a *jus in bello*, azaz a háborúk megvívása során alkalmazott törvények világosak, érthetőek és mindenki-re kötelező érvényűek, bár a szabályokat gyakran megsértik a háborúzó felek. A háború megvívása során alkalmazott szabályokat a Genfi Konvenció rögzíti, a háborús törvényeket megszegőket pedig a nemzetközi közösség bíróság elé állítja (lásd Nürnbergi per, valamint a hágai nemzetközi bíróság ítéletei a jugoszláviai polgárháborúban elkövetett cselekmények kapcsán).

Érdekes ugyanakkor megemlíteni, hogy bizonyos országok, például az Egyesült Államok, nem ismerik el a Hágai Bíróság azon jogát, hogy háborús bűnököt elkövető katonáik felett ítélkezzen.

Sokkal érdekesebb téma a *jus ad bellum* kérdése, azaz annak a kérdéskörnek a megvitatása, milyen törvények vonatkoznak a háború kitöréséig tartó időszakra. Ez persze az esetek döntő többségében nem pusztán jogi kérdés, de a politikai és katonai aspektusok elemzése előtt érdemes tisztázni a jogi fogalmakat.

Az ENSZ Alapokmány I. fejezet (Célok és elvek) 2. cikk 4. pontja így fogalmaz: „A Szervezet összes tagjának nemzetközi érintkezéseik során más állam területi épsége vagy politikai függetlensége ellen irányuló vagy az Egyesült Nemzetek céljaival össze nem férő bármely más módon nyilvánuló erőszakkal való fenyegetéstől vagy erőszak alkalmazásától tartózkodniuk kell.”

A VII. fejezet (Eljárás a béke veszélyeztetése, a béke megszegése és támadó cselekmények esetében) 51. cikke szerint: „A jelen Alapokmány egyetlen rendelkezése sem érinti az Egyesült Nemzetek valamelyik tagja ellen irányuló fegyveres támadás esetében az egyéni vagy kollektív önvédelem természetes jogát mindaddig, amíg a Biztonsági Tanács a nemzetközi béke és a biztonság fenntartására szükséges rendszabályokat meg nem tette. A tagok az önvédelem e jogának gyakorlása során fogantatosított rendszabályait azonnal a Biztonsági Tanács tudomására tartoznak hozni, és ezek a rendszabályok semmiképpen sem érintik a Biztonsági Tanácsnak a jelen Alapokmány értelmében fennálló hatáskörét és kötelezettségét abban a tekintetben, hogy a nemzetközi béke és biztonság fenntartása vagy helyreállítása végett az általa szükségesnek tartott intézkedéseket bármikor megtegye.”

Az ENSZ Alapokmány tehát elutasítja az erő alkalmazását vagy az azzal történő fenyegetést, amennyiben közvetlen fenyegetés nem áll fenn, ugyanakkor biztosítja az önvédelemhez való jogot. Ennek alapján tehát nagyon nehezen meghatározható egy-egy katonai művelet megindításának jogszerűsége vagy jogtalansága. Gondoljunk csak arra, hogy az azóta leköszönt ENSZ-főtitkár, Kofi Annan még hivatalban volt, amikor kijelentette, hogy az Egyesült Államok által indított iraki háború az ENSZ Alapokmány szerint jogtalan volt.

A nemzetközi jog szerint a proaktív (preemptive) művelet olyan támadó műveletet jelent, amelyet egy ország vagy koalíció akkor indíthat jogszerűen, ha az ellenség részéről a támadás közvetlen veszélye fenyeget (reális félelem). A megelőző (preventive) művelet a nemzetközi jog szerint olyan támadó jellegű művelet, amelyet egy ország vagy koalíció akkor indít, amikor úgy véli, hogy az ellenség részéről támadás közvetlen veszélye fenyeget (irreális félelem), azon-

ban sem a fenyegetés nagysága, sem az ellenes támadás veszélyének közvetlensége nem indokolja a megelőző művelet indítását. A megelőző művelet tehát nemzetközi jogi szempontból jogszerűtlen.

Vannak esetek, amikor a fegyveres ellenállás jogosságát nem lehet elvitatni. Ilyen klasszikus eset például az a Lehet Honvédő Háború, amikor a második világháborúban, 1941. június végén a német csapatok a Barbarossa-terv alapján indítottak átfogó támadást a Szovjetunió ellen. Azt már viszont kevesen tudják, hogy a német támadást követően 1941. június 25-én a Szovjetunió – véleménye szerint – proaktív támadást mért a finn állásokra, annak ellenére, hogy a finn kormány kifejezte azon szándékát, hogy nem indít támadást a Szovjetunió ellen.

A megelőző műveletek indítása nagy veszélyeket rejt, hiszen napjainkban egyre több ország nyilvánítja ki, hogy kész proaktív (esetenként preventív) csapatot mérni az országhatárainkon kívül, elsősorban terrorizmus megfékezése érdekében. A politikai kinyilatkoztatások később a nemzetbiztonsági stratégiákban is megjelennek. Az Egyesült Államok mellett Izrael és Oroszország is hajtott már végre ilyen jellegű műveleteket. (Oroszország a Grúzia területén található Pankiszi-szorosot bázisként használó csecsen terroristák ellen hajtott végre légitámadásokat.)

A „klasszikus” békefenntartás nemzetközi jogi alapjai

A klasszikus békefenntartás a konfliktuskezelés egyfajta eszköze, habár ez így, szó szerint nem szerepel az alapokmányban, ugyanis az ENSZ békefenntartó tevékenysége mögött nincs semmilyen precíz doktrína vagy eljárási szabály. Az ENSZ-békefenntartás gyakorlati szükséghelyzetből született.

Az ENSZ a hidegháború végétől egyre összetettebb kihívások elé nézett, amelyek már olyan felkészültséget igényeltek volna, amelyben a konfliktuskezelés összes eszközére szükség lenne (békekikényszerítés, béketeremtés, békeépítés). Az új helyzet, annak komplexitása és a konfliktusok kezelése közötti diszharmonia eredményezte, hogy az ENSZ számos kellemtelen kudarcot volt kénytelen elkövetni. Történt mindez azért, mert a „klasszikus” békefenntartás olyan eszköz, amely az adott konfliktus egy adott pontján kerül alkalmazásra, egy adott állapotról és nem magára a folyamatra koncentrálna.

A kis létszámú semleges jelenlét a hidegháborút követően már nem volt elegendő, hanem

egy átfogóbb béketeremtő, békeépítő stratégiára volt szükség. Az ENSZ 1995-től a békefenntartó tevékenység területén még óvatosabb beavatkozó politikát folytat. Megállapíthatjuk tehát, hogy a békefenntartás intézménye nem szerepel az ENSZ Alapokmányában, ugyanakkor az Alapokmány VI. fejezetébe („viták békés rendezése”) sem illeszthető be, mert:

- nem vitákat, hanem fegyveres konfliktusokat igyekeznek rendezni;
- az eszköz nem teljesen „békés”;
- célja a békés eszközök érvényesülésének segítése, nem pedig azok újjal való kiegészítése;
- a felek konszenzusának érvényesülésére épít.

Ennek megfelelően az ENSZ-békefenntartás a nemzetközi béke és biztonság érdekében folytatott olyan, katonai erő felhasználásával járó vagy megfigyelői, illetve közvetítői tevékenység, amely nem tartozik az Alapokmány VII. fejezetében tárgyalt kényszerrendszabályok körébe, de túlmegy a VI. fejezetben felsorolt vitarendezési módokat. Eppen ezért szokás emlegetni Dag Hammarskjöld főtitkár megállapítását, aki szerint az ENSZ ilyen irányú tevékenysége tulajdonképpen az Alapokmány „hat és feledek” fejezetébe illelne.

Az alapokmányban azonban nincs „hat és feledek” fejezet. A békefenntartás így tehát olyan tevékenység, amelyre közvetlen formában nincs felhatalmazás. Azonban láthattuk, hogy éppen az alapokmány nem egy alapvetően zárt, befejezett dokumentum, hanem lehetőséget ad a rugalmas kezelésre, valamint a továbbfejlesztésre. A korábbi fejezetekből az is kiderül: egy dolog, hogy mit tartalmaz az alapokmány, illetve milyen szándékkal fogalmazták meg, és más dolog, hogy azt később milyen módon értelmezik, illetve a gyakorlat mit enged megvalósítani. A békefenntartás kifejezette az a tevékenysége az ENSZ-nek, amelyet a gyakorlat, az adott politikai helyzet tett lehetővé és alakított. Továbbá azt is meg kell állapítanunk, hogy az alapokmány VII. fejezetbe – „eljárás a béke megszegése esetén” (békékikényszerítés) – nem illeszthető be, mert:

- a békefenntartás nem kényszerítő erejű (a konszenzus elvének érvényesülnie kell);
- békefenntartás során a fegyveres erő alkalmazása csak kivétel;
- nem a béke megteremtése, „kényszerítés” a cél (pártatlanság) – azt a politikai tárgyalásra bízta.

Ugyanakkor a békefenntartás intézménye levezethető a Biztonsági Tanács úgynevezett „benne rejlő” (beleértett – implied) hatásköréből:

- a BT kizárólagosan felhatalmazott fegyveres erő alkalmazásával is járó cselekvésre;
- tevékenységét a nemzetközi béke és biztonság érdekében végzi;
- a nemzetközi jog normáit tiszteletben tartja;
- e tevékenység lényeges és szükségszerű az ENSZ feladatainak ellátásához.

Az ENSZ égisze alatt végrehajtott békefenntartó missziók gazdag tapasztalatai kikristályosították azokat az általános alapelveket, amelyek, bár valamennyi misszió egyedi jellegű, mégis segítenek bármely jövőbeli küldetés teljesítésében. Ezek a következők:

- **Beleegyezés:** A békefenntartó missziókban részt vevő erők telepítése addig nem jöhet létre, amíg a konfliktusban részt vevő felek beleegyezésüket nem adják a beavatkozásra. Az ENSZ erői szempontjából ez azt jelenti, hogy a küldetés körzetében a konfliktusban részt vevő felek elfogadják az erők tevékenységét és biztosítják szabad mozgását.
- **Pártatlanság:** A békefenntartásban részt vevő erőknek semleges jellegűnek kell lennie. Nem szabad olyan akciókban részt venniük, amelyek olyan benyomást keltenek, mintha valamely felet előnyben részesítenének. A pártatlanság bizonyítottsága a hitelesség elvesztését jelentené.
- **Az erő szükségtelen alkalmazása:** A misszió folyamán szem előtt kell tartani az elvet, hogy a békefenntartás során az erő alkalmazása nem cél. A parancsnokok és katonák nem alkalmazhatnak több erőt, mint ami a helyzet megoldásához valóban szükséges. Válaszként sem lehet nagyobb erőt alkalmazni, mint amilyet a békefenntartók ellen alkalmaznak. Ezzel elkerülhető az a benyomás, mintha az erőt megtorlásként alkalmaznák.
- **Törvényesség:** A békefenntartó misszió a nemzetközi felhatalmazásból (ENSZ BT, EBESZ, NATO), mandátumból, a nemzetközi közösség támogatásából és a hitelességből ered.
- **Hitelesség:** A békefenntartó műveletek hitelessége annak a képességnek az elismerését jelenti, hogy a békefenntartók minden körülmények között képesek küldetésüket teljesíteni.
- **Tárgyalások és közvetítés:** A tárgyaló- és közvetítőképesség két alapvető békefenntartó képesség. A tárgyalás egy vagy több féllel közvetlenül folytatott megbeszélés egy határozott cél érdekében. Közvetítés általában olyan esetben jön létre, amikor

a felek nem képesek vagy nem hajlandók közvetlen tárgyalásokat folytatni. A tárgyalás és a közvetítés végső célja olyan egyezmény elérése, amely mindkét felet kielégíti. Tekintettel arra, hogy a békefenntartók általában korlátozott erővel rendelkeznek a térségben, a meggyőzés ereje nagyon nagy szerepet játszhat.

- **Eltökélttség:** A legkényesebb elv, a békefenntartók egységessége mutatja a cél elérésének eltökélttségét. Az egységes határozott fellépés különösen fontos szerepet játszik terrorfenyegetettség esetén (emberablás, merényletek stb.).
- **Előrelátás:** A villongások kieleződéseihez vezető összetűzéseket el kell kerülni, az időben megtett lépések képesek segíteni a helyzet elmérgesedésének az elkerülésében. A békefenntartó erők gyors telepítése a villongások területére, a felek gyors, határozott szétválásztása, a lokális erőfölény létrehozása és kihasználása vezethet a helyzet normalizálásához.
- **A befogadó ország kormányának tiszteletben tartása:** A békefenntartó erők általában a befogadó ország hívására, de legalábbis beleegyezésével kerülnek telepítésre. Amíg a békefenntartó az országban tartózkodnak, kötelesek betartani a befogadó ország törvényeit.
- **Egységesség:** A békefenntartó műveletek legtöbbször többnemzetiségű műveletek, amelyekben a nemzeti kontingensek kohéziójának fenntartása létfontosságú. Ezért fontos a kulturális különbözőségek elismerése.

A nemi egyenlőség (gender) aspektusai

Az emberi jogok semmibevétele, a szexuális kizsákmányolás és megkülönböztetés a fegyveres konfliktusok okai vagy velejárói, kísérő jelenségei között szerepel. Az etnikai diszkrimináció, a vallás és származás szerinti megkülönböztetés, a szabad vallásgyakorlás lehetőségének korlátozása, tiltása gyakran összefügg az adott ország szociális problémáival. Az effajta ellentétek szítása és kihasználása sokszor egy adott rezsim politikai legitimációjával kapcsolatos problémák eltakarására szolgál, és/vagy egy adott terület feletti katonai ellenőrzés megszerzésének ürügye, ám a leggyakoribb esetekben a terület ásványkincseinek megszerzése a cél (Szudán, Darfur).

A leggyakrabban a nők és gyerekek rovására követi el az emberi jogok megsértését. Az orszá-

gon belüli etnikai tisztogatás mind az elnyomó hatalom, mind az elnyomás ellen fellépő erő részéről megfigyelhető. Ez is egyfajta módja az ellenfél kiűzésének vagy megsemmisítésének. Példaként említhető a bosnyák nők szisztematikus megerőszakolása a balkáni konfliktus során.

A másik terület, ahol a nemi egyenlőséggel kapcsolatos politikák érvényesíteni kell, azok a társadalmak, ahová válságkezelő missziókat küldünk. Ezek a társadalmak a nemi egyenlőség szempontjából fejletlenebbek, mint az EU, és sokszor bukott államok (failed states), ahol sem a jogrendszer, sem a biztonsági szektor, sem a közigazgatás nem működik, a szabályok és a gyakorlat pedig saját társadalmaink rosszú múltját idézik. A mi felelősségünk, hogy például mutassunk, és javítsunk ezen a helyzeten.

Az ENSZ korábbi főtitkára, Kofi Annan mondta ki azt az általános felismerést, hogy a biztonság, a fejlődés és a demokrácia elválaszthatatlan hármast alkot. Ha az egyik hiányzik, a másik kettő nem jöhet létre, vagy nem maradhat fenn. A nemek valódi egyenlőségének biztosítása a demokrácia része, a közös biztonság- és védelempolitika (Common Security and Defence Policy – CSDP) pedig a biztonságot hivatott elhozni mind az EU, mind az EU által „kezelt” válságtérsegek számára. A kettő – bár első látásra ez nem látszik, és a kapcsolat még nem megszokott – szorosan összefügg.

Nemi egyenlőségek a világban

Közismert, hogy szerte a világon milliók válnak az emberkereskedelem áldozatává. Fialat nők és gyermekek, akiket elcsaltak, elraboltak, majd kényszerítették prostitúcióra és a szexuális rabszolgaság más formáira. Ezt a folyamatot még inkább megkönnyítik a modern technológiák és a globalizáció. Az emberkereskedelem mögött meghúzódó okok közé tartozik a szegénység, a munkanélküliség, az iskolázottság hiánya, amelyek mindegyike arra készteti az embereket, hogy kockázatokat vállaljanak életminőségük javítása érdekében. Aggasztó trend az ipari országokban az olcsó és nem bejelentett munkaerő alkalmazása csakúgy, mint a nők és gyermekek kizsákmányolása prostitúció és pornográfia céljaira.

Az emberkereskedelem korántsem új jelenség, ám a naiv és kétségbeesett fiatal nők eladása és szexrabszolgaságba adása az egyik leggyorsabban terjedő büntett. Az emberkereskedelem már-már folyamatos bizonyos fejlődő országok (Észak- és Közép-Afrika, Latin-Amerika és Ázsia) és nyugati céllországek között, ám

a legmegdöbbentőbb az, hogy növekszik a Közép- és Kelet-Európa országaiból származó nők és gyermekek száma. Becslések szerint évente 120 000 nőt és gyermeket szállítanak Nyugat-Európába. A nők és gyermekek – általában emberek – áruba bocsátása már évek óta első helyen szerepel az Európa Tanács munkájának napirendjén.

Az utóbbi években a nők elleni erőszakos cselekmények megszorodását jelentették Bosznia, Kambodzsa, Csecsenföld, Haiti, Peru, Szomália, Sierra Leone, Kelet- és Nyugat-Timor területeiről, valamint a világ egyéb konfliktusoktól terhes zónáiból. Ezért a nemzetközi közönségnek talánia kell alternatív megoldásokat a kisszámú ideiglenes nemzetközi büntető törvényszékek mellett – mint amilyeneket Jugoszlávia és Ruanda esetében állítottak fel –, mert noha ezek hasznosak és szükségesek, elégtelenek a nők jogainak megvédésére.

Az elmúlt évtized során világméretű tiltakozó mozgalom bontakozott ki az emberi jogok korlátozott elképzelései ellen, amelyek a nők jogait másodlagosnak tekintik az egyéb emberi jogi kérdésekhez képest. 1999-ben az ENSZ Általános Közgyűlése kiegészítő jegyzőkönyvvel látta el a *Nők egyezményét*, amelyet az ENSZ-nek a nőekkel szembeni megkülönböztetés eltörléséért létrehozott bizottsága dolgozott ki. A kiegészítő jegyzőkönyv 2000-ben emelkedett jogerőre. Fontos előrelépést jelent a nők jogainak védelmében, hiszen lehetővé teszi a nők számára, hogy akár egyénileg, akár csoportosan közvetlenül elérjessék a jogaik megsértésére vonatkozó panaszait. A bizottságot azzal is felruházta, hogy a női jogok súlyos és módszeres megsértésének eseteiben vizsgálatot indíthasson világszerte. Ugyanakkor a kiegészítő jegyzőkönyv hatálya korlátozott, ugyanis a jóváhagyó országoknak megvan a lehetőségük, hogy elutasítsák a bizottság arra vonatkozó kérését, hogy területükön kivizsgálják a nők jogainak megsértését.

Az Európa Tanácson belül a nők és férfiak közötti egyenlőség ügye mint alapvető emberi jog szerepel, s a nők és férfiak közötti egyenlőségért felelős irányító bizottság hatáskörébe tartozik. Ez egy kormányközi testület az Európa Tanácson belül, amely elemzéseket, tanulmányokat készít, stratégiákat és politikai lépéseket határoz meg, s ahol szükséges, dönt a megfelelő törvényes eszközökről.

Az 1995-ben Kínában, Pekingben megtartott Nők Negyedik Világkonferenciájára közel 47 000 nő és férfi gyűlt össze, s mind a mai napig ez számít az ENSZ-találkozók között a kormány- és civil szervezeti képviselők legnagyobb gyűlésé-

nek. Ezen a történelmi eseményen 189 ország egyhangúlag elfogadta a *Pekingi Nyilatkozatot és Akcióplatformot*.

A nemzetek kormányai elkötelezték magukat, hogy elősegítik a nemek közötti egyenlőtlenségek felszámolását az akcióprogram végrehajtásával. A következő kritikus területeken határozták meg a tennivalókat:

- szegénység;
- oktatás és képzés;
- egészség;
- nők elleni erőszak;
- fegyveres konfliktus;
- gazdaság;
- hatalom és döntéshozatal;
- intézményes eljárások a nemek közötti egyenlőségért;
- emberi jogok;
- média;
- környezet és fiatal lányok.

A fentiekből is látható, hogy a gender mára már szinte önálló tudományággá nőtte ki magát, amelyet számos ország intézménye kutat. Vanak köztük, amelyek különböző mutatók alapján rangsorolják az országokat, ilyen például a genfi Gazdasági Világfórum is (World Economic Forum). A szervezet évente jelenteti meg a „Global Gender Gap Report” című jelentéseit. A 2009-es jelentés szerint a világon nemi egyenlőtlenség, ha lassan is, de összességében mérséklődik, miközben továbbra is masszívak a regionális különbségek. A vizsgált 128 országból Izland az első, Jemen az utolsó, Magyarország pedig a 65. helyre került a Gazdasági Világfórum „Gender Gap-mutatója” szerint.

A vizsgálat szerint a legkedvezőbb helyzetben a nők Ausztráliában és Óceániában vannak, ezt a térséget szorosan követi Észak-Amerika és Nyugat-Európa. Kelet-Európa már valamivel rosszabbul áll, a legnagyobb elmaradás pedig Afrikában és Ázsiában tapasztalható. Az adatbázis összeállításánál négyféle egyenlőtlenségi mutatót igyekeztek számszerűsíteni:

- a nők munkavállalási lehetőségét, a jövedelmi különbségeket és arányát a magas képzettséget igénylő állások betöltői között;
- részvételüket az oktatásban, különösen a felsőoktatásban;
- a hatalomgyakorlásban, a politikai döntéshozatalban való részvételüket, szerepüket;
- várható életkorukat, egészségi állapotukat.

Az efféle statisztikai jellegű összeállításokat persze mindig a helyükön kell kezelni, a hozzáférhető adatok inkább csak egy általános képet

adhatnak bizonyos trendekről és különbségekről. A jelenlegi adatok is néhol meghökkentők, s nem mindig találkoznak a nemi emancipációról alkotott általános fogalmunkkal. Az, hogy a lista első helyeit az észak-európai országok foglalják el, vagy hogy az első húsz között 13 nyugat-európai ország található, korántsem meglepő. Az már sokkal inkább, hogy Dél-Afrika a 6., Lesotho a 10. és a Fülöp-szigetek is már hosszú ideje az élbolyba tartozik. Utóbbiban a női munkaerőpiac jó helyzete talán részben arra vezethető vissza, hogy a filippínó nők viselik a legnagyobb terhet a család fenntartásában. A nyugati típusú piacgazdaságokra kalibrált mutatók értelmezése más társadalmak esetében különösen nagy körültekintést igényel.

Ezzel együtt van néhány világosan kirajzoló tendencia. Az oktatási egyenlőtlenségek mérséklődése, sok helyütt ezek eltűnése, illetve az egészségügy területén végbement fejlődés tartós és többé-kevésbé globális átrendeződésnek tetszik. A női munkavállalás területén már igen nagyok a társadalmak közötti különbségek, a nők politikai részéről való kirekesztése pedig továbbra is fennáll.

A gender-ideológia

A nemek társadalmi egyenlőségének problémája tekintetében vannak nagyon konzervatív, az egyenlőséget elutasító nézetek. Ezek jelentős része keményvonalas vallási beállítottságú, avagy a kommunista egyenlőségi ideológiát véli benne felfedezni. Ezek a kritikusok a gendert mint romboló ideológiát fogják fel.

A kézikönyv adta keretek között csupán egy példát ragadnánk ki, a nem éppen liberális nézeteiről híres katolikus egyházfőjét. XVI. Benedek pápa az emberi természetet, a házasságot, a családot fenyegető, azok létét megkérdőjelező ideológiával szemben emelte fel hangját 2008. december 22-i beszédében:

„Az egyháznak védelmeznie kell az embert az emberi természet lerombolásával szemben... Kötelessége, hogy az emberről mint férfiról és nőről beszéljen, és megkövetelje a teremtés eme rendjének tiszteletben tartását... Amit napjainkban a »gender« fogalma alatt sokfelé értenek, az lényegében az ember kiszakítását célozza a teremtés, a Teremtő rendjéből. Az ember maga akarja megalkotni önmagát, és saját lényét maga kívánja meghatározni. De így az igazság ellen, a teremtés szelleme ellen fordul...”

E könyv megalkotói, szerkesztői nem kívánják ideológiai, teológiai vitába szállni egyetlen

területen sem. Ezért a nemzetközi szervezetek határozatokkal megerősített tevékenységének bemutatására koncentrálnak.

A nemek közötti társadalmi egyenlőség problémája (gender mainstreaming)

A mai világban elterjedt kifejezés lett az angol eredetű „gender” szó, ami eredetileg „nem”-et jelent. Valójában sokkal többről van szó, hiszen itt a „gender” a pszichoszociális nemet jelenti, vagyis azon kulturális értékek, beállítottságok, szerepek, praktikák és tulajdonságok összességét, amelyek a nemiség alapján fejlődnek ki. A gender, ahogyan azt történelmi, transzkulturális és mai példák mutatják, a férfiak és nők közötti hatalmi viszonyokat tükrözi és rögzíti, azaz a társadalmi nemet jelenti.

A gender fogalmának összetettsége etimológiai jelentéseiből is levezethető. Magában rejti egyrészt a latin *generare* igének, másrészt pedig a fajtát (*genre*) jelölő főnévnek az implikációt. Tehát egyaránt utal a létrehozási folyamatra és a sajátosságok osztályára. Egyébként mint fogalom elsődlegesen az irodalomtudomány, főként a grammatika tartozéka, utóbb került csak be a feminista szóhasználatba, és természetesen új jelentésekkel gazdagodott (Braidotti, 1994). Sokszor angolszász formájában épül be a világ különböző nyelveibe, mert szinte lefordíthatatlan, illetve a fordítás helyi eredeti jelentései nehezebben más értelemben való használatát. Elég, ha azokra a bonyodalmakra (és lekezelő iróniákra) gondolunk, amit a magyar „nem” szó, vagy a román „gen” nyelvtani nemekre utaló kifejezése implikál.

Fogalmát a következő módon lehet meghatározni:

A társadalmi nem (gender): A nőknek és férfiaknak társadalmilag kiosztott, a neveltetésünk során elsajátított szerepeinkből fakadó, az időben változó, kultúránk, osztály-, vallási vagy etnikai hovatartozásunk, tanultságunk, földrajzi, gazdasági és politikai környezetünk által meghatározott különbözőségeink.

Biológiai nemünk mellett e magatartási minták alakítják viselkedési normáinkat, s határozzák meg, kik vagyunk. Például noha csak a nők szülnék (biológiai tény), ebből biológiailag nem vezethető le sem az, hogy ki nevelheti fel a gyermekeket (a társadalmi nem által meghatározott viselkedés), sem pedig az, hogy ki végezheti a házimunkát. A társadalmi nem fogalma tehát egy adott társadalom által a nőktől és férfiaktól elvárt, egyben társadalmi önazonosságukat meghatározó tulajdonságok, készségek és viselkedésmódok halmazát jelenti.

Önazonosságot, identitást mondtunk, de ne feledjük: ez az önazonosság kultúránként és koronként gyökeresen eltérő formákat mutathat. Fontos tudni, hogy az angol nyelvben mindig is két fogalom létezett a „nemre”: a „sex” és a „gender”. A „sex” kifejezeten a biológiai nemre vonatkozott, a „gender” pedig a férfira és a nőre általában, valamint a férfira és a nőre társadalmi megjelenésükben – ez azonban elválaszthatatlanul összekapcsolódott a biológiai nemmel.

A másik fontos fogalom, amely elterjedt, szintén angol eredetű, de mára széles körben használt, „a gender mainstreaming” fogalma. A „gender mainstreaming” kifejezésre a nyelvészek még nem találták meg a magyar megfelelőt, a végleges döntésig a szövegben magyar fordítás nélkül, az eredeti angol kifejezést használjuk.

A gender mainstreaming: A nemek társadalmi egyenlőségének főirányként való érvényesítése, vagyis az azt szolgáló politika, hogy a férfiak és a nők egyenlően részesedjenek a társadalmi javakból. A gender mainstreaming azt jelenti, hogy minden egyes politikai, igazgatási lépés, intézkedés – tervezés, alkalmazás, ellenőrzés és értékelés – a nők és férfiak közötti társadalmi egyenlőség előmozdításának célját kell, hogy szolgálja.

A gender mainstreaming tehát politikai célt jelent, egyben egy stratégiát is a nemek egyenlőségének eléréséhez. Tartalmazza a tapasztalat-cserét, a gyakorlati eszközök fejlesztését, a végrehajtás keretét és monitorozását a különböző politikai területeken. Fontosságát megerősítették az európai foglalkoztatási stratégiában és az Európa Tanács 1998. évi cardiffi nyilatkozatában is.

A gender mainstreaming egyik lehetséges leggyakrabban használt meghatározása szerint nem más, mint a nők és férfiak közötti egyenlőség elvének érvényesítése a politikai és szakmai döntéshozatalban és a szakmapolitikákban, amely három fő elemet foglal magában:

- a nemek dimenziójának beépítése a politikai folyamatok minden egyes szintjén – a tervezésbe, a kivitelezésbe, a monitorozásba és az értékelésbe, azzal a céllal, hogy elősegítsék a nők és a férfiak közötti egyenlőség érvényesülését;
- eszköz a nemek közötti társadalmi egyenlőség céljának eléréséhez;
- stratégia, amellyel a nemek társadalmi egyenlősége megközelíthető.

A nemek közötti egyenlőség érvényesítése valamennyi politikában nem csak a társadalmi igazságosság kérdése, hanem ahhoz is szüksé-

ges, hogy a kiegyensúlyozott és fenntartható emberi fejlődést a leghatékonyabb és legeredményesebb eszközökkel biztosítsuk.

A nemek közötti egyenlőség érvényesítése valamennyi politikában a nemek közötti dimenziót nyilvánvalóvá teszi valamennyi politikai szektorban. A nemek közötti egyenlőség többé már nem tekinthető „különálló kérdésnek”, hanem valamennyi politika és program ügyévé válik. Ezen túlmenően, a nemek közötti egyenlőség érvényesítése nem elszigetelten kezeli a nőket, hanem a nőket és a férfiakat együttesen veszi figyelembe mint a fejlődési folyamat szereplőit és haszonélvezőit.

A genderrel kapcsolatban egy sor tévhit terjedt el, ami gátolja a valóságban játszandó szerep érvényesülését. Vagyis:

- a nők ügye;
- csak arról szól, hogy a statisztikai adatokat nemek szerint kiegyensúlyozva kell közzétenni;
- csak arra jó, hogy legyen miről hangzatos nyilatkozatokat megfogalmazni;
- csak arra jó, hogy a létező egyenlőtlenségekre hivatkozva lehessen magukat sértegetni;
- csak arra jó, hogy a nőknek cselekvési terepül szolgáljon;
- csak arra való, hogy a nők húzzanak belőle hasznot;
- egyedül arra szolgál, hogy ne kelljen külön nőkre és férfiakra szabott politikát és programokat folytatni.

A valóság ezzel szemben az:

- segíti a szegénység visszaszorítását, hozzájárul a gazdaság növekedéséhez, erősíti az állampolgári összetartozást;
- hatékony eszköz az egyenlőtlenségek leküzdésére, akár nőket, akár férfiakat ér hátrányos megkülönböztetés;
- nagyszabású gazdasági és társadalmi intézkedésekhez, s ezek révén jelentős többletforrások felszabadításához vezet;
- értelmes közgazdasági környezetet teremt, a nőknek éppúgy biztosítva az aktivitás lehetőségét, mint a férfiaknak, lehetővé téve ezzel a munkaerő alkotóképességének kihasználását;
- újabb lépés az egyenlőség felé vezető úton;
- mindenki tudatosítja, hogy a társadalmi nem egyike az ember életét a születésétől fogva meghatározó legfontosabb szabályozó elveknek;
- a női és férfi identitás tiszteltben tartására ösztönöz;

- természetesnek veszi, hogy a nők és a férfiak élete eltérően alakul, ezért mások a szükségleteik, más az élményviláguk és más az értékrendjük is;
- a nők és férfiak közötti kiegyensúlyozottabb felelősségmegosztást célozza;
- érvényesítése határozott politikai cselekvést és támogatást, világos, érthető célkitűzéseket és mutatókat igényel;
- megvalósítása nem megy egyik pillanatról a másikra.

A gender mainstreaming tartalmát tekintve a következőket jelenti:

- a nők és férfiak közötti különbségek soha nem képezhetik a hátrányos megkülönböztetés (diszkrimináció) alapját;
- újra kell gondolni a munkaerőpiac működését és annak a nőkre és a férfiakra gyakorolt hatását;
- a társadalomban át kell alakítani a család-szerkezetet, a munka- és időbeosztást, akár az intézmények működését is;
- nem a nőket kell hozzáigazítani a fennálló viszonyokhoz, hanem magukat a társadalmi viszonyokat kell átfórnálni;
- olyan együttműködést kell kialakítani nők és férfiak között, amely lehetővé teszi, hogy mindkét nem egyaránt részt vehessen a társadalom fejlődésében, és egyaránt részesedhessen e fejlődés eredményeiből;
- fel kell tárni az egyenlőtlenség valódi okait, és ezekre ható célzott beavatkozásokat kell alkalmazni;
- gondoskodni kell arról, hogy intézkedéseink ne csupán érzékenyek legyenek a nemek közötti különbségekre, de hozzájáruljanak az egyenlőtlenségek csökkentéséhez is;
- jól kell fölteni a kérdéseket, hogy világos legyen, mire kell fordítani a korlátozottan rendelkezésre álló forrásokat;
- több figyelmet kell fordítanunk a férfiakra, és arra, hogy mit tehetnek ők egy igazságosabb társadalomért.

A nemzetközi szervezetek tevékenysége a gender területén

A nemzetközi szervezetek komoly erőfeszítést tettek és tesznek annak érdekében, hogy változásokat érjenek el a gender területén. A témában született nemzetközi dokumentumok közül most csupán néhányat említtünk, ezek:

- CEDAW Egyezmény (United Nations: Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women);

- Pekingi Nyilatkozat és Akcióplatform;
- európai uniós szabályozási normák.

Itt kell megemlíteni, hogy a témának vannak hazai szabályozási vetületei is, melyek közül a következőket emeljük ki:

- Alkotmány: 66 § (1) A nemi alapú megkülönböztetés tilalma.
- 70/A. § (1) A Magyar Köztársaság biztosítja a területén tartózkodó minden személy számára az emberi, illetve az állampolgári jogokat ... nem ... szerinti különbségétél nélkül.
- Egyenlő bánásmód törvény.
- A diszkrimináció definíciója és tilalma.
- Egyenlő Bánásmód Hatóság.
- Esélyegyenlőségi terv.

Az ENSZ gender-tevékenysége

Az ENSZ, mint bizonyos tekintetben nemzetek felett álló szervezet, a rendelkezésére álló globális információk birtokában és az alapokmányban rögzített elveknek megfelelően nem nézhet elbe tett kézzel a nők, a fiatal lányok, a gyerekek sokszor hihetetlenül sanyarú sorsát. A nők helyzetére reagálva dolgozták ki, és fogadták el a Biztonsági Tanács szintjén az 1325. és 1820. számú határozatot.

Az ENSZ Biztonsági Tanács 1325. számú (2000. október 31.) „Nők, Béke, Biztonság 2000” címet viselő határozata hangsúlyozza a nők fokozottabb szerepvállalásának fontosságát és szükségességét a békefenntartó erőkhöz. A határozatot a világ különféle válságzónáiban szerzett kedvező tapasztalatok alapozták meg. Általánosan elfogadott, hogy a nők kevésbé konfrontálódnak, jobban tisztelik a törvényt és a szabályokat, érzékenyebbek, az emberi jogok, megértőbbek a családokkal, a helyi közösségekkel, fogékonyabbak a helyi kulturális, vallási értékekre, korlátozott hatással vannak a durvaságra, erőszakra, nem keltenek feleslegesen félelmet a civil lakosság körében. Mindezekre tekintettel a biztonsági tanácsi határozat értelmében a békefenntartó erők 50 százalékát – minden szinten – nőkké kívánják feltölteni.

Történeti visszatekintésként érdemes megemlíteni, hogy 1989 és 1993 között az ENSZ békefenntartó misszióiban a nők aránya 1,7 százalék volt. Az ENSZ két sikeres missziójában (Guatemala és Dél-Afrika) a nők részaránya csak alig volt kevesebb, mint 50 százalék. Mindemellett nem problémamentes a nők békefenntartó erőkbe való vezénylése és beilleszkedésük sem. Talán a legtöbb bántó megjegyzés itt hangzik el, és mindazok a helytelen, mondhatjuk a közösségre káros magatartásformák, amelyeket

az előzőekben említettünk, itt fordulnak elő leggyakrabban. Megjegyzendő, hogy a hazánkból kiküldött alakulatokban a nők aránya messze alatta marad a hadseregben lévő átlagnak.

Az 1820. számú határozat egyrészt megerősíti a fenti határozatot, másrészt kifejezi, hogy a szexuális erőszak gyakran továbbgyűrűzik más területre, így megakadályozhatja a nemzetközi béke és biztonság helyreállítását. Egyértelmű üzenetet küld, hogy a háborúk és konfliktusok során a civil lakosságot meg kell védeni a szexuális erőszaktól, illetve a nemi erőszak és a szexuális bántalmazás egyéb formája háborús bűnnek, illetve az emberiség ellen elkövetett bűncselekménynek minősülhet. Az ENSZ BT határozata kiemeli a szexuális kizsákmányolás elleni zéró tolerancia elvének megvalósítását képzések, illetve egyéb megelőző tevékenységek közzepette.

Az Európai Unió gender-tevékenysége

A gender mainstreaming elvét 1985-ban vetették fel először a Nairobiban megrendezett nemzetközi női konferencián, majd az 1990-es évek közepén az Európai Unió is beépítette mint stratégiát az Amszterdami Szerződésbe.

A nemek közötti egyenlőség érvényesítése az Európai Unió egyik alapvető elve és stratégiája, amely az 1997-es Amszterdami Szerződésen kívül sok más dokumentumban is megfogalmazásra került, és számos irányelv és egyéb jogszabály foglalkozik vele.

Az elv ilyen magas jogszabályi szintű megfogalmazása az európai közösség erőteljes akaratát fejezi ki, amellyel tevőlegesen kíván hozzájárulni a nők és férfiak közötti társadalmi egyenlőségek csökkentéséhez. Ugyan a jogegyenlőség az európai államok többségében mára valóságá vált, ám a nemek társadalmi egyenlősége csak akkor valósul meg, ha a nők és a férfiak azonos mértékben vesznek részt a közélet és a magánélet minden területén, és egyformán képesek befolyásolni a társadalmi folyamatokat. A stratégia a nők részvételének növelésére szólít fel a döntéshozatal minden szintjén. 2005 februárjában a „nemek közötti egyenlőség” témaköréért felelős uniós miniszterek megerősítették elkötelezettségüket a határozat megvalósítását illetően.

Az Európai Unió Tanácsa 2005 szeptemberében egy operatív dokumentumot fogadott el az 1325. számú ENSZ BT-határozat végrehajtását illetően, amely ajánlásokat is megfogalmazott arra vonatkozóan, hogy hogyan integrálják a kezdeményezést a CSDP minden szintjére, a tervezéstől a tapasztalatcseréig.

Az Európai Tanács a következőképpen definiálta az egyenjogúsítási politika érvényesítését: *Az egyenlőségérvényesítés a szabályozási folyamatok (át)szervezése, javítása, fejlesztése és értékelése azzal a céllal, hogy a nemek társadalmi egyenlőségének szempontjait a politikai döntéshozatalban részt vevő szereplők minden szinten és szakaszban integrálják valamennyi szabályozási folyamatba.*

Az 1325. és az 1820. számú ENSZ BT-határozat megjelenése uniós szinten komoly előrelépés, de kihívások is akadnak bőven: a legnagyobb feladatot továbbra is szexuális erőszak megelőzése jelenti. Az EU a nők szerepének előmozdítására is törekszik. Az EU nemcsak azt hangsúlyozza, hogy a konfliktusok kezelése, illetve a béketeremtés során van szükség a női részvétel előmozdítására, hanem alapvetőnek tartja a nők gazdasági biztonságának megerősítését, illetve az egészségügyi szolgáltatásokhoz való hozzáfutás és képzésben való részvételük biztosítását.

Az emberi jogok, illetve a nők jogainak védelme érdekében az EU egy „háromágú” szemléletmódot alkalmaz:

1. Az EU a partnerekkel való párbeszéd során a békét és biztonságot érintő kérdésekbe bevonja a nőket.
2. Az EU hangsúlyozza a nemek közötti egyenlőséget a politikai és a tevékenységei során, különös tekintettel a válságkezelés és a hosszú távú fejlesztési együttműködés során.
3. A nők védelmét célzó stratégiai akciók támogatása.

Fontos, hogy az EU együttműködjön az érintett nemzetközi szervezetekkel, különösen az ENSZ-szel, az EBESZ-szel és az AU-val, illetve törekedni kell a szinergia megerősítése a témában az érintett szervezetek között. A képzések tekintetében az EU is igyekszik javítani a témakörhöz kapcsolódó témák megértését: a tagállamok az éves EU képzési tervben megjelenítik a kapcsolódó kurzusait, az Európai Biztonsági és Védelmi Kollégium (European Security and Defence College – ESDC) a képzéseit továbbra is szervez előadást gender-témában. Az EU kiemelt figyelmet szentel a partnerekkel való együttműködés során az emberi jogi párbeszédre, valamint hangsúly helyez a két ENSZ BT-határozat megvalósítására.

Az EU Tanács titkársága a két ENSZ BT-határozat végrehajtásáról dokumentumot készített (Implementation of UNSCR 1325 as reinforced by UNSCR 1820 in the context of ESDP,

15782/3/08), amelyből a következőket érdemes kiemelni:

- költségvetési intézkedések szükségesek a szaktudás megerősítése a tudatosság előmozdítása érdekében;
 - relevancia esetén a művelet tervének a témára vonatkozó iránymutatást is kell tartalmaznia;
 - a haderő-felajánlás során az EU-nak törekednie kell a nemek közötti mérleg megtartására az 1325. számú ENSZ BT-határozatnak megfelelően;
 - a „gender-tanácsadó” (azon missziók esetében, ahol tevékenykedik ilyen tanácsadó) a felelős a témában a jelentések készítéséért;
 - fontos, a „gender-perspektíva” integrálása a különböző programokba, tervekbe, stratégiákba;
 - az EUSR-, illetve a műveleti parancsnok beszámolóinak is tartalmaznia kell a különböző témához kapcsolódó információt;
 - a tagállamoknak is tájékoztatniuk kell a parancsnoki láncot a hozzájárulásuk során megjelenő nemek közötti arányról;
 - az ESDP-műveletekben a mérleg javítása, különösen azokon a területeken, ahol közvetlen kapcsolatban vannak a helyi lakossággal;
 - a nők részvételének növelése a béketeremtési folyamatokban, illetve a béketeremtés folyamatában.
- A két ENSZ BT-határozat megvalósítását többek között a következő intézkedések segíthetik elő:
- a „gender-mérleg” javítása az ESDP-misszió előkészítésében részt vevő minden szerv tekintetében;
 - a női jelöltékből egy „pool” készítése;
 - a parancsnokokat, illetve a műveletek vezetőit bátorítani kell, hogy a jelentéseik tartalmazzák a „gender-témákat”;
 - lehetőség szerint az elemzések tartalmaznak az arányok figyelembevételével biztosított misszió hatékonyságát, illetve a nők és a férfiak értékelését;
 - uniós műveletek esetén az EU-nak együtt kell működnie a nemzeti és helyi hatóságokkal, valamint az NGO-kkal annak érdekében, hogy a nemek közötti egyenlőséget támogassák, illetve a téma fontosságát bemutassák;
 - a háborúban megsérült nők és gyermekek védelmére az EU-nak a művelet során minden szereplő figyelmét fel kell hívnia;
 - az ESDP-személyzet megfelelő tájékoztatása és képzése is szükséges.

Az Európai Unió mind nagyobb figyelmet fordít arra, hogy az általa vezetett műveletekben is érvényesítse a nemi egyenlőséggel kapcsolatos politikáját, nem csak a műveleti erőkön belül, de a műveleti terület egészén is. E folyamat már megkezdődött az első „gender-tanácsadó”, a svéd Charlotte Isaksson jelenlétével a kongói EUFOR RD Congo műveletben.

Az Európai Unió mind az emberi jogok, mind a nemek közötti egyenlőség elharcosa. A férfiak és a nők közötti egyenlő részvételi lehetőség megerősítése az EU alapvető célkitűzése, illetve a nemek közötti egyenlőség biztosítása a közös kül- és biztonságpolitika alapelvei közé tartozik.

A gender relevanciája a CSDP szempontjából kettős. Egyrészt a gender mainstreamingnek hatással kell lennie az EU-tagállamokra, másrészt az EU intézményeire is.

A CSDP brüsszeli döntéshozatali szerveit jelenleg nem jellemzi a számszerű nemi egyenlőség, ahogyan a tagállamok rendőrségeit, hadseregeit sem. Utóbbiak esetében a cél nem az 50-50 százalékos arány kialakítása és a statisztika javítása, hanem az, hogy minden egyes pozícióba a jelentkezők közül a legalkalmasabbak kerüljenek, nemüktől függetlenül.

Az Európai Unió intézményesített formában foglalkozik a nők elleni erőszakkal, valamint a nőkkel szembeni megkülönböztetés valamennyi formája elleni küzdelemmel. Az EU Tanács Emberjogi Főigazgatóságán belül létezik a férfi és nő közötti egyenlőségi alosztálya. Az Európa Tanács 1998-ban publikálta a témával kapcsolatos politikai elképzeléseit, amelyek a következő fő elemeket tartalmazza:

Az iránymutatások célkitűzése: A nők elleni erőszakról szóló iránymutatások elfogadásával az EU kinyilvánítja arra irányuló egyértelmű politikai szándékát, hogy a nők jogainak kérdését prioritásként kezelje, és az e téren tett lépések hosszú távra szóljanak. A nők elleni erőszak kérdésére összpontosítva az EU-nak rendelkeznie kell az emberi jogok egyik legsúlyosabb megsértése elleni hatékony fellépés eszközeivel.

Ezek az iránymutatások olyan jól megalapozott vívmányokra épülnek, amelyeknek legfrissebb sarkkövei a következők:

- az ENSZ főtítkárnak részletes tanulmánya a nők elleni erőszak valamennyi formájáról (2006);
- az erőszak Yakin Ertük, az ENSZ nők elleni erőszakkal foglalkozó különleges előadója által kidolgozott mutatóival kapcsolatos munkák (2008);
- az ENSZ 61/143 számú határozata a nők elleni erőszak valamennyi formájának meg-

szüntetésére irányuló erőfeszítések fokozásáról (2006);

- az 1325. (2000) és az 1820. (2008) számú ENSZ BT-határozat a nőkről, a biztonságról és a békéről;
- az Európai Parlament 2005/2215 állásfoglalása a nők fegyveres konfliktusokban kialakult helyzetéről, valamint a konfliktust követő helyzetben lévő országokban az újjáépítésben és a demokratikus folyamatban játszott szerepükről;
- valamint az emberi jogokról és a nemzetközi humanitárius jogról szóló egyezmények vonatkozó cikkei;
- továbbá a Nemzetközi Büntetőbíróságot létrehozó Római Statútum.

Ezeknek az irányelveknek célja, hogy elősegítsék a nőkre irányuló olyan konkrét projektek végrehajtását, amelyeket többek között a demokrácia és az emberi jogok európai eszköze, ugyanakkor az EU és a tagállamok bármely egyéb megfelelő pénzügyi eszköze finanszíroz. Ezen iránymutatások elfogadása újfent megerősítette az emberi jogok egységességét.

Az érvényesülés megvalósulásának ellenőrzésére dolgozták ki a „Checklist to Ensure Gender Mainstreaming and Implementation of UNSCR 1325 in the Planning and Conduct of ESDP Operations (doc. 12068/06) című dokumentumot.

A NATO gender-tevékenysége

A NATO 1976-ban létrehozta a NATO Erőkben Szolgáló Nők Tanácsát (Committee on Women in the NATO Forces – CWINF), amely azóta a szövetségesesek szintjén megvalósuló gender-tevékenység fontos területe lett.

A NATO felismerte, hogy a nem V. cikkely szerint végrehajtott műveletei során a gender meghatározó jelentőségű. A CWINF kidolgozott egy útmutató dokumentumot a gender témájában, amely a műveleti tervezésre és a műveletek végrehajtására, a képzésre és kiképzésre, illetve az értékelésre fókuszál. Alapvetően az ENSZ BT 1325. számú határozatából építkeznek, de a műveletek szempontjából közelítenek a kérdéshez.

2. FEJEZET

A békefenntartó műveletek harcászati szintű alapelvei

A békefenntartó misszió elsődleges politikai feladat. A misszió vezetője felelős a misszióban részt vevő különböző kontingensek (katonai, rendőri, nem kormányzati szervek) együtt alkalmazhatósági képességeinek létrehozásáért. A küldetés során gyorsan és váratlanul változó helyzet megköveteli a határozott és azonnali reagálást. Ezen akciók során a következő taktikai elveket szükséges követni:

Átláthatóság: A nem teljes informálás vagy félreérthető információval való ellátás aláaknázhatja a bizalmat és a szavahihetőséget. Az átláthatóság elérhető valamennyi fél aktív részvételével zajló tömegtájékoztatási programokkal (például minden érdekelt fél részére egy időben, egy helyen tartott sajtótájékoztató).

Összehangoltság: A békefenntartó műveletben nagyszámú és a legkülönbözőbb szervezettek vehetnek részt (ENSZ, nem kormányzati szervek, EU, EBESZ stb.). Ezen szervezetek összehangolatlan tevékenysége meghiúsíthatja a békefenntartók hatékonyságát. Valamennyi parancsnoknak ismeretekkel kell rendelkeznie a felelősségi körzetében található, működő nem katonai szervezetekkel, és képesnek kell lennie a velük való együttműködésre.

Összeköttetés összekötők útján: Összekötők kiküldése célszerű valamennyi, a konfliktusban korábban rész vett felek számára.

Információáramlás: Az információhoz való hozzáférés a békefenntartó erők számára életbevágóan fontos lehet a misszió sikere és az egység személyes biztonsága szempontjából is. A tájékoztatás rendjét úgy kell szervezni, hogy a feladatban részt vevő valamennyi szervezet az információkhoz gyorsan hozzáférhessen, az áramoltatott információkkal pedig le kell fedniük a biztonsági környezetre ható valamennyi faktort.

Korlátozások és tiltások: A békefenntartásban részt vevő katonai erők korlátozások és tiltások közepette hajtják végre feladataikat. Például a hadművelési terület szigorúan meghatározott, és a fegyveres erők szabályai általában – az önvédelmet kivéve – tiltják a halált okozó fegyverek használatát. Az egységeknek és a

személyeknek ezen korlátozásokra mindig tekintettel kell lenniük.

Fegyverzet: A békefenntartók általában könnyűfegyverzetrel vannak ellátva. Ha a mandátum másképpen nem rendelkezik, az erőket az önvédelemhez szükséges fegyverzetrel szerelik fel. A fegyverzet természetesen mindig függ a helyzettől és a hadművelési terület jellegzetességétől.

Láthatóság: A békefenntartó tevékenységnek jól láthatónak és nyíltnak kell lennie (zászló, feliratok a járműveken, épületen stb., jelek a ruházaton; éjszaka a zászlójelet meg kell világítani). A bázisok kiválasztásánál figyelembe kell venni a láthatóság és felismerhetőség szempontjait.

Mozgékonyág: A mozgékonyág az erők nagyon fontos jellemzője a feladat végrehajtása során. Képesnek kell lenniük gyorsan reagálni az incidensekre, vagy a hadművelési területen bekövetkezett eseményekre. A mozgékonyág elérhető magas terepjáró képességű gépjárművek, helikopterek, motorcsónakok, vagy mindezek kombinált alkalmazásával.

Központi irányítás: Tekintettel arra, hogy a békefenntartó erők alapvetően politikai eszközök, valamennyi tevékenységük, incidensekben játszott szerepük politikai következményekkel járhat. Erre való tekintettel a jelentési, döntéshozatali eljárások jobban centralizáltak a szokásos katonai hadműveletekben megszokottaknál. A központi irányítás támogatásához megfelelő hírközlési rendszerre van szükség a legalsó szinttől a missziót vezető parancsnokságig bezárólag.

Önellátás: Annak érdekében, hogy a békefenntartó erők pártatlansága, hatékonysága biztosított legyen, a logisztikai önellátás biztosítása rendkívül fontos.

A békefenntartó műveletek vezetése

A mindennapok során a nem V. cikkely szerinti válságreakáló műveleteket „nem háborús katonai műveleteknek” is, még rosszabb terminológiával „békeműveleteknek” is nevezik.

(A NATO terminológiájában ez a kettő megnevezés nem létezik. A fenti megnevezések az amerikai kifejezések közvetlen átvételével, helytelenül kerültek a katonai nyelvbe. A Szerk.) A parancsnoki munka, lényegét tekintve, annyiban azonosítható a menedzseri munkával, amennyiben a szervezet mérhető anyagi-technikai erőforrásaival és ezek elosztásával, a szervezeti működésének egészével foglalkozik. A háborús és nem háborús vezetés tekintetében elmondhatjuk, hogy a békében elsajátított ismeretek, készségek lesznek azok, amelyek meghatározzák az alegységek, egységek háborús lehetőségeit.

Ma elsősorban az anyagi források határozzák meg a harc kiképzés (a harc) lehetőségeit is. A személyi állomány humán potenciálja annyira lesz emelhető, érvényesíthető, amennyiben biztosított lesz számára a képességei fejlesztéséhez, harc (kiképzés) végrehajtásához szükséges anyagi-technikai oldal. A harcolók és az őket ellátók, kiszolgálók együttműködése lényegesen nem térhet el a háborús és a nem háborús viszonyok között. A nem háborús katonai műveletek viszonylag új területként jelentkeznek a katonai alakulatok előtt, amelyre napjainkban egyre gyakrabban kerül sor. Korunkban a nem háborús katonai műveletek több fajtájának végzésében is részt vesznek katonai erők azért, hogy ezzel is előremozdítsák a nemzetek közötti, nemzeteken belüli konfliktusok megoldását, katasztrófák okozta szenvedések csökkentését, anyagi javakban keletkezett károk növekedésének megakadályozását.

A nem háborús katonai műveletek sokrétűsége új szemléletet, értékelési eljárásokat, struktúrafelépítést, eltérő felkészítést és vezetési fogásokat igényel, melynek során meg kell tanulni és jártasságot kell szerezni más, a polgári, félkatonai és nem kormányzati szervezetekkel való együttműködés területén. A háborús és nem háborús vezetés jól érzékelhető dimenziói elsőként a tevékenységek dinamikájában jelennek meg. A nem háborús vezetés ezen része inkább módszertani elemeket tartalmaz, míg a háborús vezetésben ezek eltűnnek, a teljesítmény kerül az előtérbe, és az igénybevétel az emberi teljesítőképesség határán zajlik. A vezetésben belül megnő a személyes példamutatás, a konfliktuskezelés és a háborús stressz kezelésének a szerepe. Békében rendszeres, módszeres felkészítés zajlik, háborúban pedig a harci tapasztalatok elemzése a meghatározó módszertani elem.

A háborús és nem háborús vezetés különbségének problémája fel sem merül a fejlett ország-

okban, ott ugyanis a vezetést a humán szervezeti paradigma keretei között értelmezik. A vezetők-beosztottak együttműködésének, a közöttük meglévő kapcsolatoknak, bizalomnak, a szakértelmen és hozzáértésen alapuló vezetői kiválasztásnak, a személyiség gyarapodását figyelemmel kísérő karriernek van egy, a hadsereg egészét átható következménye. Mindenki a helyén van (korban, testi, fizikai képességekben, készségekben, felkészültségben, tehetségben, együttműködési képességekben...), és aki nem képes megfelelni a rendszeres számonkérésnek, a gyakorlat által állított feladatoknak, annak el kell távoznia a beosztásából, mert egy alkalmatlan vezető nemcsak önmagára, hanem környezetére is veszélyt jelent.

A kiképzés során a situációs tényezőket minél inkább a várható tevékenység követelményeinek megfelelően állítják össze, hogy a katonák már békében szokjon hozzá a hang-, a fényeffektusokhoz, a fizikai terheléshez, tanulja meg, fejlessze tovább azokat az egyezményes jeleket, amelyek az összehangolt csoporttevékenységhez, a terep adottságainak a kihasználásához szükségesek.

Ez a felkészülés szinte átmenet nélkül folyhat bele az éles körülmények között folyó tevékenységbe. A még ma is uralkodó humánszolgálati értékelés alapján nincs különbség háborús és nem háborús vezetés között. Az emberi magatartást szabályzó befolyásolást két vagy több ember egymásra hatását, interakciót jelenti. Természetesen nem mindegy, hogy ez háborúban vagy békében zajlik, mert békében van lehetőség, a problémák megbeszélésére, míg háborúban az ilyen fajta tapasztalatért életekkel, vérrrel kell fizetni.

A parancsnok feladatai: A parancsnok a hadművelettel (harc) kapcsolatos tevékenységek végrehajtása időszakában a törzs által készített adatok, az alárendelttől és szomszédoktól beérkező információk értékelésével folyamatosan elemzi a helyzetet, és a bekövetkezett változásokat összehasonlíja a tevékenységre hozott elhatározásával. A kialakult helyzet és a körülmények függvényében dönt arról, hogy milyen intézkedéseket, rendszabályokat kell foganatosítani az elhatározás teljesítése érdekében. Intézkedéseket, parancsokat ad ki az alárendelt csapatoknak annak érdekében, hogy azok a feladataikat a meghatározott célok, illetve a parancsnok döntésének megfelelően hajtsák végre. Ennek érdekében a parancsnoknak folyamatosan meg kell oldania az alábbi feladatokat:

- csapások kiváltásának végrehajtása;
- szükség szerint új erők bevetésére ad parancsot;
- szükség szerint kiegészítő feladatot szab;
- ideiglenes csoportosításokat hoz létre;
- az alárendelt parancsnokok elhatározásait jóváhagyja;
- szervezi és fenntartja az együttműködést;
- személyesen ellenőrzi.

A törzs feladatai: A műveletek, illetve az ezekkel kapcsolatos tevékenységek folyamán a törzs által megoldandó feladatok tartalma minden konkrét helyzetben más és más. Ez elsősorban függ a (harc)feladat jellegétől, az ellenség csoportosításától, tevékenységétől, illetve várható szándékától, a rendelkezésre álló időtől, a saját csapatok helyzetétől és állapotától, a törzstisztek képzettségétől, a törzs összekovácsoltságától. Azonban vannak olyan általános és rendszeresen megoldandó alapvető feladatok, amelyeket a helyzettől és a körülményektől függetlenül a törzsnek folyamatosan végezni kell.

- A törzs alapvető feladatai a tevékenységek előkészítésének és vezetésének időszakában:**
- az információk gyűjtése, feldolgozása;
 - a törzsön belüli tájékoztatás végrehajtása;
 - a parancsnok számára szükséges adatok biztosítása;
 - a kialakult helyzet folyamatos nyilvántartása;
 - a számvetések elkészítése;
 - a cselekvési változatok kidolgozása;
 - a javaslatok megtétele;
 - a parancsnok döntéseinek rögzítése;
 - a hadműveleti napló, az intézkedések, jelentések naplójának vezetése;
 - parancsok, intézkedések alárendeltkezőkhez való eljuttatása;
 - a vezetés és az együttműködés folyamatoságának biztosítása;
 - a szomszédok, együttműködők, tájékoztatásának végrehajtása;
 - a biztosítás feladatai végrehajtásának szervezése, ellenőrzése;
 - az alárendeltkezők segítése, ellenőrzése.

Az idő, tér és eszközök elemzésén túl nagyon fontos szem előtt tartani, hogy csapataink megelőző tevékenysége mennyire befolyásolhatja a következő feladatra való rugalmas áttérést. A hadművelet (harc) vagy az ezekkel kapcsolatos tevékenységek közbeni elhatározás meghozatala egy olyan döntési folyamat, amelyik az adott körülmények között kellő időben, helyes és elfogadható megoldásra törekszik. Ez csak együttes munkával valószínűsíthető meg, felhasznál-

va a parancsnok és a törzs tapasztalatait, szakértelmét. Figyelemmel kell kísérni a folyamatban lévő eseményeket, de előre kell látni a soron következő feladatot (harcfeladatot), és eközben fent kell tartani a csapatok aktivitását, meg kell őrizni a kezdeményezést.

Mindenknek során:

- minden rendfokozatú résztvevőnek értenie kell, hogy mi a küldetés célja;
- úgyszintén minden rendfokozatúnak értenie kell a politikai és katonai helyzetet és a kulturális, vallási aspektusokat, tisztában kell lenniük a helyzet mindenkorai változásával;
- a békefenntartás szükségsszerűen együtt jár a kockázat bizonyos szintjével, a parancsnoknak egyensúlyozni kell tudni a kockázat és a küldetés szűlte katonai feladatok végrehajtása között;
- a gyakori kritikus fontosságú döntés meghozatala miatt a valószínűleg nehéz helyzetbe kerülő békefenntartó csapatoknak rendelkezniük kell tisztí rendfokozatú egyénnel;
- a parancsnokok felelősek az erők-alkalmazás szabályainak a betartásáért, amennyiben a szabályokat a csapatok eltérően értelmezik, vagy alkalmazzák, töresek keletkezhetnek a békefenntartók egységekben és a konfliktusban részt vevőket provokálhatják, ami a helyzet eskalációjához vezethet.

A közelmúlt katonai cselekményei bizonyították, legyen szó alacsony vagy magas intenzitású műveletekről, a *korserű harc*, a *műveleti tevékenység csoportmunka*, ahol az egymással szoros kapcsolatban levő, összekovácsolódott katonák (vezetők és beosztottak) között kialakul egy bizalmi háló. Ez a békeidőszakban kialakuló bizalmi háló – és az erre épülő interakció, egymás ismerete – a kiképzés során alakul ki. A parancsnokok és törzsek feladataikat a konkrét helyzethez igazodva végzik.

A parancsnok senki más által nem gyakorolt funkciója a döntések meghozatala. A törzs az elemzések és következtetések elkészítésével, megoldási változatok kidolgozásával, azok tesztelésével segíti a parancsnokot döntései meghozatalában.

Az erő alkalmazása

Az erő alkalmazása nem cél a békefenntartó feladatok végrehajtása során. A parancsnok vagy katonák nem használhat több erőt, mint ami feltétlenül szükséges és ésszerű. Az erő demonstrálása annak alkalmazása nélkül önmagában is elég

lehet a problémák megoldására. A problémák megoldhatók a jó kapcsolat kialakításával és folyamatos fenntartásával, a célirányosan folytatott tárgyalásokkal, a kezdeményezés megragadásával és fenntartásával.

Az erőszak alkalmazásának szabályai (ROE)

A békefenntartás során figyelni kell az alábbi elvekre:

- a szükséges erő alkalmazása (csak annyi erőt alkalmazunk, amennyi a helyzet megoldásához feltétlenül szükséges);
- a tárgyalások és kapcsolattartás a legfontosabb módszer;
- az intelligens és okos vezetési stílus döntő fontosságú a jó eredmények elérésében (a „sztálinista” vezetési stílus – mindent én tudok a legjobban, nekem mindenről tudnom kell, én vagyok a legmagasabb rendfokozatú, tehát mindig nekem van igazam és csak én dönthetek – a háborúban, de a békefenntartás során is nagy károkat okozhat);
- valamennyi rendfokozatú kezdeményezése életfontosságú lehet;
- mindent meg kell tenni annak érdekében, hogy a konfliktust a lehető legalacsonyabb szinten tartsuk vagy csökkentsük annak intenzitását.

A ROE-vel kapcsolatos fontos pontok:

1. A ROE-utasítások gyűjteménye, amely meghatározza, hogy milyen körülmények között és milyen korlátozással kerülhet sor az erő alkalmazására. A fegyveres erőszak alkalmazás szabályainak tükröznie kell mindazon jogi, politikai és diplomáciai megfontolásokat, amelyek az adott békefenntartó misszióra jellemzőek. Valamennyi esetben a ROE felhatalmazza a békefenntartókat az önvédelemre.
2. Minden parancsnokot ki kell képezni a ROE szabályaira, és ezen szabályok szerkesztését kell hogy képezzék a feladatra

Békefenntartó tevékenység	Szemben álló fél reakciója
	legvalószínűbb legkevésbé valószínűbb
Fegyverhasználat	Fegyverhasználat Tárgyalás
Fegyverhasználat kerülése	Fegyverhasználat kerülése Fegyverszünet
Tárgyalás	Tárgyalás Fegyverszünet

A skála természetesen nem abszolút, ugyanakkor az eddigi tapasztalatok azt mutatják, hogy a felső szinten folytatott tárgyalással sokkal jobb eredmény érhető el, mint az erők

kidolgozott hadműveleti tervnek (OPLAN) és parancsoknak (OPORDS). A begyakorlások és hadijátékok nagymértékben segítik a katonai vezetőket és békefenntartó katonákat a szabályok jobb megértésében és alkalmazásában.

3. A szabályok változhatnak a békefenntartó művelet során. A szabályok alkalmazása nem csökkenti a parancsok azon felelősségét, hogy mindent meg kell tenniük a saját erők védelme érdekében.

A fegyveres erő alkalmazása:

1. A békefenntartás során a parancsoknak az erő alkalmazását utolsó, végső megtorlásként kell kezelniük.
2. Amennyiben erő alkalmazására kerül sor, azt csak olyan mértékben és helyen kell alkalmazni, ahol és amennyire szükséges. Annak veszélye, hogy a konfliktus szintje eszkalálódik, megsokszorozódik, amennyiben a szükségesnél nagyobb erő kerül alkalmazásra, ezzel párhuzamosan a későbbi tárgyalásos rendezés esélyei jelentősen csökkennek.
3. A békefenntartók az erőt az alábbi sorrendben alkalmazzák:
 - ráhatás tárgyalások és közvetítés útján,
 - fegyveres erők védelmi jellegű jelenléte, telepítése,
 - fegyveres erők alkalmazása.

Az ENSZ katonai erők előtt többféle alternatíva áll. Ezeket három kategóriába sorolhatjuk:

1. erős: tárgyaljon és gyakoroljon nyomást a fegyveres erők alkalmazási lehetőségének a fenntartásával;
2. erősebb: fegyveres erő alkalmazása nélkül késztesse;
3. legerősebb: fegyveres erő alkalmazásával késztesse.

A békefenntartók tevékenységére adott reakciók az alábbiakban foglalhatók össze:

helyi alkalmazásával a műveleti területen. Minden békefenntartó misszió különböző, de rendszerint a következő tevékenységi rendet kell követni:

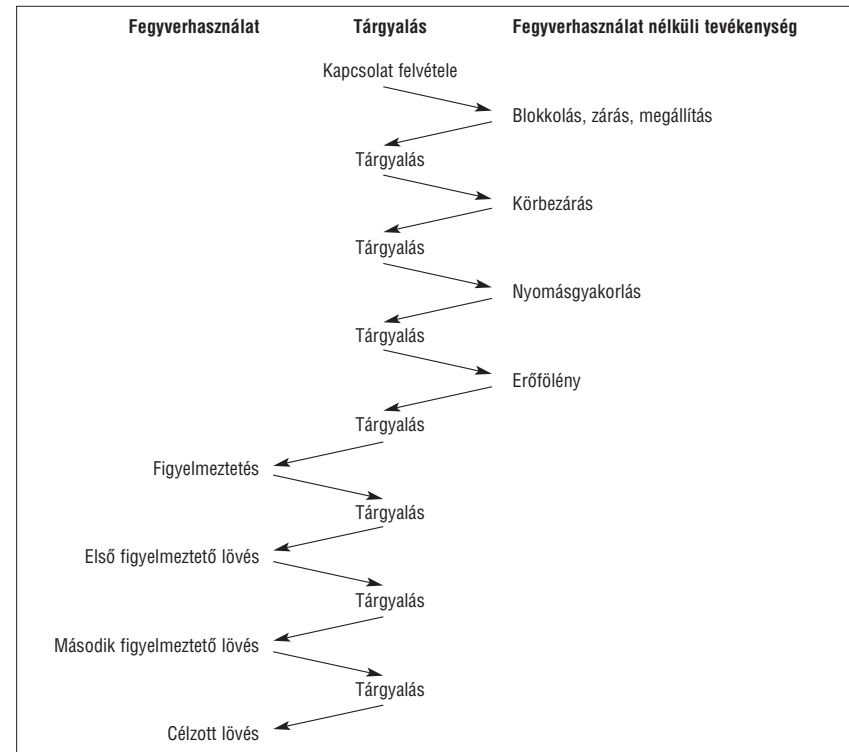
A békefenntartásban szigorú választóvonal van a fegyveres és a fegyvertelen erők alkalmazása között.

dául gumibot, gumilövedék, könnyfakasztó gránát stb.

A fegyveres erők alkalmazása magában foglalhatja valamennyi fegyverfajta alkalmazását (kézfegyverektől a légierőig). Az erők fegyver nélküli alkalmazása magában foglalja az útkadályok, ellenőrző pontok használatát, a katonai járművek útzárásra való használatát, halálos sérülést nem okozó fegyverek alkalmazását, pél-

Rugalmasság

A rugalmasság azt is jelenti, hogy valamennyi félnek a tudomására kell hozni, hogy a tárgyalás lehetősége nyitva áll. Valamennyi misszió egyedi jellegzetességgel rendelkezik, de rendszerint az alábbi tevékenységi sorrendet kell követni:

Ugyanakkor a tapasztalat azt mutatja, hogy ez az útvonal változhat, annak megfelelően, hogy a békefenntartók befolyása hogyan változik. A parancsnokoknak és erőknek tudniuk kell rugalmasan reagálni a helyzet változásaira. A tevékenység gyorsan csaphat át fegyver nélküli formáról fegyveres formára.

Az önvédelem

A fegyvert önvédelmi céllal lehet használni, de addig nem, amíg más lehetőség van annak elkerülésére. Az önvédelem értelmezhető a békefenntartó erők vagy annak tagjai elleni fegyveres támadás vagy azok lefegyverzésének kísérlete esetére. Ugyanakkor általános irányelvként lehet elfogadni azt, hogy nem használunk fegyvert, mielőtt ellenük használnának.

A fegyverhasználat

Normál esetben a békefenntartók az alábbi esetekben használhatnak fegyvert:

1. elrablás vagy elfogás közvetlen veszélye esetén;
2. lefegyverzés közvetlen veszélye esetén;
3. felfegyverzett csoportok békefenntartó csapatokhoz közeledése esetén;
4. ha felfegyverzett csoportok akadályozzák a békefenntartókat küldetésük végrehajtásában;
5. békefenntartókat ért támadás esetén segítségnyújtási céllal;
6. a békefenntartók tulajdonát képező tárgyak, járművek eltulajdonításának szándéka esetén.

A fegyverhasználatot meg kell előznie szóbeli felszólításnak (HALT, OR I WILL FIRE!), a levegőbe leadott figyelmeztető lövésnek, majd a cél közelébe, végül halált nem okozó célzott lövést kell leadni.

Aknvetők, harckocsik és páncéltörő fegyverek esetében az alábbi eljárást kell követni:

1. először füst- vagy vakgránáttal kell löni;
2. legalább egy percet várni kell, hogy megtudjuk, milyen reakciót váltott ki az első lövés;
3. második lövés éles lőszerrel, közel a célhoz;
4. várni a második pont szerint;
5. célzott lövés, lehetőség szerinti legkisebb károkozással.

Ha harckocsi is rendelkezésre áll, ennek a bevetése eskalációt okozhat, de más részről segíthet a helyzet normalizálásában. Harckocsikra vonatkozó speciális eljárás:

- a harckocsiágyút el kell látni egy reflektorral, amelynek az ágyúval párhuzamosítottan kell üzemelnie;
- amikor nem éles lőszerrel lönek, a reflektornak az agresszorra kell irányulnia;
- a következő lépésként meg kell világítani az agresszorhoz közeli környezetet, és géppuskával vagy az ágyúval lövést kell leadni (a géppuska és az ágyú közötti választás attól függ, hogy az agresszor milyen fegyvert használ);
- a figyelmeztető lövés után a reflektornak újra az agresszorra kell irányulnia;
- célzott lövés leadása, amennyiben ez szükségessé válik.

A békefenntartó erők biztonsága

Általában a békefenntartókra a következő biztonsági fenyegetések leselkednek feladatuk végrehajtása során:

- *elsődleges fenyegetés:* közvetlenül az ENSZ-re, EBESZ-re NATO-ra, Európai Unióra vagy más vezető szervezetre irányuló fenyegetés;
- *másodlagos fenyegetés:* az eröket küldő országra irányuló fenyegetés;
- *fizikai fenyegetés:* a résztvevőkre közvetlenül irányuló fizikai fenyegetés.

A fenyegetés speciális faktorait képezi az ABV kockázati tényező, amely eredhet ipari balasztból, szabotázsából vagy tömegpusztító fegyverek harc anyagainak valamilyen formájú alkalmazásából.

A biztonságra ható tevékenységi formák:

- felderítés (információszerzés);
- beszivárgás;
- szabotázs;
- terrorizmus (bombával való fenyegetés, géppráblás, emberrablás, zsarolás);
- dezinformálás, informatikai terrorizmus (honlapfeltörés, rémhírterjesztés, vírusok terjesztése stb.)

A biztonsági kérdések felelősei:

- zászlóaljszinten törzsfőnök;
- századszinten parancsnok vagy helyettese;
- szakaszszinten szakaszparancsnok.

Feladatok:

- megakadályozni a művelet tervezésére, csapataira, tevékenységi rendjére vonatkozó más-más érzékeny információk kiszivárgását jogosulatlan személyek számára;
- megakadályozni jogosulatlan személyeket abban, hogy a műveletben részt vevő erők helyzetére, szándékára, alkalmazási terveire vonatkozó információkhoz jussanak;
- védeni a műveletben részt vevőket a biztonságot veszélyeztető kockázati tényezőtől;
- védeni a békefenntartó erők létesítményeit, fegyvereit, lőszerait, egyéb felszerelését szabotázs, rablás, károkozás ellen.

Jó tanácsok a békefenntartók számára

- Ne vegyen részt illegális üzletekben (feketepiac, pénzváltás stb.)!
- Ne bírálja a vendéglátó országot, a feladatban részt vevő többi országot vagy saját hazáját!
- Legyen szigorúan semleges!
- Állandóan vegye figyelembe a fizikai kockázati tényezőket, viseljen golyóálló mellényt, ne becsülje le az aknaveszélyt, meglepőknak vagy a vadállatok által képviselt veszélyt!
- Tegye biztonságossá lakóhelyét és hivatali helyiségét!
- Vegye figyelembe, hogy a rádió és telefonos kommunikációs eszközöket más is hallhatja!
- A fegyverek és lőszerrek mindig legyenek őrzött állapotban!
- Tartózkodjon ismeretlen eredetű tárgy vagy anyag összehúzásától!
- Legyen mértéktartó az alkohol tekintetében!
- Ne folytasson olyan szexuális kapcsolatot, amelyet a konfliktusban részt vevő felek kihasználhatnak!
- Ne fogadjon el ajándékot!
- Tartózkodjon olyan szokásokról, viselkedésektől, amely irritálhatja az adott ország lakosságát!
- Fizikai gyakorlatok, testnevelés során legyen elővigyázatos!
- Ne hozza magát olyan helyzetbe, amelyet később megbánhat!
- A kábítószeres fogyasztása, kereskedelme szigorúan tilos!

Kapcsolat a sajtóval

A sajtóval való kapcsolattartás nagyon fontos eleme a békefenntartó műveletnek. A sajtón keresztül törekedni kell arra, hogy a békefenntartó művelet fontossága hangsúlyozásra kerüljön a nemzetközi béke és biztonság fenntartása érdekében.

A zászlóalj sajtó- és tájékoztató szolgálatának feladata:

- együttműködés az erők parancsnokságával, más békefenntartó egységekkel;
- hírek megjelentetése a zászlóalj tevékenységéről;
- a sajtótájékoztatások során információszolgáltatás;
- az egységen belüli informálás (hetilap vagy napilap kiadása).

A nemzeti kontingens tájékoztató tisztjének feladata, hogy tájékoztassa az ottani törzset a kontingens munkájáról, tevékenységéről. Általános szabály, hogy amennyiben a saját erők tagjai megbesültek vagy haláleset történik, tilos addig a sajtó informálása, amíg a hozzátartozók nem lettek értesítve.

Magatartás

Valamennyi végrehajtott misszió tapasztalatai azt mutatják, hogy a külföldön végrehajtott küldetés mind mentálisan, mind fizikailag nehéz szolgálat. Ez különösen igaz szélsőséges klimatikus viszonyok között. A környezeti változás önmagában is egy sor problémát okoz, de ha az életkörülmények színvonala jelentősen csökken a misszió során, gyakran lép fel fáradtság vagy idegesség.

A meleg és páras viszonyok között erős az izazadás, főleg eleinte, amíg a szervezet nem alkalmazkodik a klímához. Gyakori a fáradtság és az ingerlékenység, vegye ezt figyelembe munkája során. Figyeljen a tisztasági rendszabályok betartására! A meleg klimatikus viszonyok között a fertőző betegségek gyorsan terjednek. Plusz munka végzése nagyon kimerítő lehet, és néha csak felesleges idővesztéget.

A békefenntartó misszió katonai személyi állományának viselkedése:

- kötelességüket szigorúan a katonai szabályzatnak, a helyi törvényeknek és rendelkezéseknek megfelelően teljesítsék;
- a felekkel való érintkezéskor soha ne adjanak alapot arra, hogy a missziót vezető

- szervezet ellen valamilyen kifogást tehesenek (például csempészés);
- legyenek pártatlanok;
- legyenek még provokáció esetén is higgadtak;
- ha kéri, mutassák be igazolványaikat, útleveleiket.

A rendszeres, értelmes munkával töltött elfoglaltság és a megfelelő kikapcsolódás csökkenti a mentális problémák kialakulásának kockázatát. Minél jobban megismeri az országot, ahol szolgál, annál könnyebben viseli a megpróbáltatásokat. Annak érzete, hogy aktívan vesz részt a küldetésben, nagyon fontos. A külföldön tartózkodás ideje alatt nagy felelősséggel tartozik a missziót vezető szervezet és a hazája iránt. Viselkedéséből mind a missziót vezető szervezetre, mind a hazájára vonnak le általánosító következtetést (például ha a magyar felségjelzést viselő katonák köp egyet az utcán, akkor az a következtetés, hogy a magyarok köpködnek).

Még az elsöre kis jelentőségűnek tűnő incidensek is kihasználhatóak személyek vagy rossz szándékú csoportok által, ezért mindig tegyen jelentést vagy kérje előljárói tanácsát. Ugyanakkor általános tanács, hogy a kedves és udvarias viselkedés minden helyzetben helyes. „Ha baj van, mosolyogj! Ha még nagyobb baj van, mosolyogj! És ha nagyon nagy baj van, akkor mosolyogj és beszélj udvariasan!”

A helyes öltözködés és ápoltság minden helyzetben előnyt jelenthet. A felszerelés és egyen-

ruha átalakítása tilos! A békefenntartó számára szigorúan tilos szolgálatban alkohol vagy drog fogyasztása! Alkohol- és drogkereskedelem szigorúan tilos!

Kapcsolat a helyi lakossággal

A helyi lakosság általában pozitívan közeledik a békefenntartóhoz. Amikor a fertőzés veszélye nagy, tartózkodni kell a helyi élelmiszer fogyasztásától. A helyi lakosság köszöntése a saját nyelvén, gyakran segít elnyerni a bizalmukat. Ezért ajánlott néhány kifejezés elsajátítása a helyi lakosság nyelvén. A nemi kapcsolat létesítése a helyi lakossággal a legérzékenyebb kérdések egyike. Általános gyakorlat, amennyiben szexuális kapcsolatot létesít a békefenntartó egy helyi lakossal, haladéktalanul hazaküldik.

Tolmácsok gyakran kerülnek alkalmazásra a helyi lakosság köréből. Ez gyakran segít a kapcsolatlétesítésben. Ugyanakkor figyelembe kell venni, hogy a tolmácsok folytathatnak információgyűjtést, ezért előttük nem szabad érzékeny információt tartalmazó megbeszéléseket folytatni.

A békefenntartás nem turisztikai látogatás. Nem szabad a hazaihoz hasonló szabadsággal fotózni. A hidak, csatornák, repülőterek, állami épületek stb. gyakran katonai jelentőséggel bírnak a befogadó ország számára. Néhány országban szociális vagy vallási okokból tilos a nők fotózása. Az SOP-ben külön kell szabályozni a fotózással kapcsolatos szabályokat.

Alkoholfogyasztással kapcsolatos néhány tanács

- Ne feledje, az alkohol hatása gyorsabb és erősebb szélsőséges klimatikus viszonyok között!
- A vizet nem lehet alkohollal fertőtleníteni! A malária nem gyógyítható alkohollal!
- Amennyiben kigyó marta meg, rendkívül veszélyes lehet az alkoholfogyasztás!
- Vezetés közben tilos az alkoholfogyasztás! Néhány országban az alkoholfogyasztás teljes tiltott!
- A békefenntartó erők számára lényegtelen körülmények a másik fél számára lényegesek lehetnek, például nők ellenőrzésére során ne sértsék meg a helyi szabályokat, szokásokat!
- A békefenntartó katonák tevékenységét a határozottság, a semlegesség, a megbízhatóság, a pártatlanság jellemezze.

3. FEJEZET

Válságreagáló, békefenntartó, béketámogató műveletek

A nemzetközi környezetben kialakuló konfliktusok számos fajtája jelenhet meg, amelyekre különböző módon kell reagálni. A konfliktusok lehetséges formái a következők:

- felkelés, lázadás, zendülés;
- különböző típusú háborúk: hagyományos háború, polgárháború, gerillaháború, nukleáris háború;
- terrorcselekmények;
- szervezett bűnözés;
- bűncselekmény elkövetése (például politikai merénylet);
- polgári és emberi jogok megsértése;
- a szokásjogok, vallási és más hagyományok megsértése.

A konfliktusok bekövetkezésének valószínűsége is nagymértékben eltérő. A nukleáris fegyverekkel rendelkező nagyhatalmak, vagy katonai szövetségek közötti konfliktus bekövetkezésének valószínűsége igen csekély, ebből következők, hogy az előrejelzés ideje igen hosszú, míg egy regionális destabilizáció kialakulásának veszélye sokkal nagyobb, az előrejelzéshez rendelkezésre álló idő viszont rövidebb.

A konfliktusokra adott válaszokat, vagyis a válságreagáló műveleteket különböző módon csoportosíthatjuk. Az egyik felosztás a végrehajtás helye szerinti osztályozást takarja. Így lehet:

- nemzeti területen általában önállóan;
- nemzetközi területen, NATO-, EU-, EBESZ- vagy ENSZ-alárendeltségben.

Másik lehetséges felosztás a fegyverek alkalmazása szerint:

- nem fegyveres tevékenységek, mint például a katasztrófák elhárítása, felszámolása, a humanitárius segítségnyújtás;
- előre tervezett fegyveres tevékenységek, például a terrorizmus vagy a szervezett bűnözés elleni fellépés;
- az előre nem tervezett, a körülmények által kikényszerített fegyverhasználatot magában foglaló tevékenység.

A válságreagáló műveletek NATO-, ENSZ-, EU-kötelékekben, illetve nemzeti, multinacionális alapon kerülhetnek végrehajtásra. A NATO, az Európai Unió és az ENSZ eltérő módon sorol-

ja fel a műveletek típusait, ami a szervezetek sajátosságaiból és a kitűzött célok különbségéből adódik, de a végrehajtásukban sok azonosság tapasztalható.

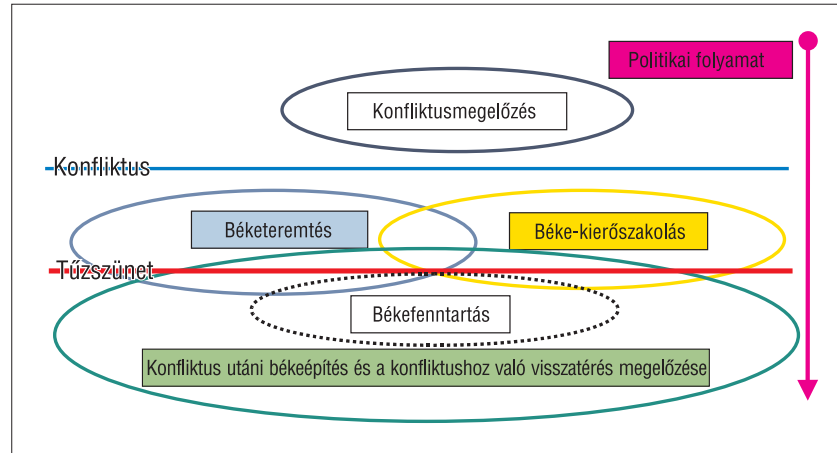
Míg az ENSZ egy kollektív *biztonsági* szervezet, amely főleg a belső konfliktusokra helyezi a hangsúlyt, addig a NATO egy kollektív *védelmi* szervezet, amely a külső kihívásokat tartja elsődleges fontosságúnak. Az EU-t leginkább egy olyan biztonsági szervezetenként lehetne aposztrofálni, amely mindkét jellemzőt magán viseli. Ez a különbség az irányításuk alatt álló missziókat is jellemzi.

A válságreagáló műveletek vizsgálatát megelőzően tisztázni kell három alapfogalmat. A válság értelmezése, a feszültség és a konfliktus különböző megfogalmazásokban olvasható, de a lényege a következő:

- a válság egy olyan egyensúlyhiány a társadalom valamely területén, területein (katonai, gazdasági, politikai, környezeti stb.), amely valamely módon zavarja, negatívan befolyásolja a társadalom életét;
- a konfliktus azokból a válságokból alakul ki, amelyeket nem sikerült megoldani, és két szemben álló fél képes az akaratok érvényesítésére erőszakos eszközökkel is;
- a feszültség különböző csoportok közötti érdekülönbségekből alakul ki, amelyek vélt vagy valós különbségek lehetnek (az esetek döntő többségében ez tárgyalás útján megszüntethető).

Az esetleges háború kialakulásához a vita (feszültség), a veszély, fenyegetés, konfliktus és a válság útján lehet eljutni. A nemzetközi szervezetek beavatkozása ezeket a lépéseket, fokozatokat próbálja megelőzni, visszaszorítani. A válságreagáló műveletek definíciójának rengeteg megfogalmazása található a szakirodalomban, de alapjait tekintve azok megegyeznek. Mindenképpen a válság megszüntetésére, kialakulásának megelőzésére irányuló tevékenység, amelyet harci tevékenységtől eltérő céllal alkalmaznak.

A béketámogató műveletek alapelvei és alkalmazott harcászati eljárásai alapvetően a kiadott-

16. számú ábra: A békefenntartás helyének és viszonyának más békétámogató tevékenységekhez való ENSZ szerinti értelmezése

kapott mandátumtól függenek. A békefenntartó művelet az ENSZ Alapokmány VI. cikkelye szerinti tevékenység, míg a békétámogató művelet a VII. cikkely szerinti.

Az ENSZ az alapító okmányában megfogalmazottaknak megfelelően elsősorban a békefenntartó tevékenységre fókuszál. A világszervezet a békefenntartás helyét és viszonyát más békétámogató tevékenységekhez a 16. számú ábrában felvázolt módon értelmezi.

A békefenntartás formái

A megelőző telepítés: A konfliktusmegelőzés általában a korai riasztás, a megelőző diplomácia és a megelőző telepítés keveréke. Ezeket együttesen úgy tekinthetjük, mint az adott térségben a béke és biztonság érdekében foganatosított bizalomerősítő rendszabályokat. A megelőző telepítés akkor jöhet létre, ha egy vagy több ország úgy dönt, hogy az ENSZ, EBESZ, Európai Unió, NATO vagy más nemzetközi szervezet jelenléte a határvonalak mentén erősítheti az országok megbékélését (például az UN PROFOR jelenléte Macedóniában).

Hagyományos békefenntartás: A hagyományos békefenntartó műveletekben könnyű fegyverzetrel ellátott semleges egységek, alegységek vesznek részt. A csapatok telepítésére akkor kerülhet sor, ha a konfliktusban részt vevő valamennyi fél egyetért a telepítéssel. A tűzszü-

neti egyezmény aláírása normális esetben megelőzi a csapatok telepítését. A békefenntartó misszió segít fenntartani a békét, úgy, hogy eközben biztosítja a szemben álló felek közötti tárgyalások létrejöttét. A hagyományos békefenntartó műveletek legáltalánosabban elterjedt formája a felügyelet és a felek közé telepítés.

A felügyeleti művelet: A felügyeleti tevékenység a katonai megfigyelő küldetések tipikus formája; a csapatok visszatelepítésének hiteles és megbízható visszaigazolására (UNAVEM I, UNIMOG és UNIKOM), egyezmények betartásának megfigyelésére (ONUCA, UNIMOG), tűzszüneti egyezmények, emberi jogok betartásának felügyeletére (UNTSO, ONUSAL, MFO) szolgál.

A felek közé telepítési művelet (szétválasztás): A felek közé telepítési műveletek során békefenntartó erőket és/vagy megfigyelőket telepítenek a konfliktusban érintett felek közé, annak érdekében, hogy megakadályozzák az összecsapások újbóli fellángolását. A művelet során nagyon gyakran ütközőzónát (BZ) vagy szétválasztási körzetet (AOS) hoznak létre. A felek megállapodhatnak az ütközőzóna mindkét oldalán kialakítandó különböző fegyverzetkorlátozási vonalakban, területekben (tiltott repülési szektorok – NFZ, nehézfegyverzet számára tiltott területek stb.). Erre jó példa a magyar békefenntartók által is jól ismert UNFICYP-misszió.

Humanitárius segítségnyújtás: A politikai helyzet kiélezettsége és az emberek által okozott katasztrófák gyakran idéznek elő éhínséget, betegségekkel veszélyeztetett helyzetet a polgári lakosság számára. Az ilyen jellegű problémák kezelésére elsődlegesen az ENSZ szervezeti, de a nem kormányzati szervezetek (NGO) is részt vesznek a békefenntartó műveletekben. A békefenntartók biztosítják a segélyszállítmányok eljuttatását, elosztását a polgári lakosság számára (például UNPROFOR).

Egyezmények végrehajtásában való részvétel: A konfliktusban részt vevő felek miután megállapodtak valamely egyezményben, kérhetik az ENSZ vagy más szervezet részvételét az egyezmény betartásának felügyelésében. Ilyen egyezmények lehetnek: tűzszüneti megállapodások, katonai egységek lefegyverzése, felosztása, választások felügyelete, infrastruktúra újjáépítése, a nemzeti kormány néhány funkciójának átvétele (igazságszolgáltatás, rendőri feladatok stb.).

Állami szuverenitás helyreállítása: A Biztonsági Tanács adhat felhatalmazást olyan misszió végrehajtására, amelynek a célja az összeomlott kormányzati rend helyreállítása. A küldetés célja ebben az esetben azoknak a kormányzati funkcióknak a helyettesítése, amelyek alapvetőek az állampolgárok biztonsága és adminisztrációja szempontjából (oktatás, rendőrség stb.). E funkciók helyettesítése mindaddig tart, amíg az állam nem lesz képes önmaga ezek ellátására (Szomália, Ruanda).

Hírszerzés, katonai információ

A hírszerzés alapvető fontosságú a művelet tervezése, végrehajtása, az erők védelme, oltalmazása szempontjából a vezetés valamennyi szintjén és az egész misszió számára. A hírszerzés célja, hogy megfelelő információkkal támogassa a parancsnokot és törzsét a döntéshozatali folyamatban, különös tekintettel a szemben álló felek képességei és szándékai tekintetében.

Az ENSZ vezetete műveletek tekintetében a hírszerzés helyett a „katonai információ” kifejezést használják, ezzel is elkerülve a hírszerzői tevékenység következtében fellépő problémákat. A problémát és a téma érzékenységét a művelet átláthatósága iránti követelmény és a telepített erők biztonsága közötti elemi érdek, mint két ellentétes pólus közötti egyensúlyozás jelent. Eppen ezért az információgyűjtéssel kap-

csolatos feladatokat, eljárásokat specifikusan kialakított, a küldetésre adaptált „Állandó Műveleti Eljárás(ok)” (SOP) szabályozza. Mindehhez külön jelentési rendszer is párosul, amely napi összefoglaló (Daily INTSUM) és heti összefoglaló (Weekly INTSUM) jelentéseket, valamint elemzéseket (időszakra szóló vagy ország-, régió-specifikus) foglal magában.

A hírszerzési adatoknak általában a következő területeket kell lefednie:

- a szemben álló felek (ellenség) katonai ereje, haderejének összetétele, felépítése, fegyverzete, a vezetés rendje, a vezetők karakterisztikája, elhelyezkedése, morálja, kiképzettsége, műveleti képességei, logisztikai ellátottsága;
- aknamezők;
- a műveleti terület földrajzi viszonyai, közlekedési hálózata, infrastrukturális fejlettsége, klimatikus viszonyai;
- a helyi polgári lakosság viszonya a konfliktushoz, a különböző fegyveres csoportokhoz és a telepítendő (telepített) erőkhöz;
- politikai erők, mozgalmak, azok szervezetsége, támogatottsága;
- gazdasági, humanitárius helyzet, a helyi hatalmi szervezetek állapota;
- vallási, kulturális jellemzők, kisebbségek helyzete, demográfiai és egészségügyi viszonyok;
- állami, politikai, vallási vezetők karakterisztikája, támogatottsága.

A hírszerzési adatok alapján az alábbi előrejelzések adhatók:

- politikai, katonai és gazdasági tendenciák;
- vélhetően bekövetkező események;
- a fentiek várható hatása a saját telepített erőinkre.

Az információforrások lehetnek:

- kihallgatott menekültek;
- különböző járőrök jelentései;
- műholdas, légi, szárazföldi és más megfigyelésekből, telepített megfigyelő-, ellenőrző pontokról származó adatok, jelentések;
- helyi hatóságok hivatalos tájékoztatásai;
- a helyi lakossággal való kapcsolattartásra speciálisan létrehozott szervezetek (például Liaison and Observation Teamek a Balkánon);
- a területen működő nem kormányzati szervezetek, civil szerveződések adatai és más szervezetek tájékoztatásai;
- média hírek.

Ne feledjük, a napi 24 órában sugárzó tévéátlomások gyakran hamarabb szolgáltatnak információt, mint a hivatalos szervek – ez az úgynevezett „CNN-effektus”.

Információs műveletek

A haderő híradásának digitalizálása hozzájárult, majd viszonylag gyors átmenetet tett lehetővé először a vezetékes, majd a vezeték nélküli számítógép-hálózatok elterjedéséhez. Ezzel forradalmi átalakulás következett be a katonai vezetésben. Ettől kezdve a döntések előkészítését és a hadműveletek vezetését nagy teljesítményű, egymással hálózatba kapcsolt számítógépek támogatják. A számítógépekből alkotott hálózatok harctéri megjelenésének köszönhetően napjainkban már számos olyan tényező lehet figyelembe venni, amelyek változó mértékben, de folyamatosan befolyásolják és alakítják a hadművelleti és harci helyzetet.

A katonai híradásban a digitális jelátvitelre történő gyors ütemű áttérés, továbbá a fedélzeti számítógépek miniaturizálásának eredményeként megjelentek a precíziós, nagy találati pontosságú fegyverek és fegyverrendszerek, amelyek alapvetően megváltoztatták a hadviselés módjait, lefolytatásának ütemét és sebességét.

Napjaink magas intenzitású katonai műveletei és a béketámogató műveletek is megkövetelik, hogy a szárazföldi csapatokat a levegőből, az úrból és a tengerről egyidejűleg és a távoli körzetekből egyaránt támogassák. Ehhez viszont olyan, egymással haderőnemi szinten összekapcsolt számítógép-hálózatokra van szükség, amelyek e támogatást lehetővé teszik. E harctéri számítógép-hálózatok jelentős szerepet töltenek be a vezetés támogatásában.

Alkalmazásuk jelentős lépéselőnyt biztosít a másik féllel szemben, az információs fölény és a vezetési fölény gyors kivívásában, tartós megőrzésében.

A védelmi szektorban az információ felhasználása két nagy területre osztható: egyrészt az információt mint a vezetés eszközt használják fel a hadviselésben, másrészt az információt mint úgynevezett nem kinetikus energiát felhasználó „fegyvert” alkalmazzák az információs műveletekben. Mindkét felhasználásra jellemző – a szemben álló fél feletti információs fölény és vezetési fölény kivívása érdekében – az információs technológia vívmányainak jelentős mértékű kihasználása.

Az információs fölény elérése és megtartása szorosan függ a különböző szenzorok, felderítő-

eszközök és rendszerek minőségétől, a vezetési folyamat gyorsaságától, a végrehajtó erők képességeitől és az eszközök egységes hálózatba kapcsolásától. Mindez egy új típusú katonai vezetési filozófiát jelent, melyet hálózatközpontú hadviselésnek (Network Centric Warfare – NCW) – NATO-terminológia szerint hálózat nyújtotta képességnek (Network Enabled Capability – NEC) – neveznek.

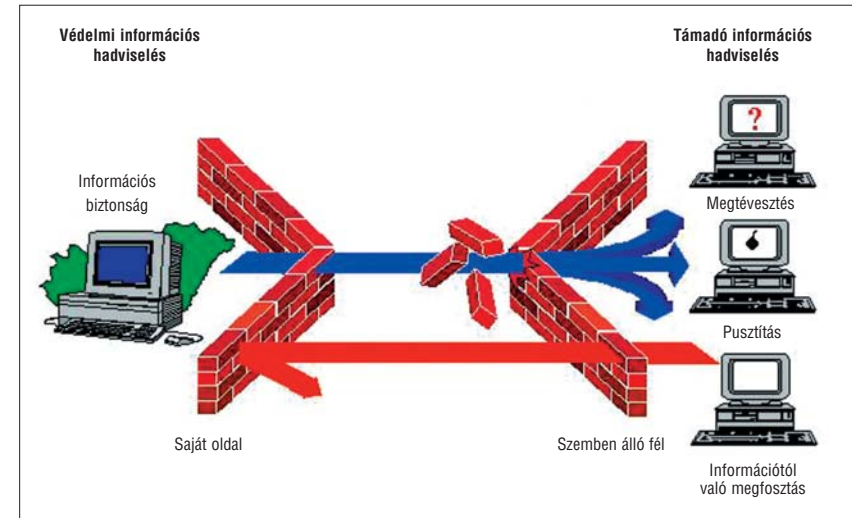
Eszerint az erőforrások kihasználása sokkal hatékonyabb, ha a rendszerek egymással összekapcsolva működnek, egyes erőforrásokat megosztva használnak, mintha önállóan, elkülönülve léteznének. A koncepció lényege, hogy a katonai műveletekben részt vevők valós időben, a megfelelő tartalommal és felhasználható formában képesek hozzáférni a feladatuk végrehajtásához szükséges valamennyi fontos információhoz. Ez az új felfogású hadviselési forma a szenzorrendszereknek, a parancsnokok, illetve a végrehajtók kommunikációs és információs rendszereinek ugyanazon hálózatba integrálásával megnöveli a harci erőt és képességet.

Az információs fölény kivívásához azonban nem elegendő a legkorszerűbb katonai infokommunikációs rendszerek vezetésben való alkalmazása, vagyis a hálózat nyújtotta képességek kihasználása. Ahhoz, hogy az információs fölényt elérjük és meg tudjuk tartani, szükségesek a rendszerek védelme és a szemben álló fél hasonló rendszereinek támadása is.

Napjainkban a hagyományos hadszíntereken folyó katonai tevékenységekkel párhuzamosan az információs hadszíntéren támadó és védelmi jellegű információs tevékenységek – információs műveletek (Information Operations – INFOOPS) – is zajlanak. A legtöbb szakértő abban egyetért, hogy az információs műveletek célja az információs fölény megszerzése és megtartása (információs dominancia).

Az információs fölény definíciója: *Valamely fél saját erőinek vezetésében való relatív előnye az ellenfelekhez képest. Az információs fölény, vagy dominancia elérhető mind a saját vezetők kiképzésével, úgy, hogy azok a rendelkezésükre bocsátott, fölényt biztosító technikai információk segítségével gyors és megfelelő döntéseket tudjanak hozni, illetve annak érdekében tett erőfeszítések az ellenfél ugyanilyen képességeinek rombolására és lehetetlenné tételére, egyidejűleg a saját képességek védelmével.*

Martin C. Libicki 1995-ben már próbálkozott az információs műveletek területeinek beazonosításával, igaz nem tett kísérletet definíció meg-

17. számú ábra: Az információs hadviselés fajtái

adására. A részterületeket a következők szerint határozta meg:

- vezetési hadviselés (kommunikációvezérelt hadviselés) – Command and Control Warfare (C2W), régebbi nevén Signals Warfare;
- hírszerzés alapú hadviselés (Intelligence Based Warfare – IBW);
- elektronikus hadviselés (Electronic Warfare – EW);
- lélektani hadviselés (Psychological Warfare – PSYOP);
- „hacker” hadviselés (Hacker Warfare);
- gazdasági információs hadviselés (Economic Information Warfare – EIW);
- kibernetikai hadviselés (Cyberwarfare).

A NATO-ban alkalmazott meghatározás szerint az Információs Műveletek (INFOOPS) lényegében az információs rendszerek és az információval kapcsolatos specifikus képességek integrációja, hasonlóan az összhaderőnemi művelethez, amely a haderőnemi műveletek integrációjából jön létre. Logikusan vetődik fel a kérdés: milyen képességek integrációjáról beszélhetünk?

Az alapvető, kulcsfontosságú képességek, amelyek az információs műveletekbe integrálódnak harmonizált, szinkronizált formában, a következők:

- lélektani hadviselés (Psychological Operations – PSYOPS);

- katonai megtévesztés (Military Deception – MILDEC);
- műveleti biztonság (Operation/Security – OPSEC);
- elektronikai hadviselés (Electronic Warfare – EW);
- számítógép-hálózati műveletek (Computer Network Operations – CNO).

Az öt alapvető képesség integrációjából létrejött információs műveleteket szintén öt, kiegészítő vagy támogató képesség segíti, támogatja. Ezek:

- az ellenség hírszerző tevékenysége elleni harc (Counter-intelligence – CI);
- hadi felvételek készítése (Combat Camera – COMCAM);
- fizikai biztonság (Physical Security);
- információbiztonság (Information Assurance – IA);
- fizikai megsemmisítés (Physical Destruction – PD).

Az információs műveletek egy újszerű megközelítés alapján három egymástól jól elkülöníthető területre bontható, melyek kapcsolódnak a már említett három dimenzióhoz (fizikai, információs és tudati). Ezek az alábbiak:

- kinetikus energián alapuló hadviselés (Kinetic Warfare), amely a fizikai dimenzió-

ban kerül végrehajtásra, és az információs infrastruktúrák, infokommunikációs rendszerek elemeinek fizikai úton való pusztítását, rongálását, tönkretételét jelenti;

- *kognitív hadviselés (Cognitive Warfare)*, amely alapvetően a tudati, értelmi dimenzióban érvényesül, és a katonai megtevesztést, műveleti biztonságot, illetve a pszichológiai műveleteket foglalja magában;
- *hálózati hadviselés (Network Warfare)*, amely az információs dimenzióban realizálódik, és az elektronikai hadviselést, valamint a számítógép-hálózati hadviselést tartalmazza.

Az információs műveleti tevékenységek

Az információs hadviselés tágabb értelemben minden, az információs főlény érdekében végzett műveleti tevékenység – az információt hordozó, továbbító eszközök elleni támadások mellett például a humán erőforráson alapuló klasszikus kémkedés, felderítés. Az információs hadviselés modern környezetben azon műveleteket öleli fel, amelyek a számítógépekben és azok hálózatában levő információk megsemmisítésére, áramlásuknak a megakadályozására, illetve tartalmuk megváltoztatására irányulnak.

Az információs műveletek minden eleme egyaránt fontos szerepet játszik az információs főlény kivívásában, megtartásában és információs uralommal, illetve vezetéssel, majd hadműveleti főlényre való konvertálásában. Az információs műveletek erősökösorozói szerepe éppen abban nyilvánul meg, hogy az elemeket együttesen, koordináltan, egymással együttműködve, egymás hatásait kihasználva alkalmazzák. [NATO-terminológia szerint „erősökösorozói” (*force multiplier*) szerepe van a speciális erő (SF) alkalmazásának, a CIMIC-nek és az INFOOPS-nak. A szerk.] Ez jóval nagyobb hatásfokot eredményez, mintha az információs műveletek elemeit önállóan, koordinálatlanul hajtanák végre. E műveletek – mint szakharcászatiilag önálló részműveletek – a következők:

- műveleti biztonság (OPSEC);
- katonai megtevesztés (MILDEC);
- pszichológiai (lélektani) műveletek (PSYOPS);
- információs infrastruktúrák, vezetési objektumok fizikai pusztítása (PO);
- elektronikai hadviselés (EW).

Ezek az MH Összhaderőnemi Doktrínában és NATO úgynevezett szövetségi kiadványokban azonosíthatók, míg lehetséges új elemként napjainkban jelenik meg a számítógép-hálózati had-

viselés (CNW) és a polgári-katonai együttműködés (CIMIC). E műveletek közül az első négy jól ismert, és szabályozott is a hadjogban.

Szokásai, szabályai a hadviseléssel kapcsolatos hágai jogban régóta kialakultak. A megtevesztés például egyidős az emberiséggel, illetve az emberek közötti konfliktusok megjelenésével. Magyarán az igényel az elektronikai hadviselés, amely az elektromágneses energiát felhasználva meghatározza, felderíti, csökkenti vagy megakadályozza az elektromágneses spektrum ellenség által történő használatát és biztosítja annak a saját hatékony harci alkalmazását (például a radarok zavarása).

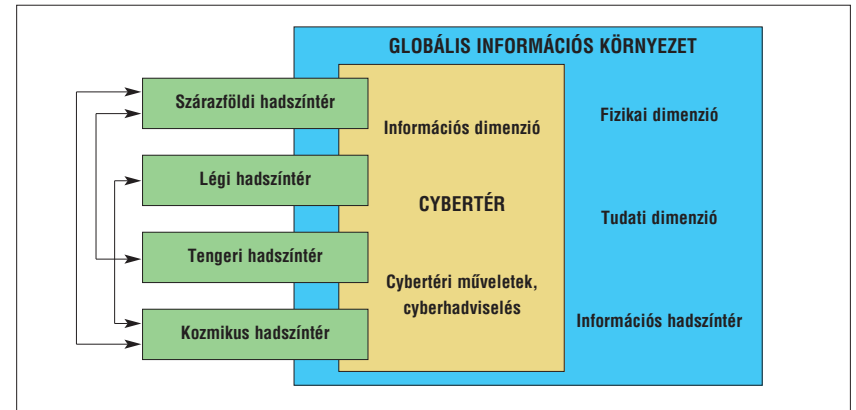
Elektronikai támogató, védelmi, valamint eltevékenységben valósulhat meg. Az elektronikai hadviselés a számítógép-hálózati hadviseléstől legszemléletesebben a harcmező domborzati, térhatású ábrázolásával különböztethető meg.

A cybertér katonai értelmezése

Az információs korszak, információs környezet, információs társadalom és a digitális, precíziós és hálózatos hadseregek megjelenése következtében a katonai műveletek működési területei és tartományai tovább bővültek. A szárazföldi, tengeri, légi és kozmikus hadszíntér mellett a hadviselés egy újabb tartománya jelent meg, melyet információs hadszíntérnek nevezünk. Az információs hadszíntér tulajdonképpen az információs műveletek működési környezete, melyben annak mindhárom dimenziója (fizikai, információs és tudati dimenzió) értelmezhető.

A harctéren a különböző hálózatba kapcsolt elektronikai rendszerek az információs hadszíntér azon részét használják, amelyben a különböző elektronikus információk folyamatok (elektronikai úton végrehajtott adatszerezés, adatfeldolgozás, kommunikáció stb.) realizálódnak, illetve az elektronikai rendszerek elleni tevékenység és a védelem megvalósul. Az információs hadszíntér ezen tartományát cybertérnek nevezzük. A cybertér tehát az információs hadszíntér azon tartománya, melyben csak az információs dimenzió értelmezhető.

Civil terminológia szerint a cybertér az elektronikus kommunikációs eszközök és rendszerek (számítógép-hálózatok, telefonvonalak, műholdas rendszerek stb.) és a rajtuk található szolgáltatások, információk alkotta virtuális tér vagy világ összefoglaló neve. A cybertér kifejezést – csakúgy, mint a virtuális valóság sok más szak kifejezését is – William Gibson alkotta meg a „Neuromancer” című novellájában, amelyben

18. számú ábra: A cybertér és a hagyományos hadszínterek összefüggése

a globális internet társadalmát veti előre. E kifejezést igen gyakran alkalmazzák a virtuális valóság világára is.

A cybertér katonai értelmezése ettől eltérő, jóval tágabb. Az USA Nemzeti Katonai Stratégia a Cybertéri Műveletekhez (National Military Strategy for Cyberspace Operations) című dokumentuma szerint a cybertér egy olyan tartomány, ahol hálózatos rendszerekben működő elektronikai eszközöket és az elektromágneses spektrumot használják fel az adatok tárolására, cseréjére és módosítására.

Meg kell azonban jegyezni, hogy egy hálózatban a különböző elektronikai eszközök, különböző vezetékes kapcsolaton keresztül is csatlakozhatnak egymáshoz. Így például az állandó helyű (stacioner) rendszerek elterjedt hálózati összeköttetési formája a vezetékes kapcsolat, azon belül is a leginkább elterjedőben lévő optikai kábeles csatlakozás. Ennek megfelelően a fenti értelmezést ki kell terjeszteni azon hálózatokra is, melyek elemei nem rádiócsatornán, hanem vezetéken (rézvezetékek, optikai kábel stb.) vannak egymáshoz kapcsolva.

Mindezeket túl az elektromágneses spektrum azért is szűkítése a cybertérnek, mivel azt a frekvenciaspektrum más tartományaira is ki kell terjeszteni, ami például a mechanikus rezgések és a részecskeugrázások fizikai tartományát is tartalmazza.

A szeizmikus és akusztikus rezgések, valamint a részecskeugrázások felderítésére eszközök sokasága szolgál (szonárok, harctéri hangérzékelők, tűzérzéki bemérő eszközök, speciális mikrofonok, sugármérők stb.), az

ellenük vívott harcban pedig elektronikai hadviselési eszközöket (Electronic Warfare – EW) kell alkalmazni.

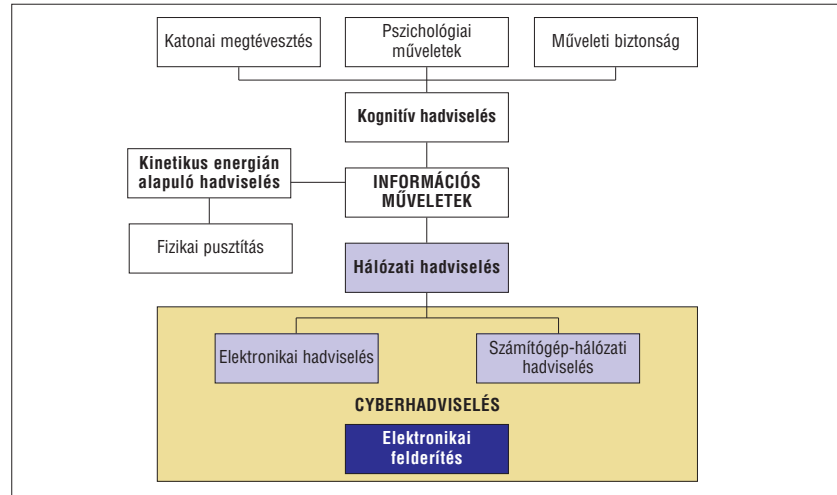
Az irányított energiájú fegyverek, amelyek jelentős része (például az infrahangfegyverek, a hallható tartományú lőkéshullám-generátorok, a nagy energiájú részecskeugrázók stb.) szintén a fizikai tartományokban működnek. Ennek megfelelően helyesebb az elektromágneses spektrum helyett a teljes frekvenciatartományt értelmezni.

A cybertér a hadviselésnek a földi, légi, tengeri és kozmikus színterekkel hasonlatos, azzal egyenértékű tartománya. Mint ahogy a tengeri hadszíntér jellemezhető a vízfelszínen vagy a víz alatt folytatott műveletekkel, vagy a légi hadszíntér a levegőben folytatott műveletekkel, ugyanúgy jellemezhető a cybertér is a hálózatba kötött elektronikai rendszerekkel és a teljes frekvenciaspektrum használatával.

A cyberhadviselés

A legutóbbi időszak konfliktusai során, de békében is tanúi lehettünk a hadviselés egy új formájának, a virtuális térben megvalósuló ellenséges támadásoknak és az ellenük életbe léptetett védelmi rendszabályoknak, tevékenységeknek. Utalni kell itt az orosz-grúz háborúban a grúz informatikai rendszerek ellen intézett orosz támadásnak, illetve az észak-polgári informatikai rendszereket megbénító, szintén orosz „felségjelű” informatikai támadásnak.

Az információs dimenzióban megvalósuló hálózati hadviselés a fenti értelmezés – illetve a

19. számú ábra: A cyberhadviselés és az információs műveletek kapcsolata

cybertér hálózatos rendszerekre való értelmezése – alapján nem más, mint a cybertérben megvalósuló műveletek összessége, vagyis más szóval a cyberhadviselés. Mint ahogy az információs műveletek alapját képezik a katonai információs rendszerek, illetve az összadatforrású felderítés, úgy a cyberhadviselés alapját is a hálózatokra épülő elektronikus információs rendszerek és a különböző szenzorhálózatokra épülő elektronikai felderítés képezi. (Lásd a 19. számú ábrát.)

A cyberhadviselés célja a cyberfőlny kivívása és fenntartása egyfelől a saját oldali elektronikus, hálózatalapú információszerző, -továbbító és -feldolgozó rendszerek védelmével, másfelől a szemben álló fél hasonló rendszerei működésének zavarásával, korlátozásával, lefoglalásával, vagy akár elektronikus úton történő megsemmisítésével.

A cyberhadviselést az erre a feladatra kijelölt, felkészített és a megfelelő technikai eszközökkel ellátott speciális erők végzik. A cybertéri erőknél elsősorban nem a létszám (a mennyiség), hanem a technikai eszközök fejlettségi szintje (vagyis a minőség) számít. Ezek alkalmazása során – az állandó és kényszerítő kihívások és változások közepette – a cybertéri erők mentális (tudati, gondolati), innovációs, kreatív és adaptációs képessége a döntő tényező.

A cyber-hadviselési erőkhez és eszközökhöz tartoznak az elektronikai hadviselési erők és

eszközök továbbá azok az új, kibontakozó és gyorsan fejlődő hálózati támadó és védelmi erők és eszközök, amelyeket a számítógép-hálózati hadviselés keretében alkalmaznak, valamint ide sorolhatjuk az elektronikai felderítést végző erőket és eszközöket is. Ezen erők és eszközök hatékonyságát nagyságrendekkel növelik azok hálózatba szervezése, aminek következtében működésük egységes adatbázis alapján, az összadatforrású felderítés (adatfúzió) nyújtotta előnyöket kihasználva valósul meg.

Mindenképpen ide kell sorolnunk a harctéren egyre inkább elterjedőben lévő földi és légi robotok alkalmazását is, hiszen ezen eszközök vezérlése és a működési folyamataik alapvetően köthetők a cybertérhez, másrészt ezek az eszközök is hálózatba szervezhetők, aminek következtében alkalmazásuk hatékonysága növelhető.

A cyberhadviselésnek a fejlett haderőkben (például az USA-ban, Oroszországban, Nagy-Britanniában, Franciaországban, Németországban, sőt Kínában, Izraelben, Indiában, Iránban is) saját vezetési hierarchiájuk van, technikai eszközrendszerüket állandóan fejlesztik.

Mivel teljesen új és folyamatosan fejlődő, változó feladatrendszer szerint működnek, a cyberhadviselési erők funkciója gyakran változik, vezetési rendszerük állandó fejlődésben és átalakulásban van. Különösen fontos a cybertéri kihívások hatásainak meghatározása, a cybertér-

ben jelentkező új típusú veszélyek felismerése. Ezen a téren nem egyszerűen csak katonai kihívásokról van szó, hanem az információtechnológia, infokommunikáció legújabb vívmányainak versenyről, gyakran feszített küzdelemről lehet beszélni.

A fejlett országok (elsősorban az USA) azon doktrinális elképzelései, miszerint a cybertéri műveletek kezdeti csapásait – a meglepetés fokozása és a kezdeti információs főlny megszerzése érdekében – a tervezett összhaderőnemi első csapás időszakában kívánják alkalmazni, minden bizonnyal átrendezi majd a katonai költségvetések fejlesztésre fordítható tételeinek eddigi prioritásait.

A cyberhadviselés támadó és védelmi jellegű lehet. A támadó cyberhadviselésnek kettős funkciója van: egyrészt felfedni, másrészt befolyásolni, tönkretenni a másik fél hálózatos információs rendszereit. E kettős funkciót – a támadó jellegű cyberhadviselés nagyfokú hatékonysága érdekében – az információs dimenzióban kell érvényre juttatni.

A cybertéri támadás közvetlen és közvetett formában valósulhat meg. A közvetlen cybertéri támadás során a támadó fél egyrészt a különböző információbiztonsági rendszabályokat kikerülve bejut a kommunikációs rendszerekbe és számítógép-hálózatokba, hozzáfér különböző adatbázisokhoz stb., ezáltal számára hasznosítható információkhoz jut. Másrészt zavaró jelekkel, megtévesztő információkkal, rosszindulatú szoftverek bejuttatásával tönkreteszi, módosítja, törli stb. a szemben álló fél számára fontos információkat.

A közvetett támadás során a támadó fél hozzáférhetővé teszi a másik fél számára a saját félrevezető információit, vagy megtévesztő hálózati tevékenységet folytat, és így félrevezeti és befolyásolja a helyzetértékelést, illetve hamis adatok-

kal túlterheli a rendszert, aminek következtében a hálózati hozzáférést akadályozza. (A cybertéri támadás funkcióit, formáit és néhány jellegzetes tevékenységét a 20. számú ábra szemlélteti.)

Természetesen a közvetlen és közvetett cybertéri támadást megfelelően összehangolva célszerű alkalmazni, ezáltal is erősítve egymás hatékonyságát. Egy közvetett támadással el lehet terelni a felderítő rendszerek figyelmét, így a közvetlen támadás sikeresebben végrehajtható a megcélzott rendszerrel szemben.

Ugyanakkor egy közvetlen módon végrehajtott támadás arra kényszerítheti a szemben álló fél hálózatos vezetési rendszerét, hogy például a döntési alternatívák kialakításakor az összadatforrású felderítő rendszer helyett csak egy forrásból származó információkra, például csak a radarral végzett felderítésre támaszkodjon.

Ez az egyforrású felderítő rendszer pedig a már említett közvetett támadással, például imitált célok elektronikai úton való létrehozásával (radar-zavaró eszközzel) hatékonyan félrevezethető.

A cybertéri védelem arra irányul, hogy fenntartsa a saját hálózatos információs rendszereinkben a hozzáférhetőséget az információkhoz, információalapú folyamatokhoz, és biztosítsa ezen rendszerek hatékony használatát békeidőben, válság vagy konfliktus idején egyaránt. A hálózatos információs rendszerek védelme biztosítja a saját vezetési képességeink fenntartását azáltal, hogy kihasználja a saját rendszerekben rejlő lehetőségeket, illetve lehetetlenné teszi, hogy az ellenség beavatkozzon információs rendszereinkbe. Minimálisra csökkenti a saját hálózatos információs rendszereink sebezhetőségét és a közzétűk fellépő kölcsönös zavarokat. Természetesen a cybertéri védelem megvalósítható úgy is, hogy megakadályozzuk a szem-

Funkció	Felfedés	Befolyásolás, tönkretétel
Támadó tevékenység, támadás dimenziója	Hálózatos információs rendszerek felderítése	Hálózatos információs rendszerek megtévesztése, zavarása, tönkretétele, pusztítása
Információs dimenzió	<ul style="list-style-type: none"> – Üzenetek, közlemények passzív módszerekkel való lehallgatása. – Hálózati topológia kívülről való feltérképezése. – Titkosítás megfejtése, dekódolás. – Elektronikai felderítőszorozók alkalmazása. – Számítógép-hálózatok adataihoz való rejtett hozzáférés. – Trójai programok alkalmazása. – Jelszólopók telepítése. 	<ul style="list-style-type: none"> – Hálózatok adatokkal való mesterséges túlterhelése (DoS attack), ezáltal a hálózati hozzáférés akadályozása. – Szenzoradatok bejuttatása, melyek megzavarják az irányítási folyamatokat (például légvédelem). – Nyílt forrású információkkal a figyelem elterelése. – Rosszindulatú szoftverekkel (féreg, vírusok stb.) hálózati szolgáltatásokhoz való hozzáférés megakadályozása, adatok, adatbázisok tönkretétele. – Zavarással elektronikai rendszerek működésének akadályozása. – Nagy energiájú impulzusokkal elektronikai eszközök tönkretétele.

20. számú ábra: A cybertéri támadás funkciói, formái és tevékenységei

ben álló felet abban, hogy ellenünk alkalmazni tudja elektronikai támadó eszközeit.

E megközelítés alapján a saját hálózatos információk rendszereink cybertéri védelme lehet támadó és védelmi jellegű. A támadó jellegű védelem a cybertéri támadás minden lehetséges eszközt és módszert felhasználja, hogy csökkentse a szemben álló fél lehetőségeit a saját hálózatos információk rendszereink támadására. Így például az ellenség rádiózavaró eszközeinek elektronikai úton való tönkrétételével (például nagy energiájú impulzusfegyverekkel) meg tudjuk akadályozni, hogy azokat a saját távközlési rendszereink ellen felhasználhassa. Ezzel szemben a védelmi jellegű tevékenység a saját rendszerek sebezhetőségét csökkenti, felhasználva a fent említett tevékenységek és rendszabályok lehetőségeit.

A hatékony cybertéri védelem összehangolt alkalmazása lehetővé teszi, hogy megvédjük saját hálózatos információk rendszereinket a szolgáltatásokhoz való hozzáférés megakadályozásától (Denial of Service – DoS), a jogosulatlan hozzáféréstől, zavarásától, módosítástól stb.

Az *elektronikai felderítés* mint információszerező tevékenység általában kettős céllal kerülhet végrehajtásra. Egyrészt az infokommunikációs rendszerekben tárolt és továbbított adatokhoz való hozzáférés és azok felhasználása céljából, másrészt a hatékony támadás kivitelezéséhez szükséges célinformációk megszerzése céljából. A kritikus információk infrastruktúrák elleni támadások hatékonysága nagymértékben függ attól, hogy a támadást elkövető tudja-e, hogy az adott objektum (rendszer) fizikailag hol helyezkedik el, milyen a strukturális összetétele, milyen hardver- és szoftverelemekből áll, milyen célú és mennyiségű adatforgalom zajlik rajta keresztül, vannak-e gyenge pontjai, és ha igen hol, illetve kik az adott információk rendszer vagy hálózat üzemeltetői és felhasználói.

Napjainkban e célra a legkülönbözőbb módszerek és technikai eszközök alkalmazhatók, melyek jelentősen megnövelik, megsokszorozzák az emberi érzékelés határait. A felderítés céljára alkalmazott technikai eszközök képesek a teljes frekvenciaspektrumban adatokat gyűjteni, azokat akár automatikusan is a fúziós technológián alapuló adatfeldolgozó központokba továbbítani, ahol értékes felderítési információkat lehet nyerni belőlük.

A korszerű elektronikai felderítésben egyre inkább jellemzővé válik, hogy az adatokat olyan eszközökkel szerzik meg, melyek az élőerőt nem veszélyeztetik. Ezek lehetnek egyrészt kü-

lönböző hordozóeszközökön kijuttatott eszközök, mint például a pilóta nélküli repülőeszközök elhelyezett szenzorok, illetve a felderítendő objektum körzetébe letelepített úgynevezett felügyelet nélküli földi szenzorok.

Ez utóbbiak olyan mini-, mikro- és nanoméretű érzékelő- és mérőműszerek, amelyek a környezeti méret- és állapotváltozásokat, torzulásokat, ingadozásokat stb. képesek érzékelni, mérni és automatikus úton jelenteni. E szenzorok olyan állapotváltozásokat mérnek, mint például hőmérsékletváltozások, mechanikai változások, akusztikus változások, vegyi állapotváltozások, mágneses változások, elektrooptikai változások, vagy esetleg biológiai változások.

Az *elektronikai hadviselés* azon katonai tevékenység, amely az ellenség elektronikai rendszereinek elektronikai úton való felderítésére, működésük korlátozására, illetve a saját hasonló rendszerek működésének fenntartására irányul. Az elektronikai hadviselés elektronikai támogató tevékenységre, elektronikai ellentevékenységre és elektronikai védelemre mint egymást kiegészítő területekre osztható, melyekkel biztosítható az ellenség katonai információk rendszereinek elektronikai úton való támadása, illetve a saját hasonló rendszerek működésének biztosítása, az élőerő és a csapatok megóvása.

Az elektronikai támogató tevékenység – hasonlóan az elektronikai felderítéshez – az elektromágneses és más tartományú kisugárzások jeleinek érzékelésével, azonosításával és azok felhasználásával kapcsolatos tevékenység. Az elektronikai támogatás fontos információkkal szolgál arról, hogyan használja az ellenség a frekvenciaspektrumot, érzékeli, azonosítja és felhasználja az ellenség szándékos (például rádióadás) és a nem szándékos (például kipufogógázok infravörös hullámtartományú) kisugárzásait. Ezek alapján képes különböző fenyegetések jelzésére, meghatározására, illetve elektronikai ellentevékenység hatékony végrehajtása érdekében célmegjelölésre.

Az elektronikai ellentevékenység az elektronikai hadviselés támadófegyvere, ami abban nyilvánul meg, hogy minden olyan technikát, módszert és eszközt felhasznál, ami az elektromágneses és más irányított energiák felhasználásával képes működésékeptelenné tenni az ellenség elektronikai eszközöket. Az elektronikai ellentevékenységnek három területe van:

1. az elektronikai zavarás, mellyel megakadályozhatjuk az ellenség elektronikai eszközeinek vagy rendszereinek hatékony működését;

2. az elektronikai pusztítás, melynek során elektromágneses és egyéb irányított energiákat vagy az önrévezetű fegyvereket alkalmazhatunk az ellenség elektronikai eszközeiben és az élőerőben tartós vagy ideiglenes károkozás céljából;
3. az elektronikai megtévesztés, amely az elektronikai kisugárzások manipulálásával, torzításával vagy meghamisításával éri el, hogy az ellenség saját érdekeivel ellentétesen tevékenykedjen.

Az elektronikai védelem az elektronikai hadviselés azon területe, amely biztosítja az elektromágneses és egyéb fizikai tartományok saját részről történő hatékony használatát az ellenség elektronikai támogató és ellentevékenysége, valamint a saját csapatok nem szándékos elektromágneses interferenciái ellenére.

A *számítógép-hálózati hadviselés (CNO)* egy új típusú hadviselési forma, mely célját tekintve a számítógépes rendszerek működésékeptelenné tételét, illetve ezzel ellentétesen, a saját rendszerek működőképességének biztosítását szolgálja. Az információk társadalom működéséből fakadóan ezek a számítógépek hálózatba kapcsoló rendszerek, így a hadviselés más, különböző folyamatai is a hálózatokon keresztül valósulnak meg.

A számítógép-hálózati hadviselés egyrészt a szemben álló fél hálózatba kötött informatikai rendszereinek működésének befolyásolására, leontására, lehetetlenné tételére irányul, másrészt viszont a saját hasonló rendszerek működésének fenntartására törekszik. Látható tehát – mint ahogy ez már az előbbiek során több elem bemutatásánál is kiderült –, hogy a tevékenység során itt is támadó és védelmi típusú műveletekről beszélhetünk.

- A számítógép-hálózati hadviselés fő feladatai:
- a számítógépes hálózatok struktúrájának feltérképezése;
 - a forgalmi jellemzők alapján a hierarchikus és működési sajátosságok feltárása;
 - a hálózaton folytatott adatáramlás tartalmának regisztrálása;
 - a hálózatokban folyó megtévesztő, zavaró tevékenység;
 - a célobjektumok program- és adattartalmának megváltoztatása, megsemmisítése;
 - a szemben álló fél hasonló tevékenysége elleni védelem.

Természetesen az információk műveletek e kifinomult módja csak akkor és azon ellenséggel

szemben alkalmazható, amely az információk technológia és technika egy bizonyos fejlettségi szintjén áll. Ez azt jelenti, hogy többek között vannak olyan számítógép-hálózati, amelyek sajátos módszerekkel támadhatók.

A számítógép-hálózati hadviselést többféle módon is osztályozhatjuk, az egyik szerint az a következő tevékenységeket foglalja magában:

- a számítógép-hálózati felderítés (Computer Network Exploitations – CNE);
- a számítógép-hálózati támadás (Computer Network Attack – CNA);
- a számítógép-hálózati védelem (Computer Network Defence – CND).

A *számítógép-hálózati felderítés* és támadás megvalósítási formáiban számos hasonlóságot mutat, céljaiban azonban különbözik egymástól. Az egyszerűség kedvéért mindkettőt számítógép-hálózatok támadása kifejezés alatt értelmezzük.

A számítógép-hálózati hadviselés jelentős mértékben járul hozzá a cyberhadviselés célkitűzéseinek eléréséhez. Természetesen a cyberhadviselés e kifinomult módja csak akkor és azon ellenség ellen alkalmazható, amely az információk technológia és technika egy bizonyos fejlettségi szintjével rendelkezik. Ez azt jelenti, hogy többek között rendelkezik azon számítógép-hálózatokkal, amelyek bizonyos sajátos módszerekkel támadhatók. A számítógép-hálózati hadviselés körébe tartozik a számítógép-hálózati támadás és a számítógép-hálózati védelem.

A számítógép-hálózatok támadása egyrészt a hálózatok feltérképezését, felderítését, másrészt pedig azok tényleges támadását jelenti. A számítógép-hálózati felderítés szoftveres vagy hardveres úton való behatolást jelent a szemben álló fél számítógépes rendszereibe, illetve hálózataiba, azzal a céllal, hogy hozzáférjünk az adatbázisaiban tárolt adatokhoz, információkhoz, és azokat felderítési céllal használtsuk.

A *számítógép-hálózati támadás* szoftveres vagy hardveres úton való behatolást jelent a szemben álló fél számítógépes rendszereibe, illetve hálózataiba, azzal a céllal, hogy tönkrétegyük, módosítsuk, manipuláljuk, vagy hozzáférhetetlenné tegyük az adatbázisaiban tárolt adatokat, információkat, illetve magát a rendszert vagy hálózatot. A támadás a számítógép-hálózati elemekben való fizikai károkozást is jelentheti, amelyet a szoftverek módosításával vagy manipulációjával lehet elérni.

A számítógép-hálózati támadás eszközei közé tartoznak a különböző kártékony, rosszindulatú programok, melyeket malware-eknek nevezünk. A malware azon szoftverek gyűjtőneve, melyek közös jellemzője, hogy anélkül jutnak a rendszerbe, hogy arra a felhasználó engedélyt adott volna.

Minden olyan szoftver rosszindulatúnak minősíthető, amely nem a számítógépes rendszer vagy hálózat rendeltetésszerű működését biztosítja. A malware kifejezés számos rosszindulatú szoftvert takar. Napjainkban e szoftverek típusai és fajtái folyamatosan gyarapodnak, ezért egyértelmű kategorizálásuk szinte lehetetlen. A legismertebb ilyen programok: a vírusok, a programférgek, a trójai programok, a rootkitek, a böngészőeltérítők, a hátsó ajtó (backdoor) programok, a keylogger, a spam proxy, a spyware és az adware programok, és a sort még folytathatnánk. Nem program típusú malware-ek közé tartoznak többek között a spamek, hoaxok és a phishing, amelyek szöveges információk formájában hordoznak veszélyt a rendszerre és felhasználójára.

A rosszindulatú szoftverek módosíthatják a programokat, erőforrásokat foglalhatnak le, adatokat módosíthatnak, hardverhibát eredményezhetnek, eltávolításuk pedig megfelelő eszközöket, időt és energiát, egyes esetekben pedig különleges szakértelmet igényelhet. A rosszindulatú szoftverek ötvözve azok alkalmazásának különböző módszereivel lehetővé teszik a hálózatba való behatolást, működésének akadályozását, megbontását, illetve az adatokhoz való hozzáférést. A támadó egy távoli számítógéphez és annak adataihoz egy egyszerű, egylépéses folyamattal a legritkább esetben fér hozzá. Jellemzőbb, hogy a támadóknak számos támadási módszert és eszközt kell kombinálniuk, hogy kikerüljék mindazokat a védelmi eljárásokat, melyeket a hálózatok biztonsága érdekében alkalmaznak.

A hálózatok támadására nagyon sokféle módszer létezik (például Sniffing, Spoofing, Session Hijacking, Spamming, Man-in-the-Middle Attack és a leggyakrabban alkalmazott Distributed Denial-of-Service Attack), így a támadóknak csak a megfelelő szakérteleme van szükségük, hogy a támadás eszközeit a megfelelő eljárásokkal kombinálják.

A számítógép-hálózati védelem a saját számítógép-hálózat megóvását jelenti a jogosulatlan hozzáféréssel és behatolással szemben, amelyet abból a célból hajtanak végre, hogy megszerezzék az adatbázisokban tárolt adato-

kat és információkat, illetve, hogy szándékosan lerontsák, működésképtelenné tegyék információs rendszerünket. A számítógép-hálózatok védelmének megvalósítása lehet passzív és aktív. A passzív védelmi módszerek és eszközök lehetnek: a tűzfalak, a vírusirtók, a hozzáférés szabályozása és a behatolásdetektálás és adaptív válaszlépések. Az aktív védelem módszerei közé sorolhatók: a megelőző támadások, az ellentámadások és az aktív megtervezés.

A cyberhadviselés során alkalmazott számítógép-hálózati védelem felsorolt módszereinek és eszközeinek együttes és komplex alkalmazása növeli a hálózatok biztonságát, vagyis az informatikai biztonságot. Eredményes védelem alkalmazása esetén biztosítható a számítógépes rendszerben tárolt adatok esetében a bizalmaság, titkosság (lehallgatás elleni védelem); a sértetlenség (adatok módosítása elleni védelem); az elérhetőség (adatok törlése elleni védelem); illetve a számítógépes rendszer által ellátott funkciók esetében az elérhetőség (szolgáltatás működésének megakadályozása elleni védelem) és a funkcionalitás (adott szolgáltatás megváltoztatása elleni védelem).

Az információs társadalom fejlődési ütemének felgyorsulása következtében egyre nagyobb szerepet töltenek be cybertérben működő a hálózatalapú elektronikai rendszerek. Napjainkban fokozottan gondoskodni kell a polgári és katonai hálózatos rendszerek több irányú védelméről, miközben megfelelő eszközökkel és eljárásokkal korlátozni kell a szemben álló fél ilyen irányú képességét.

Ez olyan nemzetbiztonsági, polgári és katonai feladat, amelyet a lehető legmagasabb szinten kell tartanunk. Ez egyrészt az ország biztonsága szempontjából is fontos, másrészt szövetségi tagságunkból adódó kötelezettség is, hiszen a különböző missziós feladatokban való részvétel megköveteli ezen képességünk meglétét. A felkészülés elméleti és gyakorlati lépéseket követel. A békefenntartó és béketámogató erők szempontjából a műveleti terület felderítése egyik lényeges szempontja a szemben álló fél (ellenség) cyber-hadviselési képességének felmérése.

Itt is igaz a mondás, „Jobb félni, mint megijedni!” Nem szabad az első látásra alacsony technikai szintet képviselő katonai erőket lebecsülni. Példaként említeném az afgán erőket, amikor Stinger rakétákat használtak az orosz helikopterek ellen, vagy amikor a Hezbollah kirkálórakétákkal támadta az izraeli hadihajókat az úgynevezett „34 napos háború” során.

A műveleti tervezés

A XXI. század elejére megváltozott európai biztonságpolitikai helyzet előtérbe állította az alacsony intenzitású helyi konfliktusok kezelésének fontosságát. A katonai szakirodalom a „nem háborús műveletek” címszó alá rendel olyan katonai tevékenységeket, mint például a békefenntartás, béketámogatás, illetve a humanitárius segítségnyújtás. Jelenleg a béketámogató műveletek a NATO katonai stratégiájának kiemelkedő fontosságú részévé váltak. Ezek a műveletek speciális szemléletet és képzést követelnek meg a parancsnoktól és beosztottaktól, valamint a katonai szervezetek vezetésének átstrukturálását is megköveteli.

A műveletek tervezése mára a legfontosabb nemzetközi szervezeteknél (ENSZ, NATO, EU) gyakorlatilag a NATO tervezési eljárása alapján folyik, ezért a következőkben a NATO tervezési metodusát részletezzük.

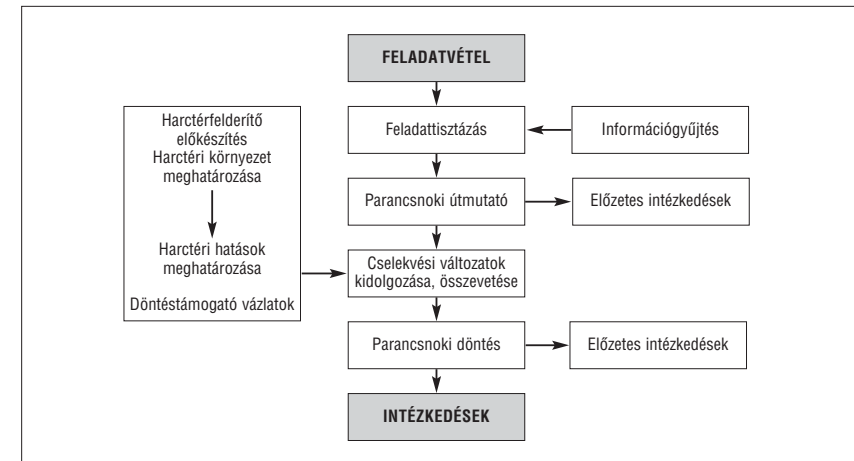
1999 áprilisában a NATO-tagállamok vezetői washingtoni találkozójukon áttekintették és elfogadták azt a NATO új stratégiai koncepcióját. Az elfogadott stratégiai koncepció kimondja, hogy a szövetség tagállamai elkötelezték a szövetséges országok területi függetlenségének biztosításán túl a regionális béke és stabilitás megteremtésében is. Ez a kitétel determinálja a NATO katonai műveleteinek kettős felosztását. A két megnevezett művelet az V. cikkely szerinti – kollektív védelmi műveletek –, valamint az V. cikkely hatálya alá nem tartozó – válságreakáló műveletek. E kettős felosztás

alapján a béketámogató műveletek végrehajtására a válságreakáló műveletek teljesítése kapcsán találunk példát.

A béketámogató műveletek komplex kihívásaira az abban részt vevő katonai és civil szervezeteknek közösen kell megadni a választ. A katonai szervezetek képességeiből adódóan rájuk hárul az a szerep, hogy megteremtsek azt a stabil és biztonságos környezetet, amelyben a civil szervezetek képesek működtetni saját mechanizmusait. E szoros együttműködési kényszer követeli meg, hogy már a béketámogató műveletek tervezési fázisában megkezdődjön a közös tevékenység megszervezése. A közös tevékenység megtervezése és megvalósítása mára az úgynevezett „átfogó megközelítés” és a „hatásalapú műveletek” elméletében öltött testet.

A párhuzamos tervezéshez párosul az a tény, hogy a béketámogató műveletek sikere alapvetően azon a pártatlanságon nyugszik, amelyet azok a katonai és civil szervezetek tanúsítanak, akik részt vesznek az adott régió békéjének és biztonságának helyreállításában. A béketámogató műveletek összetettségére jellemző, hogy a műveleti területen egy időben vannak jelen a NATO által delegált katonai szervezetek, a PFP-országok kijelölt csapatai, az ENSZ, a különböző humanitárius és nem kormányzati szervezetek.

A műveletekben részt vevő a szervezetek általában közösen hajtják végre azokat a katonai, politikai, diplomáciai, valamint humanitárius erőfeszítéseket, amelyek segítségével létrehozható

21. számú ábra: A katonai döntéshozatali folyamat (MDMP)

az a stabil politikai-gazdasági környezet, amely nélkülözhetetlen a hosszú távú rendezési folyamat sikeréhez.

A szövetségesek tervezési eszközei között az alábbi hadművelési tervezési dokumentumokat találjuk:

- műveleti tervezés irányelvei (GOP);
- funkcionális tervezési útmutatók (FPGs);
- regionális tervezési útmutatók (RPGs);
- különleges tervezési útmutatók (SPGs).

A NATO műveleti tervezési folyamatában egyaránt megtalálhatók a folyamatok és eljárási módok. A folyamat a törzs vagy a parancsnok által végzett megismerő eljárás az információk logikus elemzése során, valamint a felkészülés időszaka alatt. Az eljárási mód magában foglalja a tervezési folyamatban megteendő speciális szükséges lépéseket, lehetővé téve a parancsnok ellenőrző tevékenységét és a megfelelő szintű jóváhagyást. Az elhatározás kidolgozása is egy példa az eljárási módra.

A hadművelési tervezés követelménye, hogy a parancsnok és törzse négy kérdésre adjon választ:

- Milyen katonai feltételekkel kell rendelkezni ahhoz, hogy végrehajtsák a stratégiai és hadművelési célokat?
- A hadművelési tevékenységek milyen sorozata a legvalószínűbb, ami megfelel ezeknek a feltételeknek?
- Milyen katonai erőforrások kellene, amelyekkel a jobban végrehajthatók ezek a hadművelési tevékenységek?
- Vannak-e elfogadható kockázatok?

A műveleti tervezési folyamat öt tervezési szakaszt foglal magában:

- a kezdeti, a tervezést beindító elrendelő szakaszt, amelyet az elrendelő katonai utasítás (IMD) kiadása testesít meg;
- a feladatlistázást, tájékoztatót;
- az elhatározás (CONOPS) kidolgozását;
- a műveleti terv (OPLAN) kidolgozását;
- a műveleti terv áttekintését, felülvizsgálatát, ellenőrzését.

Az elrendelő, a tervezést beindító fázis

Az IMD általában a következő elemeket foglalja magában:

- az alábbi helyzet áttekintése;
- hadászati célok, a súlypont(ok) az elérni kívánt katonai és politikai végállapot meghatározásával együtt;

- politikai és katonai korlátozások;
- feltételezések;
- fontos körülmények;
- a hadászati küldetés;
- hadászati feladatok;
- egyéb fontos elemek, mint például utasítások a bevetési szabályokra, a betartandó fontosabb időpontokra, fő támogató és logisztikai feladatokra.

A tájékoztató, feladatlistázás

A feladatlistázás során a törzs a hírszerzési és felderítési adatok felhasználásával és a kapott IMD alapján elvégzi a küldetés elemzését. A munka során a törzs az alábbi tényezőket ítéli meg:

Helyzetelemzés: A körülmények elemzésének célja, a jelenlegi, valós helyzet tisztázása, amelybe bele kell érteni az ellenséges erők szándékait és valós képességeit a megszerzett stratégiai és nemzeti hírszerzési információk alapján. Ebben a fázisban megkezdődik a szemben álló erők elemzése is.

Az előljáró parancsnok szándéka: Az előljáró által kiadott előzetes intézkedés, parancsnoki irányvonal magyarázata és értelmezése lényegbe vágó. Ez az értelmezés az alapja az összes további tevékenységnek és a magasabb parancsnoktól érkező szükséges megerősítésnek. Ennek elemzése a vezetők és az alárendelt parancsnokok közötti normális viták alapján valósul meg.

Politikai és katonai korlátozások és kényszer: Az alárendelt korlátozása szabja meg annak mozgásterét. Itt alkalmazható a korlátozóterv, amely meghatározza a tiltott akciókat és tevékenységeket.

Feltételezések: A feltételezések az olyan ismeretlen események, cselekedetek, tettek összefoglalását jelentik, amelyek könnyen hihetőek, szükségserűek és életszerűek. Ezek azokat az eseményeket fedik le, amelyeket a parancsnok rendes körülmények között nem ellenőriz, kivéve azokat, amelyekre a tervezés nem tud hatni. Következésképpen az alárendelték és a tervezési törzs számára a feltételezés egy elfogadott tényállás addig, amíg másképpen nem bizonyított. Ha egyszer egy feltételezés alkalmazásra kerül, akkor azt korán meg kell határozni a tervezési dokumentumban, és a feltételezésnek a jelentőségére folytatólagosan vissza kell tekinteni.

Fontos körülmények: Az időt, a földrajzi helyzetet és a környezetet jelentős összetevőnek kell tekinteni, bár a tervezési folyamatnak ebben a szakaszában csak azokat kell figyelembe venni, amelyeket a parancsnok tervezési irányvonalra közvetlenül meghatároz. A helyzet részleteinek az elemzése az elképzelés fejlesztési fázisa alatt kerül végrehajtásra.

Erős és gyenge oldalak: Az erős oldalak azokat az értékeket jelölik, amelyek különösen alkalmasak az adott ellenséges erők ellen az adott helyzetben; a gyenge oldalak az ellenség sebezhető oldalait jelzik, amelyek előidézhetik egy hadsereg, vagy egy nemzet vereségét. Az erős és gyenge oldalak egyaránt jelentenek az ellenséges erőknél, valamint a saját csapatoknál is.

A súlypontok meghatározása a küldetéselemzés része. A súlypontokat össze kell kapcsolni egymással, mivel az ellenséges erők súlypontjai, sikeres támadásának kísérletei a különböző hadműveletek meghatározó részét képezik, így kényszerítve védekezésre. Súlypontok hadászati, hadművelési és harcászati szinteken is létezhetnek.

Feladatok: Mind a kijelölt, mind pedig a lehetséges feladatok a parancsnoktól vagy a parancsnoknak adott szóbeli utasításokból és a részletes elemzésekből erednek, amelyek az előzetes intézkedésből következnek. Ebben a témakörben a NATO-feladatlistákat célszerű használni. A kijelölt feladatok azok a specifikumok, amelyeket az előljáró parancsnok határoz meg, a lehetséges feladatok ritkán vannak közvetlen hatással, de mindig fontosak a küldetés eredményének szempontjából.

A célokat annak figyelembe vételével határozzák meg, hogy a parancsnok milyen eredményt kíván elérni a súlypontokban. A célok értékelési folyamatban határozhatók meg, aszerint, hogy megfelelnek-e az elérendő végállapotnak. Egyértelmű, hogy az ellenséges súlypontokat tényleg fogják (közvetlenül vagy közvetve), míg a saját súlypontokat védik. Jóllehet a célok leírása fontos a követelmény szempontjából. Például egy hadművelési cél képes lerombolni, semlegesíteni, legyőzni vagy visszatartani a súlypontot. Nem szükséges az elérendő végcél megismétlése, mivel egy másik kulcspozíciójú kijelölt feladatnak nincs közvetlen kapcsolata az adott súlyponttal. A célok a végrehajtásra vonatkozó követelményeket is magukban foglalják.

A cél meghatározza, hogy a parancsnok mit akar elérni, hogy szétzúzzák az ellenség súlypontját, hogy teljesüljön a küldetés és elérje a kívánt végállapotot.

Az elérendő végállapot (Desired End State): A végállapot a politikai és katonai feltételek leíró nyilatkozata, amely meghatározza a küldetés és a feladatok végrehajtásának várt eredményét. Jellemző, hogy nem korlátozza a parancsnoki módszereket a küldetés elééréseinek folyamán. Az elérendő végállapot leírja, hogy milyen politikai és katonai állapotnak kell a hadjárat vagy hadművelet végére létrejönnie.

A siker kritériumai: A siker kritériumát azért határozzák meg, mert a végállapot természetében általános és széles, ezért nehéz meghatározni, hogy vajon miképp lehet azt elérni. A siker kritériuma egy mérhető követelmény annak érdekében, hogy meghatározza a kívánt végállapot eredményét.

A küldetés megfogalmazása: A klasszikus „ötös” kérdésre ad választ: *ki, mit, mikor, hol, miért* hajt végre a küldetés érdekében.

A feladathoz szükséges erők nagybani számvetése: Az összhaderőnemi tervező csoport a részt vevő képviselőkkel egyetértésben meghatározza a feladat elvégzéséhez és a döntő pontok eléréséhez szükséges összhaderőnemi csapatok/erők, a vezető és irányító szervezetek nagyságát, összetételét – figyelembe véve az ellenség képességeit és „döntő pontjait”.

Az elemzés eredményeinek jelentése: Az elévzett munka jelentése meghatározott formátum szerint.

A parancsnok tervezési útmutatójának elkészítése és kiadása: A tervezési útmutató a feladatlistázás „végterméke”, amely egy hivatalos, írott dokumentum, ami tartalmazza a törzs elemzését, meghatározza a cselekvési változások folyamatának, a hadművelet elgondolásának irányát és keretét, illetve megadja az előzetes intézkedéseket az alárendelt parancsnokságoknak. Az útmutató kulcslemei: a parancsnok szándéka, amely ki kell, hogy fejezze a hadművelet célját, a parancsnok elképzelését a hadművelet vezetésére, megvalósítására, valamint a végső célt. Az útmutató tartalmazhatja még a parancsnok alapvető információigényét, a szövetséges erők felépítését (ha már ismert), a műveletek mozzanatait, a vezetés és irányítás bizonyos kérdéseit.

Az elhatározás (CONOPS) kidolgozása

A művelet koncepciójának, azaz a parancsnok műveletre vonatkozó elhatározásának kidolgozása során az alábbi négy szakaszból álló folyamatot hajtják végre: a törzselemzést, a cselekvési változatok kidolgozását, a rövid döntést és a cselekvési változatok továbbfejlesztését, finomítását.

A törzselemzés során végrehajtják a helyzet-elemzést és -értékelést, majd következtetéseket vonnak le. A cselekvési változatok tekintetében mind az ellenségre, mind a saját csapatokra dolgoznak ki alternatívákat (legveszélyesebb és legvalószínűbb változatok). Ezek után végrehajtják a cselekvési változatok összevetését hadijátékok (wargaming) segítségével. A hadijátékok végrehajtásának „végeredméi” az alábbiak:

- az egyesített szinkronizációs mátrix;
- a parancsnok elhatározását/döntését alátámasztó mátrix;
- a különösen fontos egységek és célok jegyzéke;
- a hadműveleti időgrafikonok, csúcspontok, szünetek;
- a komponens parancsnokságok részleteiből és döntő feladatai;
- az erőszükséglet világosabb meghatározása;
- a logisztikai szükségletek/korlátozások világos megértése.

A cselekvési változatok közül a parancsnok kiválasztja a számára legelfogadhatóbbat, a legoptimálisabbat. A legoptimálisabb cselekvési változat kiválasztása után a parancsnok további útmutatásai alapján kidolgozzák a parancsnok elhatározását és a haderő követelményi katalógust (SOR).

A műveleti terv (OPLAN) kidolgozása

A jóváhagyott terv a hadműveleti tervezési folyamat végső terméke lesz, amelynek a kidolgozása a következő lépéseket fogja tartalmazni:

- a parancsnok szándékának és koncepciójának további finomítása;
- kidolgozás/terv összehangolása;
- a szükséges erők meghatározása és biztosítása;
- elágazások kidolgozása;
- a hadműveleti terv egyeztetése és kidolgozása;
- támogató tervek kidolgozása;
- tervjóváhagyás;
- tervkiadás.

A terv kidolgozásának alapja a jóváhagyott elhatározás, hadműveleti elgondolás. Amennyiben a hadműveleti elgondolás nagy része megváltozik, akkor ezt figyelembe kell venni a tervkidolgozás ideje alatt.

A hadműveleti terv általános felépítése:

- hivatkozások (ez általában a terv YY melléklete);
- helyzet;
- feladat;
- végrehajtás;
- logisztikai támogatás;
- vezetés, irányítás;
- mellékletek.

A helyzet című résznél az alábbi alpontokra térnek ki:

- általános helyzet;
- stratégiai feltételek;
- terület;
- elvárt véghelyzet;
- stratégiai célok;
- sikert biztosító tényezők;
- fenyegetettség értékelése;
- súlypontok;
- saját erők;
- megerősítés és át-alárendelés;
- korlátozások;
- feltevések;
- kulcsfeladatok.

A feladat résznél a végrehajtandó feladatot ismertetik röviden, tömören, amelynek tartalmaznia kell, hogy *ki, mit, mikor, hol, miért* hajt végre.

A végrehajtás részben a következő alpontokra térnek ki:

- tervezési feltételezések;
- parancsnoki értékelés;
- szándék;
- harctevékenység elgondolása;
- feladatok;
- erők;
- együttműködési utasítások.

A logisztikai támogatás során az alábbi témákat tisztázzák:

- elgondolás a támogatásra;
- logisztikai szabványok és követelmények;
- manőver és menet;
- egészségügyi támogatás.

A befogadó nemzeti támogatás – a vezetés és irányítás (C2) részben – a vezetés és az irányítás rendszabályaira, a híradás és az informa-

tika kérdéseire térnek ki. A támogató tervek közül annyit készítenek, amennyire szükség van, ilyen terv lehet például a felderítési terv, logisztikai biztosítási terv, az átcsoportosítás terve, a híradás terve.

A műveleti terv felülvizsgálata

A jóváhagyott műveleti tervet felül lehet vizsgálni menet közben vagy időszakonként. A felülvizsgálati folyamat eredménye a pontosított műveleti terv és pontosított tervcsomag. A folyamat végén a pontosított tervet az úgynevezett ismételt döntés-előkészítő tájékoztatón ismertetik. Ezen a tájékoztatón a következő pontokra térnek ki:

- a kialakult helyzet és annak hatása a jelenlegi tervre;
- lehetséges változtatások a meglévő tervben;
- a jelenlegi tervből eredő kockázatok (ha megváltoztatjuk, ha nem);
- javaslatok.

Az úgynevezett „menet közbeni felülvizsgálat” a döntő pontokról szerzett új, a művelet végrehajtásáról szerzett felderítési, hírszerzési adatok alapján lehetséges. Az „időszakos felülvizsgálat” feltétele, hogy a végrehajtás még nem kezdődött el. Általános normatíva, hogy a tervet 24 havonta felül kell vizsgálni. A terv értékelése három módon lehetséges: elemzés, különböző gyakorlatok és hadijátékok.

A műveleti terv felülvizsgálatát az alábbi esetekben végre kell hajtani:

- ha jelentős változás áll be a kialakult helyzetben;
- ha a jóváhagyás idejétől vagy a legutolsó átfogó ellenőrzés óta eltelt 24 hónap;
- ha a vonatkozó tervek vagy hadműveleti tervezési dokumentumok elavulttá válnak vagy amikor a fontos változások ügyszabványát kiadják.

A műveleti tervezésben a fontos változások a következők:

- a várható események tervében vagy a hadműveleti tervekben jelentős változások vannak, amelyek módosítják a parancsnok elhatározását, vagy amikor ezek a változások kihatással vannak az erők javaslatára, elkötelezettségére a tervekben;
- más műveleti tervezési dokumentumokban, amikor a változás módosítja az alapértelmet, alapfogalmat, melyet ezek a dokumentumok tartalmaznak.

A felülvizsgálat eredményeként egyértelműen meghatározzák a megfelelő tervek átdolgozásával, illetve törlésével kapcsolatos követelmények szintjét. A terv felülvizsgálatának eredménye tehát lehet a terv átdolgozása vagy akár az érvénytelenítése is.

A leírak alapján is elismerhető, hogy a katonai döntéshozatal művészet és tudomány is egyidejűleg, mivel a parancsnokoknak és törzseknek nem csak azt kell elhatározniuk, hogy mit és hogyan tegyenek, hanem azt is fel kell ismerniük, hogy mikor van szükség egy adott döntés meghozására. Az, hogy a parancsnok vagy a törzstiszt hogyan jut el a döntésig, személyes elhatározás kérdése, de arra ügyelve, hogy a döntés megalapozott, tiszta, érzelmeiktől mentes, a kialakult helyzettel arányos, az összes tényt és feltételezést figyelembe vevő elemzésen keresztül valósuljon meg.

A műveletek végrehajtása

A mandátum

A mandátum tartalmi elemeiről a NATO béketámogató műveletek doktrínája, az AJP-3.4.1 a következők szerint fogalmaz: a mandátum megfogalmazása során a politikai irányítást az arra felhatalmazott politikai szervezet gyakorolja, konzultálva az Észak-atlanti Tanáccsal a mandátumon belüli egyes tartalmi elemek kérdéseiről.

A mandátumnak tartalmaznia kell a következő fő részeket:

- a művelet legitimitását, törvényességét;
- a művelet jellegét;
- a mozgásszabadság biztosításának, a kényszer alkalmazásának szabályait, valamint a különböző korlátozásokat;
- a stratégiai célokat;
- a pontos politikai végcél (end-state);
- a művelet során megvalósuló nemzetközi polgári-katonai együttműködési szervezeti kereteit, valamint ki kell nevezni a műveletet politikailag irányító szervezet főmegbízottját (ENSZ-mandátum esetén az ENSZ főmegbízottja), aki a művelet irányítását és civil kontrollját hivatott megvalósítani.

A világosan értelmezhető mandátum tehát a béketámogató műveletek alapja. A mandátum kereteit a felek által aláírt békeszerződésen alapuló kölcsönös garanciák és a megkívánt végcél kell, hogy biztosítsa.

A küldetés mandátumát az ENSZ Biztonsági Tanácsa határozza meg, általában azokkal a po-

litikai és katonai korlátozásokkal együtt, amelyek meghatározzák a művelet kereteit (idő, létszám, terület stb.).

A békefenntartók szempontjából ez azt jelenti, hogy az erők parancsnoka a mandátumon alapuló műveleti tervvel fog rendelkezni, beleértve a fegyveres erőszak alkalmazásának szabályait (ROE) és az állandó működési eljárásokat (SOP) is.

A művelet végrehajtása általában a következő tevékenységeket foglalja magában:

- megfigyelés;
- járőrözés;
- szétválasztás;
- forgalom ellenőrzése;
- ellátás ellenőrzése;
- értékes pontok vagy területek őrzése;
- erődemonstráció;
- tömegellenőrzés;
- összeköttetés teremtése a különböző felekkel;
- tárgyalások és közvetítések;
- humanitárius és gazdasági tevékenységek.

Az erők helyzetéről szóló egyezmény (SOFA)

Ezen egyezmény célja a békefenntartó erők és tagjainak jogi helyzetének megállapítása a befogadó országban, valamint a békefenntartó erők és a befogadó kormányzat és állampolgárai közötti viszony meghatározása.

A SOFA általában magában foglalja:

- a békefenntartó erők és tagjaik nemzetközi státusát;
- ki- és belépési engedélyeket;
- fegyverviselési jogokat;
- a békefenntartó erők mozgási szabadságával kapcsolatos megállapodást;
- utak, vízi utak, repülőterek, kikötők használatát;
- saját kommunikációs rendszer használatának jogát;
- postai szabályokat;
- a békefenntartó erők zászlóinak használati jogát;
- az egyenruha-viselési szabályokat;
- gépjárművek használatát;
- igazságszolgáltatási szabályok;
- katonai rendőrséggel kapcsolatos szabályokat;
- adóval és adókedvezményekkel kapcsolatos előírásokat;
- általános ellátási és karbantartási előírásokat (felszerelések, anyagok importálása stb.);
- kártérítési rendszabályokat.

A művelet körzete (AOO)

A SOFA bázisán meg lehet állapítani a küldetés végrehajtásához szükséges részletes instrukciókat. Ez a szabályzás magában foglalhatja a művelet végrehajtásával kapcsolatos tevékenységek végrehajtási módjait, illetve körzetének határait. Szintén magában foglalhatja az erők telepítésével kapcsolatos előírásokat és ütemtervet, valamint az érdekkörzetét (AOI).

Általában a tűzszüneti egyezmény meghatározza a szemben álló felek közötti határvonalat. Ez azt is jelenti, hogy az egyezmény kormányzati szinten születik, tehát nem rögzíti a határvonalat pontosan. Az elválasztó vonalat tehát a terepen kell pontosítani, ami gyakran nehéz feladat, hiszen egyik vagy másik fél vitathatja annak helyét. Mindenesetre pontosan meg kell határozni az elválasztó vonalat a felek között az SOP-ben és a részletes műveleti térképen.

A művelet kezdeti fázisában általában kiadásra kerül az 1. számú műveleti parancs (OPORDER), amelyhez szükség szerint részparancsokat (FRAGO) adnak ki. Az 1. számú OPORDER magában foglalja a műveleti kérdéseket, logisztikai rendszabályokat és a személyügyi adminisztrációval kapcsolatos intézkedéseket. Meg kell jegyezni, hogy az SOP-t folyamatosan pontosítják.

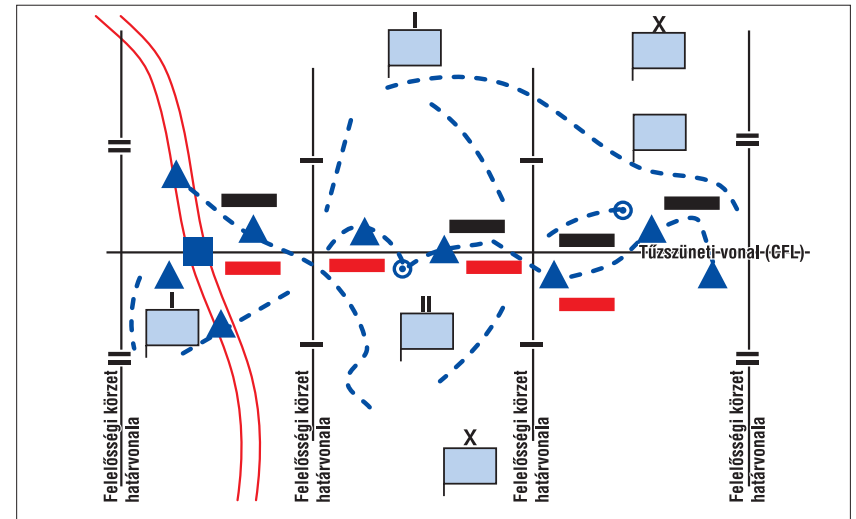
A telepítés

Az erők telepítése általában a küldetéstől és a műveleti körzettől függ. Ugyanakkor más tényezőket is figyelembe kell venni, például:

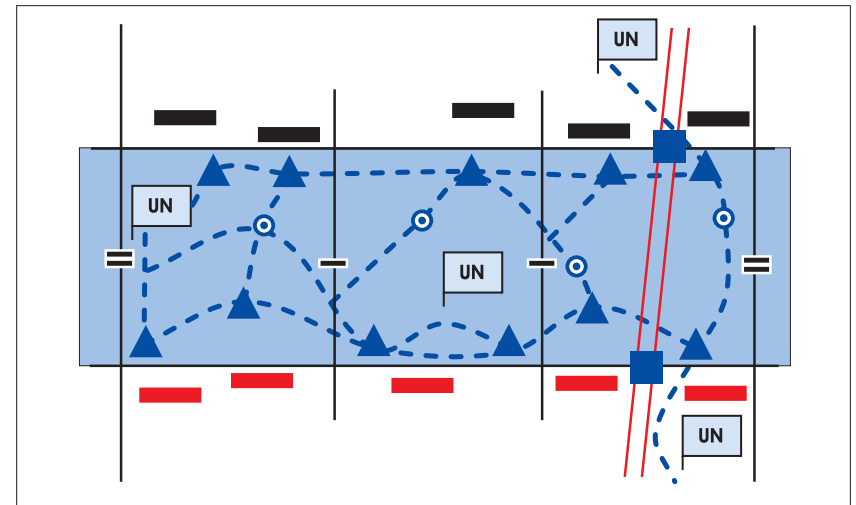
- a földrajzi adottságokat;
- szociológiai aspektusokat (vallás, etnikai összetétel stb.);
- a polgári adminisztrációt, a területen működő önkormányzatokat;
- a helyi katonai erők elhelyezkedését;
- hírközlési lehetőségeket;
- a helyi lakosság várható reakcióját a békefenntartó erőkkel szemben.

A telepítés során mindenképpen figyelembe kell venni az erők valós műveleti képességeit is (tapasztalat, kiképzettség, felszerelés, nyelvismeret stb.).

A kötelekparancsnok által kiadott utasításoknak megfelelően az erők megfigyelőpontokat (OP), ellenőrző pontokat (CP) telepítenek és működtetnek a műveleti körzetben. Gyakoros és járműves járőrök (gépjármű, hajó, helikopter), valamint technikai eszközök (optikai és elektronikus megfigyelő eszközök) segítségével kiépítik a terület megfigyelésének rendszerét. Bizo-

22. számú ábra: Példa a tűzszüneti vonal mentén történő telepítésre

23. számú ábra: Példa az ütközőzónában történő telepítésre

nyos esetekben a járőrkytyák alkalmazása nagyon hatékony lehet.

Meg kell jegyezni, hogy a küldetés végrehajtásának egyik fontos feltétele az egységek, alegységek közötti felelősségi körzetek (AOR) precíz meghatározása. Az egységek, alegységek telepítése nagymértékben függ a már korábban említett faktoroktól, ugyanakkor valószínűleg az alábbi formájú telepítésekre kerülhet sor:

- tűzszüneti vonal (CFL) mentén történő telepítés (lásd a 22. számú ábrát);
- útközözőnában (BZ) történő telepítés (lásd a 23. számú ábrát);
- megelőző telepítés (lásd a 24. számú ábrát);
- lefegyverzési körzet telepítése (lásd a 25. számú ábrát).

Ugyanakkor a telepítés során az alábbi alapelveket kell betartani:

- az egységeknek, alegységeknek vizuális kapcsolatot kell fenntartani, amennyiben ez lehetséges;
- a megfigyelőposztokból kiváló megfigyelési lehetőségekkel kell rendelkezni a szemben álló felek állásaira, mozgására.

Megjegyzés:

- A zászlóalj felelősségi köze három századfelelősségi körzetre oszlik, amelyek a tűzszüneti vonal két oldalán helyezkednek el.
- A parancsnokságok egyenlően oszlanak el a tűzszüneti vonal mindkét oldalán, annak érdekében, hogy biztosítsák a pártatlanságot;
- A tűzszüneti vonalat megfigyelőpontok (OP), ideiglenes megfigyelőpontok (OPT), ellenőrző pontok (CP) és járőrök segítségével felügyelik.
- A tűzszüneti vonal átjáróit megfigyelőpontokkal és ellenőrzési pontokkal ellenőrzik.

A módszer előnyei:

- világos felelősség az egységek és alegységek számára;
- kiváló lehetőség a lehető legalacsonyabb kapcsolattartásra.

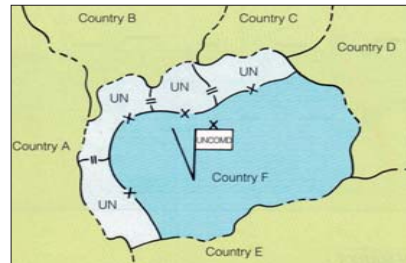
Megjegyzés:

- A zászlóalj felelősségi köze három századfelelősségi körzetre oszlik, amelyek az útközözőnán két oldalán helyezkednek el.
- Az útközözőnát és a szemben álló felek erőit megfigyelőpontok, ideiglenes megfigyelőpontok, ellenőrző pontok és járőrök segítségével ellenőrzik.
- Az útközözőnán átjáróit megfigyelőpontokkal és ellenőrzési pontokkal ellenőrzik.

A módszer előnyei:

- világos felelősség az egységek és alegységek számára;
- kiváló lehetőség a lehető legalacsonyabb kapcsolattartásra, ezáltal jó lehetőséget biztosít az esetlegesen kialakuló incidensek kezelésére azok korai szakaszában.

A megelőző telepítés

24. számú ábra: Példa a megelőző telepítésre

Megjegyzés:

A békefenntartók a veszélyeztetett F ország azon határszakaszai mentén kerültek telepítésre, amelyek felől (A, B és C ország) a konfliktus a legvalószínűbben beszivároghat az országba.

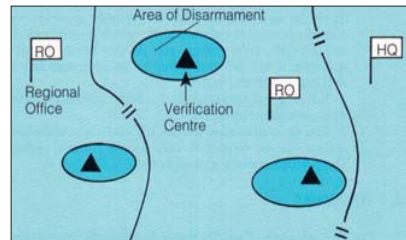
A telepítés ezen formájának előnyei:

- az erők jelenléte a határ mentén csökkentheti az összecsapások valószínűségét;
- a helyzet korai ellenőrzés alá vonása.

Hátrányai:

- nagy távolság a megfigyelőpontok és bázisok között;
- kommunikációs problémák lehetséges kialakulása;
- nincs azonnal mobilizálható tartalék.

A lefegyverzési körzet

25. számú ábra: Példa a lefegyverzési körzet telepítésére

A lefegyverzési körzet regionális körzetekre lett felosztva, amelyek számos fegyverzetbe-újító körletet foglalhat magában.

A katonai megfigyelők alapvető feladatai:

- valamennyi, a tűzszüneti egyezményt veszélyeztető esemény kivizsgálása;
- fenntartani az állandó jelenlétet a kijelölt körzetekben;
- a körzetekbe történő ki- és belépés szabályozása;
- a fegyver-, lőszer- és robbanóanyag-raktarak kulcsainak tárolása;
- a fegyverek, lőszer- és robbanóanyagok folyamatos átvétele;
- felügyelni a fegyverek megsemmisítését és technikai tanácsok adása a megsemmisítéshez.

A vezetés

Az alapvető különbség a nemzeti és a békefenntartó misszió vezetési rendszere között abban áll, hogy a misszió során nagyon gyakran kell közvetlenül irányítani a megfigyelőpontokon, ellenőrző pontokon található erőket, a járőröket és tartalékokat annak érdekében, hogy időben és gyorsan reagálhassunk az incidensekre. Ezt általában speciális műveleti rádióhálózattal biztosítják, amelybe bekötik az összes járőrt, figyelpontot és ellenőrző pontot. Általában nagy előnyt jelent a rádiórendszer duplikálása telefonvonalak segítségével. (A békefenntartó vezetési elveket részletesen az 5. fejezet tartalmazza.)

A tartalékok

A küldetésben részt vevők létszáma általában korlátozott, de minden misszióban szükséges műveleti tartalék létrehozása. Általában a küldetés elején az erők tartalékát egy nemzetből jelölik ki, hogy elkerüljék a többnemzetiségű erőkől származó problémákat. Később változtathatnak az összetételén, a nagyságán és a felszerelésén a misszió lefolyásának függvényében.

Az erők tartalékának létrehozása meglehetősen bonyolult, mivel a különböző nemzetek különböző kiképzéssel, kulturális háttérrel és felszereléssel rendelkeznek. A legkézenfekvőbb kihívás a nyelvi probléma és a felszerelés különbözősége. A problémák feloldhatók homogén felszerelés biztosításával és közös kiképzési program végrehajtásával. Valamennyi problémát tisztázni kell az SOP-ben.

Amennyiben a küldetés során alkalmaznak harcokocsikat vagy páncélozott harcjárműveket,

a tartalékok kialakítása során mindenképpen figyelembe veszik az ezekkel az eszközökkel felszerelt alegységeket.

A tartalék erők feladatai az alábbiak lehetnek:

- biztosítani a nemzetközi jelenlétet és erődemónstrációt;
- biztosítani a fenyegetett szektort a műveleti körzetben;
- a fenyegetők számára világossá tenni, hogy az erők parancsnoka eltökélt a mandátumban rögzített küldetés végrehajtására;
- a szemben álló erők szétválasztása, mielőtt a helyzet összecsapásig eszkalálódna;
- az erők szükséghelyzeti műveleti tervének végrehajtása;
- végső megtorló erőként való alkalmazás abban az esetben, amennyiben valamely alegységet a megsemmisítés fenyegeti.

Az erők tartaléka a köteléparancsnok közvetlen alárendeltségébe kerül. Ezek az erők az alábbi módon kerülhetnek telepítésre:

- valamelyik egység felelősségi körzetében különleges feladat nélkül, mint erődemonstráló egység vagy szükséghelyzeti tartalék;
- valamely egység támogatása, védelmezése anélkül, hogy az egység alárendeltségébe kerülne a tartalék erő;
- valamely egység, általában térben és időben korlátozott, hadműveleti alárendeltségében különleges feladat végrehajtására.

Amennyiben a tartalék erők több mint egy egységfelelősségi körzetben működnek, akkor vagy a köteléparancsnok alárendeltségében maradnak vagy szétosztják és át/alárendelik (ToA) őket több egység parancsnokának. Néhány esetben célszerű kijelölni egy saját felelősségi körzetet.

Amennyiben a tartalékot valamely egység felelősségi körzetébe telepítik, az egység felelős az összekötő tiszt kiküldetéséért a tartalék erők parancsnokágára.

A tartalék erő bevetése során külön szem előtt kell tartani az alkalmazás politikai következményeit. Ezért a tartalék elsősorban nem hadműveleti módon kerül alkalmazásra. Ez azt jelenti, hogy minden járműnek használni kell a békefenntartók zászlóját, a járművek reflektorait be kell kapcsolni és csak végső esetben szabad erőt használni önvédelmi célból vagy más erők védelme céljából.

Az alacsonyabb szinteken (zászlóalj, század) úgyszintén létre kell hozni a megfelelő tartaléko-

kat. A feladatok szinte ugyanazok, csak kisebb dimenzióban. A század- és zászlóaljtalálékok számára a következő feladatok jelentkeznek:

- békefenntartó állások megerősítése;
- új állások létesítése, mint például mobil ellenőrző pontok létesítése.

Ezeket a feladatokat általában abban az esetben kapják a tartalék erők, amikor a szemben álló felek összecsapása valószínű. A tartalék erők mindaddig telepítve maradnak, amíg a közvetítések és tárgyalások célra nem vezetnek és a status quóé helyre nem állítják. A zászlóalj szintű egység esetében a tartalék általában szakasz nagyságú erő.

A tartalékok felhasználásánál mindig figyelni kell a lehetséges reakciókra, nehogy túlereagáljunk a helyzetet, és az eskalációt feltétlenül el kell kerülni. Különösen nagy körültekintéssel kell eljárni, abban az esetben, ha a tartalék harccsialegység.

Készültségi szintek

Annak érdekében, hogy egyszerűsítsék a vezetési rendszert és biztosítsák a helyes reagálást, a kötelékparancsnok lefekteti a misszióhoz adaptált készültségi fokozatok rendszerét. A készültségi fokozatok rendszere általában az SOP vagy a kötelékparancsnok 1. számú direktívájának a részét képezi. Gyakran szükséges ezen rendszabályok részletes kimunkálása az egység szintű SOP-ben, annak érdekében, hogy biztosítsák az egységes értelmezést és a végrehajtandó feladatokat különböző feltételek között (figyelőpont-szolgálat, őrszolgálat, járőrtevékenység stb.).

Tekintettel arra a tényre, hogy a készültségi rendszer a gyors reagálás alapvető eszköze, mindenképpen szükséges rendszeresen gyakorolni a rendszabályok végrehajtását, különösen a váltásokat követő időszakban, de legalább hetenkénti gyakorisággal.

A jól begyakoroltatott készültségi rendszer nagymértékben növelheti az egységek hatékonyságát. Meg kell jegyezni, hogy a készenléti rendszer alkalmas arra is, hogy demonstrálja a kötelékparancsnok eltökéltségét a mandátumban megfogalmazott küldetés végrehajtására. Előfordulhat, hogy a készenléti fokozása is elengedő lehet a status quo helyreállításában. Szintén fontos, hogy a felesleges kifáradás és leterhelés elkerülése érdekében a szükségesnél magasabb készenléti nem tartassunk az erőkkel. A készenléti fokozása általában a kötelékparancsnok felelősségi körébe tartozik. Az ellen-

delés általában rádióon, kódszavak alkalmazásával történik.

A készenléti változtatása annak a parancsnoknak a jogköre, aki az eredeti parancsot kiadta, tehát aki elrendelte a magasabb készenléti, annak kell kiadni a csökkentésre vonatkozó parancsot is.

„Zöld” fokozat:

- normális szolgálatellátás a felelősségi körzetben;
- alapfokozatú készenléti.

„Sárga” készenléti fokozat:

- a fegyvereket, lőszerket, híradó eszközöket és óvóhelyeket le kell ellenőrizni;
- minden személynek a védelmi állások közelében kell tartózkodni;
- az alkoholfogyasztás tilos;
- a felelősségi körzet elhagyása csak különlegesen fontos szolgálati ügyekben lehetséges.

„Piros” készenléti fokozat:

- a felelősségi körzetben csak a legszükségesebb mozgás engedélyezett;
- az erők felének el kell foglalni a védelmi állásokat, a másik felének óvóhelyeken kell tartózkodni;
- a sisakot és golyóálló mellényt viselni kell, az egyéni vegyvédelmi eszközöket le kell ellenőrizni;
- az alegységfegyvereket, úgy mint a nehézgéppuskákat és távcsöves puskákat telepíteni kell, a híradó eszközöket a védelmi állásokban telepíteni kell;
- az ellenőrző pontokat maximális létszámra fel kell tölteni, a járőrözést a helyzet függvényében kell végrehajtani.

Teljes készenléti:

- a teljes egység a védelmi állásokban van;
- minden ellenőrzési pontot be kell zárni;
- a járőrözést fel kell függeszteni.

Az óvóhely elfoglalása előtt:

- a sisakot és a golyóálló mellényt fel kell venni;
- az óvóhely kommunikációs rendszerét le kell ellenőrizni;
- valamennyi járőrözést le kell állítani;
- az óvóhely valamennyi felszerelését le kell ellenőrizni;
- a személyes felszerelést el kell helyezni az óvóhelyen;
- az alkohol fogyasztása tilos.

Az óvóhely elfoglalása:

- az ellenőrzési pontokat be kell zárni;
- valamennyi személy elfoglalja az óvóhelyet, kivéve azokat, akik speciális feladatokat látnak el.

Amennyiben a szituáció és az idő megengedi, a következő felszerelési eszközöket és tárgyakat kell az óvóhelyen elhelyezni:

- váltás ruha;
- egyéni fegyver;
- golyóálló mellény és sisak;
- harci felszerelés (tartalék lőszer, egyéni vegyvédelmi felszerelés stb.);
- világitóeszköz;
- ételmelegítő felszerelés, evőeszköz;
- sátorlap;
- hálósák;
- szappan, törölköző és egyéni higiéniai felszerelés (fogkefe, borotva stb.);
- víz és egyéni sebkötöző csomag, elsősegélynyújtó felszerelés;
- fehérmű, meleg alsónemű.

A riasztási rendszernek egyszerű és megbízható híradórendszerrel kell alapulnia, a következő eszközök használatával:

- rádió, telefon;
- sziréna, sínkongatás;
- zászló, hangosanbeszélő;
- jelzés lövéssel.

A rendszer fontos eleme a jelentési rendszer, amely tájékoztatást ad a parancsnok számára a végrehajtás helyzetéről, különös tekintettel a harci eszközök helyzetéről (PSZH, harckocsi stb.), az elfoglalt pozíciókról és személyi állományról.

Tekintettel arra, hogy nehéz, gyors döntést igénylő helyzetek váratlanul is kialakulhatnak, az alacsonyabb vezetési szinteknek megfelelő felhatalmazással kell rendelkezniük az önálló gyors reagálásra, anélkül, hogy az előjárói szint felhatalmazását kérték volna (a bizalom elve: az alárendelt parancsnok tudja a feladatát és képes helyes döntésekre).

Az erők telepítése

Alapvetően két módszer van a csapatok telepítésére:

- állandó felelősségi körzet kijelölése a nemzeti kontingensek számára;
- a nemzeti kontingensek állandó rotálása a szektorok között.

Az állandó elhelyezés előnyei:

- Az egységek részletes információval rendelkeznek a felelősségi körzetben lévő közösségekről, a terepről és az információk és információforrások folyamatosan állnak rendelkezésre.
- Jó kapcsolatok kiépítésének lehetősége a helyi önkormányzatokkal, kormányzati szervezetekkel, rendőrséggel stb.
- Lehetőség az elfoglalt elhelyezési körletek és védelmi állások állandó fejlesztésére.

Az állandó elhelyezés hátrányai:

- Különböző megközelítések jöhetnek létre a végrehajtandó küldetés tekintetében.
- Az unalom kockázata. A békefenntartó misszió gyakran unalmas (sokáig nincs teendő, utána viszont égszakadás, földindulás), az új helyen új békefenntartók elhelyezéseivel a változatosság által könnyebb az érdeklődést fenntartani. A hosszú idejű viszonylagos nyugalmi időszak elaltathatja az éberséget, a megszokásból végrehajtott feladatok az könnyen kiismerhetőek és nem hatékonyak, ezért a támadók kihasználhatják az éberség csökkenését.
- A saját felelősségi körzeten kívüli helyzet alacsony szintű ismerete.

Az állandó rotálás előnyei:

- Minden egység ismeri mindegyik felelősségi körzet jellegzetességeit. Ez nagyon hasznos lehet, ha egy fenyegetett körzeten kell megerősíteni.
- Egyöntetű reagálás az incidensekre.
- Nem alakulnak ki túlságosan „baráti” kapcsolatok (korrupció).

Az állandó rotálás hátrányai:

- Nem áll rendelkezésre elegendő idő a helyi körülmények megismerésére.
- Kevesebb érdek az elhelyezési körletek karbantartására, fejlesztésére (minek, úgy is odébb állunk hamarosan).
- Extra költségek jelentkezése az állandó rotálás miatt.

Rendszerint az állandó elhelyezést részesítik előnyben, mivel az unalmat ítéli meg kisebb veszélynek. Ráadásul a felelősségi körzeten belül az alegységek váltása és a személyi állomány rendszeres rotálása adhat változatosságot és jó, kezdeményező parancsnoki stílussal kezelhető az unalom problémája (sport és kulturális rendezvények, szabadságolás stb.).

Műveleti kérdések

Tervek és parancsok

A parancsnokságokon szolgálatot teljesítőknél a normális katonai eljárásokat kell követni. A törzsisztiek két nagy csoportba oszthatók:

- a folyó műveletek végrehajtását nyomon követőkre (Current OPS, Watch Keepers);
- a jövőbeni műveleteket tervezőkre (Planning).

A kialakult rutineljárásoknak megfelelően a törzs különböző terveket és parancsokat készít, amelyek formátuma az SOP-ben kerülnek meghatározásra. Ezalól kivétel, ha egy minden résztvevő által ismert szabványt alkalmaznak (például NATO STANAG).

A tervek és parancsok magukban foglalhatják egy küldetés valamennyi aspektusát vagy csak egy meghatározott szeletét (például híradás, logisztika stb.) A kötelekparancsnokság szintjén a műveleti terv – a NATO műveleti terveihez hasonlóan – különböző mellékletekkel rendelkezik, amelyek leírják például az adminisztratív, logisztikai, műveleti, riasztási, vegyvédelmi, műszaki és az aknákkal kapcsolatos eljárásokat.

A parancsok kiadhatók írásos és szóbeli formában is, de a kötelekparancsnokság szintjén rendszerint írásos formátumú parancsok látnak napvilágot. Az egységek szintjén a tervek és parancsok a nemzeti nyelven készülnek és kerülnek kiadásra és megengedett a nemzeti parancsformátumok használata is.

Szükséghelyzeti tervek: Ezeknek a terveknek az alapvető célja, hogy felkészítse az erőket a mandátumban foglalt feladatok végrehajtására és a helyzetben beálló változásokra. Ezek a változások végbemehetnek a műveleti körzetben, a konfliktusban részt vett felek magatartásának megváltozásában, illetve az erők telepítésében.

Kimenekítési tervek: Amennyiben a helyzet olyanira megromlott, szükség lehet az evakuálására. Erre akkor is sor kerülhet, ha a befogadó ország megvonja a bizalmát a békefenntartóktól. Normális esetben az erők kivonására a mandátum lejárt (vagy ha a küldetés teljesítése befejeződött még a mandátum lejárt előtt) esetén kerül sor. Ez a helyzet meglehetősen ritka. A kötelek parancsnoka a felelős a telepített erők szükség esetén történő gyors és biztonságos kimenekítéséért, beleértve a különböző alkalmazottakat, akkreditált megfigyelőket és civil szervezeteket is (például UNHCR). A tervet állandóan pontosítani kell az erők valamennyi szintjén.

Katasztrófatervek: Azokon a területeken, ahol a természeti katasztrófák gyakoriak, a békefenntartók terveket készítenek katasztrófa-helyzetekre (például árvíz, erdőtüz, földrengés, hurrikán). Ezeket a terveket a személyi állománynak nagyon jól kell ismerni, mivel a tervek alapján történő gyors reakciók életet menthetnek, a lassú reakciók vagy habozás emberi életet veszélyeztet.

Meg kell jegyezni, hogy természetesen nem lehet mindent előre megtervezni, és a legjobb terv sem ér sokat a buta, vezetésre alkalmatlan parancsnokok kezében. A legjobban kidolgozott terv sem nélkülözheti a megfelelő, körültekintő, de határozott parancsnoki vezetést.

Tiltakozási rendszer

A tiltakozás egy hivatalos jegyzék, amelyet a konfliktusban korábban részt vett felek egyike vagy a békefenntartó erők parancsnoksága készít olyan eseményekről, amelyek fenyegetik a kialakult és a felek által korábban elfogadott helyzetet és egyezményt.

A tiltakozás azt jelenti, hogy a címzett félnek a jegyzékben megnevezett problémát haladéktalanul orvosolnia kell vagy a lehető leghamarabb magyarázattal kell szolgáltatnia a megnevezett, a helyzetet fenyegető akcióról.

A fenyegető akciók példái, amelyek tiltakozásra adhatnak okot:

- a megfigyelőpontokról, ellenőrző pontokról származó jelentések: az útközönzónába vagy szétválasztási zónába történő behatolás légierővel, katonai vagy rendőri erőkkel vagy civilekkel; tűznyitás az útközönzónára vagy azon átlövés; valamennyi emberi életet vagy felszerelést, létesítményt, az erők elhelyezésére szolgáló létesítményt veszélyeztető lövés, robbantás, beleértve az azok közelébe leadott lövéseket is;
- erők újbóli telepítése, új védelmi állások létesítése vagy a meglévők megerősítése;
- fegyverzetkorlátozási egyezmény be nem tartása, az engedélyezettől több vagy nagyobb kaliberű, esetleg modernebb fegyverzet tartása;
- a békefenntartó erők mozgási szabadságát érintő kérdések;
- út- és átjáró- vagy hidrombolások, alapvető szolgáltatások leállítás (például áram vagy vízszolgáltatás);
- polgári lakosság elleni támadások, emberrelés;

– fenyegetés, zaklatás, erőszakoskodás, fosztogatás, célbavétel fegyverrel vagy lézerirányzóval.

A tiltakozás továbbítása: Szükséghelyzetben – ezalatt a folyamatban lévő fenyegető akciót, légítámadást, rálövéses incidenst kell érteni – az elsődleges tiltakozást rádióin vagy telefonon kell leadni, amelyet később írásos formában meg kell ismételni. Egyéb esetekben a tiltakozó jegyzék írásos formában készül, és a kiküldött összekötő tisztnek útján juttatják el az érintett félnek. A tiltakozó jegyzékben feltüntetendő információkat az SOP-ben kell rögzíteni.

Amíg a komplett tiltakozó jegyzéket elküldik az érintett félnek, addig a jegyzékküldés tényéről tájékoztatni kell a többi felet is. Ez a módszer biztosítja, hogy a békefenntartók nem informálják a másik felet az elfoglalt állásokról és erőkről, azaz nem adnak át titkos információkat.

Alacsony szintű tiltakozás: Amennyiben az incidens nem érdemel erőparancsnoki tiltakozást, és az ügy rendezhető egység-, alegység szintű parancsnoki szinten, használva az egység „forró drót” rendszerét, az egység-, alegységparancsnok találkozó fog megbeszélni a már korábban megbeszélte találkozási helyen a helyzet eszkalációjának megelőzése érdekében.

A tiltakozási fokozatai az alábbi formában épülnek fel:

- információkérés,
- szóbeli tiltakozás,
- írásos tiltakozás.

Miután az egység-, alegységparancsnok a tiltakozást végrehajtotta, az erőparancsnokot tájékoztatni kell minden részletről.

Tevékenység állandó fenyegetés esetén: Abban az esetben, ha nincs megfelelő hatása a tiltakozó jegyzéknek, vagy a fenyegetés szemmel láthatóan állandó jellegű, az erőparancsnok állandó, folyamatos és rendszeres tiltakozást kell, hogy folytasson (a rendszeresség a helyzettől függ).

Tiltakozás jelentése: Minden szinten regisztrálni kell a tiltakozó jegyzékek küldését és az ügyben lefolytatott tárgyalásokat. A jelentésnek tartalmaznia kell:

- küldési és fogadási dátumokat;
- hivatkozási és nyilvántartási számokat;
- válaszok érkezési dátumait;
- kivizsgálási jegyzőkönyvek, helyzetjelentések főbb megállapításait, adatait.

Egyezmények, megállapodások és egyezségek

Az erők a SOFA-nak megfelelően fognak működni a műveleti területen. A SOFA-n kívül nagyon gyakran szükséges tárgyalásokat folytatni jó pár gyakorlati (logisztikai, műveleti és adminisztratív) kérdés tisztázása érdekében. A tárgyalásokat le lehet folytatni magas szinten vagy alacsony szinten is, amelyek eredményeképpen létrejöhetnek különböző egyezmények (agreement), megállapodások (understanding) és egyezségek (arrangement). A magyar nyelvben ezek a szavak szinonimák, tulajdonképpen ugyanazon jelentéssel bírnak, de itt a különböző szinten létrejött egyezéseket jelentik, amelyek a formájuk és az aláírt személyében különböznek. A tárgyalási felhatalmazás kérdése az SOP-ben szabályozott.

Egyezmény (agreement): Az egyezmény egy írásos formában rögzített egyezség, amely a kötelekparancsnok és az érdekelt felek parancsnokai által aláírt dokumentum. Az egyezményt a kötelekparancsnokság készíti elő a teljes erő érintő kérdésekről, problémákról.

Megállapodás (understanding): A különbség az egyezmény és a megállapodás között az, hogy ugyan ez is írásos formában készül, de nem írták alá az érdekelt felek. Ugyanakkor a felek egyetértéssel a tartalom tekintetében, csak politikai okok miatt nem képesek aláírni a dokumentumot (például ha hivatalosan el nem ismert mozgalom vagy fegyveres erő képviselői vannak szó). A tárgyalásokon felhatalmazott összekötő csoport vagy valamely egység képviselője vesz részt, mivel a békefenntartók parancsnoka politikai okokból nem tárgyalhat el nem ismert erők vezetőivel.

Egyezségek (arrangement): Az egyezségek szóbeli megállapodások az érintett felek között. Ez a fajta megállapodás általában alacsony szinten jön létre, és gyakorlati kérdéseket tisztáz, mint például vásárlás, ellenőrző pontok átlépése, közlekedés stb. Minden egységnek nyilván kell tartania az érvényben lévő megállapodásokat, egyezéseket és egyezményeket.

Tárgyalások

A cél: A normális katonai szolgálatban a fegyver használata elsődleges fontosságú. A fegyverek használatának kerülése, a tárgyalások és közvetítések kevésbé fontosak, ez a legfelső szintű vezetés problémája. A békefenntartó, békéta-

mogató missziókban a helyzet sokban különbözik. A fegyverek használatának kerülése, a tárgyalásos rendezés és a közvetítések folytatásának elve a missziók alapvető elvei közé tartozik. A tárgyalások különösen fontosak annak érdekében, hogy elkerüljük a fegyverhasználatot, és megoldjuk a problémát, mielőtt fegyverhasználatra egyáltalán sor kerülne.

Alapelvek: A tárgyalásokat és közvetítéseket a békefenntartók irányításával, lehetőség szerint az általuk ellenőrzött helyen és az általuk biztosított garanciákkal (biztonság) kell lefolytatni. A tárgyalások megkezdése előtt ki kell tűzni az elérendő célt és a lefolyás rendjét, az esetleges következő tárgyalás helyét és idejét. Célszerű eleinte kisebb, de teljesíthető célokat kitűzni, és amennyiben a bizalom kialakul a felek között, ki lehet tűzni nagyobb célokat is.

A tárgyalások lefolytatása során a következő általános elveket célszerű követni:

- pártatlanság;
- lépésről lépésre haladás, de mindig tartsuk szem előtt a hosszú távon elérendő célt;
- beleélő képesség;
- határozottság.

Előkészületek: Az előrelátó előkészítés rendkívül fontos, ami az alábbi kérdéseket foglalhatja magában:

- Annak eldöntése, hogy mely kérdések kerülhetnek először megtárgyalásra.
- Tájékozódni, hogy mely egyezmények lehetnek hatással a tárgyalások menetére.
- Tájékozódni, hogy milyen kérdésekben volt korábban már valamilyen egyezség vagy egyetértés.
- Tájékozódni minden olyan lényeges momentumról, ami hatással lehet a tárgyalások menetére.
- Amennyiben a tárgyalások valamilyen incidens miatt jöttek létre, lényeges a történet minden részletét kivizsgálni (a részt vevő felek verzióit is és a hivatalos jelentéseket is).
- Tisztába kell lenni azzal, hogy a tárgyalásokon kik vesznek részt (név, rendfokozat, személyes szokások, érdekek, a békefenntartókhöz való hozzáállás stb.).
- Tisztában lenni azzal, hogy milyen érdekek és célok vezetnek a tárgyalásokon részt vevő feleket.
- Ki kell jelölni a tárgyalások vezetőit, biztosítani kell tolmácsokat és jegyzőkönyvvezetőt. Néha nehéz a tárgyalások bizalmas légköre miatt mindezt biztosítani, ezért előfordulhat, hogy a békefenntartó parancsnok-

nak egyedül kell valamennyi feladatot ellátnia. Nem felhatalmazott személyeket távol kell tartani a tárgyalások helyszínétől.

- Időben meg kell jelenni a tárgyalásokon, és legyen megfelelő helyszín a tárgyalásokra. A tárgyalást vezető legyen kulturált megjelenésű. Amennyiben szükséges, álljon rendelkezésre szállítóeszköz a tárgyaló felek oda- és visszazállításához.

A tárgyalások levezetése: A tárgyalásokat az alábbi arany szabályok betartásával vezessük le:

- Ne kezdjük a tárgyalásokat azonnal a legfőbb céllal! (Nem szabad egyből „durr, bele a közepébe” stílusban tárgyalni!)
- Kezdjük üdvözléssel, majd bemutatkozással és néhány udvarias mondattal, kínáljunk frissítőt (ha minket kínálnak, mondjunk igent).
- Beszéljünk egy kicsit az időjárásról, ez oldja a feszültséget és megnyugtatja a tárgyalásokon részt vevőket.
- Próbáljuk elérni, hogy a másik fél nyisson, hagyjuk elmondani a véleményét, de ne hagyjuk, hogy a saját véleményünk kifejtésekor félbeszakítsanak minket.
- Ne feledjük, tárgyaló felünk igyekszik majd a dolgokat a számára legelőnyösebb módon bemutatni.
- Amennyiben teljesen egyértelmű, hogy valótan információkkal hozakodnak elő, mutassuk be a bizonyítékokat.
- Amennyiben nézeteltérés van, készítsünk feljegyzést a felek véleményéről, amennyiben szükséges tényfeltáró vizsgálat, a tárgyalások későbbi fázisában térjünk vissza a témára.
- Legyünk készek arra, hogy bizonyos esetekben a tárgyalásokon részt vevő felek panaszkodni vagy ellentétes álláspontra fognak helyezkedni.
- Amennyire csak lehetséges, ismerjük a részleteket. (Az ördög a részletekben van.) Készítsünk feljegyzéseket!
- Ne tegyünk ígéreteket és engedményeket anélkül, hogy erre felhatalmazásunk volna (kivéve, ha a felhatalmazást adó személy világosan tudunkra nem adta!)
- Ne adjunk át értékes információt még véletlenül sem egyik félről a másiknak! Ez alapvető a pártatlanság fenntartása érdekében.
- Amennyiben sértő, lenéző, vagy egyéb negatív véleményt fejeznek ki a tárgyalásokon részt vevők a békefenntartókról vagy a másik félről, hagyjuk figyelmen kívül vagy reagáljunk nagyon visszafogottan.

- Próbáljuk meg a felekkel elfogadtatni a mi változatunkat mint egy lehetséges verziót. Használjuk az általunk előre elkészített anyagot, de legyünk taktikusak.
- Óvatosan emlékeztessük a tárgyalásokon részt vevő feleket a régebbi egyezményekre, megállapodásokra és gyakorlatra. (Mindig mindent csak annyira, amennyire a helyzet javítása megköveteli.)
- A tárgyalásokat mindig annak a megismétlésével kezdjük, amiben korábban már megállapodás volt. Feltétlenül törekedjünk arra, hogy a tárgyalási nap végén készítsünk feljegyzést az elért eredményekről, és írassuk alá a felekkel. A tárgyalást zárjuk le úgy, hogy megegyezünk a következő tárgyalás helyében és időpontjában, és ne sajnáljuk az időt a kötelező udvarias mondatokra. (Köszönjük meg az erőfeszítéseket még akkor is, ha nem tettek semmit, hiszen legalább ott voltak.)

A tárgyalásokat követő tevékenység: Mindenképpen tegyünk jelentést az előljáróknak a tárgyalásokon elért eredményekről és az esetleges problémákról is. Készítsünk írásos feljegyzést a tárgyalásokon részt vevő vezetők és mindazon felek számára, akik érintettek lehetnek az eredményekben. Ellenőrizzük le, hogy a jelentés az SOP-ben rögzített formátumban készült.

A katonai képviselők, vezetők a békefenntartó, békétámogató küldetésekből a leggyakrabban katonai kérdésekben, az esetek többségében tüzszünet elérése érdekében folytatnak tárgyalásokat.

A tüzszüneti tárgyalások eredménye végrehajtása érdekében célszerű az elérendő célt a következő három lépésben megközelíteni:

- A feleket rávezetni arra, hogy ők érdekeltek a tüzszünetben, és ezt a politikai szándékukat egy tüzszüneti egyezményben kell megtestesíteni.
- Ki kell alakítani, hogy hogyan jöjjön létre a tüzszünet (idő, felek helyzete, ellenőrzés).
- Az általános megállapodást helyszíni bejárásal és lokális parancsnokok általi pontosításával célszerű megerősíteni.

Összekötési rendszer

Összekötési rendszernek nevezzük a szétválasztott erők elemei közötti kapcsolatot és az információcsere biztosítását a kölcsönös megértés és a bizalom kiépítése érdekében. Másfelől összekötési rendszer alatt értjük a telepített erők polgári lakossággal és hatalmi szerveze-

tekkel fenntartott, illetve a konfliktusban részt vett felekkel kiépített információs rendszerét is, amelynek célja egymás tájékoztatása, jobb megértése. Az összekötési rendszer létrehozásának a célja, hogy élő, állandó kapcsolat jöjjön létre a békefenntartó erők, a befogadó ország és a konfliktusban részt vett felek közötti információcsere, valamint a tiltakozó jegyzékek átadás-átvétele céljából.

A felekkel fenntartott kapcsolat folytonossága kritikus fontosságú. Ennek érdekében speciális osztály(ok) kialakítása nagy fontosságú, a köteléparancsnokság szintjétől a végrehajtó szintekig.

A zászlóalj- és századparancsnokok az akciószabadság fenntartása érdekében összekötést létesíthetnek a szemben álló felekkel összekötők kiküldésével a mandátumban foglaltak maximális figyelembevételével. Az összekötők kiküldése, telefonos és más összekötési forma létesítése azonban mindig a biztonsági helyzet függvénye. Amennyiben a helyzet lehetővé teszi, forró vonalat kell létesíteni a zászlóalj-, századparancsnokságok és a felek között. A forró drótok kialakítása nagyon hasznos lehet szükséghelyzetben.

A problémákat a lehető legalacsonyabb szinten kell megoldani, amennyiben ez nem lehetséges, továbbítani kell a problémát felsőbb szintre. A zászlóalj felelősségi körzetében összekötő csoportot lehet létrehozni a konfliktusban részt vett felekkel a fenntartandó kapcsolat érdekében.

Az összekötő csoport tevékenységét az erőparancsnokság összekötő osztálya koordinálja. A zászlóaljparancsnok kijelölhet egy tisztet az állományából összekötő tisztnek vagy kaphat az előljáró szintről tisztet összekötő tiszti funkcióba.

Az összekötő tiszt(ek), csoportok feladatai:

- Kapcsolatot kiépíteni és fenntartani a helyi hatóságokkal, katonai szervezetekkel, csendőrséggel, határőrséggel, illetve rendőri erőkkel, nemzetközi és nem kormányzati szervezetekkel. Az ilyen jellegű feladatok nagymértékben kapcsolódnak a CIMIC-tisztek tevékenységéhez is, ezért fontos eldönteni, hogy hova küld ki a parancsnok állandó összekötő tisztet, és mely szervezetekkel tart fenn kapcsolatot a CIMIC tisztei útján. A gyakorlat azt mutatja, hogy rendszerint fontosabb az összekötő tiszt kiküldése a felek katonai szervezeteihez.
- Biztosítani a békefenntartók együttműködő arculatát a helyi lakosság körében.
- Biztosítani a helyi lakosság által kért összekötést (lehetséges, hogy valamely polgármester kér külön összekötőt).

- Biztosítani, hogy a helyzet stabilizálódjon, anélkül, hogy a békefenntartók veszélyeztetve lennének.
- Biztosítani, hogy valamennyi szintű parancsnok jól informált legyen a felelősségi körzetében és az azon kívül zajló eseményekről.

Az információszerzés

Általános alapelvek: A katonai hírszerző szolgálat és a felderítés célja, hogy tanácsokat és információkat adjon a parancsnok számára a küldetés körzetében kialakult általános helyzetről, főbb eseményekről és tendenciákról, várható tevékenységekről, és ezzel biztosítsák a helyes parancsnoki döntések meghozatalát. A szolgálat ezzel a tevékenységével biztosítja a küldetésben megfogalmazott feladatok végrehajtását.

Az információszerzés mechanizmusát az SOP szabályozza. Úgyszintén az SOP határozza meg az érdekeltségi körzet határait. A békefenntartók szervezetében ezen feladatok végrehajtására speciális szervezetek hoznak létre. Rendszerint dandár- és zászlóalj szinten ez az úgynevezett S-2 feladata.

Amennyiben nem a NATO jelentési rendszerét követik a misszió során, akkor a felderítési információk áramoltatásának rendszerét az SOP szabályozza.

Az Észak-atlanti Szerződés V. cikkelye szerint végrehajtott műveletektől eltérően a felderítési adatok megszerzésével nagyon óvatosan kell bánni. A konfliktusban részt vett felek és a befogadó ország is rendkívül érzékeny a katonai jellegű információgyűjtésre. Különösen azért, mert a békefenntartók mindkét féllel kapcsolatban állnak, így elvi lehetőség van az „ellenség” informálására.

A befogadó ország kormánya és a szemben álló felek vezetői valószínűleg őszintébbek lesznek, ha azt érzik, hogy a békefenntartók a megszerzett információkat valóban csak a saját berkeikben hasznosítják.

A békefenntartók számára a szemben álló felekről szerzett információk nagy jelentőségűek. A megszerzett információk általában az alábbi területekre terjednek ki:

- az erők telepítésére, elhelyezkedésére, mozgásukra vonatkozó információk;
- létszám, felszerelés, szervezet, készségi fok és folyamatban lévő tevékenységek (hadműveleti tevékenységek, gyakorlatok is);
- elfoglalt állások vagy új állások előkészítése;
- aknamezők;
- csapatok váltásaival kapcsolatos mozgások;

- logisztikai kérdések (ellátási útvonalak, utánszállítás gyakorisága stb.);
- híradó hálózat, adatok a terepről, időjárási viszonyokról;
- a parancsnokok jellemzői (mennyire támaszkodik a törzstisztjeire, mennyire képes helyes döntések meghozatalára, példamutatása, bátorsága, képzettsége, nyelvismerete, kapcsolat a helyi lakossággal, a konfliktusban játszott szerepe és a békefenntartókról alkotott véleménye).

A helyzet politikai értékelése során az alábbi lényeges információkkal kell rendelkezni:

- politikai pártok;
- politikai rendezvények, események;
- helyi hatóságok által hozott döntések;
- a térség gazdasági, szociális és humanitárius problémái;
- vallási aspektusok (ünnepek, összejövetelek stb.);
- a helyi lakosság viselkedése a békefenntartók irányában;
- a helyi vezetők, fontos személyek jellemzői.

Amennyiben a következőket tapasztaljuk, számíthatunk arra, hogy valami fontos történet történik vagy történni fog:

- a helyi lakosság megmagyarázhatatlan mozgása vagy menekülése a területről, illetve menekültek érkezése a területre;
- a helyi lakosság szokásaiban beálló változások (például a helyiek nem művelik földjeiket);
- hirtelen beálló korlátozások a békefenntartókkal szemben.

A békefenntartóknak figyelembe kell venniük, hogy sok pletyka kelhet szárnyra. Ezeket a konfliktusban részt vett fél képviselői terjeszthetik, és ezek veszélyeztethetik a békefenntartók küldetését. A pletykák szétosztatlása csökkentheti a békefenntartókkal szembeni fenntartásokat és növeli a bizalmat.

Az információk forrásai: A szükséges információk megszerzése nyílt formában történik, azért, hogy ne lehessen kémkedésnek minősíteni, és ez által ne veszélyeztesse a békefenntartók küldetését.

- A források az alábbiakat foglalják magukban:
- ellenőrző pont, megfigyelőpont;
 - járőrök (a járőröket nem mindig információszerezés érdekében küldik ki, hanem erődemonstráció miatt, és annak érdekében, hogy növeljék a biztonságérzetet a zónában);

- különböző személyekkel folytatott beszélgetések;
- a központi kormányzat hivatalos jelentései, a területen dolgozó más nemzetközi szervezetek képviselőinek információi;
- televízió, rádió, nyomtatott média és internet;
- magánszemélyek, akik a területre utaztak be;
- helyi rendőrség.

Jelentések: Amint azt már korábban említettük, nagyon fontos, hogy biztonságos és titkosított jelentési rendszerrel rendelkezünk. Nagyon fontos, hogy az információs rendszert megfelelően használjuk. Az alapul az információk tekintetében az, hogy a megfelelő információt a megfelelő emberek számára biztosítsuk.

Rendőrségi aspektusok

A békefenntartó műveletek egyik sajátossága, hogy a katonai békefenntartók mellett rendőri erők is részt vesznek a küldetés teljesítésében. 1994-ben 2000 rendőrt teljesített szolgálatot különböző ENSZ-missziókban, ez a szám mára több mint 8000. Példaként említhetjük a különböző missziókat Kongóban, Iránban, Cipruson, Namíbiában, Kambodzsában vagy Boszniában.

A rendőri erők küldetése és felhatalmazása különböző lehet. Kongóban például nem rendelkeztek letartoztatási felhatalmazással, Namíbiában a szavazóhelyiségek biztonságát garantálták, míg Boszniában a több etnikai csoportból felálló rendőrség kiképzése volt a fő cél. Azt mondhatjuk, hogy általában ezek a rendőri kontingensek nem rendelkeznek letartoztatási, nyomozati vagy kihallgatási jogkörrel. Az elsődleges feladat a számukra a megfigyelés, kapcsolattartás, tanácsadás és tárgyalások folytatása.

A következő feladataik lehetnek még:

- rendőrsők telepítése az érzékeny területek kulcsfontosságú pontjain;
- járőrözés;
- kapcsolattartás a helyi rendőrséggel;
- a helyi rendőrség ellenőrzési pontokon folytatott tevékenységének megfigyelése;
- incidensek kivizsgálása;
- tárgyalások folytatása elrabolt személyek kiszabadítása érdekében;
- hadifogolycserék felügyelete;
- különböző bűncselekmények kivizsgálásában való részvétel;
- polgári konvojok kísérése;
- járművek ellenőrzése;
- részvétel humanitárius és gazdasági jellegű műveletekben;
- tömegdemonstrációk figyelemmel kísérése.

9. számú kép: Az MFO-misszióban részt vevő magyar katonai rendőr a Sínai-félszigeten

A békefenntartásban részt vevő rendőri erők parancsnoksága települhet a műveleti körzetben belül vagy kívül, de többnyire belül települ, lehetőség szerint az erőparancsnoksággal azonos vagy közeli helyen. Ennek nem csak a küldetésben játszott szerep az oka, hanem az is, hogy általában a rendőri erők parancsnoka egyben az erőparancsnok rendőri tanácsadója is.

Az egységek szintjén a parancsnok, a saját jól felfogott érdekében, amilyen gyorsan csak lehetséges, kapcsolatot épít ki a felelősségi körzetben jelen lévő rendőri erőkkel. Erre a következő megoldások adódnak:

- összekötő tisztek kölcsönös küldése és fogadása;
- a képviselők kölcsönös meghívása a napi jelentésekre (daily briefing);
- a parancsnokok közötti kölcsönös találkozók megszervezése rendszeres időközönként (heti, havi);
- közös gyakorlatok megszervezése és megtartása.

Közös gyakorlatok: A békefenntartásban részt vevő rendőri és katonai erők számára egyaránt előnyös a közös gyakorlatok végrehajtása. Ezen gyakorlatoknak összhangban kell lenni az érvényben lévő műveleti tervekkel, intézkedésekkel és parancsokkal, valamint a kialakított SOP-vel. Ezen gyakorlatok során a rendőri erők parancsnoka parancsokat kap a katonai erő parancsnokától (alá- és fölrendeltségi viszony van érvényben).

A rendőri erők státusa: A rendőri erők státusát a SOFA-ban határozzák meg. Lehetnek fegyveres és fegyver nélküli erők, hordhatják a

saját nemzeti egyenruhájukat az ENSZ- vagy a békefenntartó missziót vezető szervezet megküldöttétől jelvényével, sapkájával.

A katonai rendőrség (Military Police – MP): A katonai rendőrségi egységek, alegységek feladata az, hogy fenntartsák a törvényes rendet és fegyelmet a békefenntartó erők között, valamint a biztonságos közúti közlekedés feltételeit garantálják a katonai járműforgalom ellenőrzésével. (Legtöbbször a helyi rendőrség nem rendelkezik intézkedési jogkörrel a békefenntartó járművek tekintetében.)

A katonai rendőrség hatáskörébe tartozó feladatok:

- az erők között elkövetett bűncselekmények kivizsgálása;
- együttműködés a helyi rendőrséggel, hatóságokkal és a békefenntartásban részt vevő rendőri erőkkel;
- katonai rendőri műveletek tervezése;
- rendfenntartó járók kiküldése;
- közúti baleset-megelőzés;
- a bekövetkezett közúti balesetek kivizsgálása;
- ittas vezetés kiszűrése;
- menekültek ellenőrzése;
- határforgalom ellenőrzése;
- illegálisan tartott fegyverek elkobzása.

Saját erők katonai rendfenntartói (Regimental Military Police – RMP): A nagyobb önálló egységet kiküldő nemzet a katonai rend és fegyelem fenntartása érdekében általában saját rendészeti erőket is telepít. Ezek az úgynevezett egység katonai rendészeti erők (RMP), amelyek jogállása és feladatai különböznek a katonai rendőrségétől. A katonai rendőrséghez hasonló karszalagot viselnek, de piros betűkkel a RMP-felirat van elhelyezve rajta.

Fontos, hogy a civil lakosság tudjon a katonai rendőrség létezéséről, és érezzék, hogy bízhatnak bennük. Ezért ismerjék a katonai rendőrség nyilvános hívószámát, és amennyiben bejelentés érkezik fegyelemsértésről (kocsmai verekedés békefenntartók között, békefenntartó által okozott baleset, erőszakoskodás stb.), a katonai rendőrök haladéktalanul és határozottan avatkozzanak be.

A zavargások ellenőrzése

A műveleti területen, különösen városokban, falvakban a konfliktusban részt vett felek tömegdemonstrációkat szervezhetnek. Ezek a demonstrációk irányulhatnak a békefenntartók ellen is.

10. számú kép: Túlzott erő használat

A demonstrációk gyakran vezethetnek a forgalom akadályozásához, zavargásokhoz, erőszakos cselekményekhez.

A békefenntartókat felelősség terhelheti a törvényes rend betartásáért. Ezért az erők kaphatnak olyan parancsot, amelyben a lázongó tömeg ellenőrzés alatt tartását kapják feladatul. Ez egy nem egyszerű feladat, speciális ismereteket követel. A parancsnoknak figyelembe kell venni, hogy egy ilyen jellegű műveletben való helytelen tevékenykedés emberi életet követelhet és jelentős károkat okozhat, tehát nem szabad hibáztatni. Ezért az előjáró csak a témában leginkább jártas, legfelkészültebb alakulatnak szab ilyen jellegű feladatot. Természetesen a békefenntartásban részt vevő valamennyi alakulatnak képesnek kell lennie ilyen jellegű feladatok végrehajtására, hiszen a békefenntartásban csakúgy, mint a háborúban bármi megtörténhet.

Általában az SOP leírja az ilyenkor szokásos tevékenységi eljárást, de mint lehetséges tevékenységi változatok, az alábbiak jöhetnek szóba:

Első fázis:

- kapcsolatfelvétel a helyi hatóságokkal, állandó kapcsolattartó személy kiválasztása, esetleg összekötő tiszt küldése;

- a tüntetés (demonstráció, zavargás, lázadás) vezetőinek, szervezőinek beazonosítása;
- próbáljuk meggyőzni a vezetőket arról, hogy fejezzék be az akciót.

Második fázis:

- a terület lezárása annak érdekében, hogy megelőzzék további emberek összegyűlését;
- a vezetők és hangadók kiemelése a tömegből, elszigetelése.

Harmadik fázis:

- tömegoszlítás először nagyobb, majd mind kisebb csoportokra, majd teljes ellenőrzés alá vonásuk;
- kijárási tilalom elrendelése, bizonyos területek, utcák tiltottá nyilvánítása.

Amikor tömegoszlításra kerül sor, a feladat végrehajtható:

- járművek (PSZH) használatával;
- védőpajzsokkal és speciális védőfelszereléssel ellátott katonák által;
- könnyűfakasztó gránátok alkalmazásával;
- vízágyúk vagy gumilövedékek használatával.

Fontos figyelmeztetés: Kétszámú erővel a tömegoszlítás és a zavargás megfékezése nem hajtható végre! A kevés erő gyengeséget mutat, ezért bátorítja a zavargásban részt vevőket! Ugyanakkor a szükségesnél több erő használata tilos!

A polgári és humanitárius tevékenység

A polgári lakosság számára végzendő feladatok

A békefenntartó műveletek története azt mutatja, hogy elválaszthatatlan a menekültek és honatlanok ügyének felkarolásától. Ugyanakkor az is világos, hogy a polgári lakosság problémáinak rendezése, a menekültek visszatelepítése a legtöbbször nem fér bele a kapott mandátum időtartamába.

Ritka az a helyzet, amikor egy katonai szervezet összevont polgári-katonai szerepet vállal, de még ritkább az, hogy a békefenntartás során nem kerül a figyelem középpontjába a humanitárius probléma vagy a menekültkérdés.

A békefenntartás során – mint már korábban hangsúlyoztuk – a polgári-katonai együttműködésnek nagy jelentősége van. Ezért az ilyen témával foglalkozó funkcionális területet meg kell

erősíteni, és amennyire lehetőségeink engedik, telepítsünk CIMIC-alegységeket, -egységeket a felelősségi körzetbe. Az iraki háborút tapasztalatai azt mutatták, hogy az amerikai hadtest közvetlen alárendeltségébe szervezett CIMIC-zászlóalj kevésnek bizonyult a feladatok ellátására.

A másik tapasztalat, hogy a CIMIC elsősorban projekteket jelent. Nem lehet elég korán kezdeni a polgári lakosság életkörülményeinek javítását! Eleinte erre leginkább a műszaki alegységek az alkalmasak, hiszen egy-egy út vagy híd megjavításával, vagy a vízvezetékrendszer helyreállításával, kútfúrással, víztisztítással sokat tehetünk a lakosság életkörülményeinek javítása érdekében. A misszió későbbi szakaszában azonban egyre nagyobb szerepet kell, hogy játszanak a civil vállalatok, akik képesek tartós hidak építésére, az áramszolgáltatás kiépítésére, vízvezetékrendszer lefektetésére, az oktatás beindítására stb.

A kötelékparancsnokságon létre lehet hozni humanitárius ügyek főnöki beosztást, amennyiben a törzs létszáma ezt lehetővé teszi és a feladatok nagysága indokolja. Tekintettel arra a tényre, hogy a polgári lakossággal kapcsolatos ügyek sokszor katonai kérdésekkel függnek össze, ezért a beosztásra katonai alapképzett személy a legalkalmasabb.

A lehetséges feladatok:

- részvétel az élelmiszer, ruházat, ágyak, sátrak, orvosi ellátás, építési anyagok biztosításában és elosztásában;
- részvétel a katonai megfigyelők létszámának meghatározásában;
- döntés olyan vitás kérdésekben, mint a víz megosztás, legeltetési jog;
- részvétel a műveleti területen a normális közszolgáltatások helyreállításában;
- egészségügyi ellátás a helyi lakosság számára;
- kapcsolattartás a szemben álló felekkel az ipari termékek eladása és elosztása tekintetében;
- részvétel a menekültek visszatelepítésében;
- részvétel olyan tervezetek elkészítésében és végrehajtásában, mint a templomok vagy iskolák helyreállítása;
- a világörökség részét képező vagy kiemelt fontosságú műemlékek, régészeti lelőhelyek védelme és esetleges helyreállítása.

A békefenntartók gyakran találják magukat olyan helyzetben, amikor nélkülözhetetlen az éhínség, a humanitárius katasztrófa elkerülése

vagy csökkentése érdekében az élelmiszer, ruházat, sátrak szállítása elszigetelt vagy nehezen megközelíthető közösségek számára. Ezt a feladatot akkor is fel kell vállalni, ha egyébként ez más szervezet feladata lenne. Például az ARTEMIS művelet során a kötelékparancsnokság francia parancsnoka (helyesen) úgy döntött, hogy a Bunia városában kialakult éhínség enyhítésére az ugandai Entebbéből a rendelkezésre álló repülőszközökkel élelmiszert szállítat. Tudta, hogy ez eredetileg a Vöröskereszt feladata lett volna, de ez a szervezet nem volt képes a szükséges élelmiszer odaszállítására.

A mozgási szabadság biztosítása elengedhetetlen olyan személyek számára, mint például az orvosok, nővérek vagy a gyógyszert szállító személyek. Ezért sokszor ezt a feladatot is fel kell vállalni. Ide kell sorolni a sokszor az alapvető szolgáltatásokkal kapcsolatos személyeket is, mint például az építőanyag-szállítók, az üzemanyag-elosztásban részt vevők, mezőgazdasági termékeket szállítók és alkatrész-utánpótlással foglalkozók.

Valamennyi segítségnyújtási szándék megvalósulása nagymértékben függ a felek együttműködési szándékától. Ezért célszerű valamilyen szintű egyezmény elérése, mielőtt a segítségnyújtási akció beindulna.

A békefenntartás során nagyon valószínű, hogy a tűzszüneti vonal mentén vagy az ütközőzónában működő mezőgazdasági termelői egységek, ipari tevékenységgel foglalkozó üzemek dolgozói számára biztonságos mozgást kell biztosítani. Ezért ilyenkor szükség van ezen személyek kísérésére.

Abban az esetben, ha a közszolgálati szolgáltatások vonalait (víz, áram stb.) a tűzszüneti vonal kettévágja, tárgyalásokat kell folytatni a szolgáltatás újbóli beindítása céljából.

Az egészségügyi szolgáltatások az alábbi formákban valósulnak meg:

- a békefenntartók által létesített kórházakban békefenntartók állományába tartozó személyzettel;
- helyi kórházakban békefenntartó személyzettel;
- helyi kórházakban helyi személyzettel, de az erők által finanszírozva (például Kongó Ituri tartományában az ENSZ több mint tíz évig adott fizetést a kórházak személyzetének, mivel a központi kormányzat nem volt képes erre);
- egészségügyi evakuáció biztosítása a betegek és sérültek számára és eljuttatásuk a helyi kórházakba.

Humanitárius segítségnyújtás

A háborúk és összecsapások hatásaként gyakran kialakuló nyomor, járványveszély, menekültek, lakóhelyükről elűzött emberek ezrei helyzetének kezelése elsősorban az ENSZ Menekültügyi Főbizottságának és a Vöröskereszt Nemzetközi Bizottságának a felelősségi körébe tartoznak, abban az esetekben, amikor a hadifoglyokra vonatkozó Genfi Egyezmények alkalmazhatók.

A világban végbement vagy folyamatban lévő humanitárius katasztrófát okozó háborúk és összecsapások olyan mértékűek, hogy kezelésére se az ENSZ-nek, se a többi nemzetközi szervezetnek nincs elegendő pénze. Ezért az ENSZ az utóbbi években igyekszik előrejelzéseket készíteni és tervezhetővé tenni a békefenntartó missziókat.

A békefenntartó egység feladatai a humanitárius segítségnyújtási programokban az alábbiak lehetnek:

- a humanitárius segélyprogram katonai biztosítással kapcsolatos feladatainak végrehajtása;
- együttműködés szervezése a gazdasági területtel;
- részvétel politikai elemző jelentések készítésében, statisztikai és más adatok biztosítása a segítségnyújtási műveletekhez;
- védelem és biztonság biztosítása a kisebbégi csoportok számára;
- részt venni az alapvető szolgáltatások fenntartásában;
- műveleti területen helyreállítani a normális gazdasági tevékenységet;
- a magán- és köztulajdon helyreállítását.

A békefenntartó egység számára az alábbi feladatok jelentkezhetnek:

- információgyűjtés;
- a segélyszállítmányok elosztása vagy az elosztásban való részvétel;
- személyszállítás evakuálási vagy átszállítási célból;
- az alapvető szükségleti cikkek elosztása, az elosztásban való részvétel;
- műszaki feladatok végzése humanitárius célból;
- eltűnt személyek felkutatása;
- menekültek visszatelepítése.

Egy nagy nemzetközi szervezet szempontjából a legjobb információgyűjtő helyzetben lévő szervezet a telepített békefenntartó egység. Az egység képes a menekültek számáról, azok helyzetéről és a szükségleteikről információkat gyűjteni.

A zászlóalj általában a misszió kezdeti szakaszában, esetleg a kialakuló krízishelyzetben részt vehet a segélyszállítmányok célba juttatásában az ENSZ, a Vöröskereszt vagy nem kormányzati szervezetek által kialakított központi bázisokról a rászorultakhoz. Később más szervezeteknek át kell venni ezt a feladatot.

A békefenntartók kaphatnak veszélyeztetett személyek kimenekítésére vonatkozó feladatot, elsősorban a további vérrontás megakadályozása céljából. Fontos, hogy ebben a kérdésben felkérés érkezzon az erőparancsnokságra, mert különben az a vád érheti a békefenntartókat, hogy asszisztálnak az etnikai tisztogatásokban.

Műszaki jellegű humanitárius segítségnyújtás

A műszaki jellegű humanitárius segítségnyújtás a helyi lakosság érdekében történhet speciális műszaki alegységek közreműködésével, de gyalogosalegységek is képesek szaktudást nem igénylő munkák elvégzésére (például vízvezető árok kiásása, emésztőgödörök vagy személtelrakó létesítése). Az elvégzendő műszaki munkákat a J-9 főnök (CIMIC-főnök) vagy a humanitárius ügyek főnöke és a J-10 (műszaki főnök) közösen koordinálja. Természetesen a projektek pénzügygök, tehát szükség van a J-8 (pénzügyi főnök) együttműködésére is.

Amennyiben a tervezet nagyobb volumenű, szükséges a feladat megtervezésébe az egységek parancsnokait is bevonni, ebben az esetben a tervező értekezleteket a kötelékparancsnok vagy a törzsfőnök vezeti le.

A tervezetek elkészítésében több szempontot is mérlegelni kell, amelyek néha ellentételemek egymással:

- a projekt hasznossága a küldetés szempontjából;
- a projekt hasznossága a helyi lakosság, vallási csoportok, szociális szolgáltatást nyújtó létesítmények szempontjából (iskola, sportlétesítmény, egyházi létesítmény stb.);
- van-e a tervezetnek politikai üzenete (az addig szemben álló felek megbékélését mennyire szolgálja);
- mennyiben hat azonnal az életkörülmények javulására;
- mennyibe áll arányban a befektetett anyagi, szellemi és fizikai erőfeszítés a várható szociális és politikai hozadékkal.

Láthatjuk, hogy a fenti kritériumok néha valóban egymással ellentétesek, ezért azonnal végrehajtandó, rövid távú és hosszabb távú projek-

teket alakítanak ki, amelyek végrehajtására ütemterv készül.

A műszaki jellegű segítségnyújtásnak az alábbi formái vannak:

- Építőanyag biztosítása (például Boszniában a nyugati államok téglaszállítmányokkal és helyi téglagyártóktól történő megrendelésekkel segítették a lakásépítéseket). Figyelembe kell venni az ilyen esetekben a helyi építési hagyományokat (a fekete afrikai bennszülött számára a márványpalota nem igazán győző), és igyekezzünk helyi építőanyag-gyártókat bevonni, ezáltal is élni a helyi gazdasági életet.
- Számos esetben szükség van bizonyos helyi létesítmények védelmének kialakítására vagy megerősítésére, ilyenkor sor kerülhet védelmi jellegű műszaki anyagok átadására (szögesdrót, drótkadályok, útkadályok stb.).
- A tapasztalatok azt mutatják, hogy számos esetben az építkezések egyik akadályja a terület romokkal való borítottsága, ezért szükséges azok eltakarítása, esetlegesen a már nem javítható épületek, hidak lebontása.
- Műszaki gépekkel földmunkák elvégzése, útépités, ideiglenes hidak megépítése, kompok telepítése, út- és vasútvonalak javítása stb.

A fenti munkák mindegyike megtalálható volt a boszniai béketeremtésben szerepet játszó magyar műszaki kontingens feladatlistájában.

A műszaki jellegű segítségnyújtás speciális változatát jelenti az aknamentesítés és tűzszesz feladatok végrehajtása. Az ilyen feladatokra speciálisan kiképzett és felkészített alegységeket alkalmaznak. A többi békefenntartó egység számára ilyen feladatok végzése tilos. Általában az aknákkal és a fel nem robbant hadianyagokkal kapcsolatos eljárásokat az SOP-ben szabályozzák.

A vezetési és a kommunikációs rendszer

A vezetési rendszer

A vezetési rendszer általában háromszintű: felső szint (hadászati), középszint (hadműveleti), illetve akciószint (harcászati). A felső szintű vezetés alatt az ENSZ felső vezetési szintjét kell érteni, középszinten a kötelékparancsnokságot, míg az akciószinten a harcászati egységeket és alegységeket (dandárok, zászlóaljok).

A már korábban említett ARTEMIS művelet során a vezetési szintek az alábbiak szerint alakultak:

Biztonságpolitikai szint	Az EU politikai és biztonsági bizottsága	Brüsszel
Katonai-stratégiai szint	Művelet parancsnokság (OHQ)	Párizs
Hadműveleti szint	Kötélelparancsnokság (FHQ)	Entebbe (Uganda)
Harcászati szint	Előretolt vezetési pont	Bunia (Kongó)

26. számú ábra: Az ARTEMIS művelet vezetési szintjei

Az erők előretolt parancsnoksága települt Kongó Bunia nevű városában, ahová a mandátum is szól, amelyet a következő képen mutatunk be:

11. számú kép: Előretolt vezetési pont Bunia repülőtere mellett

A kötélparancsnokságot (FHQ) Ugandába, Entebbébe telepítették, amely az alábbi képen látható:

12. számú kép: Kötélelparancsnokság, Uganda, Entebbe repülőtere mellett

A műveleti parancsnokságot Párizsba, a francia vezérkar épületegyüttese közé, konténerekbe telepítették.

13. számú kép: Műveleti parancsnokság, Párizs

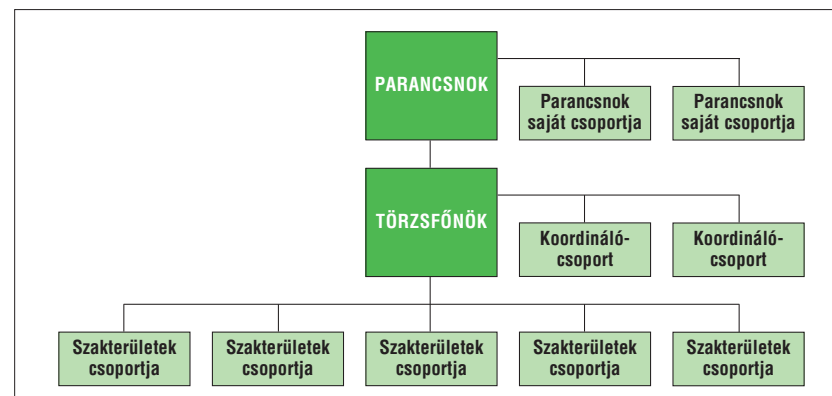
A békefenntartó zászlóalj elvi felépítése

A békefenntartó zászlóalj (nemzeti kontingens) törzsének felépítése általában megfelel a NATO-doktrínában [AJP-01 (C), AJP-3 (A), AJP-3.2.2] megfogalmazott elvekkel. Ezekben a doktrínában megfogalmazott elvek alapján a szervezetet a parancsnok vezeti, a parancsnok rendelkezik saját parancsnoki csoporttal. Neki

van alárendelve a parancsnokhelyettes, akinek a legfontosabb feladata a parancsnok helyettesítése annak távollétében.

A törzset a törzsfőnök vezeti, neki vannak alárendelve a funkcionális területek vezetői.

A törzsfőnök rendelkezik koordináló tisztekkel, ezek lehetnek szakmai felügyeletet gyakorló törzsfőnökhelyettesek vagy csak egyszerűen koordináló tisztek (lásd 27. számú ábrát).

27. számú ábra: A törzsfelépítés modellje

A zászlóalj törzse feladatai:

- információgyűjtés a műveleti területről a tervezéshez és a folyó művelet vezetéséhez;
- figyelemmel kísérni a folyó műveletet;
- parancsok, intézkedések előkészítése;
- tervezés végrehajtása a parancsnok számára;
- összeköttetés tartása.

A zászlóalj törzse a fentiek alapján rendelkezik az S-1...S-6 funkcionális területeihez beosztott állománnyal, amelyet kiegészítenek az összekötő tisztek, a vegyvédelmi tisz, a műszaki tisz, a tűztámogató tisz, a pénzügyi tisz, a sebéssz és a felkész, valamint a békefenntartó küldetésekre jellemző plusz tisztek, vagyis CIMIC-tisztek, tolmácsok.

A törzsfőnök alárendeltségébe tartozó főnökségek:

- S1: Személyügyi és adminisztrációs főnökség
 - S2: Felderítőfőnökség
 - S3: Hadműveleti főnökség
 - S4: Logisztikai főnökség
 - S5: CIMIC és műveleti tervezési főnökség
 - S6: Híradó és informatikai főnökség
- Összekötő csoport

A törzsfőnök felelőssége

A törzsfőnök a parancsnok legfontosabb törzstiszte. Elsősorban a törzsmunka összehangolásáért felel, de felügyeli az alárendeltségébe tartozó szervezetek munkáját, egyúttal tervező feladatai is vannak. Biztosítani kell, hogy a törzsmunka eljárásai és információs csatornái a törzs valamennyi beosztott állománya részére jól ismertek legyenek. A törzsfőnök tehermentesíti a parancsnokot a rutinszerű és részletekbe menő munkától, annak érdekében, hogy a parancsnok teljesen a döntésre koncentrálhasson. A parancsnok távollétében csak a törzsfőnök jogosult magasabb készültségi fokozat elrendelésére, tűzparancs kiadására. Szabályozza a bázisra való ki- és belépés rendjét.

Az S-1 főnökség feladata:

- valamennyi személyüggyel kapcsolatos tevékenység;
- jogi ügyek kezelése, fegyvellemmel és erkölccsel kapcsolatos tevékenység;
- valamennyi adminisztratív és humánügy kezelése;
- mentálhigiénés és jóléttel kapcsolatos tevékenység;
- sajtótevékenység;

- temetésekkel kapcsolatos tevékenységek;
- katonai rendőri tevékenység.

Az S-2 főnökség feladata:

- információgyűjtés a konfliktusban részt vett felekről;
- a felek tevékenységének létrehozása a cselekvési változatokhoz;
- meteorológiai és terepelemzési tevékenység.

Az S-3 főnökség feladata:

- a folyó műveletek felügyelete, vezetése, beleértve az információs, pszichológiai és különleges műveleteket is;
- a műveleti helyzet elemzése;
- a cselekvési változatokhoz a saját erők tevékenységének létrehozása;
- kapcsolattartás az összekötő tisztekkel;
- általános előrejelzés készítése.

Az S-4 főnökség feladata:

- a logisztikai helyzet folyamatos elemzése;
- a cselekvési változatokhoz a logisztikai képességek biztosítása;
- logisztikai biztosítási terv készítése;
- a logisztikai biztosítás megszervezése;
- logisztikai előrejelzés készítése.

Az S-5 főnökség feladata (CIMIC és műveleti tervezés):

- műveleti tervezéssel kapcsolatos tevékenység (a zászlóalj előrelátása, 6–12 óra);
- különböző egyezmények, megállapodások előkészítése, levezetése;
- kormányzati, nem kormányzati és más, nemzetközi szervezetekkel való együttműködés;
- a felelősségi körzetben folyó CIMIC-projektek összehangolása;
- humanitárius segítségnyújtással kapcsolatos tevékenységek;
- CIMIC-előrejelzés készítése.

Az S-6 főnökség feladata:

- híradó és informatikai biztosítás megtervezése;
- titkosítás;
- információvédelem.

Az összekötő csoport feladata:

- mindennemű szervezettel való kapcsolattartás (előjáró, szomszédok, nem kormányzati szervek, helyi önkormányzat stb.);
- a szervezet képviselése;
- összekötői előrejelzés készítése.

A parancsnoki munka rendje

Az új küldetés elrendelése esetén a törzs végrehajtja annak elemzését, és szükség esetén kiadja az előzetes intézkedést. Az elemzése során megállapítják, hogy mi az előjáró által megszabott küldetés célja és természet, annak a kérdésnek a megválaszolása, hogy az akcióval miként lehet a közvetlen előjárónkat támogatni, figyelembe véve az ő és a két szinttel fentebb lévő előjáró szándékát.

Ezután meg kell határozni, hogy milyen feladatokat kell végrehajtani a küldetés során, majd mérjük fel, hogy a küldetésünk végrehajtása függ-e más küldetések eredményeitől, állapítsuk meg a rendelkezésre álló időt, teret, forrásokat.

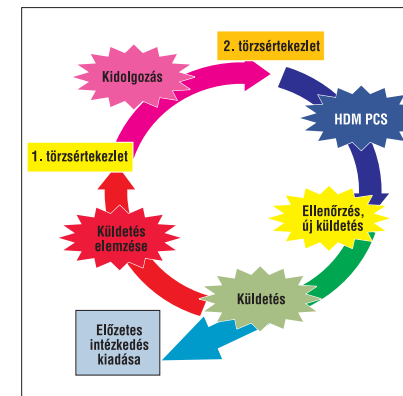
Végezzük el a küldetés összevetését az idővel és a térrel, majd vizsgáljuk meg, változott-e a helyzet. Ezek után a parancsnok által levezetésre kerül az első törzsrétekezlet.

Az értekezleten a következők kerülnek tisztázásra:

- a küldetés elemzése;
- a felek által kialakított helyzet elemzése;
- a saját erők helyzetének elemzése;
- a törzsmunka tervezete;
- iránymutatás a törzs funkcionális területei számára.

A következő kérdésekre kell választ keresni:

- mit kell eldönteni;
- ki ellenőriz és mit;
- melyek a kritikus információk a parancsnok számára.

28. számú ábra: A döntéshozatali ciklus

Kiadásra kerül az előzetes intézkedés, amennyiben szükséges, amely az alábbiakat tartalmazza:

- a felek általános helyzete;
- a feladat;
- változások a feladat szervezésében;
- változások a készenléti fokban;
- harcászolgáló támogatás;
- híradás, összeköttetés;
- az előzetes intézkedés kiadásának helye és ideje;
- használandó térképet;
- felderítési terv és más előkészületek;
- azonnali végrehajtandó változások, feladatok;
- kapcsolatok más egységekkel;
- megerősítések, elvezénylések.

Az első törzsmegbeszélésen tartandó prezentációk:

- prezentáció az általános helyzetről;
- feladatok elsődlegességi sorrendben és a támogatás;
- a rendelkezésre álló idő, határidők, a feladatok végrehajtásának időrendje;
- a törzsmunka beindítása, feladatok megszabása a törzs tagjainak, határidőszabás a tervező csoport számára (S-5 és a feladatba bevont más személyek) és a csapatokat vezető parancsnoki csoport számára.

A törzs által végrehajtandó tevékenységek a második törzsrétekezlet előtt:

- Az S-1 és az S-5 feladatai (személyügyi és a CIMIC):
- feladatok a helyi rendőrség számára;
- jogi kérdések;
- az egyezmények végrehajtásának nyomon követése;
- sajtótevékenység;
- humanitárius segítségnyújtás;
- kapcsolattartás a nem kormányzati szervezetekkel (NGO).

Az S-2 által végrehajtandó feladatok:

- terep elemzése;
- fényviszonyok meghatározása (nappal, éjjel stb.);
- a felek várható tevékenysége, cselekvési változatai;
- felderítési terv;
- harci képességek összevetése.

Az S-3 által végrehajtandó feladatok:

- terep elemzése;
- saját erők elemzése;
- saját erők cselekvési változata.

Az S-4 által végrehajtható feladatok:

- az I–IV. osztályba tartozó anyagszükséglet meghatározása;
- kritikus anyagok elosztása;
- a teljes műveletre vonatkozó logisztikai terv elosztása;
- utak biztosítása;
- megállapodások a helyi hatságokkal.

Az S-6 által végrehajtható feladatok:

- az összeköttetés rendje;
- az alkalmazandó informatikai eszközök, eljárások.

A második törzsrtekezetlet:

- bemutatásra kerül a felek cselekvési változata;
- bemutatásra kerül a saját erők cselekvési változata;
- a változatok összevetése (összehasonlító mátrix vagy más eljárás segítségével) „hadijáték” végrehajtása;
- a parancsnok döntése a cselekvési változat tekintetében, majd meghatározza a művelet koncepcióját, utasítást ad a harcparancs (OPORD) kiadására.

A hadműveleti parancs öt pontból áll:

- a helyzet;
- a küldetés;
- a végrehajtás;
- kiszolgáló támogatás;
- vezetés és jelek.

Felelősségek az információáramlás tekintetében

A híradás és információáramlás a legfelsőbb szinttől az egységek szintjéig a missziót vezető szervezet felelőssége. Általában rádió-, telefon- és számítógépes kapcsolatokat létesítenek a telepített erők híradói segítségével. Az egység belső kommunikációs rendszeréért az egység a felelős, amennyiben ez nemzeti kontingens, úgy a küldő nemzet felelőssége a rendszer kialakítása, interoperabilitása és fenntartása. A nemzeti kontingensek fenntarthatnak saját kommunikációs vonalat saját országukkal való összeköttetés céljából.

Tekintet nélkül a szinteken elfoglalt pozíciótól, mindenki felelősséggel tartozik a kommunikációs rendszerek fenntartásáért és helyes alkalmazásáért.

A használók kötelesek a következő feladatokat ellátni:

- leellenőrizni az eszközt, hogy helyesen működik-e;

- kicserélni azt a hibásnak ítélt alkatrészt, amelynek a cseréjét a felhasználói kézikönyv engedélyezi számunkra;
- óvni az eszközt esőtől, hó, nedvesség és szennyeződés ellen;
- ellenőrizni a megfelelő áramforrásokat;
- ellenőrizni a különböző kiegészítőket;
- elvégezni a megfelelő tisztításokat, esetleges feltöltéseket;
- jelenteni valamennyi meghibásodást.

A rugalmasság biztosítása

A rugalmasság azt jelenti, hogy egy üzenetet nem csak egyfajta úton juttathatunk el a címzethez. Másfelől azt is jelenti, hogy ugyanazon kiépített rendszer nem csak egyféle módon képes az üzenet továbbítására, hanem hangkommunikáció mellett adat, kép vagy fax továbbítására is. Ez azt jelenti, hogy a RH- vagy URH-, mikrohullámú összeköttetés, műholdas rendszerek és vezetékes rendszerek képesek a fentieknek megfelelően a rugalmasság, az alternatív megoldások biztosítására.

Nagyon fontos szempont, hogy egy egység ne csak egyfajta összeköttetéssel rendelkezzen, mert ennek valamilyen okból történő kiesése esetén az egység híradás nélkül marad. Nem szabad csak az élenjáró technológiákat favorizálni, hiszen akár a műholdak is elromolhatnak. Ugyanakkor, amennyire csak lehet, próbáljunk számítógépes, és amennyiben erre lehetőség van, képtelenségi rendszeres kapcsolatokat kiépíteni. Ezek pótolhatatlan segítséget nyújthatnak a parancsnokok számára.

Ne feledjük, a konfliktusban részt vett felek megpróbálják a bejutást a kommunikációs rendszerünkbe! Ne becsljük le képességeiket és lehetőségeiket! Bánjunk óvatosan a rendelkezésünkre bocsátott telefonvonalak biztonságával! Ha csak lehet, használjunk titkosító berendezéseket! A boszniai béketeremtés harmadik évében derült ki, hogy a szerbek a korábbi jugoszláv titkos rendőrség technikai lehetőségeit kihasználva képesek szinte valamennyi telefonbeszélgetés lehallgatására. A rádiórendszerek üzemeltetése során a normál háborús hírváltási előírások a mérvadóak (hívónév, kódok stb. használata).

A híradó rendszerek biztonsága tekintetében az is gondot okozhat, hogy néha politikai okok miatt, a mandátum meghatározása során korlátozhatják a titkosító berendezések használatát. Előfordulhat, hogy a korábbi ellenségeskedő feleknek lehetőséget adnak a kommunikációs rendszer figyelésére. Ilyenkor a kódszavak, jelszavak használata a megfelelő megoldás.

A híradási képesség nem csak a művelet vezetésének egyik eszköze, hanem a küldetésben részt vevők biztonságának egyik biztosítója. Minden stacioner állásnak, figyelő- és ellenőrzési pontnak a harcászati helyzetjelentésen túl képesnek kell lennie a balesetekről vagy más, a misszióban részt vevő személyt veszélyeztető helyzetekről is jelentést adni.

Rendszerint tilos a különböző járműveknek a művelet körzetében hírközlési eszközök (rádió, mobil vagy műholdas telefon) nélkül közlekedni. Amennyiben a helyzet megengedi, a konvojban közlekedő járművek esetében esetleg megengedhető kevesebb híradó eszköz használata.

A meneteket végrehajtó járművek, járműveknek, konvojoknak szabályzó pontokat kell megadni, amelyek elérését, elhagyását jelenteni kell. Így lehetővé válik a különböző mozgások figyelemmel kísérése. Nagyobb missziók esetében célszerű erre a feladatra külön mozgáskoordináló központ (MCC) létrehozása.

Az ezzel kapcsolatos eljárást és előírásokat (hány autó számít konvojnak, konvojok számmal történő ellátásának rendje, éjszakai menetek rendje stb.) az SOP-ben kell szabályozni.

Mobil és stacioner hálózatok

A mobil hálózatokat általában a járművek számára alakítják ki, többnyire URH-rádió rendszereket használnak. Az egységek belső hálózata is URH-t használ az ellenőrzési pontokkal és a járóőrökkel történő kapcsolattartásra.

A mobil hálózatok képesek lehetnek a hangkommunikáció mellett adattovábbításra is. Az adattovábbítási képesség magában foglalhatja a GPS által biztosított helyzetjelentési képességet is. A telepített erők mobil hálózata gyakran szint eszközökkel kerül kialakításra.

A felső szintű vezetékes szint és a középszintű vezetékes elemek között, valamint a közép- és az akciószint között állandó, nem mobil hálózatot építenek ki mikrohullámú hálózat, vezetékes és műholdas eszközök használatával. A vezetékes hálózatot általában a helyi vezetékes hálózat igénybevételével hozzák létre.

Ez a fajta megoldás Európában is okozhat gondokat (kevesebb vonal jut a polgári lakosság számára), de Afrikában vagy más elmaradott infrastruktúrájú területeken ez komoly nehézségeket jelenthet. Képzeljük el, hogy egy település összesen három telefonvonallal rendelkezik (rendőrség, önkormányzat, kórház), és mind a háromra igényt tart a térségbe telepített békefenntartó zászlóalj. Ilyen esetekben marad a műholdas vagy a rádiós összeköttetés.

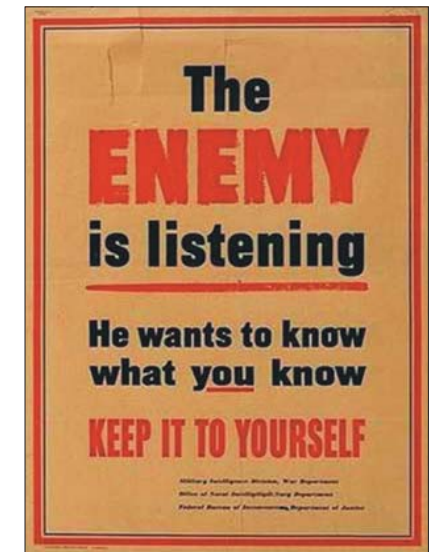

14. számú kép: Magyar ENSZ-katona Cipruson

A műholdas összeköttetésre használhatnak kereskedelmi vonalakat (bérlet), mint például az Inmarsat rendszer, vagy RH- és átjátszó kiépítése esetén URH-rendszert is. Például az amerikai speciális erők Boszniában a teljes területet behálózták a saját URH-átjátszóikkal, így lehetőség volt rádió adó-vevőkkel több száz kilométeres távolságokra kommunikálni.

Híradó eljárások

A használandó híradó eljárásokat az SOP-ben írják le. A felső szintű és a középszintű vezetékes lépcsőn az angol nyelv használandó. Ugy-

15. számú kép: Második világháborús figyelemfelkeltő plakát

16. számú kép: Nagy sebességgel száguldó homokvihar söpör végig az Al Asad-i koalíciós bázison Irakban, 2005. április 26-án

sztintén az angol nyelv a kötelező a középszint-ről az akciósintre adandó parancsok kiadása során is. A nemzeti nyelv a nemzeti kontingens belső kommunikációja során használható.

A híradó eszközöket a következők szerint kell előkészíteni:

- bizonyosodjon meg róla, hogy a megfelelő energiaforrás rendelkezésre áll;
- ellenőrizze az antenna- és más kábelcsatlakozások meglétét;
- csatlakoztassa a fejhallgató és beszédváltó készletet, és állítsa be a frekvenciartományt.

Döntse el, hogy mit akar mondani, világosan, szabatosan, tömören és röviden. Győződjön meg róla, hogy más nem kezdett el beszélni ugyanazon a hálózaton. Ossza el a mondanivalóját érthető mondatokra, a mondatok között tartson szünetet, beszéljen természetes ritmusban és érthetően, jól artikuláltnak. Kerülje a szükségtelen hívásokat és a nem hatékony beszélgetéseket (fecsegés, pletykálgatás). Szabványos kijelítést használjon és tagoltan ejtse ki a magán-

hangzókat, ne használjon trágár szavakat, kerülje a zsargont, használjon megfelelő hangerőt (ne túl hangosat és ne túl halkat) és ne susogjon. Tartson öt centiméteres távolságot a mikrofon és a szája között. Védje a mikrofont a háttérzajoktól.

Soha ne feledjük, a híradó eszközökön adott kódolatlan információ illetéktelenek kezére juthat, ezért veszélyeztetheti a küldetést! A különböző küldetéseken különböző módon figyelmeztetik a résztvevőket az információáramlásra.

A rádiózás, főleg ha az idegen nyelven történik, mind az üzenetet adó, mind az üzenetet vevő fél számára kihívást jelent. Ezért a forgalmazás során gyakran alkalmazzák az egyszerűsített szavakat és a fonetikus ABC-t.

Tudomásul kell venni, hogy az időjárás – még az olyan fejlett technikát alkalmazó haderőkben is, mint az amerikai – sokszor megbénítja a rádiózást. A homokvihar okozta problémákat szemléltetik a következő képek, amelyek a figyelmes szemlélőnek a T betonelemek, a homokzsákok és HESCO-bástyák alkalmazására is példákat szolgáltatnak.

4. FEJEZET

Logisztikai kérdések

Amikor egy küldetés logisztikai kérdéseit kell tisztázni, először is meg kell nézni, hogy ki a vezető szervezet (ENSZ, NATO, EU). A logisztikai rendszer kiépítésére jelentős hatással van a műveleti és a földrajzi környezet, helyzet.

A parancsnok az a személy, aki megállapítja a logisztikai követelményeket a művelet valamennyi fázisára. A logisztikai tervezés, szervezés és együttműködés a logisztikai főnökség feladata. A logisztikai főnökség a művelet fázisain belül kialakítja az ellátás teljes koncepcióját tér és idő szerint koordinálva, a felhasználások és a fogyások normatíváinak figyelembevételével. A logisztikai szakemberek felkészültségén, rátermettségén múlik, hogy a művelet bármilyen logisztikai hiány miatt korlátozottá válik, esetleg képességeit veszti. Amennyiben a műveletben csapatokkal részt vevő nemzetek a nemzeti támogató elemeiket létrehozzák, célszerű megvizsgálni egy multinacionális logisztikai központ kialakításának lehetőségét az erőfeszítések hatékonyabbá tétele érdekében.

A logisztikai feladatok végrehajtása a logisztikai szakcsoportok feladata a végrehajtás valamennyi szintjén. Ne feledjük, logisztikailag jól felkészülve kiérkezni a műveleti területre, a parancsnok számára annyit jelent, hogy képes lesz megfelelő időben, a megfelelő eszközökkel reagálni az eseményekre!

A logisztikai támogatás a békefenntartó műveletekben két összetevőből áll, a polgári és a katonai komponensből. A polgári komponens általában az adminisztratív kérdésekkel, míg a katonai az erők mindennapi ellátási, elhelyezési és a technikai eszközök fenntartásával kapcsolatos kérdésekkel foglalkozik.

A NATO-vezetésű műveletekben a polgári összetevő szerepe minimális, hiszen az adminisztratív kérdésekkel a J-1, az ellátási, elhelyezési és technikai kérdésekkel a J-4 foglalkozik.

A NATO és EU vezette műveletekben a következők anyagsztyál-kategóriákat alkalmazzák:

1. osztály: friss étel, előre elkészített napi ételadagok (MRE), tartályos víz, palackozott víz;

2. osztály: az állománytáblában rögzített hadfelszerelési anyagok, tartalék alkatrészek;
3. osztály: üzemanyag-féleségek; olajok és kenőanyagok, gázanyagok;
4. osztály: építőanyagok, nem állománytáblás anyagok;
5. osztály: lőszer, robbanóanyagok.

A művelet logisztikai rendszere

A művelet logisztikai rendszeréért az adminisztratív (logisztikai) főnök a felelős. Az erők mindennapi ellátásáért az erőparancsnoksághoz tartozó katona személy, a logisztikai főnök a felelős.

Normális törzsstruktúrában és a NATO-vezetésű műveletekben elég gyakran létrehoznak egy törzsfőnök-helyettesi beosztást, amely szakmailag irányítja az 1-es, 4-es és 8-as funkcionális területeket (ugyanis ezek a támogató jellegű funkcionális területek). A békefenntartó műveletek egyik sajátossága, hogy a törzsek nem a szabványos módon szerveződnek, így az adminisztratív főnöknek az alábbi feladatokat kell megoldania:

- beszerzések irányítása;
- pénzügyi egyezmények kötése (kifizetések és bevételek);
- polgári szállítás igénybevétele;
- helyi civilek alkalmazása;
- csapatok váltásának irányítása;
- elszállásolási kérdések;
- polgári távközlési eszközök igénybevétele;
- postai és kikapcsolódási létesítmények (sport, kulturális stb.) igénybevétele.

A műveleti környezet nagymértékben befolyásolja a logisztikai rendszer kiépítésének formáit (kikötők, repülőterek, út- és vasútvonalak kapacitása, a szállítások baráti vagy ellenséges környezetben realizálódnak, meteorológiai viszonyok stb.).

A logisztikai biztosítás terve a műveleti terv részét képezi. A végrehajtás szervezése a logisztikai főnök feladata. A logisztikai egységek és alegységek általában a köteléparancsnokság közelében települnek.

A logisztikai szervezetek az alábbi kérdésekkel foglalkoznak:

- ellátás;
- karbantartás és javítás;
- szállítás;
- orvosi ellátás;
- elhelyezés;
- egyéb szolgáltatások.

Az ellátás a beszerzéseket, raktározást és az élelmezéssel kapcsolatos valamennyi tevékenységet foglalja magában. A karbantartás és javítás azon tevékenységeket foglalja magában, amelyek azt a célt szolgálják, hogy a technikai eszközeink hadra fogható, üzemképes állapotban maradjanak. Az egyéb szolgáltatások a ruházati ellátást, a tisztálkodási lehetőségek biztosítását, útkarbantartást és elhelyezési szolgáltatást jelentik.

A parancsnok a felelős a csapatai mindennapi ellátásáért. Meg kell terveznie a logisztikai ellátás ritmusát (az utanszállítások idejét). Az ellátás, tartalék alkatrészt, a lőszer, a víz vagy üzemanyag hiánya nagymértékben csökkentheti az erők hatékonyságát.

A zászlóaljparancsnok teljes felelősséget visel a járművezetői felkészültségéért. Ezért nemzeti nyelven intézkedéseket ad ki, amelyek összhangban állnak a kötelekparancsnok direktíváival.

Ezek a parancsnoki intézkedések az alábbi témákat foglalják magában:

- forgalomszabályzás;
- közlekedési szabályok;
- járművezetői kiképzés;
- sebességkorlátozási kérdések;
- konvojban végrehajtott menetek során tartandó rendszabályok;
- veszélyes anyagok (lőszer, üzemanyag, robbanóanyag stb.) szállításával kapcsolatos rendszabályok;
- biztonsági rendszabályok;
- baleset esetén végrehajtandó rendszabályok.

Különböző épületek elfoglalása, használatba vétele

Az épületek elfoglalásának két kategóriáját különböztetjük meg:

- épületek normál szükségletek miatti elfoglalása (szállás, egyéb adminisztratív okok);
- épületek harcászati szükséglet miatti, legtöbbször ideiglenes elfoglalása.

Vallási jellegű épületek, kórházak, iskolák nem kerülhetnek elfoglalásra, kivéve a harcászati szükséghelyzeteket vagy ha az egyezmények erre engedélyt adnak.

Amennyiben az egység valamilyen épületet vagy területet kíván elfoglalni, szükséges az előljáró parancsnokság engedélye. Természetesen, amennyiben lehetséges, meg kell keresni a tulajdonost, és szerződést kell vele kötni.

A kötelekparancsnokság meg kell küldje az elfoglalási kérelmet a befogadó ország kormányának (koordinátákkal, vázlattal és a tulajdonos megnevezésével). A kormányzati jóváhagyást követően az erőparancsnokság meghatározza az elfoglalás időpontját, amikor a megfelelő képviselőknek jelen kell lenniük.

Amikor valamilyen épületet harcászati okok miatt foglalunk el, az előljáró parancsnokságnak jelentést kell küldeni 24 órán belül.

Az épület visszaadása esetén az alábbiakra kell tekintettel lenniük:

- a villany-, víz- és gázóraállást le kell olvasni (már amennyiben van ilyen);
- az előljáró parancsnokságot írásban értesíteni kell legalább egy hónappal a visszaadás előtt;
- a tulajdonossal alá kell írni egy jegyzőkönyvet, amely rögzíti, milyen állapotban került visszaadásra az épület (földterület);
- a dokumentumokat négy példányban kell elkészíteni (egy marad az egységnek, három el kell küldeni a parancsnokságra).

A járművek karbantartása, technikai vizsgálása és javítása

Az egységek teljes egészében felelősek a járműveik karbantartásáért. A békefenntartás során a technikai kiszolgálási rendszer három lépcsőben épül fel.

Első lépcső: Az alegységek szintje, az igénybevétele előtti és utáni technikai kiszolgálásokat foglalja magában. Úgyszintén ide tartoznak a kisebb javítások, gumijavítási munkák, beállítások elvégzése, elsősorban a rendelkezésre álló tartalék alkatrészek felhasználásával.

Második lépcső: A javító alegységek szintje, nagyobb alkatrészek cseréje (motor-, sebességváltó-, futóműjavítás, karosszériamunkák és fényezés elvégzése, elsősorban műhelyekben).

Harmadik lépcső: Nagyobb alkatrészek teljes helyreállítási munkái (motorok, sebességváltók, futóművek felújítása, beleértve egyes alkatrészek legyártási képességét is). Ezeket a munkákat az erők javítóműhelye végzi el civil cégek, esetleg honi területen települt cégek bevonásával.

A javítások során betartandó sorrend

Elsődleges fontosságú a műveletek által támasztott szükségletek kielégítése. Ide tartoznak a művelet szempontjából kulcsfontosságú járművek és a híradó járművek.

Másodlagos fontosságúak a sebesültszállító járművek, generátorok, vízszállító járművek.

Harmadlagos fontosságú a többi jármű és felszerelés.

A jólétet biztosító tevékenységek

A logisztika a hazai ízvilág, a megfelelő élelmezési és más szolgáltatások biztosításával fontos szerepet játszik az állomány moráljának fenntartásában.

A jólét biztosítása valamennyi békefenntartó misszió kulcsfontosságú eleme. A jólét biztosításának fontosságát aláhúzza az a tény, hogy a békefenntartás a felelősségi körzetben a helyzet viszonylagos normalizálását követően gyakran elhúzódó, unalmas és monoton tevékenységé válik.

A személyi állomány morális állapotának fenntartása érdekében szükségessé válik speciális tevékenységek beiktatása a békefenntartók programjaiba. Másfelől a mentálhigiénés kérdések megoldását úgyszintén szem előtt kell tartani a szélsőséges klimatikus és műveleti helyzetű környezetben.

A jóléti tevékenységeket össze kell hangolni a műveleti feladatokkal és helyzettel. A zászlóalj- és századparancsnokok elsődleges feladata ennek a munkának a megszervezése. Úgyszintén nagy fontosságú a tábori lelkész, a fizikai felkészítéséért felelős tiszt és a sajtótiszt tevékenység-

ge. Az egység (zászlóalj vagy nemzeti kontingens) lelkésze látogatásokat tesz valamennyi századnál, elfoglalt állásoknál és ellenőrző pontokon.

Jó megoldást jelent a közvetlen kapcsolatok kialakítására, ha a lelkész hosszabb időt tölt egy-egy helyen. A négy szemközti vagy kis csoportos beszélgetések segíthetnek a problémák őszinte feltárásában és megoldásában. Ez főleg akkor célravezető, ha az egyéni véleményt üldöző, autokrata, ősbolsevik, sztálinista, „amit nem én találtam ki, az eleve rossz” és a kritikát nem tűrő vezetői stílusú parancsnokkal van „megáldva” az alegység, egység. Éppen ezért a katonai vezetők képzése, kiválasztása nagy jelentőséggel bír.

Normális vezetésű alegységeknél, egységeknél is hasznos az ilyen jellegű megbeszélések folytatása, mert lehetőséget ad a vélemény- és gondolatcserére. Nyilvánvaló, hogy a tábori lelkésznek nem szabad egyoldalúan képviselnie egyik vagy másik vallási felekezetet, és nyitottnak kell lennie az emberek problémáira.

A zászlóalj S-1 főnöknek (amennyiben nincs ilyen, a zászlóalj jóléti tisztjének) megfelelően képzettnek kell lennie a jóléti kérdések kezelése terén. Az S-1 főnök rendelkezzen magas szintű kreativitással, hogy ötletgazdag javaslatokat tudjon adni a parancsnoknak. Század szinten általában a századparancsnok-helyettes a jóléti ügyek szervezéséért felelős személy.

Az egységek (zászlóaljak, kontingensek) részt vehetnek a kötelekparancsnokság által szervezett tevékenységekben. A kötelekparancsnokság szintjén a J-1 főnök felelős ezen tevékenységek szervezéséért.

17. számú kép: A logisztikai biztosítás egyes elemei Koszovóban

18. számú kép: A jólét biztosítása a KFOR-ban

Példák a jóléti tevékenységekre: kötélhúzó versenyek, különböző járműversenyek, futóversenyek vagy labdajátékok, műemlékek, kulturális értékeket képező helyszínek meglátogatása, pihenőközpontok látogatása.

Természetes igény a békefenntartásban részt vevők részéről a hazai sajtótermékek iránti igény, kapcsolattartás telefonon, interneten és postai úton. Távoli szolgálatok esetén videokazettára felvett üzenetek továbbítása is egy lehetséges megoldás. A legtöbb esetben a személyi látogatók fogadása tilos. Azonban abban az esetben, amennyiben erre lehetőség van, a műveleti területen kívül erre a célra speciális helyeket ki lehet alakítani.

A zászlóaljkon belüli öntevékeny csoportoknak, például zenekaroknak, előadóknak stb. nagy szerepe lehet a jóléti tevékenységekben. A külön-

leges esték szervezéséért általában az S-1 főnök és a logisztikai főnök együttesen felelős.

A jóléti tevékenységek költséges dolgok. Ezért nagyon fontos, hogy a költségek előzetes tervezésekor vegyünk figyelembe ezek pénzügyi kihatásait. Negatív példa erre az ARTEMIS művelet, amikor az európai uniós számlák késői megnyitása miatt nem volt lehetőség a jóléti tevékenységek finanszírozására.

A jóléti érzés eléréséhez szüksége a megfelelő étkezés kialakítás is. A hazai ízvilág kialakítása mellett fontos a megfelelő mennyiség és minőség és természetesen a változatosság is (gyümölcsök, zöldségek, sajtok, édességek, frissítőik biztosítása).

Fontos a sport, a kulturális lehetőségek és a vallásgyakorlással kapcsolatos tevékenységek biztosítása.

5. FEJEZET

Civil-katonai együttműködés (CIMIC)

A CIMIC a küldetés érdekében végzett koordináció és együttműködés, amely a katonai béketámogató művelet katonai parancsnoka, a rendőri és civil szakértői komponensek parancsnoka, illetve vezetője, a nemzetközi szervezetek, nem kormányzati szervezetek, a helyi civil szervezetek, hatóságok és a lakosság képviselői között valósul meg.

A CIMIC célja a polgári, rendőri és katonai komponens közötti teljes összhang megteremtése a művelet humanitárius projektjeinek támogatása, a műveleti területen lévő valamennyi nemzetközi, nem kormányzati és más szervezetek tevékenységének összehangolása a küldetés rövid, közép- és hosszú távú céljainak megvalósítása érdekében, amely nyilvánvalóan egybeesik küldetés elérendő végállapotával és a kimeneti stratégiával.

A civil-katonai együttműködés kérdéseivel már a tervezés során számolni kell, nem utolsósorban a pénzügyi tervezés tekintetében, hiszen a humanitárius jellegű projektek megvalósítására fordítandó forrásoknak már a kezdetektől a parancsnokok rendelkezésére kell állnia. Erre való tekintettel a stratégiai szintű terveknek a CIMIC épp úgy a része, mint a hadműveleti vagy a harcászati szintű terveknek és a béketámogató erők mindennapi tevékenységének. A katonai parancsnok szempontjából a CIMIC-et fel lehet úgy is fogni, mint a biztonság „megvásárlásának” eszközét.

A küldetésvezető (Head of Mission) szintjén megvalósuló, műveleti területre értelmezett civil-katonai koordináció célja, hogy a katonai és rendőri komponens biztosítsa a biztonságos környezetet a nemzetközi humanitárius szer-

19. számú kép: CIMIC-munkában az EU ARTEMIS műveletében

vezetek és a nem kormányzati szervezetek tevékenységéhez. Ugyanakkor bizonyos katonai elemek, mint a műszakiak, egészségügyi képességek közvetlenül is CIMIC-feladatok végrehajtására.

A civil-katonai koordináció megvalósítása valódi diplomáciai eredményeket kíván meg a küldetésvezetőtől és szakértői csapatától, mert általában magát a koordinációt mindenki kívánja, de senki sem akar „koordinált” lenni.

A CIMIC-projektek megvalósítása során fontos, hogy a parancsnok mérlegelje a projekt megvalósításának politikai hatását, ne keltsen részrehajló benyomást a korábban szemben álló felekben.

A CIMIC megvalósításának elvei

A békefenntartó, béketámogató katonai szervezetek számára fontos, hogy a CIMIC-feladatok végrehajtása során tartsák szem előtt a következőket:

- egy-egy CIMIC-feladat végrehajtása nem korlátozhatja a küldetésből eredő katonai feladatok végrehajthatóságát, az alakulat személyi és technikai harcértékét;
- a nem kormányzati és egyéb szervezetek támogatása során a katonai harcászati eljárások és technikai metódusok szerint tevékenykedjenek;
- a tisztán polgári érdekből és jellemzővel bíró feladatok végrehajtását az előjárónak kell engedélyeznie.

A CIMIC-feladatokat a békefenntartó, béketámogató kötelékparancsnokság dandár- és zászlóaljtörzseiben kialakított speciális elemek, normál esetben J-9, G-9 (A-9), S-5 szervezetek hajtják végre.

A végrehajtásra kijelölt CIMIC-projektek teremtik meg a kapcsolatot a biztonság, a stabilitás, a békeépítés és a végállapot között, amelyekben a humanitárius segítségnyújtástól haladunk az újjáépítés és a civil társadalom fejlesztése felé.

Amennyire csak lehetséges, törekedni kell a helyi kapacitások, források felhasználására, annak érdekében, hogy a helyi lakosság támogatását megnyerjük a projekt megvalósításához, sőt ha ez lehetséges, be kell őket vonni a megvalósítás ellenőrzésébe is.

A CIMIC-projektek a helyi közösségek életének széles területét érinthetik, de a katonai eszközök felhasználását a végső eszköznek kell tekinteni, és abban az esetben elfogadható, ha más polgári eszköz nem áll rendelkezésre.

Általában a következő feladatokkal lehet számolni a CIMIC területén:

- a polgári közigazgatás helyreállítása, főleg az úgynevezett „bukott államok” esetében;
- polgárok védelmével kapcsolatos feladatok;
- munkahelyteremtés;
- a kiemelt fontosságú kulturális helyek, valószínű központok, emlékhelyek és más fontos épületek, tulajdonok védelme;
- közegészségügy, közoktatás, közjóléti kérdések;
- távközlés, szállítás, közlekedés;
- a civil lakosság ellátásával és a kereskedelemmel kapcsolatos ügyek.

Menekültek, hontalanok és fedél nélküli személyek

Általában a menekültek, a hontalanok és fedél nélküliek tekintetében a küldetés katonai és polgári komponense a következő feladatokkal találkozhat:

- a menekültekkel, hontalanokkal és fedél nélküli személyekkel kapcsolatos adminisztratív tevékenység, azaz a személyek számának és összetételének megállapítása, eredet és mozgásirány felmérése;
- a mozgás ellenőrzötté tétele, tervek készítése az ideiglenes elhelyezésre, szállításra, esetleges evakuálásra, a szükséges orvosi segítség felmérése, azonnal foganatosítandó rendszabályok (víz, élelem, elhelyezés stb.), hírszerzési adatok gyűjtése kikérdezéssel;
- ideiglenes menekülttáborok létesítésében való részvétel, tanácsadás, kialakítás segítése, a nem kormányzati és kormányzati szervek munkájának segítése a táborok létesítésében és fenntartásában;
- a menekültek visszatelepítésben való részvétel;
- a menekültek mozgatásának felügyelete.

A menekültek visszatelepítése általában a kormánnyal vagy kormányokkal, illetve a konfliktusban korábban érintettekkel folytatott sikeres tárgyalások eredményeként válik lehetővé. A tárgyalások és közvetítések olyan ENSZ vezetett szervezetek vállalkozásai, mint az ENSZ Menekültügyi Főbiztossága (UNHCR).

A telepített erők a következő feladatokban vehetnek részt:

- a biztonság garantálása ellenőrző pontok telepítésével, kíséréssel, járőrözéssel és házkutatási, ellenőrzési tevékenységgel;

- a menekültek helikopteres megfigyelése, felkutatása;
- a menekültekhez vezető utak aknamentesítése;
- szállítás;
- élelem és más segélyek szétosztásának támogatása.

Tömegsírok és fogolycserék

A tömegsírokkal és fogolycserékkel kapcsolatos feladatok általában megkövetelik a nemzetközi rendőri jelenléteket vagy olyan felhatalmazott szervezetek jelenlétét, mint például az ENSZ Menekültügyi Főbiztossága vagy a Hágai Nemzetközi Bíróság.

Általában az ő felelősségük a szükséges egyezmények megkötése, engedélyek beszerzése a kihantolásokhoz vagy a fogolycserékhez.

Ugyanakkor a nemzetközi közösség katonai jelenlétét megvalósító békefenntartó, béketámogató erők felkérését, illetve feladatokat kaphatnak az ilyen jellegű feladatokban való részvételre, elsősorban a helyszínek biztonságának garantálása tekintetében.

Feladat jelentkezhethet még a helyszín aknamentesítése vagy aknabiztonságának ellenőrzése tekintetében is. A feladatok végrehajtása ér-

dekében a telepített erők összekötőket, akár összekötő csoportokat is kiküldhet az érintett szervezetekhez, a helyi hatóságokhoz.

A felmerülő koordinációs témák a következők lehetnek:

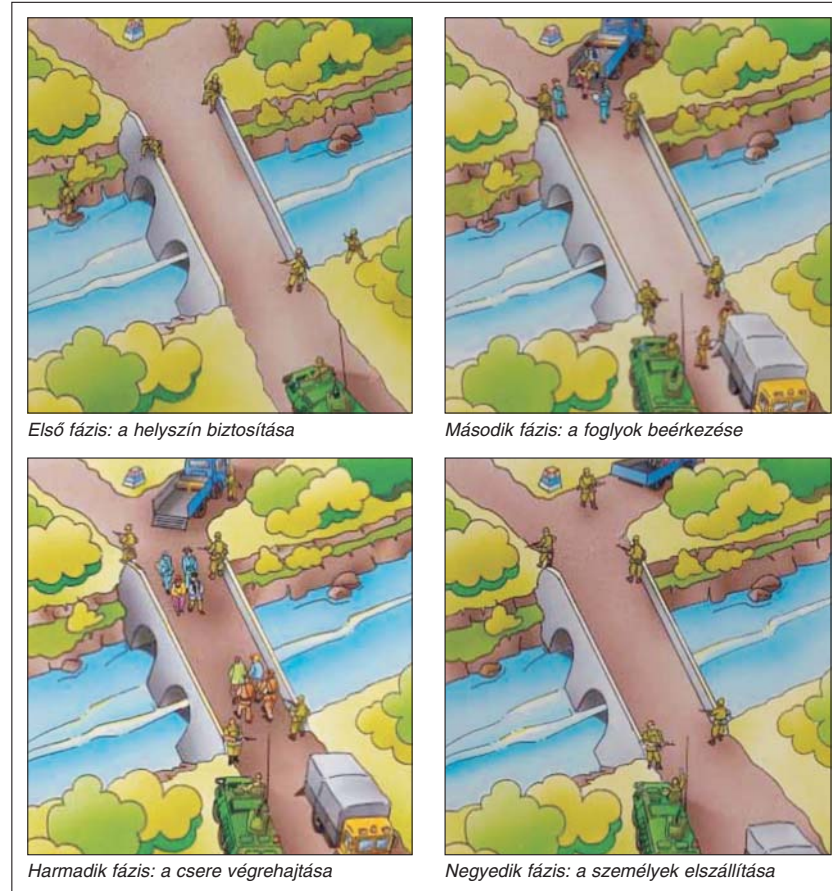
- biztonsági helyzet megítélése;
- kommunikációs kérdések és kapcsolattartás az érintettekkel;
- etnikai problémák;
- a feladat végrehajtása érdekében a telepített katonai erők által rendelkezésre bocsátható eszközök;
- koordinációs terv készítése, koordináció megszervezése;
- médiával való kapcsolat.

A feladatok során a katonai komponens rutin-feladatai a következők lehetnek:

- a bevezető utak blokkolása ellenőrző pontok (CP) felállításával;
- járőrözés;
- a terület biztosítása szögessdrót akadályok felállításával;
- kísérés és szállítás;
- aknamentesítés, illetve aknabiztonság ellenőrzése;
- együttműködés a bűnügyi helyszínelőkkel, nyombiztosítókkal.

29. számú ábra: Példa a tömegsír biztosítására

30. számú ábra: Példa a foglycsere lebonyolítására négy fázisban

Speciális CIMIC-rendszabályok

A CIMIC-feladatok végrehajtása során a parancsnok a következő speciális rendszabályokat foganatosíthatja:

- CIMIC-tanácsadói beosztás létrehozása a saját parancsnoki csoportján belül a jogi és a politikai tanácsadó mellé;
- CIMIC-iroda nyitása annak érdekében, hogy a különböző civil szervezetek, a helyi lakosság képviselői, a nem kormányzati szervezetek számára állandó találkozóhely-szint, információs központot biztosítsanak;

- egyetértési nyilatkozatok kötése az érintett partnerekkel annak érdekében, hogy elkerülhető legyen a duplikáció, a rivalizálás és félreértés, és egyértelmű tevékenységi és felelősség megosztás jöjjön létre;
- a konzultációs mechanizmus kiépítése;
- törzsek, szervezetek közös elhelyezése, ami könnyebbé teszi a védelmet, az információcserét és a logisztikai biztosítást;
- összekötők kiküldése, kommunikációs eszközök, frekvenciák, informatikai eszközök interoperabilitásának biztosítása.

6. FEJEZET

Akna- és tűzveszély

Telepített és fel nem robbant szerkezetek

Az utóbbi időben végrehajtott békefenntartó küldetések mind összefüggésben álltak a művelet körzetében található aknákkal. Az Ottawai Konvenció ellenére ma többmillió gyalogsági akna található a világ feszültségekkel teli övezeteiben, sokszor úgy, hogy nincs nyilvántartás róluk. Az SOP minden esetben foglalkozik az aknahellyel, illetve a robbanótestekkel és aknákkal kapcsolatos eljárásokkal. Nagyon fontos az aknatérképek tanulmányozása. A hadműveletek befejezése után jelentős mennyiségű akna maradhat a területen a harcoló felek kivonása után. Az aknák, bombák, a különböző löszerek gyakran a legváratlanabb helyen vannak szétszóródva, és jelentős veszélyt jelentenek mind a telepített erők, mind a helyi lakosság számára.

Felelősség

Az aknamezők az őket lefektető, harcokban részt vett fél (felek) tulajdonát képezik. Az aknák felszedése általában az azt telepítők felelőssége. Ebből következik, hogy a békefenntartók számára tilos ezen aknák eltávolítása. Ezalól kivétel a mozgást akadályozó aknák eltávolítása vagy ha erre külön egyezmény született. Ugyanakkor biztosnak kell lennünk abban, hogy az aknamezőket helyesen jelölték meg. Minden aknamezőt meg kell jelölni, és el kell határolni a tiszta területtől. Amennyiben a békefenntartók jelöl-

tek meg egy aknamezőt a felelősségi körzetükben, ők a felelősök a jelölések karbantartásáért is. Továbbá a helyi lakosságot, rendőrséget és önkormányzatot is informálni kell az aknamezőkről. A telepített erők valamennyi tagjának ismerni kell az aknamezők jelölését. Nemcsak a békefenntartók által használt jelöléseket, hanem a konfliktusban részt vett felek jelöléseit is.

A békefenntartás során a műszaki szolgálat a felelős az aknahelyzetet nyilvántartó térkép adataiért és frissítéséért. Ez meglehetősen bonyolult munka, hiszen nem mindig megbízható adatokkal dolgoznak, sőt az aknák, az időjárás miatt, képesek „elváándorolni” az eredeti helyükről. Az aknák telepítéséről nem mindig készül térkép.

Egy terület aknafertőzöttsége nagyon magas lehet. Példa erre Bosznia, ahol körülbelül hárommillió akna volt lefektetve, de ezek jelentős része becsült aknamezők területén volt található, és csak az SFOR-misszió jelentős felderítési tevékenysége, adatgyűjtése után alakulhatott ki reális kép. Ezt a képet kiegészíti a mintegy félmillió fel nem robbant lövedék.

Az új aknamezőkről szóló információk megosztása

Amikor új aknamezőt találnak, az erről szóló információkat meg kell osztani a helyi lakossággal és a szomszédos egységekkel is. Továbbá jelentést kell küldeni az előjáró szintre is, ahol a műszaki főnök intézkedni fog az aknamező határainak megjelölésére.

31., 32., 33. számú ábra: Robbanásveszély jelölése

20. számú kép: Bosznia-Hercegovina aknatérképe

A békefenntartó missziók SOP-je rendelkezik az aknákkal és a fel nem robbant bombákkal (UXB) kapcsolatos részletes eljárások leírásával. Abban az esetben, ha az aknamező megjelölése több napot vesz igénybe, állandó órséggel kell őriztetni mindaddig, amíg a helyszín nincs megfelelően megjelölve. Az aknamezőkről szóló információk bizonytalanok is lehetnek. Az aknamezők az alábbiak szerint osztályozhatók:

1. aknák, fel nem robbant bombák és lőszer-ek nagy valószínűséggel vannak jelen;
2. aknák, fel nem robbant bombák és lőszer-ek valószínűleg jelen vannak;
3. aknák, fel nem robbant bombák és lőszer-ek kis valószínűséggel vannak jelen;
4. aknák, fel nem robbant bombák és lőszer-ek semmilyen valószínűséggel sincsenek jelen.

Ne feledjük, csak műszaki tiszt vagy tűzszerésztiszt ítélni meg, hogy mely terület aknásított és mely terület nem aknásított. Rendszerint azt a területet, amelyről semmilyen információnk nincs, aknásítottak kell tekinteni. Ne kockáztassunk szükségtelenül!

Árulkodó jelek

Amennyiben nincsenek kihelyezett jelek, határoló jelzések, vagy lehetetlen felfedezni az aknákat, az alábbiak utalhatnak a jelenlétére: felrobbant autók, elpusztult állatok (esetleg emberek), a helyi lakosság elkerül bizonyos helyeket vagy figyelmeztet aknák jelenlétére. Drótok, vezetékek, rádió adó-vevők és antennák gyakran utalnak meglepő aknákra. Elhagyott fegyverek, lőszer-ek, játékok, élelmiszerek, illetve bizonyos csoportokból gyűlöletet kiváltó képek, fotók vagy szimbólumok úgyszintén utalhatnak meglepő aknákra.

A tüzérségi lőszer-eket és bombákat gyakran speciális célok ellen alkalmazzák, mint ellenséges tüzelőállások, erődítmények stb. Így gyakran felfedhető a fel nem robbant lőszer-ek és bombák jelenléte.

Olyan területen, ahol harcok folytak, mindig számíthatunk ezekre. Különösen figyelniük kell a tüzérségi eszközök és a nyitott lőszer-es ládák környékét.

A terroristák által elhelyezett robbanószerkezetek gyakran nagyon jól álcáztak, ezért a felfedésük nagyon nehéz. Gyakran helyezik szemégyűjtőbe, szemét alá, egyszerű műanyag szatyrokba, táskákba vagy dobozokba. Segíthet a problémán valamelyest a szemét távoltartása az utaktól. A bombákat könnyű autókba rejteni. *(Az ellenőrzési pontokon végrehajtandó jármű-ellenőrzési feladatokat későbbi fejezetekben részletezzük.)*

Ha lehet, ne menjünk le a szilárd burkolatú útról, ne menjünk olyan utakra, amelyet nem használunk napi rendszerességgel. Amennyiben meneteket hajtunk végre, haladjunk az aknatérképek alapján tisztán tartott területeken vagy sziklás altalajú terepen, ahol normális esetben nem lehet aknát telepíteni.

Tevékenység akna észlelésekor

Amennyiben aknát, illetve robbanószerkezetet észlelünk, meg kell állni, abba kell hagyni az addigi tevékenységünket, és mozdulatlanra kell figyelmeztetnünk a társainkat is. Amennyiben az aknát közvetlen közelünkben észleljük, keresünk valamilyen szükségeseszközt (kő, ág stb.), helyezzük el az akna közelébe (kb. 0,5 m) és így jelöljük meg a helyet.

A lazaság előbb vagy utóbb tragédiához vezet! Ne feledjük, az akna más aknával, vagy meglepő aknával lehet összekötve, illetve felszedés ellen biztosított lehet! Ne dobjunk követ a veszélyes tárgyra!

Amennyiben távolabbi helyen észleltük az aknát (1-2 m), álljunk meg, jelöljük meg azt a helyet és a saját nyomunkba lépkedve haladjunk visszafelé, amíg biztonságos területre nem érünk, majd tegyünk jelentést.

Amennyiben baleset történt aknarobbanás következtében, őrizzük meg a nyugalmunkat, ne kezdjünk el össze-vissza futkosni, ne rohanjunk a sérülthöz.

Kövessük a már korábban említett eljárást, fém szűrőbottal vagy törkessel próbáljunk meggyőződni arról, hogy az út tiszta a sérültig. Próbáljunk meg egy 60 cm széles utat keresni a sérültig, ha sikerült hozzá elérni, részesítsük elsősegélyben.

A sérült megközelítése kúszva vagy négykézláb történjen és ne állva! A talaj közelében drótok, damilszálak lehetnek, amelyek beindíthatnak aknákat, ezért célszerű a talaj közeli mozgás. Az ellenőrzött utat a sérültig jelöljük meg szükségeseszközökkel. A sérült környezetét szintén ellenőrizzük.

Általános szabály, hogy meg kell várni a műszakikat (tűzszerészeket) és az egészségügyieket.

Amennyiben járművel közlekedve veszünk észre aknát, álljunk meg. Tegyük rádióni jelentést, ne forgassuk a kormányt. A járművet a hátsó ajtón keresztül hagyjuk el, amennyiben nincs ilyen, másszunk fel az autó tetejére és a jármű hátsó részén másszunk le. A terület elhagyásakor csak a jármű kerekeinek nyomait használjuk!

Amennyiben ez nem lehetséges, fém szűrőbottal vagy törkessel a nyomok között és azt övező 50 cm-es sávot vizsgálunk át és úgy vonulunk vissza a tiszta, biztonságos területre.

Várjuk meg a segítséget! Amennyiben feltétlenül mozogni kell a járművel, az utasokat a fent leírt módon szállítsa ki golyóálló mellényben. Amennyiben lehetséges, nappal mozogjunk, éjszaka esetén várjuk meg a nappalt. Egy személy maradjon csak az autóban. Tolassunk vissza a régi keréknyomokon biztonságos távolságra (legalább 100 m).

Néha nem árt, ha van valaki, aki segít a tolatás közben (hang- vagy karjelzésekkel) a régi nyomokon haladni.

Tegyünk jelentést, és ha erre van lehetőségünk, tegyünk ki jelzést, ne csak az akna közelében, hanem az útra ráhajtó irányban is.

Tűzoltással kapcsolatos feladatok

Amennyiben tűz üt ki valamely házban vagy lakott településen, területen, normál rend szerint járunk el. A tevékenység szokásos volta az aknaveszély jelenlététől függ. Ugyanakkor ha a terület valamilyen szinten aknaveszélyes övezet, a következő rendszabályokat kell fogantatni:

- Ne lépjünk be olyan területre, amely aknaveszélyes!
- Próbáljuk a tüzet a tiszta területről oltani, vagy a terjedését csökkenteni!
- Ne menjünk közel a tűzhöz, mert az aknák a hőtől beindulhatnak! Harckocsi elleni aknák esetén ez a távolság legalább 50 méter.

Egyszerű, az egységek által is elkészíthető, biztosítható eszközök:

- víztároló hordók;
- homokosládák, szórólápatokkal együtt;
- gumifalú víztároló tartályok;
- tűzoltó tömlők;
- szikracsapók.

A tűzveszély csökkentése érdekében az alábbi rendszabályokat fogantatásuk:

- az épületeket alacsony gyűlékonysággal rendelkező anyagokból készítsük;
- automata hőszabályozás beépítése;
- tartsuk be az anyagok együtt tárolási szabályait;
- megfelelő távolságok betartása az épületek között;
- az aljnövényzet nyírása;
- az épületek körül homokos területek kialakítása;
- megfelelő megközelítési útvonalak kiépítése.

Szükséges speciális tűzoltó eszközök beszerzése, szikracsapók, tűzoltófejszék és különböző tűzoltó készülékek. Úgyisint szükséges megfelelő kiképzés tartása a tűzoltóalegység és a teljes személyi állomány számára.

A tűzoltóalegységet megfelelő készenlétben kell tartani a kiegészítő és tartalék erővel együtt. A tűzoltó eszközökön kívül szükséges megfelelő tervek elkészítése is, amely az alábbiakat kell, hogy tartalmazza:

- kiüritési terv,
- betartandó biztonsági rendszabályok;
- az állomány tevékenysége tűz esetén;
- tűzoltóalegység tevékenysége tűz esetén;
- híradás;
- vízelőhelyek térképe;
- elektromos kapcsolószekrények, gázlezáró szerkezetek helyei.

Robbanótestek megsemmisítésével kapcsolatos eljárások

Az aknák, robbanóanyagok és fel nem robbant lövedékek, robbanótestek megsemmisítésével a tűzszerész-alegységek és tiszték foglalkoznak. Hasonlóan az aknamentesítéshez, itt is a nemzeti és a kötelékparancsnok előírásai szerint kell eljárni.

Általános szabály, hogy a nemzeti előírásokat és a kötelékparancsnok által kiadott intézkedéseket is követni kell, ahol az egyik vagy másik szigorúbb előírásokat takar, ott azt kell betartani.

Az aknamentesítést csak jól felkészített műszaki (tűzszerész) tiszt által irányított műszaki (tűzszerész) alegység hajthatja végre, akik a területen valószínűleg előforduló aknákból megfelelő típusismerettel rendelkeznek. Az aknamentesítés kiválasztott módszere függ a valószínűleg található aknák típusától, a terep adta lehetőségektől, az éghajlati és időjárási viszonyoktól és a talaj fajtájától is.

Általános elv, hogy terület akkor tekinthető aknamentesítettnek, ha két, egymástól teljesen független módszerrel is tisztának minősítették a kérdéses körzetet (például szűrőbotos átvizsgálás után aknakutató kutyaikkal történő átvizsgálás is tisztának minősítette a területet).

Az aknamentesítést végző alegység és a műveleti központ, valamint a területileg illetékes egység között a lehető legjobb és biztosabb összeköttetést kell tartani. A munkát végző személynek viselnie kell a tűzszerész személyek számára előírt védőfelszerelést.

Az aknamentesítés megkezdése előtt az úgynevezett „4C” szabályt kell alkalmazni, azaz meg kell győződni a következőkről:

- 1C (Confirmation): annak megerősítése, vizsgálgatása, hogy a szerkezetet beindították (bombát ledobták, löszert kilőtték stb.), de az nem indult be, nem robbant fel;
- 2C (Clear): az evakuálás során a megtalálás helyszínétől kifelé kell tisztának tekinteni a terepet, azaz az ellenőrizetlen területet mindig aknásítottnak kell tekinteni;
- 3C (Cordon): a kordon tekintetében ellenőrizni kell, hogy az megfelelő biztonsági távolságra van a helyszíntől;
- 4C (Control): a kordon mentén megfelelő számban kell felállítani biztonsági személyzetet, akik ellenőrzik a belépést.

Biztonsági távolságok különböző robbanóeszközöknél:

- kézzel célba juttatható robbanószerkezeteknél: 100 m;

- nagyobb robbanószerkezetek (tüzérségi lövedékek, aknalövedékek, légibombák): 200 m;
- nagy méretű gépjárműbomba: 400 m.

Az aknamentesítés különböző módszerekkel történhet:

- aknataposóval felszerelt harcjárművekkel;
- aknakifordító ekékkel felszerelt harcjárművekkel;
- külön erre a célra kialakított speciális járművekkel (például forgó lánchengeres jármű stb.);
- kézi aknamentesítés, alapvetően szűrőbot segítségével;
- kézi aknamentesítés, detektorok segítségével (például indukciós);
- aknamentesítés robbantásos módszerrel (például nyújtott töltetek kilövése és robbantása);
- aknamentesítés üzemanyag-levegő aeroszol keverékek robbantásával (ez a módszer jobbára hadműveletek során használatos).

A gépi módszerek alkalmazása az egyenes és puha talajú (nem túl köves) területeken célszerű. Itt megfelelően gyors és hatékony lehet a gépi aknamentesítés.

A kézi aknamentesítés az egyik leglassúbb módszer, de az egyik legbiztosabb egyúttal. Néha, egyes területeken nyári időben a talaj túl kemény (vagy éppen a téli időjárás miatt fagyott), ezért az aknaszedés csaknem lehetetlen.

Ügyelni kell arra, hogy egyes esetekben az esőzésekkel az aknák mozoghatnak. Az esővíz a kisebb, főleg a fa vagy műanyag burkolatú aknákat odébb moshatja, és az addig tisztának vélt területen egyszer csak aknák jelenhetnek meg. Ugyan ez igaz a patakok, folyók partjaira és árterületekre.

Ne feledjük, számos modern gyártmányú akna műanyag vagy faburkolattal készül, ezért a fémkeresős detektorokkal nagyon nehéz azokat megtalálni. Ilyen esetekben jó szolgálatot tehetnek az aknakereső kutya, ugyanis a TNT szagát képesek azonosítani.

Egészségügyi biztosítás

Az egészségügyi biztosítás szintje nagymértékben függ az aknamentesítés helyszínétől, azaz mennyi idő szükséges egy esetleges sérült kórházba szállításához. Amennyiben a kórház közelében folyik a munka (ez a ritkább eset), elegendő egy mentőautó vezetővel és felcserelel. Távolabb eső terület esetén, mentőautó (vagy

21. számú kép: Az egészségügyi szolgálat munkában

mentőhelikopter) vezetővel, felcserrel és orvos-sal (lehetőség szerint sebésszel).

A szolgálatot adó személyeknek alegység-, egység- és központi szinten állandóan informáltaknak kell lenniük a munkálatokról. Aknák megtalálása esetén jelentést kell tenni az előjárónak, az előbb említett szolgálatoknak az akna helyéről, típusáról, nagyságáról. Sokszor ez már csak az után lehetséges, hogy a kérdéses akna felrobbant (gépi mentesítés esetén).

Aknák találása esetén az az általános, hogy helyben semmisítik meg őket, de lehetnek helyzetek (épület közelsége stb.), amikor el kell szállítani a helyszínről. Az erre vonatkozó döntés felelőssége a tűzszerészalegység parancsnokáé.

Amikor a szállításra sor kerül, az alábbi eljárásokat követik:

- a lehető legkevesebb személy tartozdjon a körzetben (nem szabad megengedni a báméskodást);
- szállíthatóvá kell tenni a szóban forgó tárgyat;
- valamilyen védőeszközbe kell helyezni (homokosláda stb.);
- egy fülkevédelemmel ellátott gépkocsira kell helyezni;
- a gépkocsi platóján legyen homokréteg (legalább 40 cm), és képezzünk falat a test körül;
- győződjünk meg arról, hogy a sofőr minden rendelkezésre álló védőfelszerelést visel, kiképzett a járműre, megfelelő tapasztalattal rendelkezik és képes a feladat végrehajtására;
- zárjuk le a szállítás útvonaltól.

Kiképzési jellegű aknamegsemmisítés

A tűzszerészalegységeknek megfelelően gyakorlott állományal kell rendelkezniük. A kiképzés során az állománynak meg kell szereznie (védenie) a szükséges bizonyítványokat. A kiképzést alacsonyabb szintű egészségügyi biztosítással is vegre lehet hajtani, mint az éles bevetéseket. Az alábbi felszerelések azonban szükségesek:

- sebesültszállító gépkocsi és felcser;
- vérplazma és morfium.

Normális, állandó jellegű összeköttetést kell létesíteni a zászlóalj műveleti szolgálatával. A helyi lakosságot, az éleslövészetekhez hasonlóan, értesíteni kell a robbantási gyakorlatról. A megsemmisítés végén összefoglaló jelentést kell készíteni, amelynek tartalmaznia kell:

- a megsemmisített aknák (más anyagok) számát, típusát, idejét;
- a megsemmisítés sikerességét, a felhasznált saját robbanóanyagot (típus, mennyiség);
- a környezetben esetlegesen okozott kárt.

Improvizált robbanószervezetek (IED)

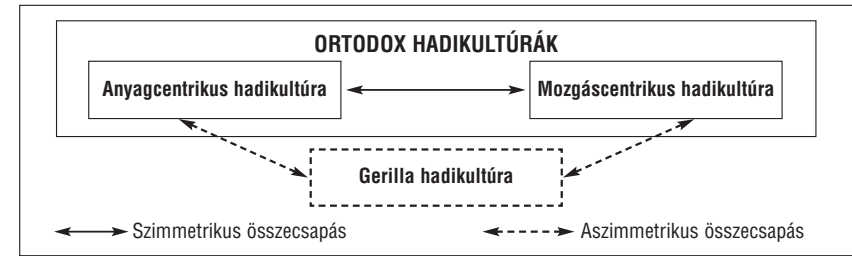
Olcso, viszonylag egyszerű fegyverek, ezért az IED-k (Improvised Explosive Device) a terroristák és más szélsőségesek kedvelt eszköze lett, és Balitól Mumbáig, Londontól Madridig, Kabultól Bagdadig, Oklahoma Citytől New Yorkig fenyegetést jelentenek a szövetséges erőkre és a civil lakosságra egyaránt. A téma aktualitásként talán elég arra utalni, hogy Afganisztánban 2009-ben 80 százalékal nőtt az IED-támadások száma, és talán az se véletlen, hogy a 2010. év első amerikai áldozatait is IED szedte, de nem volt ez jobb Irakban sem, ott a katonák elsőszámú gyilkosai az IED-k voltak.

Az IED-k amellett, hogy harcászati szinten katonákat, fontos személyeket, járműveket, objektumokat és más eszközöket semmisíthetnek meg, és korlátozzák a mozgás- és akciószabadságot, jelentős pszichológiai hatással is bírnak. Megfélemlítő hatással vannak a polgári lakosságra, és a telepített erők harci morálját is negatívan befolyásolják.

Itt kell megjegyezni, hogy ezen szervezetek képesek stratégiai hatásokat is elérni. Egyrészt plusz költségeket jelentenek, hiszen lényegesen nagyobb anyagi ráfordítással lehet ellenük védekezni, mint amivel létrehozták őket. Így a támadott fél anyagi kifárasztásának eszköze is lehet. Továbbá a hazai lakosság támogatásának erodálásához is vezethet, ami a művelet befejezettségét, kudarcát jelentheti. A mai, aszimmetrikus hadviselési formák eszköztárában kiemelt fontosságúak. Az IED-k és a velük kapcsolatos eljárások ismertetése előtt célszerű az aszimmetrikus hadviselés fogalmának tisztázása

Az aszimmetrikus hadviselés

Háborúban, fegyveres konfliktusokban a részt vevő felek közötti különbségek, eltérések (aszimmetriák) mutatkoznak, azok mennyiségi, minőségi és morális jellemzői vonatkozásában. Általános megfigyelés (történelmi tapasztalat), hogy egyes időszakokban (háborúkban) a végeredmény szempontjából ezek a különbségek nem játszottak szerepet, míg más konfliktusok végkimenetelében szignifikáns szerepet játszottak.

34. számú ábra: Hadikultúrák felosztása

Éz a leegyszerűsítő nézőpont nem veszi figyelembe, nem árnyalja azt a tényt, hogy egyes hadviselő felek kimondottan ezekre az aszimmetriákra építik fel stratégiájukat.

Ezt már az ókorban a kínai Szun-Ce is kifejtette, aki szerint minden hadviselés a megtevészetesen alapszik. Azt javasolja, hogy az öszszevont, koncentrált erővel bíró, erős ellenséget kerüljük el, és csak a hadicsellel megtevesztett ellenséget támadjuk meg. Szun-Ce tulajdonképpen, mai szemmel nézve, a *stratégiai aszimmetriát helyezte a fókuszba*, vagyis egy lehetséges stratégiát a meglévő aszimmetriára építette fel, ami kísérletesen hasonlatos azzal a jelenséggel, amivel napjainkban az Egyesült Államoknak és szövetségeseinek, a NATO-nak kell szembenéznie.

A háborúban, fegyveres konfliktusban azonos vagy különböző módon felkészített erők csaphatnak össze, így stílusuk annak megfelelően változhat, hogy a részt vevő felek milyen hadikultúrát képviselnek. A hadikultúra az adott nemzet, kisebbség vagy civilizációhoz tartozó államok (koalíciók) kultúrájának szerves részét képezi, amely tükrözi azok történelmi tapasztalatait és nézeteit a háború megvívásának általános módjáról.

Napjainkig a hadtudomány három alapvető hadikultúrát különböztet meg:

- a mozgáscentrikusat;
- az anyagcentrikusat;
- a gerilla hadikultúrákat.

A közelmúlt katonai konfliktusai és hadi eseményei a hadikultúrák szemszögéből vizsgálva két kategóriába oszthatóak. A szimmetrikus katonai összecsapások jellemzője, hogy a küzdő felek alapvetően hasonló hadikultúrák szerint vívnak harcot egymással. Az aszimmetrikus konfliktusokban pedig az alkalmazott hadikultúrák jellemzően eltérnek. *Aszimmetrikus* hadviselés esetén az ortodox hadikultúra képviselői út-

köznek a *gerilla* hadikultúra képviselőivel (lásd a 34. számú ábrát).

Az aszimmetrikus összecsapások napjaink egyik legnagyobb kihívását jelentik, és sok szakértő szerint mindamellett, hogy a hagyományos háborúk kirobbanásának esélye is fennáll, a jövő katonai jellegű konfliktusai elsősorban aszimmetrikus jellegűek lesznek.

Az aszimmetrikus hadviselésre jellemző, hogy a részt vevő felek fegyveres harcának filozófiája jelentős mértékben eltér.

A közelmúlt hadi eseményeinek vizsgálata arra enged következtetni, hogy a katonai nagyhatalmak a nukleáris fegyverek képességeinek tudatában nagy hangsúlyt fektettek az ortodox katonai képességek fenntartására és fejlesztésére. A NATO által alkalmazott rugalmas reakciókonceptiójának megvalósításához is arra volt szükség, hogy kellő mennyiségű katonai alakulatot tartsanak készenlétben, mivel egy konfliktus kialakulása esetén a hagyományos alakulatok alkalmazása elegendő időt biztosíthat a tárgyalások lefolytatásához, ezáltal lehetővé téve a nukleáris fegyvertár alkalmazásának elkerülését.

Mindezeket figyelembe véve azt gondolnánk, hogy a közelmúlt katonai eseményeinek döntő többsége szimmetrikus összecsapás volt, azonban ez közel sincs így.

A tények azt mutatják, hogy a második világháború óta közel 160 fegyveres konfliktus zajlott a világon, és ezek háromnegyede sorolható az aszimmetrikus összecsapások kategóriájába. Az ilyen típusú összecsapások jellemzői, hogy a világ fejletlenebb régióiban került rájuk sor; ortodox és gerilla hadikultúrák csaptak össze egymással, és az alkalmazott fegyverek jellege szerint az ortodox hadikultúra képviselői nem tudták technológiai fölényüket megfelelően érvényesíteni, mivel információs hátrányban voltak a gerilla hadikultúra képviselőivel szemben. Az aszimmetrikus összecsapások több áldozatot követeltek, mint a szimmetrikus összecsapások. Amennyi-

ben egyetértünk Clausewitzal abban, hogy a háború a politika folytatása más eszközökkel, ki kell emelni azt a tényt is, hogy az aszimmetrikus konfliktusok politikai jelentősége kimagasló. Az aszimmetrikus összecsapások a politikai változások kikényszerítésének legfontosabb eszközeként voltak jelen a közelmúlt történelmében.

Az IED-k fejlődése

Az IED terminológiát a brit hadsereg kezdte alkalmazni az 1970-es években, amikor az IRA mezőgazdasági műtrágyát „házasított” Líbiából csempészetet plasztik robbanó anyaggal (SEMTEX-H) és azokat távirányítással (ritkább esetben vezetékkel) hozták működésbe személyek, objektumok, gépkocsik felrobbantására.

Az IRA technikusai a robbanó aktatászkákat és gépkocsibombákat olyan szintre fejlesztették, hogy azokat gyakorlatilag nem lehetett elmozdítani, mert számos rezgő mikrokapcsolót helyeztek el bennük, és „emlékező” áramköröket építettek be, amelyek akkor is beindították a robbanószerkezetet, ha valamennyi áramforrást eltávolították. Sőt amikor a britek képesek lettek a rádiótávirányítású bombák felrobbantásához szükséges jelek zavarására, akkor kifejlesztették az ultrahangos rádiójeladókat.

A legemlékezetesebb akciójuk a Brighton Hotelben elkövetett robbantásuk volt 1984-ben, amikor hetekkel a robbanás előtt helyezték el a hotel padlózatába a robbanóanyagot.

Az út mentén elhelyezett bombák tekintetében is élenjáró technológiát alkalmaztak. A leg sikeresebb támadásuk az 1979-ben végrehajtott, 19 brit katonát halálát okozó akció volt, amely a „warrenponti csapat” néven vált ismertté. Ebben az akcióban egy vidéki utat, az az alatt futó csatornahálózat segítségével aknáztak alá, és robbantották fel távirányítással. Az akció következményeképpen a brit alakulatot a további-

22. számú kép: Az IED-k hatását üzemanyaggal is lehet növelni

akban helikopterekkel látták el, és valamennyi észak-írországi csatornanyílást 1980 és 1990 között lehegesztették, bebetonozták, zárható és ellenőrizhető bejáratokkal látták el.

Az IED-k fejlődésének újabb fejezetét jelentették az afganisztáni harci cselekmények. Az afgán lázadók a szovjetek ellen előszeretettel alkalmazták módosított harcokocsiakat, kombinálva azokat üzemanyagtartályokkal, különböző távirányító szerkezetekkel.

A Hezbollah Libanonban is az IED-k használatát mellett döntött a Dél-Libanban állomásozó izraeli haderő ellen. Egy ilyen támadás áldozata lett 1999-ben Erez Gerstein dandártábornok.

Az iraki és az afganisztáni koalíciós és szövetséges katonai fellépések halálos áldozatainak jelentős részét is az IED-támadások okozták. Amerikai és francia független hírforrások szerint az Irakban meghalt koalíciós katonák halálát mintegy 40 százalékban az IED-k okozták.

Ezen támadások közös ismertető jelei voltak az elhullott állatokba, üdítősdobozokba, ládába való elhelyezés. Az út szélén való robbantást később felváltotta a fákra, útjelző táblákra való elhelyezés. Itt is, csakúgy, mint Afganisztánban, a kiabolt iraki lőszerraktárak bőségesen ellátták a felkelőket különböző tűzérzéki lövedékekkel, amelyek az IED-k alapjául szolgáltak. (A Pentagon adatai szerint mintegy 250 000 tonna, különböző tűzérzéki gránátot loptak el az iraki hadsereg raktáraiból. A szerk.) Ezek hatását később üzemanyagtartályokkal, gázpalackokkal igyekeztek növelni.

Az IED-k előállítás, technológiai kutatása, az ellenük való védelem technikai és koncepcionális megvalósítása a haditechnika és talán a hadtudomány önálló, gyorsan fejlődő ágává nőtte ki magát. Az IED-k fejlődését jellemzi a 23. számú képen látható mini IED. (Hol vagyunk már a Molotov-koktélokot!?)

23. számú kép: Mini IED

Az IED-k felosztása, osztályozása

Mára az IED-k tanulmányozásával foglalkozó szakirodalom megkülönbözteti a szerkezeteket a harci felük szerint. Így ezek a szerkezetek lehetnek:

- nukleáris,
 - biológiai,
 - vegyi,
 - radioaktív,
 - és hagyományos robbanó fejjel ellátottak.
- A célba juttató eszköz szerint lehet:
- gépkocsiba,
 - hajóba,
 - állatba,
 - a célszemély ruházatába rejtett,
 - különböző nagyságú csomagba (levélbe) rejtett,
 - vagy öngyilkos merénylő által hordozott bomba.

24. számú kép: Különböző módon álcázott IED-k

Az iraki ellenállók két speciális, az előzőekben nem sorolható típusú IED-t alkalmaztak. Az első a vaslemezzel helyezett robbanóanyag, amelyet felrobbantva a vaslemez szilánkhatásával próbál meg kárt okozni. A másik gyakorlatilag egy házilag formázott páncéltörő rakétafeje, hiszen egy homorú rézlemez mögé helyezett robbanószerkezetről van szó, amely képes a vastag páncélat átütésére is.

Az indítási mechanizmus alapján lehetnek:

- elektromos vezetékekkel indított,
- rádió-távirányítású,
- mobil telefon segítségével indított,
- vagy infravörös érzékelő segítségével indított szerkezetek.

Az IED-k felderítése és hatástalanítása

Tekintettel az IED-k természetére, nagyon nehéz egységes felderítési, illetve hatástalanítási eljárást kidolgozni. A világ katonai és rendvédelmi erői egy sor hatékony hatástalanítási eljárással és technikával rendelkeznek, de a legbiztosabb eljárások a közvetlen tapasztalatokon és a legmagasabb műszaki technológia kombinálásán alapulnak.

A világ fejlett haditechnikával, és tegyük hozzá, az IED-k problémájával leginkább találkozó országok, mint az USA, Izrael, India, Egyesült Királyság, Kanada, Spanyolország, Franciaország, nagy erőfeszítéseket tesznek a felderítés és hatástalanítás ismereti és technológiai bázisainak szélesítésére, a probléma tudományos kutatására.

A technológia nem lehet az egyetlen üdvözítő megoldás a problémára. Olyan egyszerű jegyek, mint más színű földfelület, elhagyott jármű, gyanús viselkedő személyek riasztási jelet kell, hogy adjanak a békefenntartó, békeátmozgató erők katonái számára.

Néhány új technikai megoldás az IED-k elleni harcban

Az iraki és az afganisztáni háborúk jelentős gerjesztő hatás gyakoroltak az IED-k kutatására, az ellenük való fellépés eszköztárának fejlesztésére. Nem véletlen, hogy az USA állt az IED-k kutatásának élére, hiszen elsősorban amerikai katonák veszítették életüket vagy váltak nyomorékká Irakban és Afganisztánban.

Mind Irakban, mind Afganisztánban a fő problémát a rögtönzött robbanószerkezetek okozták. Ezek lehetnek egyszerűen az út mellett lerakott tüzérségi lövedékek, vagy egy út szélén álló autó megpakolva robbanóanyaggal, vagy akár egy út melletti fára felszerelt akna. Az utakon haladó katonai járművek vagy konvojok könnyen áldoztatá vá válhatnak ilyen szerkezetnek. Kétségkívül az IED-k jelentik az egyik legnagyobb problémát.

Megoldásként speciális, a Dél-afrikai Kőztársaságból származó járműveket kezdtek használni az amerikai tüzérszereszek, amelyek kialakítása miatt a személyzet jó eséllyel túlélhet egy IED-robbanást, és a rajta található robotkarral a járművet átvizsgálhatják, illetve eltávolíthatják az út mellől. (Lásd a 25., 26. és 27. számú képeket.)

A páncéltest „V” betű formát képez, amely az alulról érkező, a robbanás által keltett nyomóhullámot képes eltéríteni, így nagyobb eséllyel ad a túlélésre.

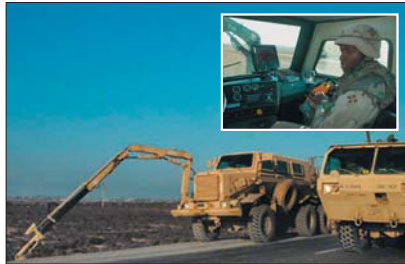
A Buffalo a védett aknamentesítő járművek családjába, az úgynevezett MPCV-khez (Mine-Protected Clearance Vehicle) tartozik.

A jármű ablakai ötcolos golyóálló üvegből készültek. A jármű érdekessége, hogy csak egy ajtóval rendelkezik, amelyet hátul helyeztek el. A gyártók 2008 júniusáig mintegy 200 darab Buffalót adtak át az amerikai hadsereg részére. A jármű ötletét a szintén dél-afrikai, acélkerekekkel ellátott, Casspri nevű aknamentesítő jármű képezte (lásd a 28. számú képet).

A szervezeti oldalról tett erőfeszítések jelentős állomása volt, hogy 2006-ban létrehozták a Thomas Metz altábornagy által vezetett Össz-

28. számú kép: A dél-afrikai Casspri

25., 26., 27. számú kép: A Buffalo az IED-k elleni leghatásosabb fegyver

29. számú kép: CREW

30. számú kép: RG-33-s MRAP

31. számú kép: Hagyományos detektálóeszköz

32. számú kép: Lézeres megsemmisítő akcióban

haderőnemi Improvizált Robbanó Szerkezetek Ellenei Szervezetet (Joint Improvised Explosive Device Defeat Organization – JIEDDO).

Az új eszközök egyik ígéretes példánya a BAE Systems által az amerikai tengerészgyalogság számára kifejlesztett RG-33 Mine-Resistant Ambush Vehicle (MRAP) nevű eszköz (lásd a 30. számú képet), amelyet egy MDM-07 alvázra helyeztek. A rendszer lényegi eleme egy könnyű radarberendezés, amely képes mintegy százméteres távolságra a járműtől a talaj felső rétegéről képet alkotni, azaz „belelőni”. Természetesen elsősorban a fémtárgyak detektálására képes.

Az amerikai katonák Irakban és Afganisztánban is sikeresen alkalmaztak egy korábban elektronikai harcra kifejlesztett eszközt, a CREW-t. Ennek lényege, hogy a járműre szerelt eszköz környezetében a kibocsátott elektromágneses zavaró jelek következtében a rádió-távírányítású eszközöket nem lehet felrobbantani (lásd a 29. számú képet). Természetesen még jó ideig a hagyományos detektáló eszközök is jelen lesznek még a hadseregekben (lásd a 31. számú képet).

Az amerikai hadsereg arsenáljában megjelentek az első, aknákat hatástalanító lézerek. Ezek az eszközök képesek hevítés útján a rob-

33. számú kép: Robot gyanús csomagot mozgat

34. számú kép: REMOTEC tűzszerészrobot előkészítése

banószervezet megsemmisítésére biztonságos (kb. 100 m) távolságból. Az eredetileg légvédelmi célokra kifejlesztett eszközöket alakították át aknamentesítő eszközzé. (Lásd a 32. számú képet.)

Szintén az amerikai haderő fejlesztette ki a hatástalanításra alkalmazható robotokat. (Lásd a 33. és 34. számú képet.)

A speciális járművek egy másik, kevésbé emlegetett eleme a felpáncélozott D-9 bulldózerek

megjelenése. Ha városi harcok során kiderül, hogy egy házban fegyveresek barikádózták el magukat, legtöbbször egy Abrams harckocsit vagy légi támogatást kérnek, hogy az épületet porig rombolják. Erre a feladatra azonban tökéletesen megfelel a D-9 is, amelyet az izraeli hadsereg már jó ideje használ, és igen jó véleményekkel vannak róla. Az izraeli hadsereg sikeresen alkalmazta a Caterpillar D-9-es páncélozott bulldozert, mind a Hamasz, mind a Hezbollah ál-

35. számú kép: Caterpillar D-9-es bulldózer

36. számú kép: „Mini lángszóró” alkalmazása

tal telepített aknák, IED-k ellen (lásd a 35. számú képet).

Páncélzata megvédi a kézi fegyverek tüzetétől, és rövid idő alatt képes romba dönteni szinte bármekkora épületet – legalább olyan brutális hatékonysággal, mint fegyverekkel megpakolt testvérei, a harcokcsik.

Az amerikai hadsereg egy kézi, mini lángszóró alkalmazási tesztjeit is lefolytatta. Az eszköz a hő útján történő mentesítés elvén alapszik. (Lásd a 36. számú képet.)

A Magyar Honvédség korszerű tüzserészeszközei

A Magyar Honvédség a tüzserészei a technikai eszközök tekintetében élenjáró berendezésekkel rendelkezik és vesznek részt az afganisztáni műveletekben. A két távirányítható robotból álló rendszer segítségével növelhető a bombák és a tüzserészek közti távolság, így elkerülhetővé válnak az emberéleteket követelő katasztrófák.

Az ANDROS F-6A megsemmisítő tüzserészeszrobot

A Northrop Grumman (a Remotec leányvállalata) által kifejlesztett ANDROS F-6A tüzserészeszrobot (lásd a 37., 38. számú képet) alkalmas robbanótestek, lőszer felkutatására, felderítésére, helyszíni hatástalanításra, illetve elszállítására.

Az ANDROS F-6A két alrendszerből épül föl, a robot alrendszerből – amely magában foglalja a hordozótestet, a futóművet és a hasznos terhek rendszerét –, továbbá a mobil ellenőrző és irányító alrendszerből. A mobil irányító központ (vezérlőegység) feladata biztosítani a robot irányíthatóságát és a manipulátor kar mozgatóját, továbbá a roboton lévő szenzorok által begyűjtött információk megjelenítését a tüzserész számára.

A vezérlőegység (lásd a 37. számú képet) kijelzőjén megjelennek a kamerák képei, ami nagyban segíti a tüzserész tevékenységét, de nagy segítséget nyújt az irányításban is.

A robot alrendszerre integráltan megtalálható egy teleszkópra szerelt színes felderítőkamera – amely 360°-ban forgatható és 180°-ban dönthető – és egy alacsony megvilágítás mellett is működő fekete-fehér elülső kamera. Rádióval vagy optikai kábellel vezérelhető, hatótávolsága háromszáz méter. A fő manipulátora 277 centiméterre képes felnyúlni, előre pedig másfél méterig ér el. A robot maximum huszonkilenc kilogrammot képes megemelni, igaz ezt nem tudja teljesen kinyújtott manipulátorral. A roboton több kamera található, és képes hangot közvetíteni irányítójának. Kiválasztásánál követelmény volt, hogy képes legyen egyetlen feltöltéssel három órát üzemelni (lásd a 33. számú képet).

A berendezéshez nagy nyomású vízzel vágó berendezés is csatlakoztatható. A mini MACE ví-

37. számú kép: ANDROS F-6 vezérlőegysége

38. számú kép: Az ANDROS a vízvágó berendezéssel

Meghajtás	elektromos	Súly	220 kg
Maximális sebesség	6 km/h	Hossz	132 cm
Hatótávolság	300 m	Szélesség	73 cm
Vezeték nélküli vagy vezetékös távirányítás		Magasság	143 cm

35. számú ábra: Az ANDROS F-6 főbb harcászati-technikai adatai

zes vágó berendezés jól kiegészíti a tüzserészeszrobotot, hiszen mindkét egységgel képes együtt dolgozni. A 110 kg súlyú mini MACE 700 bar nyomású vízsugárral képes a robbanótesteket hatástalanítani, gyújtószerkezeit levágni. (Egy tüzserészeszrobot által vontatott vízes vágó berendezést szemléltet a 38. számú kép.)

A Telex felderítő tüzserészeszrobot

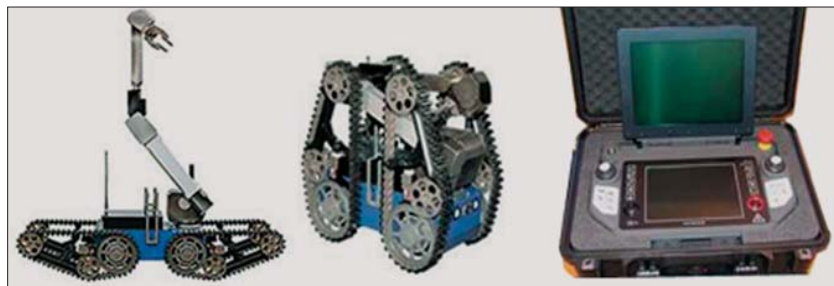
A Rheinmetall cég által kifejlesztett Telex robot megfelel a könnyű (felderítő) tüzserészeszrobottal szemben támasztott követelményeknek.

A Telex robot jól alkalmazható robbanószervezetek felderítésére, kisebb méretűek szállítására és hatástalanítására. Hasonlóan az ANDROS F-6A rendszerhez, a Telex tüzserészeszrobot is két alrendszerből épül föl. A robot alrendszerből – amely itt is magában

foglalja a hordozótestet, a futóművet és a hasznos terhek rendszerét –, továbbá a mobil vezérlő alrendszerből. Azonban ebben az esetben mindkét alrendszer mérete és súlya kisebb (lásd a 39. számú képet). A robot speciális szerkezeti kialakításának köszönhetően nemcsak a manipulátor karját, hanem a futóművet is képes becsomagolni, ami nagyon praktikus az eszköz szállítása szempontjából. A „becsomagolt” robot mindössze 75 cm magas és 40 cm széles.

Működés közben a manipulátor kar és a speciálisan emelkedő futómű lehetővé teszi a 2,3 m magasságban történő felderítést, illetve munkavégzést.

Az elektromos meghajtású robot tápegysége minimálisan 2 óra biztonságos működést garancia -200 °C és +450 °C környezeti hőmérséklet között.

39., 40. számú kép: A Telex és a vezérlőegysége

41. számú kép: A magyar katonák által is használt ANDROS F-A6 robot

Az EOD-9 nehéz tüzserészuha

A Magyar Honvédség a fenti eszközökön kívül rendszerbe állította az EOD-9 nehéz tüzserészuhat is. Rövid felsőkabát magasított gallérral és ágyékvédő lappal, a lap visszahúzóható, hogy a ruha guggoló helyzetben kényelmesebb legyen, a hátoldalán van felvezetve a sisakba a csatlakozókábel, amelyen a kommunikáció történik. Több zseb található rajta a szerszámok, a rádió és a folyadékellátó rendszer részére. A hosszú nadrágszárak teljes fedést nyújtanak a repeszek ellen, az ízületeknek megfelelően vannak tagolva, megkönnyítve a mozgást. Egy antropometrikusan tervezett, nagy becsapódási energiát is felemészítő hátvédő csatlakozik a nadrágszárakhoz, védi a gerincet egészen a koponyaalapig, segít tartani a sisakot. Egybeszabott (integrált) ágyékvédő körkörös ballisztikus és lángvédelemet biztosít, átfedéssel nyúlik le a comb felső részére, amely különösen veszélyeztetett a repeszekkel szemben. Az egész ruha gyorsan bomló kapcsolókkal van ellátva.

A külső védőburkolat anyaga égésálló, vízmentes és jól tisztítható. A térd- és könyökrészek tartós, gumyszerű anyaggal vannak meg-

erősítve. A lágy ballisztikai betétek aramidszálas anyagból vannak, erre illeszkednek a kemény kevlárbetétek, amelyek eltávolíthatók a karbantartás idejére. A sisak illeszkedik a ruhára, különböző méretű szivacsbetétekkel pontosan méretre állítható, a fej formájára igazítható. Fő tartozékai a légkeverő rendszer, a kommunikációs rendszer, a környezetfigyelő rendszer, a belső energiaellátó, a beépített lámpa és az ellenző törlővel. Védi a fejet és a fület a túlnyomás, a gyorsulás és a repeszek ellen.

A védőfelszerelések, sisakok és bombaruhák használata a mellkas, has és ágyék területén a túlnyomás okozta károsodást mintegy 40-50 százalékkal csökkenti, a fejen 90 százalék feletti terheléscsökkentés érhető el. A vékony mellények és testpáncélok hatástalannak bizonyultak. Fontos azonban hangsúlyozni, hogy a lövedék- és repeszálló mellény nem véd meg a túlnyomástól, sőt ez a nyomás fokozódhat is, viszont a repeszek ellen védelmet nyújt, tehát használata, ha nincs más, mégis ajánlatos.

A nehéz bombaruha nagyfokú védelmet nyújt az elsődleges és másodlagos repeszek ellen. Az arc védelmére kifejlesztettek egy, a sisakra szerelhető rostélyra hasonlító lemezt.

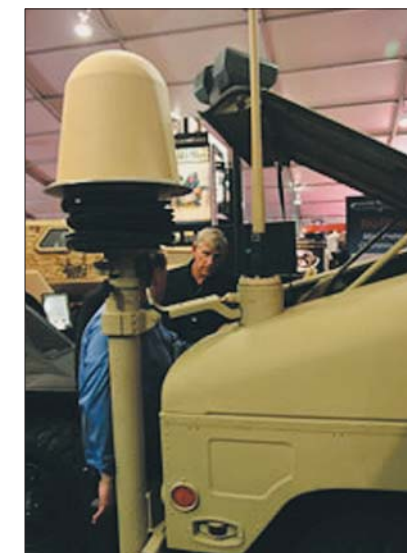

42., 43. számú kép: A magyar katonák által is használt EOD-9 nehéz tüzserészuha

Az EOD-9 nehéz tüzserészuha, amelyet a tüzserészek IED hatástalanítás közben viselnek, a katonai védőeszközök csoportjába tartozik. Kiegészültyezett védelmet biztosít a túlnyomás, repesz, lökéshullám és a hőhatás ellen, de nem nyújt garanciát arra, hogy robbanás esetén nem lesz súlyos sérülés vagy halál.

44. számú kép: Az EOD-9 arcvédője

45. számú kép: CREW zavaróberendezés

Bár a ma használt ruha már rugalmas, könnyen állítható méretre, belső kommunikációs, foyadékellátó és környezetmegfigyelő rendszerrel rendelkezik, a sisakban ventilátor, valamint a ruha alá vehető hűtőrendszer védi használóját, nem hagyhatjuk figyelmen kívül azt a tényt, hogy a tűzserzés munka közben a felszerelésen túl még több mint 45 kg terhet cipel. Ez a többlet jócskán megnöveli a katonát érő megterhelést és igénybevételt.

Akadályozott a veríték párologtatása, ami a hőháztartás szabályozását rontja, viszont az extrém fizikai megerőltetés hatására az izommunkával és a feladat végrehajtása miatt kialakuló stresszhelyzet miatt rengeteg leadandó hő termelődik, kialakulhat hőkollapszus, hőkimerülés, hőségütés. Ennek kivédésére alkalmazható az EOD-9 védőruházattal kompatibilis testhűtő rendszer, amely segíti a használt törzsének hőszabályozását. Egy elemmel működtetett pumpa segítségével egy tartályból jeges vizet keringtet az öltözetbe épített csőrendszeren keresztül.

A feladatra történő felkészülés alapvető elemei:

- az előzetes orvosi vizsgálat;
- a védőruha viseléséhez és a stressztűrő képesség fokozásához szükséges edzési szint elérése és megőrzése;
- a feladat végrehajtásának készségi szintű begyakorlása védőruha nélkül, majd védőruhában;
- a műveleti területre érkezéskor akklimatizáció szükséges;
- a katona kioktatása a hőség okozta kórképek felismerésére.

A feladat végrehajtása közben betartandó higiénés szabályok:

- megfelelő munkabeosztást kell kialakítani, körülményektől függően általában 20 perc munkát kövessen legalább 20 perc pihenő;
- szeparált, légkondicionált helyiség vagy legalább árnyékos hely szükséges a pihenésre;
- megfelelő mennyiségű, lehetőleg hűtött, nem alkoholos védőital biztosítása kötelező.

A védőruhával szemben támasztott higiénés követelmények:

- mérethelyes, állítható;
- jól tisztítható, karbantartható;
- cserélni kell, ha tönkremegy, nincs kihordási ideje;
- oktatás a védőruha alkalmazásával kapcsolatban.

A túlélést növelő eljárások

A szovjet-afgán háború tanulmányozása egy sor tapasztalatot adhat az aknák okozta sérülések tekintetében. A szovjet csapatok veszteségeinek 30-40 százalékát a közvetlen aknasérülések jelentették. Szükségszerűen és érthető módon a szovjet hadvezetés rendszabályokkal próbálta növelni a haderő védelmét, fejlesztették az evakuációs technikát és az egészségügyi szolgálat is következtetéseket vont le az elsősegélynyújtás, illetve az első orvosi beavatkozás tekintetében.

A csapatszinten is megvalósítható egyszerű, az aknák elleni túlélést fokozó rendszabályok a következők lehetnek:

- homokzsákok elhelyezése a járművek padozatán, fontos, hogy finom szemcsés homokot alkalmazzunk, mert a kavicsok, nagyobb szemek a robbanástól repeszékké válhatnak;
- elsősegélynyújtás gyakoroltatása;
- aknaismereti kiképzés hatékonyságának növelése;
- golyóálló mellény viselése;
- amikor a harcászati helyzet megengedi, a páncélozott jármű tetején való utazás;
- a jármű fedélzeti nyílásait hagyjuk reteszellen állapotban, hogy a robbanásakor keletkező túlnyomás távozhasson;
- állandó kapcsolattartás a hírszerző, felderítőszervekkel, az aknakoordinációs központokkal.

46. számú kép: Amerikai tengerészgyalogos fut IED-támadás következtében

7. FEJEZET

Járőrözés

A járőrözés a békefenntartó és béketámogató műveletek egyik alapvető tevékenységi fajtája.

A járőrözés célja:

- a figyelő- és az ellenőrző pontok által le nem fedett területek felügyelet alatt tartása;
- a különböző incidensek kivizsgálása;
- mutatni a békefenntartók jelenlétét a művelet körzetében;
- információgyűjtés;
- a mozgásszabadság biztosítása a békefenntartók számára.

A járőrözés minden békefenntartó tevékenység kulcsfontosságú eleme, és amennyiben jól tervezett és végrehajtott, nagy harcászati előnyöket képes biztosítani a saját erők részére. Természetesen a járőrözés bizonyos kockázati tényezőket is magában foglaló tevékenység, és a vállalt kockázatnak mindig arányban kell állnia a várható „hozzadékkal”.

A teljes mozgásszabadság nem mindig garantált, ezért a járőrözés számos esetben lehet titkos is. A jó jelentőképeség a járőr nagyon fontos készsége, hiszen a pontos, szabatos nyelvezetű, jó időben tett jelentés nélkül a megszerzett információk értéke jelentősen csökkenhet vagy akár teljesen el is veszhet. Ezért a járőrök felkészítése során külön figyelmet kell fordítani a jelentési készség begyakorlására.

A legáltalánosabb ok a járőrök kiküldésére a figyelőpontok és az ellenőrzési pontok által le nem fedett, úgynevezett „holt területek” lefedése. A beépített, városias jellegű területeken előnyösebb a gyalogos járőrök kiküldése. Ez jobb kapcsolatokat tud biztosítani a helyi lakossággal, amely nagyon fontos a békefenntartás során. A jó kapcsolatok hasznos információkat eredményezhetnek. Ugyanakkor kezeljük ezeket az információkat óvatosan, mert hatással lehet az információadókra – politikai hovatartozásuk, szándékosan terjesztett rémhírek, pletykák, fenyegetések –, esetleg lehet megtévesztési szándékuk is.

Ne feledjük, a járőrözés során az elsődleges célunk a felelősségi körzet teljes ellenőrzése, a beszivárgó elemek távol tartása és a helyi lakosság biztonságérzetének a fokozása.

A járőrözés jól kiképzett, felkészített és motívált személyi állományt követel meg. Szintén fontos a modern, a helyzethez legjobban adaptált technikai eszközök használata, a parancsnokok rugalmas reakcióképessége és a magas fokú együttműködés más járőrökkel, ellenőrzési pontokkal és megfigyelőpontokkal.

A járőrök típusai

A járőrök típusai lehetnek:

- rutinszerűen kiküldött járőr;
- úgynevezett „állandó járőr”;
- orvlövész elleni járőr;
- felderítő járőr;
- kutató járőr;
- kijárási tilalmat ellenőrző járőr;
- akna- és bombakutató járőr;
- mélységi járőr;
- megerősítő járőr.

A járőr a végrehajtási eszköze alapján lehet:

- járműves;
- gyalogos;
- repülőeszközzel felszerelt vagy motorcsónakos járőr.

A kiválasztott eszköz függ a tereptől, a műveleti helyzettől és a saját erőkön belül rendelkezésre álló eszközöktől.

Járműves járőr: Járművel felszerelt járőrt küldünk ki:

- ha kevés a rendelkezésre álló személyi állomány;
- ha nagy a felelősségi körzet;
- amikor gyorsaságra van szükség;
- amikor nagy vagy nehéz felszerelést kell szállítani.

Nyilvánvalóan vannak a járművel felszerelt járőröknek előnyei a gyalogos járőrrel szemben: például egységnyi idő alatt több járőrt lehet kiküldeni, jobb híradó eszközökkel lehet ellátni, jobban bizonyítja a békefenntartók jelenlétét a felelősségi körzetben, nagyobb keresőlámpákkal le-

het ellátni a járőrt. Ha járműként PSZH-t vagy harckocsit alkalmazunk, a járőr védettsége megnövekszik. Ezek a járművek általában nagy terepjáró képességgel rendelkeznek, és gyakran magas színvonalú megfigyelő és híradó eszközökkel látták el őket.

Vannak a járműves járőrök alkalmazásának korlátai is. Ilyenek például az ingoványos terep vagy csak gyalogosan járható hegyes területek.

A járműves járőrözés során ne törekedjünk az „üléshő” történő megfigyelésre, azaz rendszeresen álljunk meg a járművel, szálljunk ki, és úgy végezzünk megfigyeléseket.

Gyalogos járőrök: Hátrányaik a járműves járőrrel szemben:

- korlátozott rugalmasság;
- korlátozott hatótávolság és járőrözési időtartam;
- kisebb súlyú eszközállomány szállítható;
- a járőrök jól látható jellel kell rendelkezni, ami a gyalogos járőrnél extra felszerelést jelent (például zászló) stb.

Ugyanakkor számos esetben csak a gyalogos járőr kiküldése a megfelelő, a helyzethez és terephez alkalmazkodó megoldás (például hegyes terep).

Légi járőrök: A légi járőrözés megvalósítható helikopteren vagy könnyű repülőgépeken. A légi eszközök előnyösen használhatóak akkor, ha nagy távolságra és gyorsan kell kiküldeni járőröket. A járőrözés megvalósítható pilóta nélküli repülőeszközök alkalmazásával. Ezek készíthetnek fényképet, videofelvételt és néhány korszerűbb változatuk akár digitális jelek formájában képesek azonnali információszolgáltatásra.

A légi járőrök hasznosak lehetnek a már rendelkezésre álló információk visszaigazolására vagy információszerzésre olyan területekről, ahol összecsapások, villongások vannak. A légi eszközök használatának azonban korlátai is vannak, ezek az időjárási viszonyok, leszálló helyek, logisztikai biztosítás stb.

Lehetnek a tűzszüneti egyezményben megfogalmazott korlátozások is (útvonala, magasság, bejelentési kötelezettség stb.). Ezért célszerű minél nagyobb légi mozgásszabadságot biztosítani az egyezmények megkötése során.

A járőrök felkészítése

A járőrök felkészítése nagyon fontos kérdés. Általában a honi területen folytatott felkészítés során hangsúlyozottan foglalkoznak a különböző,

a járőrözés során várhatóan kialakuló szituációk során való tevékenységre. Az eszközök kipróbálása és használatuk begyakorlása úgyszintén nagyon fontos. A járőrök személyi állományának összekovácsolása lehetővé teszi az önbizalom kialakulását, valamint a biztonságos és magas szintű küldetésteljesítést.

Valamennyi hagyományos járőrtípus számára (gyalogos, járműves, páncélozott) az alábbi szituációk begyakorlása kötelező:

- tevékenység csapdába kerülés esetén, de nincs sérült és akkor, ha van sebesült személy;
- tevékenység abban az esetben, ha fogságba estünk, ha valamely fél fogságba akarja vetni a járőrt, vagy a fegyvereit akarja elvenni;
- tevékenység eltévedés esetén;
- tevékenység abban az esetben, ha aknamezőre jutottunk, de nincs sebesült és abban az esetben, ha sebesülést történt;
- tevékenység abban az esetben, ha feltehetően azonosítási probléma miatt rálőnek a járőrre;
- ha a járőr ellenséges tűzbe kerül;
- a beszivárgók feltartoztatása;
- MEDEVAC hívása.

A járőrözési tevékenység tervezése

A járőrözési tevékenység tervezése során a következőket kell figyelembe venni:

- milyen az általános helyzet a műveleti körzetben, ezen belül a saját egység felelősségi körzetében;
- hol vannak a „holt területek”, ellenőrzési pontok, figyelőpontok, és milyen információkat kell megszerezni;
- merre vannak a beszivárgási utak, normál utak, a felek pozíciói, lakott területek, a beszivárgók lehetséges célpontjai;
- a területen lévő speciális veszélyforrások;
- vallási szokások, szent helyek, események, esetleges merényletek vagy bombatámadás veszélye;
- aknaveszély;
- a járőrözést milyen fényviszonyok közepette kell végrehajtani (nappal, éjszaka, köd stb.).

Ezen faktorok alapján össze kell hangolni valamennyi járőr, ellenőrzési pont, megfigyelőpont tevékenységét. A hadműveleti tevékenységet tervező részlegeknek (S-5, G-5) a járőrözés kiismerésének, csapdák állításának elkerülése érdekében gyakran kell változtatni a járőrözési útvonalat, indulási és érkezési időket, a járőrök számát, összetételét. A járőrök parancsnokai

47. számú kép: Magyar járőrök Bosznia-Hercegovinában

mindig tegyenek „élménybeszámolót”, olyan jelentést, ami alapján a tervezők hasznos információkhoz juthatnak a következő tevékenység megtervezéséhez.

Járőrözés éjszaka: A békefenntartó missziók során nagyon valószínű éjszakai járőrözés végrehajtása. Olyan területeken, ahol a konfliktusban részt vett felek találhatók, sötétedés után a felek sokkal idegesebben reagálnak, habozás nélkül lőnek mindenre, ami mozog, vagy amit hallanak. Ezért éjszakai járőrözést csak akkor tervezünk, ha valóban szükséges.

Nagyon hasznos éjjelálló készülékek alkalmazása az éjszakai járőrözés során. (Vannak műveleti területek, ahová tilos ezen eszközök nélkül belépni.)

Annak érdekében, hogy elkerüljük a félreértéseket, hibákat, a következő megelőző rendszabályokat kell foganatosítani:

- a konfliktusban részt vett felek közelében végrehajtott járőrözés során a feleket előzetesen a járőrözés tényéről értesíteni kell;
- a saját erőket részletesen informálni kell;
- a járőrpárancsnoknak állandó kapcsolatot kell tartani a műveleti központtal és rend-

szeresen (az előzetesen meghatározottak szerint) jelentést kell tennie;

- valamennyi járőrtagnak viselni kell a megkülönböztető jelzéseket, a járműnek ugyanúgy;
- indulás előtt le kell ellenőrizni a járőrtagok felkészültségét, és meg kell szervezni a figyelmet a járőrtagok között;
- valamennyi járőrtagot el kell igazítani a tevékenység rendjéről ellenséges tűz, tünetök, a járőr megállítása és egyéb problémák esetére;
- tisztázni kell a legfrissebb aknahelyzetet.

Biztonság: Amennyiben az aknaveszély indokolja, meg kell jelölni a járőrözés szempontjából tiltott területeket. Amennyiben nincs rendelkezésre álló információ vagy térkép, a területet aknaveszélynek kell tekinteni. Ebben az esetben az aknaellenőrzéses járőrözés kombinálása a megfelelő minőségű út kiválasztásával (betonozott út stb.) adhat megfelelő megoldást.

Úgyszintén a biztonsághoz tartozik a járőrtagok elsősegélyt nyújtó képzettsége és megfelelő motiváltsága a szükség esetén történő elsősegélynyújtásra. Természetesen amennyiben a járműünk rendelkezik biztonsági felszereléssel (ABS, biztonsági, öv stb.), használjuk azokat.

A személyi állomány: A járó általában három főből áll, de legkevesebb két főből. Természetesen az összetétel szigorúan függ a műveteli helyzettől, a végrehajtási időtől és feladatoktól. A mélységi járók általában egy rajból állnak. Amennyiben van kutya is a járóban, a kutya vezető is a járó tagja.

Felszerelés: Az általános felszerelésbe tartozik a személyi fegyver, az egyenruha, a golyóálló mellény, a sisak, az ID-kártya, az elsősegélynyújtó felszerelés, a rádió (tartalék frekvenciák és kódszavak), a tájékozódáshoz szükséges eszközök (titkos információk nélküli térkép, tájoló, távcső), az élelem és ivóvíz.

A kiegészítő felszerelések körébe tartoznak azok az eszközök, amelyek a specifikus feladatok ellátásához szükségesek (aknakeresők, éjszakai figyeléshez szükséges eszközök stb.)

A végrehajtás: A végrehajtás az alábbi fázisokból áll: tervezés, előkészítés, felkészülés, jelentés a felkészültségről (ellenőrzés), végrehajtás, jelentés a végrehajtásról szóban és írásban.

Jelentéstétel indulás előtt: Az indulás előtt a járónek tisztába kell lenni a műveteli helyzet legutolsó változásaival, az aknahelyzettel és a különböző helyzetben követendő eljárásokat.

Az indulás előtti jelentésnek a következőkre kell kitérni:

- a végrehajtandó feladat;
- az általános helyzet a kérdéses területen, speciális események, amelyek hatással lehetnek a feladat végrehajtására;
- akadályok, aknák stb.
- a térségben lévő saját erők és azok tevékenysége, amely hatással lehet a feladat végrehajtására;
- a kérdéses területen lévő nem saját erők és azok tevékenysége, várható reakcióik;
- a helyi lakossággal kapcsolatos információk;
- tartalék feladat, amennyiben az elsődleges feladat nem végrehajtható;
- az útvonal;
- indulási és érkezési idő (szabályzóponton történő átlépés éllel, véggel);
- MEDEVAC-eljárás;
- időjárás;
- jelentések rendje;
- kérdések (ha vannak).

Minden tagnak felkészültnek kell lennie arra az esetre, ha át kell vennie a járóparancsnoki teendőket.

A járórozés során lényeges az alábbiak betartása:

- a járótervet szigorúan kell követni, és kerüljünk minden olyan cselekedet, amely negatívan hathat a járórozés sikerére;
- fel kell jegyezni minden lényeges eseményt, ne hagyatkozzunk a memóriánkra egy esetleges későbbi feljegyzés során;
- feltartoztatás esetén álljanak meg és azonosítsák magukat, tájékozassák a központon;
- tartsanak fenn állandó rádiókapcsolatot, amikor szükséges, tájékozassák az előjárót, amennyiben a harcászati helyzet úgy követeli meg, hogy korlátozni kell a rádióhasználatot, a járó csak a megszbott helyeken fog jelenteni rövid kódszavak használatával;
- jelentsenek minden szokatlant és a bekövetkezett változásokat;
- biztosítsák a felszerelések és dokumentumok biztonságát.

A járórozés befejezése után a járónek azonnal jelentést kell tenni a leglényegesebb eseményekről, tapasztalatokról, ellenőrzésként a járművet, felszerelést, majd készüljenek fel részletes jelentésre vázlatokkal, térképekkel, fotókkal, videofelvételekkel stb.

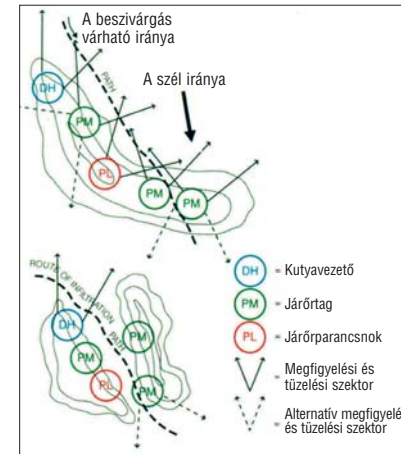
Mélységi járó

A mélységi járó kiküldésének ugyanaz a célja, mint a normál járóknak. A kiküldés ideje lehet 24 órától 7-8 napig terjedő időtartam. A mélységi járók kiküldésével a parancsnok elérheti bizonyos területek jobb megismerését, több és alaposabb információ szolgáltatását, beszivárgás megakadályozását. A mélységi járó általában egy rajból áll, felszerelését tekintve is több, hiszen szükséges hálózások, sátor, élelem, víz stb.

Az „állandó járó”

Az állandó járó kifejezésnek több értelmezése is lehet, a békefenntartás esetében azonban a beszivárgás megakadályozására szolgáló járókról van szó.

A terepnek döntő jelentősége van az állandó járók kiküldésében, hiszen el kell döntenünk, hogy melyek azok a helyek, ahol a legvalószínűbb a beszivárgók megjelenése. Továbbá a terep adta lehetőségeket maximálisan ki kell használni a megfigyelés, a saját erők rejtése és védelme szempontjából. A legjobb uralkodó magaslakot kiválasztása, hiszen ezek lehetőséget

36. számú ábra: Állandó járók alkalmazási formációi

nyújtanak a nagy távolságú figyelésre és elősegítik a híradást is és védelmet nyújtanak a megkezdés ellen is. A követendő elv az, hogy előbb vegyük észre a beszivárgót, mint ő minket.

A beszivárgást végrehajthatják nappal és éjszaka egyaránt. Nappal valószínűbb a beszivárgók elvegyülése a helyi lakosokkal, éjszaka pedig jobban kell számítanunk az ösvényeken, kevésbé használt utakon való beszivárgókra. A tevékenység általában hosszabb időtartamot vesz igénybe (10-12 óra). A járó általában rádióhíradást csak induláskor és visszatéréskor használ, mivel a tevékenységet a lehető leghalkabban hajtja végre, gyakori megállásokkal, hallgatózással.

A leshelyet maximális óvatossággal kell elfoglalni. Amennyiben rendelkezünk kutyával, célszerű, ha a kutya szaglászással felderíti a leshelyet az elfoglalás előtt. A leshelyhez való közeledés során a járó több rövid megállást hajt végre, annak érdekében, nehogy a lehetséges beszivárgók figyelmét felkeltse.

Közvetlenül a leshely elfoglalása előtt a parancsnok rövid instrukciókat ad, lehetőség szerint csak jelekkel. Legjobb pozíciófajta a vonal elrendezés, amely szinte kizárja a baráti tüzeléstől való sebesülés lehetőségét.

A járóparancsnok elrendezheti a járót „U” vagy „V” alakzatban is a terep adta lehetőségek függvényében (az „U” és a „V” formáció problémákat okozhat a világító- és jelzőrakéták fellövésé, illetve a tüzelés során). Figyelembe kell venni

ni azt a lehetőséget is, hogy a járó a pozícióból gyorsan és minél jobban fedetten kivonható legyen. A szélirányt szintén figyelembe kell venni. A szélnek a járó felé kell fújni, ez különösen fontos a kutyával felszerelt járók esetében (lásd a 36. számú ábrát).

Ne feledjük, a kutyának a szellel szemben kell elhelyezkednie és lehetőség szerint a lehető legközelebb a beszivárgás irányába! A kutya az ember legjobb barátja – különösen igaz ez a járóban lévőkre –, egyben a legnagyobb segítség a korai riasztás tekintetében.

A pozíció elfoglalása során a kutya az, aki először közelíti meg az állást. Amennyiben nincs probléma, a tagok 10-20 méterre (olyan távolságra, hogy egymásnak jeleket tudjanak adni) egymástól közelítik meg az állást. Minden járótag készenlétbe helyezi a felszerelését (jelző- és világítórakéták, éjjellátó eszközök, távcső, fegyver stb.). Meg kell várni a jelet a kutyától vagy a járórtagtól arra vonatkozóan, hogy egyértelműen beszivárgók közelednek.

A beszivárgó elemeket meg kell állítani, és az azonoságukat meg kell állapítani. Leltárba kell venni a beszivárgók felszerelését, ha lehet, állapítsuk meg úti céljukat.

Amennyiben a beszivárgók közelednek, a járóparancsnok jelzőrakétát lő fel és rájuk kiált:

ÁLLJ! ÖNÖK AZ ENSZ-ZÓNÁBAN VANNAK,
DOBJÁK EL FEGYVEREIKET ÉS EMELJÉK
A KEZÜKET MAGASBA!
(STOP! YOU ARE IN THE UN ZONE,
DROP YOUR WEAPONS AND PUT YOUR
HANDS UP!)

Nagyon fontos a határozott és gyors cselekvés. A hangerőnek, a világítórakéta fény- és hanghatásának megrettenést, meglepetésszerű hatást kell okoznia. Éjszaka a világítórakéta kilövéséért felelős fellő egy újabb rakétát, és a területet szükség szerinti újabb fellövésekkel állandóan megvilágított állapotban tartja. A kutya vezető a lámpáját a beszivárgókra irányítja, miközben önmaga rejtve marad. Amennyiben feláll, a lámpát egyik kezéből a másikba teszi, ezzel is csökkentve azt a veszélyt, hogy a beszivárgók tüzet nyissanak rá (célzott lövéssel).

Ezek után a járó parancsnoka és a kutya vezető a kutyával együtt gyorsan megközelíti a beszivárgókat a többi járótag fedezete alatt. A beszivárgókat ezalatt folyamatosan vakítani kell lámpákkal és a környezetüket meg kell világítani. Ezután meg kell kezdeni a fegyverek és robbanóanyagok keresését a beszivárgóknál. A beszivárgókat meg kell kötnözni (a legcélszerűbb az

ügynevezett „gyorsbillincsek” alkalmazása), és a legközelebbi úthoz kell őket kíséni kikérdezés céljából. A központot értesíteni kell a kialakult helyzetről lehetőleg rövid és kódolt üzenettel.

Rendszerint megerősítő járőrt küldenek ki a beszivárgók elszállításához a kikérdezés céljából. A folyó műveletek irányító központ feladata eldönteni, hogy megerősítést küld ki vagy a járőr feladata lesz a beszivárgók kikérdezése.

Amennyiben a rendet nem sikerül kialakítani, fenntartani, erő használatára is sor kerülhet, beleértve a kutya bevetését is.

Amennyiben a beszivárgók szökni kezdenek, a járőrnek figyelmeztető lövés kell leadni, de nem szabad rájuk löni. A járőrnek követni kell őket, meg kell próbálni elfogni, de nem szabad hosszasan üldözni, mert a járőr csapdába eshet.

Legyünk mindig felkészültek arra, hogy az első beszivárgók mögött újabban mozoghatnak, és ez veszélyes helyzetet teremthet a járőr számára.

A lakott területen alkalmazott és a kijárási tilalmat ellenőrző járőrök

Az ilyen járőröket lakott területek útjainak, tereinek ellenőrzésére, a kijárási tilalom ellenőrzésére, a bárók és éttermek ellenőrzésére, a piacok és más forgalmas helyek ellenőrzés alatt tartására küldik ki. A nappal általában hasznosabb a járőr kiküldésére, amennyiben a lakossággal való kapcsolatok fejlesztése a cél. Különösen alkalmas erre a piacok a vásári napokon, így egyszerre lehet prezentálni a békefenntartók jelenlétét, valamint a kapcsolatok építését a helyi lakosság széles rétegével.

Éjszaka a beszivárgás megakadályozása, a ki- és behajtó utak ellenőrzése, valamint a nyugalom ellenőrzése lehet a feladat. A kijárási tilalmat ellenőrző járőr a kijárási tilalom kezdete előtt kezdi a járőrözést, és megkaphatja néhány kiemelt fontosságú objektum ellenőrzésének feladatát is.

Akna- és bombakutató járőr

Az ilyen járőröket az alábbi eszközökkel szerelhetik fel:

- az átlagosnál vastagabb és hosszabb golyóálló mellény, esetleg külön repeszálló betéttel és speciális csizmák;
- speciális sisak, amely a teljes fejet védi, erős szemüvegek a szemek védelmére;
- rádió adó-vevő készülék;
- fémdetektor;
- speciálisan kiképzett kutyák;

- nagy erősítésű távcső;
- 12,7 mm-s mesterlövészpuska többcélú löszerezrel az útszéleken esetlegesen elhelyezett bombákba való belelövés céljából.

A szállító jármű általában PSZH, de ha nem áll rendelkezésre ilyen jármű, és csak normál te-repjáró áll a rendelkezésünkre, akkor a következő rendszabályokat kell foganatosítani:

- a jármű ablakait vagy le kell szerelni vagy speciális üvegre kell cserélni;
- a jármű alját homokzsákokkal kell lefedni (figyeljünk a teherbíró képességre);
- a fényszórók üvegeit, tükröket, irányjelzőket le kell ragasztani;
- a gépjárművezetőt teljes védőfelszereléssel kell ellátni;
- kerüljük az olyan járművek alkalmazását, amelyek első kerekei a sofőr vonalában (vagy hátrább) vannak (ha robban valami, az ne a vezető alatt robbanjon).

A járőr feladata lehet a saját erők vagy a helyi lakosság által gyakran használt utak, helyek ellenőrzése. A járőrt nappal alkalmazzák, mert az éjszakai kiküldés túlságosan kockázatos. Amennyiben az ellenőrizendő útszakasz túlságosan hosszú, úgy több járőrt küldnek ki. A bomba- és aknakutató tevékenység során be kell tartani az SOP-ben előírt munkaidőt (általában ez jóval rövidebb a szokásos szolgálati időnél).

A végrehajtás során a járőr lassan mozog és különös figyelmet fordít a következőkre:

- ásások nyomai;
- aszfalt- és betonréteg eltávolításának nyomai;
- lyukak és mélyedések az úton;
- dobozok, elhagyott szatyrok, táskák és szeméttárolók vagy szemétkupacok az út mellett;
- vezető nélküli parkoló autók, motorok egyéb járművek;
- elektromos vezetékek és eszközök;
- mechanikus szerkezetek;
- állatok pásztorok, felügyelők nélkül.

Amennyiben a járőr gyanús objektumot talál, biztonságos távolságra megáll tőle, és távcsővel szemügyre veszik a tárgyat és környékét. Ebben az esetben három lehetőség közül lehet választani:

- megvizsgálni a tárgyat;
- rálőni kis kaliberű fegyverrel, mesterlövészpuskával vagy nehéz géppuskával;
- segítséget hívni.

RUTINSZERŰEN KIKÜLDÖTT JÁRŐR

Cél: Felügyelni a megfigyelő- és ellenőrző pontok közötti le nem fedett területeket.

Személyi állomány: Járőrparancsnok, járőrtagok, biztosító, jelentő.

Speciális és plusz felszerelés: Világító- és jelzőrakéták, füstgránátok, rádió, távcső, világító rakétakivő pisztoly, könnyégzgránát, térkép, tájoló, feljegyzési füzet, kódfüzet, elsősegélynyújtó felszerelés, víz, élelem.

Egyéb: Az indulási és érkezési időket gyakran kell változtatni. Csak annyi eszközt vinni, amennyire szükség van, jelentés a legrövidebb időn belül

ÁLLANDÓ JÁRŐR

Cél: Megállítani és letartóztatni az illegális beszivárgó elemeket.

Személyi állomány: Járőrparancsnok, járőrtagok, megvilágítást végző személy, kutyavezető (kutyával együtt).

Speciális és plusz felszerelés: Jelző- és világítórakéták, könnyefakasztó gránát, rádió, távcső, elsősegélynyújtó felszerelés, tartalék elemek, akkumulátorok, elemlámpák.

Egyéb: Az állomány négy főnél több lehet, vinni kell a kutyához tartozó felszereléseket (póráz, szájkösár, víz, élelem stb.).

KIJÁRÁSI TILALMAT ELLENŐRZŐ JÁRŐR

Cél: A kijárási tilalom betartásának, éttermek és bárók, valamint kiemelt helyek ellenőrzése, a békefenntartók jelenlétének demonstrálása.

Személyi állomány: 2-3 fő.

Speciális és plusz felszerelés: Gumibot, könnyefakasztó gázszerű palack, város térképe.

Egyéb: A helyiek a 2-3 fős járőrt nem fogják provokatívnak itélni, ugyanakkor nagyon fontos megerősítést rövid riasztási idővel készenlében tartani.

AKNA- ÉS BOMBAKUTATÓ JÁRŐR

Cél: Ellenőrizni a különböző közlekedési utakat aknák, bombák és meglepő aknák szempontjából.

Személyi állomány: A személyi állomány 4-6 fő, amennyiben a jármű PSZH, 1-2 fővel több.

Speciális és plusz felszerelés: Sisak, golyóálló mellény, speciális aknakutató felszerelés, távcső, füstgránát, szűrőbot, elsősegélynyújtó felszerelés, rádió, transzfúziós folyadék, útjelzések, lámpák.

Egyéb: A járőr nem végez aknamentesítést és bombahatástalanítást. Feladata a robbanószervezetek helyének meghatározása.

SZÉTVÁLASZTÓ JÁRŐR

Cél: A felek közé való bejutás és az összecsapások megelőzése vagy megállítása, tűzszünet létrehozása, a felek erőinek jelenlegi állásaiból való kivonása.

Személyi állomány: Amennyi szükséges (szakasz, század).

Speciális és plusz felszerelés: Megfelelően megjelölt járművek, karjelzések, világító felszerelés a saját állások megjelölésére, jól látható zászló, rádió, amely lehetővé teszi a felekkel való kapcsolattartást is.

Egyéb: A szétválasztó járőrt gyakran akkor alkalmazzák, amikor a helyzet eszkalálódik, a felek kisebb erői harcolnak egymással. Olyan megvilágító eszközt és jelöléseket válasszunk, amelyet valószínűleg a felek nem használnak.

37. számú ábra: Néhány járőrtípus és felszerelésük

Ne feledjük, az elsődleges feladat az akna vagy bomba megtalálása és jelentése! Másik jó tanács: tartsunk biztonságos távolságot a tárgytól, amennyiben rádiót vagy mobil telefont használunk.

Amennyiben a járőr gyanús tárgyat, bombát, aknát vagy ezekhez hasonló tárgyat talál, a következők szerint kell eljárni:

- jelentéstétel (beleértve minden gyanús körülményt is);
- amennyiben lehetséges, rá kell lőni a tárgyra, bár ez nem minden esetben tanácsos;
- meg kell jelölni a helyet, és jelentést tenni;
- segítségkérés;
- mások távol tartása a területtől;
- várni, amíg a tárgyat eltávolítják vagy felrobbantják.

A konfliktusban részt vett felek szétválasztására szolgáló járőrök

A korábbi harcoló felek szétválasztására szolgáló járőrök kiküldésének célja lehet a felek szétválasztása, a szétválasztási zóna figyelése, ellenőrzése, az újbóli összecsapások megelőzése, a különböző egyezmények betartásának ellenőrzése.

A szétválasztási műveletnek előzetesen tervezettnek és a felekkel egyeztetettnek kell lenniük. A járőr létszáma a helyzettől függ, lehet

néhány fős, de akár egy század is részt vehet benne. A felek összekötő tisztjeinek jelenléte nagyon hasznos lehet a szétválasztás során. A járőrnek kell az olyan terepszakaszokat kiválasztani, ahonnan jól szemmel tudják tartani a feleket és a saját erők is jól láthatóak a felek számára. Szintén fontos a megközelíthetőség, mozgási lehetőség járművekkel (nehézekkel is).

Az időzítés nagyon fontos. Általában elég sürgős a szétválasztás végrehajtása annak érdekében, hogy megelőzzük az összecsapások kitörését vagy újbóli fellángolását.

Amikor a gyorsaság elsődleges, speciális, előrevetett járőröket küldenek ki a fő szétválasztó erők beérkezéséig, fedező függőny létrehozása érdekében.

A szétválasztó járőrök megtervezése során az alábbi faktorokat kell figyelembe venni:

- rendelkezésre álló idő;
- terep;
- milyen járművet használunk (PSZH, harcokcsi);
- az erő és elszántság demonstrálása;
- vezetés kérdései;
- jelentési lehetőségek;
- a felek szokásai, várható reakciói;
- összeköttetési (beleértve az összekötő tisztek küldésének lehetőségét is) és tárgyalási lehetőségek.

8. FEJEZET

A beszivárgókkal szembeni intézkedések

Követés

A követési tevékenység céljai a következők lehetnek:

- a civil lakosság elleni zaklatások, fosztogatások, erőszakoskodások és más veszélyes tevékenységek megelőzése olyan esetekben, amikor egy ellenséges erő tart megszállás alatt valamely települést;
- a magántulajdon védelme.

A követő járőr felépítése, személyi állománya és mozgékonyága különböző lehet. A gyalogos járőr esetében a személyi állomány legalább két fő, járműves járőr esetében pedig három fő. A személyi állományt 24 órás váltással kell szolgálatba vezényelni, az induláshoz való készenlét ideje nem haladhatja meg a két percet. A követő tevékenységet jó előre be kell gyakorolni különféle eshetőségekre. A járőrnek be kell járnia a kérdéses települést, hogy megfelelő helyismerettel rendelkezzen.

A követő járőrök tevékenységét közvetlenül a század parancsnoka vagy helyettese irányítja. Mindegyik járőr külön-külön kap feladatot arról a megfigyelőpontról, ahonnan a kérdéses tevékenységet észlelték. A századparancsnok dönt a kiegészítő, plusz járőrök kiküldéséről. Ezek a járőrök annak a századparancsnoknak közvetlen irányítása alatt tevékenykednek, aki kiküldte őket és feladatot szabott a számukra. A járőrök a század műveleti rádióhálózatát használják.

A végrehajtás során a járőr tartson a célszemélytől (objektumtól) olyan távolságot, amely biztonságot szavatol számára. A megfelelő távolság általában 100–200 méter jármű esetén, 50–100 méter gyalogos célszemély esetén. Sőt, ezekben ezek a távolságok rövidebbek lehetnek. A célszemélyt követni kell épületbe is. Az épületbe való behatolás legyen határozott, az utunkat esetleg elálló személyt be kell lökni az épületbe.

A helyeket fenyegető tevékenységet meg kell szakítani szétválasztásos módszer alkalmazásával. Fel kell készülni a tüzelésre is. Amennyiben letartoztatják a fosztogatókat, erőszakoskodókat, jegyzőkönyvet kell felvenni (mi történt, ta-

nuk stb.), fotókat és videofelvételeket kell készíteni. Amennyiben helyi lakos került letartoztatásra, a személyi azonosságát mindenképpen meg kell állapítani.

Beszivárgókkal kapcsolatos eljárások

Valamennyi személyt, aki engedély nélkül az általunk ellenőrzött területre belép, beszivárgónak kell tekinteni. A beszivárgókat letartoztathatják a műveleti körzet határán, illetve az egység felhatalmazott körzetében. Összetételük lehet nagyon vegyes is (nők, férfiak, gyermekek, öregek). A beszivárgók lehetnek menekültek vagy különleges feladattal „beküldöttek” is, akik végrehajthatnak merényleteket, vagy politikai izgató tevékenységet, amelyek nem mindig függenek össze a békefenntartók küldetésével. Általános szabály, hogy a beszivárgó csoportot hangos rákiáltás közepette határozottan kell megközelíteni. A fegyveres csoportot mindenképpen fel kell tartoztatni, de kerülni kell a közvetlen összecsapást.

A női beszivárgókat is meg kell motozni, de amennyiben erre lehetőségünk van, női békefenntartóval motoztassuk meg. Ha nincs, akkor az is megoldás lehet, hogy későbbre halaszuk a motozást.

A beszivárgókkal való eljárás során a következő általános irányelveket vegyük figyelembe:

- határozzuk meg a beszivárgók kilétét;
 - bizonyosodjunk meg arról, hogy elegendő erő (személyi állomány) áll-e a rendelkezésünkre a csoport kezelésére;
 - amennyiben a beszivárgók egyetértéssel a terület elhagyásában, ki kell őket kísérni a szektorból (amennyiben van, MP-erőkkel);
 - minden erőfeszítést meg kell tenni annak érdekében, hogy a következő információk ne szivároghassanak ki: a beszivárgók személyes adatai, alakulatazonosító vagy szervezet, a beszivárgás célja, fegyverek, löszerek.
- Amennyiben a beszivárgók elutasítják a terület elhagyását, akkor el kell őket szigetelni. Azonban számítani kell, arra, hogy az ilyen szituáció veszélyeket is hordoz magában, amelyek a következők lehetnek:

- a beszivárgók megpróbálnak kitörni vagy elszökni;
- más erők megpróbálják kiszabadítani őket;
- a másik fél fegyveresei, kihasználva a helyzetet, megpróbálhatják őket elfogni vagy megölni.

A beszivárgókat biztonságos helyen ki kell kérdezni. Az őrizetnek 24 órának kell lenni. Ezzel kell biztosítani, hogy a beszivárgók ne tudjanak elszökni, nehogy bántalmazzák, vagy esetleg megölik őket. A beszivárgókat őrző személyeknek nem szabad olyan szituációba kerülniük, amikor esetleg lefegyverzik őket. Egy lehetséges megoldás az, hogy fegyvertelenül lépünk be közejük, de kintől biztosítanak minket.

A kihallgatáson részt kell venni a felderítő tisztnak (S-2), a hadműveleti tisztnak (S-3) és az MP-tisztnak. Gyakran szükséges tolmács, de biztonsági okokból a saját erők tolmácsait vegyük igénybe. A katonai rendőr határozza meg a kihallgatás módszerét, ami között a beszivárgó fenyegetése nem szerepelhet. Szintén a katonai rendőr felelős a kihallgatás jegyzőkönyvének elkészítéséért, és az ő feladata a bizonyítékok, térképek, fotók őrzése is.

A beszivárgók kezeinek szabadabb tétele mindaddig nem történhet meg, amíg veszélyesnek ítélik meg őket. A beszivárgókat nem szabad nem, bőrszín, törzsi hovatartozás, nemzetiség, vagy vallás szerint megkülönböztetni, zaklatni. A letartóztatottak ügye szigorúan tilos!

A kihallgatást követően a beszivárgókat szabadon kell engedni (terroristák, háborús bűnösök, egyéb bűncselekményeket elkövetett körözött személyek kivételével). Néhány esetben elképzelhető a fegyverek, kések stb. visszaadása is. A lőszer, robbanóanyagot, harci felszereléseket általában el kell kobozni, és meg kell semmisíteni. A fogva tartás időtartama nem húzódhat hetekig. Az SOP konkrét instrukciókat ad ebben a tekintetben, a normál eljárás 1-2 napot jelenthet.

A beszivárgók letartóztatásával, szállításával és kihallgatásával kapcsolatos eljárások:

- a beszivárgókat le kell fegyverezni;
- iratokat, dokumentumokat és térképeket el kell venni;
- haladéktalanul jelentést kell tenni;
- a beszivárgókat a kihallgatás helyére kell szállítani;
- a kihallgatást a katonai rendőrség tisztje vezeti;
- a kihallgatás után a beszivárgókat vissza kell adni az elfogást végrehajtó alegységnek, majd a határsávon működő ellenőrzési pontra kell szállítani és szabadon kell őket engedni.

Fegyverek, robbanóanyagok és lőszer eldobása

Általában a fegyverek, robbanóanyagok és lőszer eldobásával kapcsolatos eljárások az SOP-ben vagy a békefenntartó erők parancsnoka által kiadott intézkedésekben kerülnek meghatározásra. A különböző konfliktusban részt vett erők fegyveres tagjainak tilos fegyveresen belépni a békefenntartók által ellenőrzött területre, köteles azt a saját állásaiban hagyni.

Ha fegyvereket, robbanóanyagot vagy lőszeret találunk az ellenőrzés során, ezen személyek számára a belépést meg kell tiltani, és a fenti tárgyakat el kell kobozni. A személyek nevét és más adataikat fel kell jegyezni, majd jelentést kell tenni, továbbá a katonai rendőrséget is értesíteni kell. Valamennyi elkobzott lőszer, robbanóanyagot nagy óvatossággal kell kezelni. A kezeléssel kapcsolatban mindig kérjük ki a tüzserész vezető tiszt véleményét (EOD Officer). Ha robbanóanyagokat, bombákat stb. találunk, jelenteni kell mit találtunk, mikor és hol, meg kell jelölni a helyet.

Általában a katonai rendőrség kezeli az elkobzott tárgyakat. Ha a katonai rendőr nincs jelen az ellenőrző ponton, akkor egy felelős, kijelölt tiszt helyettesnek kell kezelnie az elkobzott tárgyakat, feljegyezve a tulajdonos nevét, korát, címét, a tárgy megnevezését és azonosítási számát stb. Később a tárgyakat a katonai rendőrségnek az elkészített jelentéssel együtt át kell adni. Célszerű megoldás úgynevezett „elkobzási bizonylat” átadása a kérdéses személynek.

Elképzelhető, hogy a misszió során létrejött megállapodások miatt az elkobzott tárgyak nem kerülnek megsemmisítésre, hanem azokat a katonai rendőrség raktárában helyezik el. Ha sok fegyvert kell raktározni, ez mindenképpen felveti a biztonság kérdését. Amennyiben az egyezmény erre lehetőséget ad, vagy nagy annak a kockázata, hogy a fegyvereket ellopiják, megsemmisíthetjük, illetve fő részegységeit eltávolíthatjuk (például ütőszeg).

Autóba rejtett pokolgépek megtalálása esetén tartóztassuk le a jármű utasait, de legyünk óvatosak. A személyi állományt tartsuk távol a járműtől (a biztonsági távolság minimálisan 250 méter), és ha lehet, tartsuk fedetten (óvhelyen) őket. Tegyük jelentést a zászlóaljparancsnoknak és a folyó műveletet irányító központnak. Hívjuk ki a katonai rendőrséget és a tüzserésztisztet.

Amennyiben lehetséges, vitessük az egyik utassal a járművet biztonságos helyre, ahol a bomba hatástalanítása megtörténhet. Ha az utas elkezd mozogni a járművel, biztosítsuk, hogy ne térhessen le az útról.

9. FEJEZET

Egészségügy és higiénés eljárások

Az elsősegélynyújtás

Tudni kell, hogy a legprecízebb elsősegélynyújtás sem helyettesítheti az orvosi vizsgálatot. Minden sérültet, rosszul éltetett embert orvosnak is meg kell mutatni. Az elsősegélynyújtás célja, hogy a beteg állapotának további romlását megakadályozzuk, az esetleges életveszélyt elhárítsuk és próbáljuk megnyugtani a beteget. A sérülés súlyosságának megállapítása, a további teendők és kezelés meghatározása az orvos feladata.

Az elsősegélynyújtás valamennyi békefenntartó alapvető képessége kell, hogy legyen, amikor a küldetés körzetében tevékenykedünk. Ne feledjük, a békefenntartás nem életbiztosítás! Ezért az élet kérdése percek, esetleg másodpercek múlik. Az esetek kisebb százalékában van kéznél szakképzett orvos vagy felcser, tehát a bajtársi segítségnyújtáson túlhat katonatársunk élete. Természetesen a parancsnokok igyekeznek a feladatok végrehajtását a lehető legjobb egészségügyi biztosítással szervezni, de tudnunk kell, hogy egyrészt a lehetőségeink mindig korlátozottak, másrészt az időben megkezdett elsősegélynyújtásnak valóban életmentő szerepe van. Tehát sérülés esetén tudnunk kell, hogy mi a teendő.

A fentiekből következik, hogy valamennyi békefenntartót ki kell képezni elsősegélynyújtásra. Itt nem arról van szó, hogy a katonáinkat átképezzük egészségügyi szakra, hanem, hogy megtanítsuk a katonáinkat a legelső beavatkozásra, amivel stabilizálhatják a sérült állapotát, megelőzhetjük a további romlását és felkészíthetjük a szállításra.

A felkészítésnek mindaddig folynia kell, amíg a megfelelő készség nem alakul ki a személyi állományánál. A felkészítésen mindenkinek részt kell venni és mindenkinek vizsgát kell tenni az elsajátított ismeretanyagból. Nincs kivétel, kötelező a részvétel! Ne feledjük, a parancsnoki példamutatás ebben a tekintetben is elengedhetetlen!

A felkészítést a témában járatos egészségügyi személynek, orvosnak kell vezetnie. Célszerű a felkészítést a későbbiekben komplex begya-

korlásokkal összekötni. Harckészültségi fokozatok elrendelésével, tüzelőállások elfoglalásával, a sebesültek alegységszintű ellátófészkekbe szállításával, majd zászlóaljsegregyhelyre továbbításával és MEDEVAC-hívással, sérült helikopterbe juttatásával egybekötni. A MEDEVAC-hívást célszerű különböző terep- és fényviszonyok közepette gyakorolni.

Az elsősegélyadás elsődlegességi sorrendje:

1. a légzés biztosítása;
2. a sérült állapotának ellenőrzése, a sérülések jellegének megállapítása;
3. elsősegélynyújtás;
4. MEDEVAC-hívás.

A nemzetközi tapasztalat azt mutatja, hogy a megmenthető sérültek és betegek harmada az egyébként könnyen kiküszöbölhető légúti elzáródás miatt hal meg a helyszínen. Az elsősegélynyújtók egyik, ha nem legfontosabb teendője tehát a szabad légutak biztosítása. Esméletlen sérült esetében feltétlenül végezzük el a szájüre vizsgálatát. Nézzük meg, van-e a szájban kivehető műfogsor, vér, hányadék, étel, egyéb idegen test és a nyelve nem akadályozza-e a légzést.

Sebellátás feladatai:

1. vérzéscsillapítás;
2. fertőzéscsillapítás;
3. fájdalomcsillapítás.

A seb környékét steril gézzel letöröljük, idegen tárgyat csak steril gézzel megfogva távolíthatunk el. A seb környékét lemoshatjuk és Oxycort spray-vel, esetleg jódval fertőtleníthetjük. A sebet kimosni vízzel, fertőtlenítővel tilos!

A sebkötés módja a vérzés típusától függ:

- hajszáleres vérzésre fedőkötést teszünk;
- gyűjtőeres vérzésre nyomókötést teszünk;
- ütőeres vérzésnél a sérült eret csonthoz szorítva nyomókötést alkalmazunk.

Hajszáleres vérzésnél a vér lassan szívárog, a fedőkötés steril gézlap rögzítését jelenti.

Gyűjtőeres vérzésnél a vér sötétebb színű, lassan csordogál a sebből. A nyomókötés steril gézlapok közé tett „gégzombóc”, steril vatta vagy gézlapköteg.

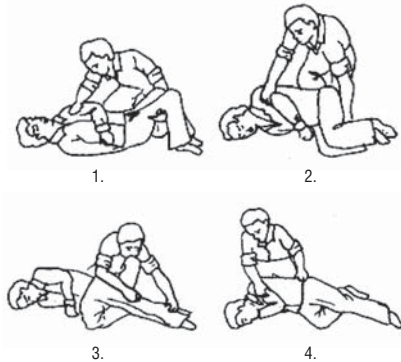
Útóeres vérzésnél a vér élénkpiros, a szívűködés ütemében spricelve tör elő. A jelentősebb vérvesztés elkerülésére a sérült eret csonthoz szorítva rögzítjük, ezt követően nyomókötést alkalmazunk. A sebek lefedésére széles levelű útifüvet is alkalmazhatunk.

Az eszméletlen beteget biztonság (stabil) oldalfevésbe helyezjük, friss levegőt biztosítunk, arcát finoman ütogetjük, hideg vízzel is fröcskölhetjük, ruházatát meglazítjuk és erős illatú folyadékot (például ammónia) szagoltatunk vele míg az orvos megérkezik. Eszméletlen, nem lélegző betegnél a vérkeringést és a légzést el kell indítani. A lélegeztetést és szívmasszázszt jó, ha tanult elsősegélynyújtó, orvos vagy végzi.

Az esetek bármelyikében a légutakat azonnal szabaddá kell tenni (még az álkapocs eltörésének árán is). Miután a légutakat szabaddá tettük, ezt az állapotot fenn is kell tartani, erre a legelfogadottabb megoldás az úgynevezett „stabil oldalfevási helyzet” (más néven NATO-helyzet) kialakítása.

Kivitelezése négy fázison keresztül történik:

1. a hanyatt fekvő sérült mellé térdelünk és lábait térdben felhúzzuk;
2. az ellenoldali karját a felénk billentett törzse alá helyezzük;
3. a felénk eső válla és combjai alá nyúlva a beteget oldalra billentjük és az így alulra került lábát térdben behajlítva hagyjuk;
4. a felülre került lábát kiegyenesítjük, végül a kezét (kézhátát) az arca alá helyezzük.

38. számú ábra: A stabil oldalfevés felvétele

Előnyök:

- nem igényel közvetlen őrzést;
- a sérült nyelve nem zárhatja el a légutakat;
- a sérült viszonylag nyugalomban van.

A helyszínen leggyakrabban elkövetett tévedések

A helyszínen végrehajtandó elsősegélynyújtásra a kompromisszum a jellemző. Teljesen természetes, hogy az elsősegélynyújtás során nem tudunk kórházi pontosságú diagnózist megállapítani és precíz terápiát felállítani, de nem is ez a célunk. A gyors döntés néha kockázattal jár. Alapvető azonban, hogy a helyszínen mindig a súlyosabb helyzetet tételezzük fel. Abban az esetben ugyanis, ha a súlyosabb kórképet tételezzük fel a valóságosnál, a reális kockázat mindig kisebb, mintha fordítva cselekednénk.

Mind a hivatásos, mind a nem hivatásos elsősegélynyújtóknak van két szélsőséges típusa. Az egyik, aki rosszul értelmezett félelemből a helyszínen nem avatkozik be, a másik, aki rosszul értelmezett segíteni akarásból mindenáron a helyszínen akar gyógyítani.

Természetesen mindkét álláspont helytelen. A be nem avatkozás veszélyei érthetőek, tehát a helyszínen csupán a szükséges mértékben kell beavatkoznunk, de éppen a helyszíni körülmények (például sterilitás hiánya) miatt kerüljük az „extra” beavatkozásokat. A tévedések közül az egyik leggyakoribb a gyógyszerbevitel útjának téves meghatározása.

A helyszíni kezelés során a vénás gyógyszerzés az elsődleges, ugyanis gyors hatást akarunk elérni. Az izomzatba adott injekció nem egyszer nem eléggé hatásos, mert a sérült, pangó vérkeringés miatt a felszívódás nem történik meg. A felszívódás gyakran a keringés helyreállása után következik be, ami váratlan dolgokat eredményezhet. Fokozottan érvényes ez a kábítószerekre (például morfium).

Újraélesztés

Az alapvető életműködések (légzés, keringés) megszűnésével megkezdődik a halál folyamata, amelynek első négyperces szakaszát klinikai halálnak nevezzük. Ezen idő alatt az agysejtek még nem károsodnak visszafordíthatatlanul az oxigénhiánytól, és ha ekközben megkezdődik az újraélesztés, van esély az élet folytatására. Természetesen vannak körülmények, melyek eleve kizárják az újraélesztés lehetőségét, mint például az élettelen összeegyeztethetetlen sérülés, tudottan halálos betegség végstádiuma, öt percnél lényegesen és bizonyosan több idő eltelté.

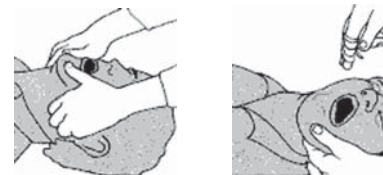
Ha tehát ezen eseteket kizárhatjuk, haladéktalanul meg kell kezdenünk a légzés, keringés helyreállítását.

Az elsősegélynyújtónak el kell tudni dönteni, hogy a beteg életműködései valóban megszűntek-e vagy csak eszméletlen, de a szívűködés és a légzés még tart. A légzés egyetlen biztos jele a mellkas, illetve a has ritmikus süllyedése és emelkedése megléte. Ezt kellően levetkőztetett betegnél megtekintéssel vizsgáljuk (tükör- és vattaszálás módszer megbízhatatlan). A keringést csakis a nyaki főtűőer kikapintásával vizsgálhatjuk. Ezt a gége és a fejbiccentő izom között négy ujjunkkal tapinthatjuk. A perifériás pulzus, valamint szívhangok hallgatása megbízhatatlan. A szembogarak tágassága sem minden esetben irányadó, mert bizonyos betegségek vagy mérgezések ezt befolyásolhatják. A szembogarak fényingerekre való változtatatlansága klinikai halál, illetve az agysejtek károsodása mellett szól.

Amennyiben a légzés és szívűködés, vagy csak a légzés megszűnt, haladéktalanul, de nem kapkodva meg kell kezdenünk az újraélesztést.

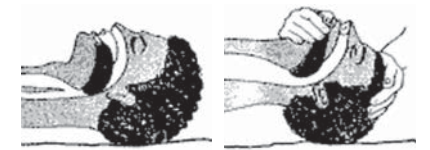
Az újraélesztés ABC-je a következő:

- A – átjárható légutak,
- B – befújásos lélegeztetés,
- C – circulatio (keringés) helyreállítása,
- D – drogok (gyógyszerek).

39. számú ábra: A légutak átjárhatóságának biztosítása

Az első teendő tehát a légutak átjárhatóvá tétele. A szájüregbe kerülhet iszap (vízbefúlásakor), idegen test zárhatja el a garatot, például a beteg fogsora is. Ezért minden esetben meg kell győződnünk, hogy a szájüregben nincs idegen test. Az izomtónus hiánya miatt a beteg szájának kinyitása általában nem okoz problémát. Ujjainkra zsebkenőt csavarva a szájüreget kitisztítjuk. Az újraélesztést mindig földön vagy padlón a hátán fekvő betegen végezzük. A befújásos lélegeztetéshez a beteg fejét hátrafelesztjük, az egyik kezünkkel a beteg állát és álla alatt, a szájfenéken keresztül a nyelvét rögzítjük.

40. számú ábra: A beteg fejének hátrafelesztése

Ezáltal a nyelv nem csúszik hátra, a garatba. A légút biztosítása után esetleg spontán is megindulhat a légzés. Amennyiben ez mégsem következik be, azonnal szájból orra lélegeztetést kezdünk. A közvetlen érintkezés elkerülésére vékony textilát teríthetünk a beteg orrára (a papír zsebkendő alkalmatlan). A fejet hátraszegve saját kilélegzett levegőnket (melyben még mindig van elegendő oxigén) nyugodt ütemben a beteg orrára fújuk. Ezután a beteg arcától elemelkedve tekintetünket mellkasa felé fordítjuk, figyelve annak a passzív kilélegzés alatti süllyedését.

Percenként körülbelül 16 befújásra van szükség, tehát saját légzési ütemünknek megfelelően lélegeztetünk. Amennyiben a mellkas süllyedése nem következik be, vagy buborékoló, szörtyögő hangokat hallunk, úgy a levegő a gyomorba került. Ilyenkor újra meg kell vizsgálnunk a légutak átjárhatóságát, vagy a fej helyzetét kell igazítani. Tilos a beteg háta vagy nyaka alá bármilyen tárgyat tenni!

41. számú ábra: A befújásos lélegeztetés első üteme: belégzés

A mesterséges lélegeztetés ideje alatt lehetőleg a fejet ne engedjük el. Sokszor önmagában a mesterséges lélegeztetés is megindíthatja a már megszűnt vagy megszűnőben lévő szívűködést, így életmentő lehet!

Szívmasszázs

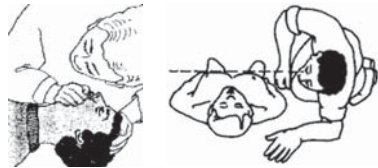
Csak olyan elsősegélynyújtó végezze, aki erre gyakorlati kiképzést is kapott, mert a szakszerűtlenül végzett szívmasszázs igen súlyos kö-

vetkezmenyei lehetnek. A szívkompressziót úgy végezzük, hogy a beteg jobb oldalán elhelyezkedve (térdelve) jobb tenyerünket a szegycsont alsó harmadára illesztjük, pontosan a középvonalban, úgy, hogy ujjaink a beteg feje felé mutassanak. Bal kezünk a jobb fölé kerüljön, arra merőlegesen. Mindkét karunk könyökben nyújtva legyen. Ily módon egész felső testünk súlyát ki tudjuk használni. Legalább öt centiméter mélységre benyomva a szegycsontot, a szív a szegycsont és a gerinc között összepréselődve a vért kipumpálja, majd elengedve újra magába szívja. Ideális a ritmus, ha a szegycsont benyomását egy másodpercenként végezzük.

Mint hogy többnyire komplex újraélesztést végzünk, össze kell hangolnunk a befúvásos lélegeztetést és a szívmasszázst. Egy elsősegélynyújtó esetén minden nyolc szívkompressziót két befúvás kell kövessen. Ha két szakképzett ember végzi az újraélesztést, akkor négy kompresszió és egy befúvás az arány.

Mindkét esetben először 4-4 befúvással kell kezdenünk, hogy a tüdőben lévő vért oxigénnel ellássuk. Természetesen tilos a befúvást és a kompressziót egyszerre végezni, mert az összenyomott mellkasba hiába próbálnánk levegőt préselni. Az újraélesztés a két elsősegélynyújtótól nagy figyelmet és pontos együttműködést követel.

Célszerű, ha a szívkompressziót végző személy hangosan számol, mert ezzel társa már felkészülhet a kellő időben történő befúvásra.

42. számú ábra: A segélynyújtó a beteg mellkasa felé fordított fejjel a mozgást figyeli

Ha legalább 30 percig végzett újraélesztés során sem tapasztalunk eredményt, az újraélesztést abbahagyhatjuk. Eredményen azt értjük, ha visszatér a spontán légzés, helyreáll a keringés, melyet folyamatosan ellenőriznünk kell, vagy egyéb tüneteket tapasztalunk, mint például a pupillák fényerevsége megszűnik, a bőr színe szederjesről normális felé közeledik.

Spontán szív működés és légzés esetén az újraélesztést folytatni szigorúan tilos! Bordatörésnél, különösen idős embernél különös óvatosság szükséges. Külön fel kell hívunk a figyelmet, hogy meglévő szív működés mellett végzett

szívkompresszió végzetes lehet, míg a kellő ok nélkül végzett befúvásokkal nem sokat árthatunk. Az újraélesztés esélyeit növeli, ha a klinikai halál első percében meg tudjuk kezdeni. Ekkor még 75 százalék a valószínűsége, hogy a sejtnek nem károsodtak, míg a negyedik percben már csak egy.

Teendők eszméletlenség esetén

Gyakrabban kerülhet a békefenntartó, békétmogató katona olyan helyzetbe, hogy meg kell különböztetnie a klinikai halál, az eszméletlenség, illetve a színlelt eszméletlenség állapotát. Eszméletlenségnek nevezzük azt az állapotromlást, amikor megtartott szív működés és légzés mellett az idegrendszer ingerelhetősége

43. számú ábra: Eszméletlen sérült oldalra fektetése

megszűnik. Tehát a beteg fény-, hang-, fájdalomingerekre nem reagál, izmai tónustalanok. Ilyenkor a teendőnk a beteg stabil oldalfekvésbe való juttatása, kivéve gerincsérülés esetét. Állandóan figyelemmel kell kísérnünk a beteg légzését és keringését, mert ezek bármikor leállhatnak.

Az oldalfekvésre azért van szükség, hogy a szinte mindig bekövetkező hányás ne okozzon fulladást az által, hogy a hányadék a légsőbe kerül. Eszméletlenség esetén mindenféle úgynevezett „élesztési eljárás” (például ammónia szagoltatása, hideg víz stb.) felesleges és ártalmas!

Színlelt eszméletlenségre kerülhet sor, ha a beteg akarattal, vagy akarat nélkül valamilyen számára hátrányos konfliktust akar elkerülni, vagy előnyökhöz akar jutni. A tettestett eszméletlenség felismerésének biztos módja, a szempilákra való ráfújás, melynek következtében azok megrebbennek, ugyanis ez akaratlagosan nem befolyásolható. Kerüljük a durva módszereket, mert végül is ilyenkor is betegségről, kóros lelkiállapotról van szó.

Sebek fajtái

Metszett sebek: Ha a sérülést rendszerint kés vagy más éles szerszám okozta, akkor metszett sérülésekről beszélünk. Mindig akadnak figyelmen kívül, késükkel játszadozó vagy munkájuk során balesetet szenvedő békefenntartók. A sérülés súlyossága attól függ, milyen mélységbe hatoltak, ott milyen eret sértettek meg (külön veszély az artériás ér sérülése) és hogy a sérülés üreget szövetet megnyitott-e. A metszett sebre jellemző vonás, hogy a sebszél tátong és a vérzés általában erős.

Ellátás: sebszél fertőtlenítése és a vérzés jellegének megfelelő kötéstípus alkalmazása.

A szűrt sebekre a fentiek vonatkoznak, az alábbi kiegészítésekkel:

- nagyobb a fertőzésveszély;
- üreges testrészek sérülései kötelezően feltárandók, tehát kórházi kezelés szükséges;
- nagyobb a rejtett érsérülés veszélye is.

Harapott sebek: Általában állatok okozzák, ritkán emberek is (elmebeteg, ittas, drogos egyének). Sajnálatos tény, hogy számos békefenntartó misszióban többen veszítik életüket különböző vadállatok (krokodil, oroszlán, hiéna) harapásaitól, mint lőtt sebektől. Az ilyen sebek fertőzöttek és súlyos roncsolt sebeknek minősülnek, mindenképpen kórházi kezelés szükséges. Az elsősegélynyújtást a vérzés jellege határozza meg.

Lőtt sebek: Általában súlyosnak értékelendő, mert nagy a fertőzés veszélye, nemcsak a lágy rész sérülhet, hanem nagy az érsérülés veszélye is. Az elsősegélynyújtás steril fedőkötésből és a vérzés csillapításából áll.

A vérzések típusai

A sérülések egyik legnagyobb veszélye a vérzés, illetve az ennek a következtében fellépő vérvesztés. Három alapvető vérzéstípust különböztetünk meg (nemegyszer ezek egymással keverednek), amelyek súlyossági sorrendben a következők:

Hajszálteres vérzés: Inkább csak szivárgó jellegű, néhány percen belül magától is megszűnik. Amennyiben szükséges, fedő kötést alkalmazunk.

Vénás vérzés: Folyamatos, de nem pulzáló vérzés, a vér színe sötét vörös, a vérvesztés nagysága életet is veszélyeztethet, ha nagyobb véna sérült.

Artériás vérzés: Pulzáló, periodikus vérzés, élénk piros vér, önmagától nem áll el, a még kicsi artériák vérzése is életveszélyes lehet!

Sérülések, vérzések során a sebek bekötésének célja kettős: egyrészt a vérzés megállítás és ezzel a vérvesztés csökkentése, másrészt a fertőzés megakadályozása. Ezekből nyilvánvaló, hogy csak steril sebfelet alkalmazunk, ezalól kivételt képeznek azok a szükség-helyzetek, amikor nem áll a rendelkezésünkre steril kötszer, és a vérzés olyan mértékű, hogy szükséges az alkalmi eszközzel végzett sebkezelés. A kötözés a sebfelettel kezdődik, ez a seb környékének megtisztítását jelenti, majd a sebkörnyék fertőtlenítését kell végrehajtani (például jóddal). Az így ellátott sebet kötözzük be, ne használjunk kenőcsöket és porokat, ezeknek több a kára, mint a haszna.

Fedőkötés: A seb befedésére, a szövetnedvek és a minimális vérzés felfogására használjuk. A fent leírt módon ellátott sebre a sebet túlért steril lapot teszünk, majd a gyorskötöző pólyát nem túl szorosan rátekerjük. Jól kötni az orvosok számára is kihívást jelent (saját tapasztalat), ezért jó szolgálatot jelent az úgynevezett csőkötés (Ramofix) használata, amely igen rugalmas, különféle méretű, cső alakú háló.

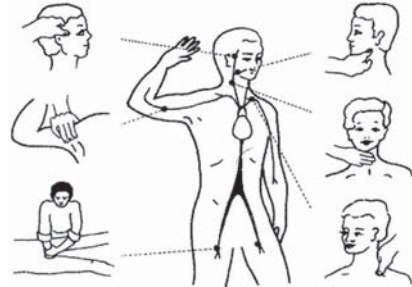
Nyomókötés: Mind vénás, mind artériás vérzésnél ezt használjuk, a szorító kötés csak nagy artériás vérzésnél más eszköz hiányában (például ércsüptető) használható.

A nyomókötés alkalmazása:

- végtagi sérülés esetén a végtagot felemeljük (kart a fej fölé, a lábat a test síkjára fölé), ezzel is csökkentve a vérzés intenzitását;
- a sebet sterilen fedjük, a steril lapot két-három pólyamenettel rögzítjük;
- a seb fölé a rögzített steril lapra 1-2, lehetőleg kis felületű (5 cm-es vagy két részre összehajtott 10 cm-es) gézpólyát, ennek hiányában vattacsomót teszünk, s ezt szorosan körülpólyázzuk (amennyiben rendelkezésünkre áll, használhatunk rugalmas, gumiszálakkal erősített pólyát is);
- a sérültet felemelt végtaggal helyezzük el, a szállítása is így történjen.

Ütőeres vérzés esetén a vérzés elállítása bármilyen módon történhet, a helyelykujias elszorító módszer is beleértve.

A közepes vérzések esetén nyomókötés alkalmazásával állítsuk meg a vérzést.

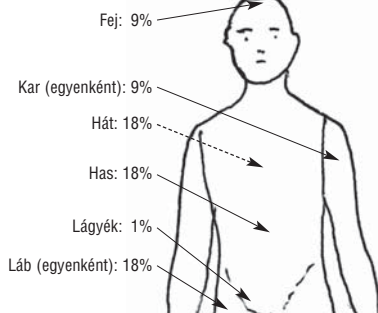
44. számú ábra: Az ütőeres vérzés csillapítására alkalmas nyomópontok

A belső vérzéseket nagyon nehéz felfedezni, figyelni kell a sérült hasát, hogy puffad-e, és hogy a sérült nem-e lesz rosszabbul, esetleg nem kerül-e sokkos állapotba. Tudnunk kell, hogy a nagy törések általában belső vérzéssel járnak együtt.

Törések esetén:

- minden törést sínekkel vagy más módon rögzíteni kell;
- el kell kerülni a felesleges mozgatást;
- a nyílt törések a veszélyesebbek a nagy vérvesztésé miatt;

Bőrfelületek lehorzsolódása és leégése esetén, a megégés, a forrázás, a maró hatású vegyszerek (savak, lúgok) felületi hatása hasonlóan bírálendő el. A testfelület sérülésének százalékos megállapítása az alábbi ábra alapján történik:

45. számú ábra: Az égés kiterjedésének meghatározása

Az égési sérülések jellemzői:

- az égés fokozata;
- a sérült testfelület mértéke (%);
- a bőrfelületek lehorzsolódása esetén nagy az elfertőzés és a begyulladás veszélye;

- a testfelület 20% feletti megégése elsődleges sérülést jelent;
- a napsugárzás okozta leégés is okozhat elsődleges égési sérülést;
- az általánosan elfogadott eljárás az, hogy az égett részt tegyük hideg vízbe mintegy tíz perc időtartamra;
- az égéseknél tartsuk be az úgynevezett „három F” szabályt: *Folyadékpótlás, Fertőtlenítés, Fájdalomcsillapítás.*

A meleg okozta sérülések

Az extrém klimatikus viszonyok között (trópusi, sivatagi) az egyik legnagyobb veszélyt a békefenntartókra a kiszáradás jelenti. Egyébként a kiszáradás nem feltétlenül függ össze a nagy meleggel, hiszen létrejöhét magas hegyi, azaz hideg körülmények között is. A tünetek meglehetősen nem specifikusak, tehát nem direkt módon utalnak a kiszáradásra, ezek: fejfájás, gyengeség, szárazságerzet a szájban stb. Amikor észrevesszük, hogy kiszáradásról van szó, addigra legtöbbször már súlyos állapotba került az illető. Ezért a parancsnoknak szabályozni kell a vízfogyasztást a katonái között, ha szükséges, parancsba kell adni, hogy fogyasszanak több vizet a megszokottnál (x liter/óra vagy nap). Az ízesített ásványvizet könnyebb nagyobb mennyiségben fogyasztatni.

A *napszúrás* oka a sugárzó hő, amely a fejet éri, a hőleadás gátolt az időjárási, helyi tényezők vagy a célszerűtlen ruházat miatt.

A *túlhevülés* esetén a hőleadás nincs arányban a hőfelvétellel, nem megfelelő ruházat, magas páratartalom és hőmérséklet a leggyakoribb oka. Itassunk a sérülttel egy kulacsnyi vizet (legalább 1 liter), helyezzük árnyékos, hűvös helyre és itassuk tovább.

A *hőkimerülés* a nagy melegben végzett extrém fizikai teljesítmény (például futás) „eredménye” lehet. Tünetei a fejfájás, szédülés, összehúzó, szapora pulzus, akár 42 fokos testhőmérséklet is.

A teendők: a sérültet hűvös helyre tétel, hideg vizes borogatás az egész testre, folyadék- és sópótlás, cukoroldat bevitel, ami az elvesztett energia pótlására is szolgálhat, de az agynyomás növekedés elkerülésére is jó.

Fagyás

A tartós hideg hatás, különösen idősebb korban, kifáradás esetén, éhezésben, alkoholos állapotban fagyásos sérülést okozhat. Ez lehet helyi és általános. Befolyásolja a levegő nedvességtartalma, a szél és a hideg tartóssága is.

48. számú kép: Afganisztánban nemcsak a meleg okozott problémákat

Lehülés: A szervezet folyamatosan hűl le, a beteg fáradttá, indiférszegénné válik, ellenállhatatlan kényszert érez, hogy lefeküdjön és aludjon, tudata elhomályosul, légzési és keringési zavarok alakulnak ki. Mindez kedvezőtlen körülmények között már +7-8 °C-on is kialakulhat.

Teendő: a test fokozatos melegítése dörzsölés, vagy forró italok itatása útján. Fürdővízben való melegítés esetén a víz hőmérsékletét 15 °C-tól fokozatosan emeljük 30 °C-ig.

Lokális fagyás: Kialakulását elősegítheti szűk cipő, vagy kesztyű viselése is.

I. fokú fagyás: Égő, szúró fájdalom, márványozott, majd szederjes bőr, enyhe duzzanat. Kezelése: melegítés, steril kötés.

II. fokú fagyás: Vörhenyes, savós hólyagok keletkeznek, a fagyott terület érzéketlen. Elsősorban: steril kötés.

Hóval való dörzsölés semmilyen esetben sem alkalmazható, mert a hókristályok nem steriliek és a védekezőképességet elvesztített bőrfelületen keresztül súlyos fertőzést okozhatunk (tetanusz!).

III. fokú fagyás: Teljes szövetelhalás, felmelegítés után is szederjes és érzéketlen marad a bőr. Teendők: steril kötés.

A fagyási sérülések szinte minden esetben megelőzhetők megfelelő táplálkozás, öltözet és az időjárási viszonyok figyelembevételével. Az alkohol a közhiedelemmel ellentétben nem véd a hideg ellen, sőt az erek kitérítése útján rontja a szervezet hővisszatartó képességét.

Kígyómarás

Kígyómarás esetén helyezzük a sérültet nyugalmába, adjunk Cortison (szívritmus-szabályzó hatású készítmény) tablettát és feltétlenül hívjunk orvost. Amennyiben ételtől vagy más ok miatt keletkezik mérgezés, az alábbi szempontok lehetnek irányadók:

- késleltetni vagy megakadályozni a mérge felszívódását;
- tünetek kezelése;
- a mérgező anyagot közömbösíteni vagy eltávolítani;
- ellenmérgek adása.

Természetesen az elmélet mindig könnyű választásokat ad, a gyakorlatban azonban sokszor még a mérgezés megállapítása is nehézkes.

Segítségként néhány tünet:

- tudatzavar;
- légzési nehézségek;

- szívritmuszavarok;
- hőszabályozási zavarok;
- veseműködési problémák;
- látható bőrjelek (harapásnyomok, hólyagok stb.);
- hányás, hasmenés.

Teendők: hánytatás, gyomormosás, szájon át adható, felszívást eredményező anyagok adása (aktív szén). Tilos a hánytatás maró hatású mérgezés esetén! Biztosítjuk a légzést és szív működését, ha kell, élesszünk újra! Látható bőrjelenység (kígyóharapási nyom) esetén a nyom körüli bemetszés és a seb kivéreztetése a feladat.

Áramütés

A következmények elsősorban az áram erősségtől, jellegétől, a behatás időtartamától, valamint a szervezetben megrett útjától függenek. Fontos tényező a szervezet pillanatnyi fizikai állapota is. Az általánosan használt 50 Hz frekvenciájú, 220 V feszültségű váltóáram fájdalomküszöbe 3–10 mA-nél jelentkezik, 75 mA-nél erősebb áram már végzetesen befolyásolhatja a szív működését. A váltóáram biológiailag veszélyesebb, mint az egyenáram.

Az áramütés okozta égési sérülés ellátása a már ismertetett szabályok szerint történik. Nagy energiahatás esetén úgynevezett áramjegy keletkezik, mely szürkésfehér, fájdalomtalan tömörség a bőrben és az áram belépési helyén található. Az áramütés következtében izomgörcsök, szív megállás, légzésbénulás léphet fel. Szükség esetén tehát az újraélesztés szabályai szerint kell eljárni. Az áramütött megközelítése előtt tisztáznunk kell, hogy a balesetes teste feszültség alatt van-e még vagy sem. 1000 V feletti feszültségű áramkörből való mentésre ne vállalkozzunk (tűzoltóság, elektromos művek).

Alacsony feszültség esetén: lekapcsolni az áramot, kiszabadítani a sérültet az áramkörből (gumikesztyű vagy száraz farúd segítségével), megkezelni az újraélesztést, égési sérülések kezelése.

Nagyfeszültség esetén nem szabad a személyhez érni mindaddig, amíg az áramot le nem kapcsoljuk!

Az áramütés ritka formája a lépésfeszültség. Ez leszakadt, nagyfeszültségű vezeték közelében adódhat, ahol az esetleg több 100 kV-os feszültség a talajon néhány méteres körzetben igen meredeken esik 0-ra. Így a talaj két, egymástól lépésszélesség távolságban levő pontja között akkora potenciálkülönbség van, amely halálos áramütést okozhat.

Villámcsapás

Rendkívül nagy feszültség és 20-30 ezer A-es áramerősség van jelen. A behatás ideje aránylag rövid, ezért inkább a mechanikus energia hatása az elsődleges (csonttörések). Villámcsapás után olykor faágyszerű rajolat marad a bőrön. A villám sebessége igen nagy, 180 km/sec. Az áramütés mellett számolnunk kell hallászavarok, látászavarok létrejöttével is, mert az erős fény- és hanghatás is károsíthatja az érzékszerveket. Zivatar idején lehetőség szerint kerüljük a kiemelkedő tárgyak, valamint a barlangbejáratok közelségét.

Teendők különleges helyszíneken

Ritkán ugyan, de az elsősegélynyújtó kerülhet olyan helyzetbe, amikor extrém körülmények között kell elsősegélyt nyújtani. Ezek közül leggyakoribb a vegyi anyagokkal előforduló baleset, vagy lőszer- és robbanóanyag-raktárak környezetében történt baleset.

Az ilyen esetekben a következők okoznak problémát:

- mérgezésveszély;
- robbanásveszély;
- a körülmények ismeretlen, tisztázatlan volta.

Tanácsok az ilyen esetekre:

- Védjük a saját egészségünket, és testi épességünket. Ne feledjük, a halott hősök nem menthetnek életet!
- Határozzuk meg az érkező mentőkocsik legkisebb biztonságos tartózkodási távolságát!
- Ha lehet, szerezzünk pontos információt a veszély természetéről!
- Derítsük fel van-e a környéken tűz vagy tűzveszély, szabad elektromos vezeték, közlekedési akadály, törmelék, omlásveszély és van-e a segítségnyújtásba bevonható segítség személyzet!

Teendők tömeges sérülések esetén

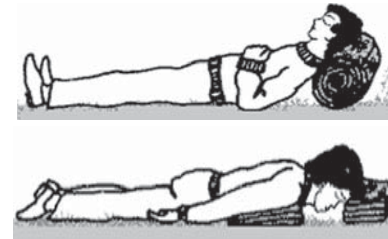
Az utóbbi években a terroristaakciók következtében sajnálatosan megnöttek a tömeges sérülések. Különösen jellemzővé vált az iraki béketeremtés során a tömeges sérültek ellátásának szükségszerűsége (például az iraki ENSZ-központ elleni merénylet).

Sajnos, ilyenkor feltétlenül szükséges a sérültek osztályozása. Elsődlegességet élveznek a súlyos és életveszélyes sérültek az életveszélyt elhárító mértékig. Ezután következnek a többi

sérültek. A haldoklók vagy reménytelenül súlyos sérültek ellátása csak végül következhet. Az elsődlegességet élvező csoportba tartoznak a légutélzáródásos, az áthatoló mellkasi sérülést szenvedők, a szív megállásos és az ütőeres vagy nagy vénás eres sérültek. Az osztályozás mindig a legfelkészültebb orvosok feladata.

Egyéb sérülések

Koponyasérülés: Mindig súlyos esetnek tekintendő az agysérülés veszélye miatt. Tünetei: pápaszem alakú vérömleny, fülből szivárgó vér, fejfájás, hányinger, hányás, eszméletvesztés, emlékezetkivágás. Ne tévessze meg az elsősegélynyújtót, ha a tünetek átmenetileg elmúlnak, mert ez nem zárja ki a koponyaüregi vérömleny lehetőségét.

46. számú ábra: Eszméletén lévő koponyasérült, illetve arckoponyasérült fektetése

Teendő: nyugalomba helyezés kissé megemelt fejjel, ha a beteg eszméletlen, stabil oldalfekvés. Mozgatás, szállítás tilos.

Mellkasi sérülés: Az áthatoló mellkasi sérülés veszélye a külső légnyomáshoz képest negatív nyomás alatt levő tüdőszövet összeesése, amely a légzőfelület beszűkülése miatt végzetes is lehet. Ilyen esetben a sérülést tetőcserepszerűen egymásra ragasztott ragtapasz csíkokkal kell fedni.

Hasi sérülés: Nyílt sérülés esetén steril gézzel, majd törölközővel vagy lepedővel kell a testrészt körülkötni. A beteggel bármit itatni vagy etetni tilos! Tompa sérülés esetén gondolni kell belső vérzésre. A beteget térdben felhúzott lábakkal, alig megemelt fejjel kell fektetni.

Gerincsérülés: Mozdítani tilos! Még eszméletlenség esetén sem szabad a beteget oldalra fordítani. Ha újraélesztés válik szükségessé, azt óvatosan meg kell kísérelni.

Idegen test eltávolítása

A szájrégbe, garatba kerülő idegen testet (ételdarab, szálka stb.) úgy távolíthatjuk el, hogy a beteget térdünkön hasra fektetjük, fejét felőlgatjuk (gyermeket lábánál fogva óvatosan felemelhetünk), és két tenyerünkkel néhányszor a lapockák közé ütünk. Ha ez sikertelen, a beteget hátulról átkaroljuk és bal öklünket a gyomorszájra helyezzük. Mindkét kezünkkel hirtelen lökést alkalmazunk, amely által a fokozódó tüdőbeli légnyomás az idegen testet kipurcolhatja.

47., 48. számú ábra: Idegen test eltávolítása szájból, garatból, a légutakból a lapockák közé mért ütéssel, illetve Heimlich-féle műfogás alkalmazásával álló, ülő, illetve fekvő betegre

Nyelőcsőbe, gyomorba került idegen test esetén hashajtót ne adjunk, a beteg kórházi megfigyelése szükséges. Orrban levő idegen testet óvatosan, csipesszel próbálhatunk meg eltávolítani. Fülben levő idegen testet lehetőleg csak fülészeten távolíthatunk meg kitorlóval, ha ez nem sikerül, a szem bekötése és szemészeti ellátás szükséges.

Kötözési tudnivalók

Általánosságban elmondható, hogy a sebkötések kis leleményességgel megoldhatók, hiszen nem a kötés esztétikai értéke, hanem a funkciója a mérvadó.

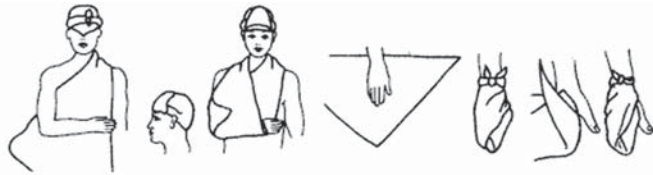
Fejtőkötés: Sapkakötéssel végezzük. Két körkörös menet felhelyezése után a homlok és a tarkó között oda-vissza vezetjük a pólyát, majd újabb körkörös rögzítést végzünk.

Parittyakötés: Közepén behasított pólyával alakíthatjuk ki. Ezzel a kötéstípussal láthatjuk el az orr és áll sérüléseit.

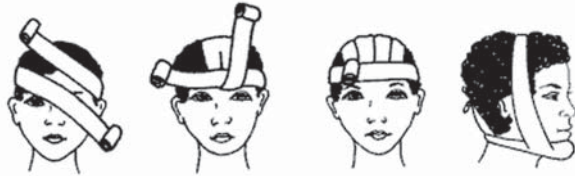
Desault-kötés: A felső végtag, váll sérülései láthatók el ily módon. A beteget leültetjük, hónaljába vattacsomót helyezünk, majd a felső végtagot könyökben behajlítva az ábra szerint pólyázunk.

Ujjkötés: Keskeny, 5 cm-es gézzel végezzük. A kötést a csukló körül rögzítjük.

Térdkötés: Ügynevezett nyolcas kötés, melyet félig behajlított állapotban helyezünk fel. Ugyanez használható a könyök esetén is.

Háromszögletű kendő használata: fej-, kar-, kéz- és lábkötés

Kötözés pólyával: sapkakötés két pólyával, parittyakötés az állra

A kéz mellkashoz rögzítése

Ujjkötés, tenyér- és kézkötés, combkötés, térdkötés, bokatájkötés

49. számú ábra: Különböző kötések

Jelentés halál, súlyos sebesülés és komoly betegségek esetén

Haláleset, komoly betegség vagy súlyos sérülés esetén az erőparancsnokságot az egységnek haladéktalanul értesítenie kell. A jelentésnek az alábbi információkat kell tartalmaznia:

- a szóban forgó személy azonosítási száma;
- a küldetés megnevezése;
- név (teljes név, a vezetéknev nyomtatott nagy betűkkel);
- nem;
- nemzetiség;
- legközelebbi hozzátartozó;
- alakulat;
- az esemény szolgálatban történt-e (igen vagy nem);
- dátum, időpont;
- hely;
- a sérülés típusa;
- a sérülés oka.

Amennyiben nemzeti kontingensről van szó, a jelentést meg kell tenni a nemzeti parancsnokság irányába is. A jelentést követően a szállító eszközök elérhetőségének függvényében a sérültet hazaszállítják, ez legtöbbször végleges hazatelepítés, a misszió befejezését is jelenti egyúttal.

Az elhunyt temetésével, hazaszállításával kapcsolatos eljárás

A teendők pontos meghatározására a kötelékparancsnokság törzsfőnöke megbeszélést vezet le a zászlóalj (kontingens)-parancsnok, a vezető

49. számú kép: Elesett német katona hazaszállítása

orvos, a jogi tanácsadó, média művelési tiszt, a pénzügyi főnök (J-8), valamint a személyügyi főnök (J-1) részvételével.

A megbeszélésen át kell tekinteni az alábbi kérdéseket:

- az esetről elérhető valamennyi információ;
- a holttesttel kapcsolatos további teendőket;
- amennyiben a holttest szállításra kerül, meghatározni az időt és helyet, amikor és ahonnan a szállítás végrehajtásra kerül (ez legtöbbször légi szállítás);
- meghatározni, hogy milyen szertartás kerül végrehajtásra (amennyiben a művelési területen bármilyen ceremónia is megtartásra kerül);
- kíséret kijelölése.

A személyügyi főnök felel a holttest honi területre történő hazaszállításáért. Úgyszintén ő felel bármilyen hazatelepítés megszervezéséért. Az engedélyezés joga az erőparancsnoké, kivéve, ha nem adta le ezt a jogot. Általában a személyügyi főnök felel valamennyi a halálesettel kapcsolatos adminisztratív ügyintézésért. A kötelékparancsnok (vagy valamelyik helyettese) ír levelet az elhunyt legközelebbi hozzátartozójának.

A pletykák elkerülése érdekében az erőkön belül is tájékoztatást kell adni, és nagyon fontos a különböző sajtószervek megfelelő tájékoztatása. Ha szükséges, sajtókonferenciát kell tartani, de mindenképpen célszerű közlemény kiadása az esetről. A kiadott információk legyenek tény-szerűek, és csak a leglényegesebb tényeket kell megemlíteni.

A higiénia

Nagyon fontos, hogy a higiéniaiával kapcsolatos rendet a telepített erők teljes állományánál magas szinten tartsuk. A békefenntartók a művelési hadrafoghatóságukat és képességeiket gyorsan elveszítik, amennyiben nem fordítanak megfelelő figyelmet erre a területre. A magyar békefenntartó katona nagyon ritkán találhat a magyarországihoz hasonló klimatikus és vízrajzi viszonyokat. Még a nem túl messzire lévő balkáni országok (Bosznia, Románia) mikroklímája is jelentősen különbözhet a megszokottól. Különösen éles lesz a kontraszt akkor, ha mellé teszszük a higiéniai körülményeket is. Természetesen Európától távol még jelentősebbek lesznek a különbségek.

Ezért valamennyi békefenntartónak ügyelni kell a következőkre:

- személyi higiénia;
- maláriaveszély (hogy ez mennyire fontos, jól példázta az ARTEMIS-művelet, ahol a véglegesen hazatelepített állomány felét a maláriás megbetegedések miatt harcképtelenné vált katonák tették ki, nem azért, mert nem rendelkeztek ellenszerrel, hanem mert nem szedték azokat);
- konyhai és étkezési higiénia;
- rovar- és rágcsálóiártás;
- szálláshelyi higiénia;
- szemétkelés;
- mosdóhelyiségek higiénijára;
- hasmenéses megbetegedések elkerülése.

Annak érzékeltetésére, hogy mennyire mások a higiénéről alkotott nézetek Európában és Afrikában, az 50. számú kép jól példázta.

Legyünk készek rá, a meleg klíma biztos, hogy kényelmetlenséget és betegségeket fog okozni. A kérdés az, hogy mennyire vagyunk felkészülve erre. Az okok számosak, de talán a legfontosabbak a következők: a szokatlan meleg, állandó izzadás, a ruhák szárazon tartása nehéz, a baktériumok és paraziták állandó jelenléte és aktivitása, valamint a környezeti változás.

A személyi higiénia

A személyi higiénával kapcsolatban három fontos tényező van:

- saját magunk tisztán tartása;
- ruházat tisztán tartása és cseréje;
- általános rendtartás.

Naponta legalább kétszer mosakodjunk (este, reggel). WC-használat után mindig mossunk kezet! Különösen nagy figyelmet fordítsunk a hónaljakra, a hajlatokra, a lágyékokra, az ujjközök, tenyerek, talpak és a nyak tisztán tartására.

Gőzfürdő, szauna és uszodahasználat után mindig alaposan mosakodjunk meg. Naponta legalább kétszer (reggel és este) mossunk fogat.

A ruházatunkat tartsuk tiszta, rendez állapotban. A fehérmeműt és zoknikat mossuk naponta és szárítsuk meg teljesen. A napi használat során a bakancsot, amennyiben erre lehetőségünk van, időközönként vegyük le és szárítsuk ki. Az ágyneműt rendszeresen cseréljük és vasaljuk, ugyanis a vasalás is fertőtleníti.

Általános szabály, többet kell a fertőtlenítéssel törődnünk, mint otthon. A leglényegesebb tanács: kerüljük a szexuális kapcsolatot ismeretlen személyekkel! (Az óvszer lényegesen olcsóbb bármely gyógykezelésnél!)

A szálláshelyeket mindig tartsuk tisztán és rendben. A szállások rendjét naponta le kell ellenőrizni. A rovarokat, rágcsálókat, macskákat és a kutyákat a szálláshely (tábor) területén irtani kell. A legyek a legveszélyesebbek, ezek (akárcsak a csótányok) közvetlenül hordhatnak baktériumokat a szemből az ételre. Ezért a legyeket (a csótányokat is) bátran, minden eszükkel irtsuk. Használjunk moszkítóhálót! Mindig hordjunk valami fejedőt a napszúrás megelőzése érdekében. Ne nézzünk a napba, hordjunk napszemüveget. Próbáljunk trikót hordani, olyan gyakran amennyire csak lehetséges. Iglyuk gyakran vizet.

Nappal kerüljük az alkoholfogyasztást, az alkohol is „vízfogyasztó”, ezért fokozza a dehidratálódás veszélyét.

A konyha és az ételkészítéskör

A konyha és az ételkészítéskör különösen fontos a higiénia szempontjából. Ezekben a létesítményekben legalább három havonta teljes fertőtlenítést kell végrehajtani. A teljes fertőtlenítés között a létesítmények tisztán tartása az egység, aegység feladata. A parancsnokok felelőssége ebben a tekintetben oszthatatlan.

Ezen létesítményeket nem csak fertőtleníteni, hanem védeni is kell az illegális behatolók ellen és a különböző kisebb-nagyobb állatok bejutása ellen is. A meleg miatt gyakran az ablakokat ki kell nyitni, ebben az esetben hálókákkal védekezünk a szúnyogok és legyek ellen. A légyipapírok és különböző légyfogók szintén szükségesek. A konyha gyakran túl párás, ezért amennyire csak lehet, kerüljük a nedves felmosást, vagy gondoskodjunk a szárításról is.

A főzés megkezdése előtt a szakácsoknak, a főzésben segédkezőknek alaposan kezelt kell mosni, más ruhát kell felvenni, a haját le kell fedni. A nyersanyagokat, az ételeket mindig fedett állapotban kell tartani, és tilos az ételek szabad kézzel való érintése. Amennyiben mindenképpen szükséges az étel kezeléssel való érintése, az csak abszolút tiszta kézzel történjen.

A víz tisztasága kulcsfontosságú a mindennapi élethez. A legbiztosabb a palackozott víz fogyasztása. Amennyiben vezetékcsatlakoztatott víz fogyasztunk, rendszeresen ellenőriztessük a víz minőségét. A legkisebb bizonytalanság esetén is azonnal térjünk át a palackozott vízre és a vezetékcsatlakoztatott víz forraltassuk fel (legalább 20 perces forralás).

Az ételt és a nyersanyagokat tartsuk hűtőben. Az ételt az elkészítés után azonnal fogyasszuk el, a maradékot dobjuk ki, ne tároljuk. Az előké-

50. számú kép: Húsbolt a százezer lakosú Buniában (Kongó)

szített, a félig előkészített ételt ne tároljuk együtt a nyers ételekkel. A tiszta étkezés biztosításának a legegyszerűbb módja az egyszerű használatos edények, evőeszközök alkalmazása, amennyiben ilyen nem áll rendelkezésre, rozsdamentes vagy más, könnyen tisztítható edényeket alkalmazzunk. Lehetőleg kerüljük a műanyag edényeket! Az edényeket háromfázisos mosogatásnak vessük alá, a forró vizes fázis legalább 85 °C-os legyen.

A konyhában kerüljük a máshol bevett szokásainkat, orrtörés, tüszentés, köpködés, kézfogás és dohányszívás.

A szemetet rendszeresen el kell távolítani a táborhelyről. Szállítottassuk el helyi vállalkozóval vagy szolgáltatóval, amennyiben ez nem lehetséges, égessük el (erre a legmegfelelőbb anyag a kerozin) vagy ássuk el olyan mélyre, hogy állatok ne tudják kikaparni. Amennyiben lehetséges, mézspéppel vagy más fertőtlenítővel kezeljük.

A szennyvizet az előírásoknak megfelelően kezeljük.

A mentálhigiéné

A békefenntartás összehasonlítva a békeidejű katonai szolgálattal, lényegesen keményebb szolgálat, ráadásul sokszor unalmas, rutin jelle-

gű tevékenységek sorozata. A viszonylag hosszú idejű küldetés során gyakran előjönnek a személyiségi hibák, családi problémák, és az összezártság kiélezheti az egyének vagy kisebb csoportok közötti nézeteltéréseket.

A parancsnok a mentálhigiénés tevékenységgel kell, hogy kezelje ezeket a kérdéseket.

Minden szintű parancsnoknak figyelnie kell a saját beosztottjait, a szokásaikat, reakcióikat, véleményüket és mindennapi hatékonyságukat. A mindennapi munkakapcsolat a beosztottak és előljáróik között még fontosabb, mint a békefeladatok megoldása során. A parancsnoki példamutatás rendkívül fontos a küldetés során.

Az őszinte légkör és nyíltság, a teljesítmények elismerése az egyik kulcsseleme annak, hogy a beosztottak megbecsültnék érezzék magukat. A vezető részéről, mivel őszinte légkör uralkodik (ez azt jelenti, hogy odafigyelnek a beosztottak véleményére, amennyiben kritikai észrevételük van, nem kell retorziótól tartaniuk), annak köszönhetően, hogy küldetés orientált és emberközpontú vezetői stílusuk van, lehetőség van a beosztott állomány morális állapotáról állandó információkkal rendelkezniük.

Ne feledjük, a nyílt légkör nem pótolható semmivel!

Az ilyen légkörben könnyű felfedezni a labilis embereket, akik mentális problémákkal küsz-

51. számú kép: Sportfoglalkozás Koszovóban

ködnék. A nehezen kezelhető személyeket haza kell küldeni.

Az incidensek vagy balesetek után esetlegesen kialakuló nemkívánatos légkör elkerülése érdekében meg kell beszélni az eseményeket az állománnyal. Az a fajta parancsnoki vezetői stílus, „így döntöttem és kész”, nem működik a békefenntartás során, igazán nem működik semmikor, de itt különösen káros lehet.

A legkomolyabb problémát a drog fogyasztása jelentheti. Ez megbontja az egység morálját és leépíti, megbízhatatlanná teszi a békefenntartó katonát. Azonnali hazaküldés a megoldás! A drogos problémák kezelésével kapcsolatosan a Szárazföldi Haderő Mentálhigiénés Doktrínájában található több tudnivalót.

A hosszú idejű távollét a családtól, ismerősöktől az érzelmi szálak elszakadásához vezethetnek. A szerelmi ügyek a személyi állomány tagjai között néha problémákat okozhatnak. A parancsnoknak nagyon nehéz a szexuális ügyekkel megbirkózni, egy biztos, a szexuális zaklatás, mindegy kinek a részéről, üldözendő. Az ilyen ügyben vétőket azonnal haza kell küldeni.

A más jellegű szexuális ügyekben az az eljárás, hogy az érintett felekkel megbeszélést kell folytatni, amennyiben ez nem vezet eredményre, a hazatelepítés a megoldás. A személyi állományt minden esetben megfelelően kell informálni a pletykák elkerülése érdekében.

Fontos a sport a morál fenntartásához (lásd 51. számú kép).

10. FEJEZET

Felkészítés és kiképzés

A küldetés kezdetén a megfelelő rutin megszerzése érdekében és a viszonylagosan nyugodt időszakokban a képzettség szinten tartása érdekében fontos a felkészítések és kiképzési foglalkozások betervezése és megtartása. Természetesen lehet villongásokkal terhelt időszakokban is gyakoroltatni erődemonstráció céljából, de ebben az esetben kerüljük a gyakorlat esetleges provokatív jellegét. A megfelelő erődemonstráció elegendő lehet a felek közötti összecsapások elkerüléséhez.

Normális esetben a békefenntartó katona legalább hat hónapot töltött már el hazai területen katonai szolgálatban. A békefenntartásnak az otthoni területen kapott kiképzésen kell alapulnia. Mint már említettük, minden misszió különböző, másrészt a magyar gyakorlat az, hogy önkéntes alapon toborzott alegységeket küldenek külföldi missziókba.

Ennek az az egyszerű oka, hogy kisebb-nagyobb alegységeink még nincsenek abban az állapotban (személyi állomány feltöltöttsége, logisztikai biztosítás, nyelvméret, szervezeti felépítés stb.), hogy komplett alegységeket vezényelhessünk külföldre. Ezért helyes az a gyakorlat, hogy ideiglenes állománytáblával rendelkező, a küldetés idejére kialakított szervezeteket küldünk külföldre. A külföldi misszió előtt felkészítési, összekovácsolási gyakorlatot tartunk a kiválasztott állomány számára. A kiválasztásnál, tekintettel a békefenntartó missziók szárazföldi jellegére, a szárazföldi haderőhöz tartozó állományt kell preferálni.

A küldetést megelőző felkészítés

A küldetés megkezdése előtt, amennyiben erre lehetőség van, célszerű még az ugyanazon alegységhez, alegységhez tartozó katonák számára egy 4-5 hetes felkészítési periódus beiktatása. A tiszti állománynak a fenti perióduson felül 1-2 hetes plusz felkészítést célszerű tartani. Ne feledjük, a hatékony, küldetésorientált felkészítés nagy segítség a misszió megkezdésében. A következő témaköröket célszerű oktatni a felkészítés során:

- ROE (az erőszak alkalmazásának szabályai);
- megfigyelőpont (OP), ellenőrző pont (CP) telepítésének és működtetésének technikái;
- lögyakorlatok (speciális békefenntartó lögyakorlatok);
- a szemben álló felek és fegyverzeteik;
- aknaismeret;
- műszaki ismeretek (fedezékek, óvóhelyek kiépítése);
- elsősegélynyújtási ismeretek és MEDEVAC hívása;
- a műveleti területen lévő helyzet, a felek szándékai, legutóbbi fejlemények, biztosítással és biztonsággal kapcsolatos rendszabályok;
- térképolvasás, GPS-használat;
- nyelvi felkészítés;
- vezetési és szállítási gyakorlatok;
- a küldetés során alkalmazott híradó és informatikai eszközök használatának készségi szintű elsajátítása;
- MEDEVAC;
- egyéb kiképzés (például a szállítózászlóalj esetében mozgás konvojban, támadáselhárítás stb.).

Kiképzés a műveleti területen

Az egyéni kiképzést az alegységparancsnokok vezetik, tisztek a tiszthelyettesek felkészítését, a tiszthelyettesek a tisztesek és rendfokozat nélküliek felkészítését vezetik. A kiképzési célokat mindig a századparancsnokok szabják meg.

A kiképzési célok elérése nagyon fontos. Néha nem elegendő a katonák hivatástudata a célok eléréséhez. Szükség van valami másra. Az egyik megoldás egyfajta ösztönző rendszer kiépítése. Például pontrendszer kidolgozása és a magasabb szintet elérőknek megkülönböztető jelvény, jelzés adása. A fő kiképzési ágak között szerepeltessük a fegyver- és löismereteket, a híradóismereteket, az elsősegélynyújtó ismereteket, valamint az alapvető békefenntartó ismereteket.

Természetesen a speciálisan felszerelt alegységek (harckocsi, aknavető, egészségügyi, mű-

szaki) eszközeinek használata szakismereteket követel, amely úgyszintén része lehet a versenynek. A műveleti tevékenység során nincs sok idő az egyéni képességek fejlesztésére, nyugalmassabb időszakokban fontos az egyéni készségek szinten tartása vagy fejlesztése, mert ez az alapja az egész egység, alegység hatékonyságának, a katonatársunk iránti bizalom kiépítésének (bizhatom a társamban, mert ő jól kiképzett és segít a bajban, és ő is számíthat rám, hiszen én is tudom a dolgomat).

Alegységszintű kiképzés a műveleti területen

Egy egység vagy alegység hatékonysága a tagjai egyéni kiképzettségétől nagy mértékben függ. Az egység-, alegységszinten a szinte állandó váltások miatt nagyon fontos az összekovácsolási gyakorlatok végrehajtása. A kiképzésnek a kisebb alegységek kiképzésétől felfelé haladva el kell jutni a teljes úgyszintig. Amikor a megfelelő szintet elértük, végre kell hajtani az

egységszintű begyakorlást és a más egységekkel történő együttműködési gyakorlatok végrehajtását.

Az egységszintű gyakorlatokon az alábbiakat kell gyakorolni:

- ROE, éleslövészet végrehajtása;
- készségi fokozatok begyakorlása;
- védelmi állások megerősítése, járőrözés, ellenőrzési pontok és megfigyelőpontok megerősítése, tevékenység támadás esetén;
- területlezárás, egység méretű művelet végrehajtása;
- tevékenység tartalékként;
- aknaismereti felkészítés;
- elsősegély-nyújtási gyakorlás, MEDEVAC-hívás.

Vannak más fontos területek, amelyek gyakoroltatása fontos. Ezek közé tartozik az őrség-védelmi rendszer tökéletesítése, valamint a védelmi állások tökéletesítése. Ezek sohasem ké-

Hétfő	Fegyverkarbantartás	vezető
	– könnyű géppuskák	szakasz pk.-k
	– nehézgéppuskák	szakasz pk.-k
	– könnyű páncéltörő fegyverek	szakasz pk.-k
Kedd	Műveleti kiképzés	szd.pk.helyettes
	– tüzelőállások elfoglalása, őrség megerősítése	szd.pk.helyettes
	– elsősegélynyújtás, MEDEVAC-hívás	szd.pk.helyettes
Szerda	Híradókiképzés	szakasz pk.-k
	– rendszeresített híradó eszközök használata	szakasz pk.-k
	– üzenetek küldése és fogadása	szakasz pk.-k
Csütörtök	Műveleti kiképzés	szd.pk.helyettes
	– aknaismeret	szd.pk.helyettes
	– GPS használata	szd.pk.helyettes
	– térképismeret	szd.pk.helyettes
Péntek	Lőkiképzés	szd.pk.helyettes
	– fegyverismeret	szd.pk.helyettes
	– éleslövészet végrehajtása	szd.pk.helyettes
	– fegyverek karbantartása	szd.pk.helyettes
Szombat	Karbantartás	szakasz pk.-k
	– felszerelések karbantartása	szakasz pk.-k
	– óvóhelyek és járművek karbantartása	szakasz pk.-k
	– szálláshelyek karbantartása	szakasz pk.-k
Vasárnap	Pihenőnap	
	– tábori mise	lelkész

50. számú ábra: Példa egy alegység heti kiképzési programjára

szek, mindig van mit javítani, karbantartani. Szinte ugyanez vonatkozik a fegyverek karbantartására, különösen fontos ez az extrém viszonyok között (párás, poros, koszos viszonyok közepette). Az előbb említett képességek közül talán kettő az, ami mindenki számára elengedhetetlen, ez az elsősegélynyújtás és a löismeret. Ez az, amit bármikor, bárkivel lehet gyakoroltatni, és ez az, amit a parancsnoknak rendszeresen ellenőriznie kell. A legjobb alegységeket, katonákat jutalmazni kell. A kiképzés menetében ügyelni kell arra is, hogy fenntartsuk az állomány motiváltságát, lehetőséget adjunk a kikapcsolódásra, találjunk időt a csapatépítésre, és amennyire csak lehet, a valósághoz közeli körülmények között hajtsuk végre a feladatokat.

A továbbiakban példákat adunk egy alegység heti kiképzési programjára, és a KFOR-misszióra felkészülő állomány felkészítési fázisainak és zárógyakorlatának ismertetésével segédanyagot adunk a békefenntartó, békétámogató kiképzést folytató állomány felkészítéséhez.

A továbbiakban a KFOR-felkészítés konkrét példáján keresztül adunk útmutatást a felkészítési fázisaira.

A KFOR-misszióra készülő állomány felkészítésének fázisai

A békefenntartó kötelékek kiképzése négy fázisra osztható:

Első fázis (békehelyőrségben, vagy központi gyakorlótéren)

Egyes katonák és alegységek alapkiképzése.

Végre kell hajtani:

- 7-es, 8-as különleges békefenntartó lőgyakorlatot (lásd 52. számú kép);
- Ellenőrző, megfigyelőpontok telepítése, járművek, személyek átvizsgálása:
 - ellenőrző pont biztosítása;
 - az erő alkalmazásának elvei.

– A kötelék mandátumban rögzített feladatai:

- elsősegélynyújtás;
- fizikai felkészítés (futás, fekvőtámasz, felülés, stb.);
- híradókiképzés;
- vegyvédelmi kiképzés;
- forgalomszabályzó kiképzés;
- éjjellátó eszközök használata;
- pszichikai felkészítés;
- nyelvi felkészítés.

Második fázis (békehelyőrségben, vagy központi gyakorlótéren)

Egyéni kiképzés folytatása, kötelékkiképzés megkezdése.

Végre kell hajtani:

- ellenőrző ponton folytatandó tevékenység, biztosítási feladatok;
- járőrtevékenység végrehajtására;
- tábori egészségügy;
- gép- és harcjármű-vezetési gyakorlatok;
- alapvető műszaki munkák;
- egészségügyi kiképzés;
- jelentések;
- térképoltás, GPS-műszer kezelése, alkalmazása;
- éjjellátó berendezések alkalmazása;
- helikopterleszálló-helyek telepítése, biztosítása;
- híradókiképzés;
- térképoltás, GPS-műszer kezelése, alkalmazása;
- tevékenység szállítmánykísérés esetén;
- tevékenység begyakorlása konvoj és VIP-személyek kísérése esetén.

52. számú kép: Magyar katonák anatómiai lőlappal

53. számú kép: Tábori kórház

Harmadik fázis (békehelyőrségen vagy központi gyakorlótéren)

A teljes békefenntartó kötelék felkészítése.

Végre kell hajtani:

- békefenntartó szituációs gyakorlatok;
- békefenntartó kötelék zárógyakorlata.

Negyedik fázis (alkalmazási területen)

A teljes kötelék szinten tartó kiképzése az előjáró intézkedésének megfelelően kerül végrehajtásra.

Végre kell hajtani:

- lökiképzés: 7-es, 8-as különleges lögyakorlat;
- műszaki kiképzés (aknaismeret);
- híradó kiképzés (a műveleti területen alkalmazandó híradó eszközök);
- egészségügyi kiképzés;
- vegyvédelmi kiképzés;
- forgalomszabályzó kiképzés.

A lögyakorlatokat a lökészség szinten tartása érdekében háromhavonta végre kell hajtani az alkalmazási területen lévő löterek biztonsági előírásainak megfelelően, a LÖV/2 egységes lövészetű szakutasítás megfelelő pontjainak szigorú betartásával.

A KFOR-misszióra felkészülő állomány zárógyakorlata (változat)

Levezetési terv a békefenntartó alegységek békefenntartói zárógyakorlatahoz

A zárógyakorlat tárgya:

- A békefenntartó kötelék állományának gyakorlati és elméleti képzésén alapuló vizsgálata a valóságot megközelítő helyzetben.
- A békefenntartó kötelékében alkalmazott békefenntartó tevékenységek és békétmogató műveleti vezetési begyakorlása.
- Az állomány „terhelés alatt”-i pszichológiai felmérése.

A gyakorlat célja:

- Begyakoroltatni az állománnyal a békefenntartó erők kötelékében alkalmazott békétmogató műveleti tevékenységek folyamatos végrehajtását.
- Felmérni a parancsnoki állomány vezetői készségeit, és gyakoroltatni a parancsnokokat a döntési helyzetekben.
- Felmérni az állomány elméleti és gyakorlati felkészültségét.
- Felmérni az állomány pszichológiai állapotát a feladat végrehajtása közben.

A gyakorlat ideje:
YYYY/MM/DD

A gyakorlat módszere:

- Békefenntartói harcászati gyakorlat.

A gyakorlat szolgálati személyei:

- Gyakorlatvezető;
- Gyakorlatvezető HDM. segítője;
- Imitációs helyettes;

A gyakorló állomány:

- A békefenntartó kötelék teljes személyi állománya a rendszeresített eszközeivel.

A kialakított harcászati helyzet

Általános helyzet:

„PIROS”

1999 elején etnikai konfliktus alakult ki a „PIROS” ország déli tartományában, Európa egyik legelmaradottabb régiójában. A tartomány etnikai többségéhez tartozó népcsoport elszakadási törekvéseit a „PIROS” kormány a belügyi erők és a hadsereg bevetésével kívánta elfojtani.

1999 márciusára háborús helyzet alakult ki a tartományban. A PNH (Piros Néphadsereg) a rendőri erők és zsoldosokból alakult félkatonai bandák módszeresen üzték el a lakosságot. 1999 júniusára a tartomány elnéptelenedett, a lakosságból gyakorlatilag csak a TFH (Tartományi Felszabadítási Hadsereg) tagjai maradtak. Az etnikai tisztogatás során az emberi jogok megsértése mindennappossá vált.

A „PIROS” kormány nem fogadta el a nemzetközi közösség és a NATO békés rendezésre tett javaslatait és feltételeit a válság megoldására, ezért a humanitárius katasztrófa elkerülése céljából a NATO március 23-án légi csapásokat indított a „PIROS” ország stratégiai objektumai és katonai célpontjai ellen. A légi csapások eredményeként a „PIROS” kormány június 3-án elfogadta a NATO feltételeit.

Az ENSZ BT határozata alapján PFOR-erők kerültek kijelölésre a NATO parancsnoksága alatt azzal a feladattal, hogy biztosítsák a békeszerződésben elfogadott kötelezettségek maradéktalan betartását.

Katonai helyzet:

A „PIROS” hadsereg:

A kialakított béke aláírása után a hadsereg és a milícia megkezdte a tartományból való kivonást, amelyet június 21-re befejeztek. A hadműveletek

során nagy mennyiségű gyalogsági és harcokci-aknát telepítettek, melyek nem kerültek felszedésre. A helyzetet bonyolítja, hogy félkatonai miliciák és köztörvényes bűnözőkből álló bandák maradtak vissza a tartományban, amelyek folyamatosan rettegésben tartják a visszatelepülő lakosságot. Az utóbbi időben elszaporodtak a nemzetközi segélyszervezetek emberbaráti segélyszállítmányainak feltartóztatása, fosztogatása, illegális ellenőrző-áteresztő pontok telepítései, túszedési akciók, demonstrációk, feketepiacok, PFOR-gépjárművek eltulajdonítása, békefenntartók provokálása, élet elleni bűncselekmények.

„KÉK”

A PFOR-erők: A szövetséges csapatok több mint 30 ország részvételével a békekötést követően megkezdtek a bevonulást a térségbe. A tartományt a NATO öt övezetre osztotta fel, az angol övezet központja a tartomány fővárosában van, ahol a magyar békefenntartó zászlóalj őrség-védelmi és biztosítási feladatokat lát el. Az ENSZ-határozat értelmében a KFH lefegyverzésre kerül, és tagjaiból rendőri erőknek létre. A rendelkezésre álló adatok alapján még a lakosság körében több ezer fegyver van. A tartományban ENSZ-felügyelet alatt polgári közigazgatás szerveződik és nemzetközi rendőri erők települnek.

A PFOR-erők részére a kontingens parancsnoka a „BRAVO” készségi helyzetet rendelte az utóbbi időben elszaporodó bűncselekmények miatt. A nagy értékű szállítmányok, konvojok kísérését megerősítették. Fokozták a közúti és vasúti hidak ellenőrzését, az ENSZ- és PFOR-objektumok, -táborok és -parancsnokságok őrsését.

Feladat:

A magyar békefenntartó kötelékparancsnoka,-n összekötő tisztén keresztül azt a feladatot kapta a törzstől, hogy szervezze meg, készítse fel, majd-tól léptessen szolgálatba a(z) őrséget, kiemelt fontosságú objektum őrséget, működtessen EÁP-ot, legyen készen konvoj őrsésére és kísérésére, biztosítsa a szállított anyagok ENSZ-raktárban történő elhelyezését, működtessen közel biztosító alegységeket a saját táborában. Képezzen tartalékokat előre nem látható, váratlan események kezelésére.

Jelentéseit összekötő tisztén keresztül írásban, azonnali beavatkozást igénylő esetekben a megadott hírhálózaton keresztül az érvényben lévő utasításoknak megfelelően tegye meg.

A gyakorlat levezetésének rendje

Fsz.	Idő	Oktatási kérdések	Végrehajtók	Jelzők tevékenysége	Végrehajtók tevékenysége
1.		A szolgálatok megszervezése.	Az őr és biztosító zászlóaljtorzs, szd. pk.-ok		Az őrzésre kijelölt objektumok előkészítése.
2.		A szolgálatok felkészítése.	A(z) őrzés-védelme: 1/1 őb. sz. őrzés-védelme: 2/1 őb. sz. Táborőrség, EÁP őrzése: 1/2 őb. sz. Készenléti sz.: 2/2 őb. sz. Őr és száll. kis. rlg.		A kijelölt állomány részt vesz az eligazításon.
3.		A szolgálatok felállítás.	1/1, 1/2, 2/1, 2/2, őb. sz., őr és száll. kis. rlg., hir. rlg.		A kijelölt szolgálatok elfoglalják az objektumokat, őrhelyeket.
4.		Konvoj kísérése.	Szállítmánykísérő részleg, szállítószakasz	Civil csoport megállítja a konvojt élelemszerzés céljából (30 fő gyalogos).	Oszlop biztosítása, jelentés a parancsnokságra, tárgyalás a helyi képviselővel. „A” változatban: konvoj tovább kísérése erőszak alkalmazása nélkül; „B” változatban: minimális erő alkalmazása.
5.		Tisztázatlan eredetű fegyverhasználat az őrzött objektum közelében.	2/2 őb. sz., készenléti sz.-ból egy raj	Hangjelzők robbantása, 1-2 rövid sorozat lövése.	2/1 őb. sz.pk-a jelent a Pk-ságra, majd egy rajt kivezénnel járőrözni a készenléti állományból, ill. megerősíti az őrséget. A Pk-ság a készenléti szakaszból egy rajt útba indít a(z) megerősítésére.
6.		Balesetet szenvedett személyek és gépjárművek mentése.	A készenléti szakaszból egy biztosító raj, eü-i részleg, tech-i mentő részleg.	Két sérült személy és sérült technika imitálása.	A kijelölt részlegek biztosítják a helyszínt, majd a sérülteket első orvosi segély után elszállítják, a technikai eszközöket a vontatórészleg elvontatja, a helyszínről felvételeket készítenek, a jegyzőkönyvet felveszik és felterjesztik.

7.		Szolgálatok váltása.	A(z) ... őrzés védelme: 1/3 őb. sz. őrzés védelme: 2/3 őb. Sz. Tábor őrség, EÁP őrzése: 2/2 őb. Sz. Készenléti sz.: 1/1 őb. Sz. Őr és száll. Kis. rlg.		A kijelölt állomány részt vesz az eligazításon, és végrehajtják a váltást.
8.		Polgári rendezvarás kezelése.	Készenléti szakasz (1/1 őb. Sz.)	Békés tüntetők demonstrálnak a tábor előtt, később provokátorok verekedést kezdeményeznek a tüntető tömegben és a békefenntartókkal.	A készenléti szakasz biztosítja a táborot, minimális erő alkalmazásával távol tartja a tüntetőket, a provokátorokat kiemelik, letartóztatják.
9.		Fontos személyek fogadása, kísérése.	Tartalék szakasz, 1/1 szállítmánykísérő raj.	A fontos személyek megérkezése a találkozási pontra.	A kijelölt részleg a találkozási ponttól a Pk-ságra kíséri, ahol fogadják a fontos személyeket.
10.		Polgári rendezvarás kezelése, sebesültek ellátása, szállítása.	1/1 őb. sz. (készenléti sz.), eü-i részleg, 1/2 száll. kis. raj.	A két etnikai népcsoport közötti vita, majd verekedés alakul ki.	A kijelölt szakasz szétválasztja a verekedőket, a hangadókat foglyul ejti, a sérülteket ellátja és szállításukhoz légi mentést kér.
11.		EÁP működése.	1/3 őb. sz. kijelölt raja.	Civil gépjármű érkezik az EÁP-hoz.	Személy és gépjármű átvizsgálása.
12.		Áthaladás illegális EÁP-on.	Szállítmánykísérő részleg, szállítószakasz.	A konvoj megállítása, áthaladás megakadályozása.	A konvoj biztosítása, jelentés a kialakult helyzetről a helyzet tárgyalásos úton történő rendezése.
13.		Kutatás, keresés, blokkrozás végrehajtása.	1/2 szakasz (tartalék)	A jelzők a megadott helyre kiállítanak egy gépjárművet.	A kijelölt állomány a feltételezett területen végrehajtja az eltűnt gépjármű keresését.
14.		A tábor kiürítésére vonatkozó parancs vétele, a feladat megszervezése.	A gyakorló és alájátszó állomány.		
15.		A gyakorlat zárása, értékelése	Teljes állomány.		

A közlések táblázata

Fsz.	A közlést		A közlés ideje	A közlés tartalma	A közlés módja	Reagálás, intézkedés
	adja	veszi	Csill – i			
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
1.				Tájékoztató megadása a kialakult helyzetről, az azonnal alkalmazandó rendszabályok és a feladat. (boríték)	Ök. Ti.	
2.				A készenlét elérésének jelentése	Szóban	
3.				Az összekötő tiszt angol nyelvű írásos parancssal (boríték) megérkezik a parancsnokságra, a törzs megkezdi a feladat feldolgozását a konvoj fogadására és kísérésére.	Ök. Ti.	
4.				Jelentem, az utat civilek torlaszolták el, megkerülésre nincs lehetőség, utasítást kérek.	TBK	
5.				Jelentem a tábor mellett az őr gyanús mozgást észlelt, kérek engedélyt egy járőr kiküldésére.	TBK	
6.				Jelentem, egy harcjármű felborult, egy gépjármű árokba csúszott, két fő súlyosan megsebesült, kérek egy mentőt sürgősen és technikai segítséget.		
7.				A helyi média képviselői tájékoztatást kérnek, az eseményről.		
8.				A szolgálatok váltása		
9.				A pk.-ság előtt civilek a KFOR kivonulását követelik, a média a helyszínről közvetít, a tömegben verekezés tört ki, több helyen lövések dördültek, a békefenntartókat kövel dobálják		
10.				A parancsnokságra összekötő tiszt érkezik, magas rangú NATO tiszték és politikusok látogatják meg a tábort		
11.				A pk.-ságra összekötő tiszt érkezik, a közelben albán és szerb fegyveresek között tűzharc alakult ki, a feleket válasszák szét, ha szükséges kérjenek segítséget		
12.				A művelet során 6 békefenntartó megsebesült, helikopter mentés érkezik kérésre		
13.				A média folyamatosan közvetít, interjút kérnek a rangidős parancsnoktól		A zpk-ság tájékoztatót tart az eseményről
14.				Jelentem, az EÁP-hoz civil gépkocsi érkezett, az átvizsgálást megkezdem.		
15.				Jelentem az ellenőrzött járműben fegyvereket találtunk, négy polgári egyént előállítottunk.		
16.				Jelentem a térképen nem jelölt EÁP-hoz közeledem, helyzetem 12/14, az úton.	rádió	
17.				A Pk-ságra Ök. Ti. érkezik, a békefenntartó erők gépjárműveiből egyet eltulajdonítottak, feltételezett helye a közeli település nyugati szegélyén lévő tanyák valamelyike. A pk szervezte meg a keresést.		
18.				A pk-ságra Ök. Ti. érkezik, a készenlét fokozása, készüljön fel a tábor P+24 óra alatti evakuálására.		

Döntőnk elemzés

Fsz.	Feladat	Végrehajtó	Észrevételek (megállapítások)	Javaslatok (indoklás)
1.	Harcászati feladat feldolgozása, parancsnoki munka végzése. Intézkedések kiadása az alárendelt felé, elgondolás jelentése, harccparancs kiadása	Törzs szd. pk. ÖB szd. pk-ok. Log. szd. pk.	A századparancsnoki állomány a rendelkezésre álló idő alatt a beosztott parancsnoki állományával feldolgozta az előjáró intézkedését és harcintézkedését. A feladatot megértette. Képes volt a feladatokat szakasz szintre lebontani és a parancsnoki állomány részére a feladatot meghatározni. Intézkedéseit röviden és tömören adta ki. A készenléti szakasz készenléti fokozatával, azok tartalmával, végrehajtandó feladatokkal tisztában volt. Állományát a korábbi időpontokban felkészítette. A feladat-végrehajtás során (készenlét fokozása, menet végrehajtása, szétbontakozás terepszakaszra, incidensek) a parancsnok képes volt a kialakult helyzetnek megfelelően gyorsan és egyértelműen a feladatok meghatározására. Feladatszabásai logikusak voltak. A gyakorlat során vezette az „INCIDENS TÁBLÁZAT”-ot és ennek megfelelően a „TETT INTÉZKEDÉSEK”-et.	– a különböző szintű parancsnokok részére az ismert szolgálati helyekre, beosztásokra tartozó adattárak elkészítése (SOP megfelelő szintű kijegyzetelése); – szükséges okmány-csomagok elkészítése (rádió híradás, névjegyzék, menetparancs, előzetes intézkedés, harccparancs, biztosítás, terepszakasz okmányai, tevékenység rendje a különböző incidensekre); – a harc feladatok eredményes feldolgozása érdekében tanulmányozni kell az ide vonatkozó NATO munkamódszereket.
2.	Besorolás	ÖB szd. pk.	Az alegységet az ügyeleti szolgálatok rövid időn belül értesítették. Az alegységek saját felszereléseiket rövid időn belül összehozták és az R + 5 percre a fegyverkonténer előtt sorakoztak a fegyverek felvételére. Az anyagszállító gépjármű az R + 6. percre előállt és megkezdheték az egyéni anyagok felmálházását. A fegyver felvételezés a szakasz részére R + 15-ig tartott. A gépjárművekkel a besorolást R + 13-ra befejezték. A beosztott állomány a készletekkel és azok tartalmával tisztában van, ennek ellenére vétettek hibát. A 15 perces készenlétnél a gépjárműveket nem állították le és a személyi állományt nem rendelték a gépjárművek mellé. Az 5 perces készenlétben 8 perc alatt voltak képesek elfoglalni a helyüket és jelenteni a készenlétet.	– a fegyverkonténerből a fegyverek felvételének meggyorsítása, csoportos fegyverkiadás, zsetonos fegyver kiadás engedélyezése; – készenléti fokozatok újraértelmezése; – 5 perces készenléti fokozat felesleges; – NSZP-t kiadni felesleges (nem hatékony, kevés van belőle, alkalmazási ideje rövid); – a tábor területén nem kell őriztetni a harc- és gépjárműveket (tábor megerősítés); – a készenléti szakasz állományának nem kell pisztoly (a szakasz feladatához nem hatékony).

3.	5 perces készenlét (azonnali készenlét)	ŐB szd. pk.	A feladat megkezdésekor az századparancsnok a táborban tartózkodott, irányította a készenléti szakaszok tevékenységét. Az őrség át-alárendelése nem megfelelő időpontra volt időzítve (túl későn), nem kapott semmiféle tájékoztatást az őrparancsnok jelentésén kívül. Nem volt egyértelmű, hogy ki a parancsnok, sok külső utasítás érkezett az alárendeltékhez.	A feladat megkezdésekor a századparancsnoknak a feladatot végrehajtó alegységénél kell tartózkodni, így meghatározható az át-alárendelés konkrét ideje és tartalma.
4.	Incidens a 2. sz. EÁP-on		Az incidenst követő első 30 mp-ben a beosztott állomány képtelen volt reakcióra. Kidolgozott azonnali cselekvéssorozattal nem rendelkeztek. A támadás utáni percben a tevékenység szervezetlensége miatt további veszteség elszenvetésének veszélye fennállt. A fedezék kiválasztás és annak elfoglalása gyorsan megtörtént, viszont a fedezék kihasználása nem az elveknek megfelelően történt. A helyzet megoldásához szükséges eszközökkel rendelkeztek a helyszínen (rádió, tüzőtő eszköz, elsősegély felszerelés). A sebesülés rendkívüli módon sokkolta a katonákat. A különböző sérülések felismerésére, a sérülés esetén való teendőkre teljesen kiképzetlenek. Nincsenek tisztában, hogy a jelentéseket mikor és milyen tartalommal kell megtenni. Az elvesztett parancsnok feladatát senki nem vette át. Tevékenységük ezzel teljesen szervezetlenné vált.	A szolgálati helyre ki kell dolgozni a lehetséges cselekvési változatokat. A kiképzés menetében nagy hangsúlyt kell fordítani az ön- és kölcsönös segítségnyújtás tárgyköreinek az elsajátítására, a sérülések felismerésére. A kiképzés menetében igénybe kell venni az egészségügyi szakállomány segítségét.
5.	1. sz. EÁP		Az EÁP állománya a feladatát ismeri és nagyon jó szinten képes is ellátni, angol nyelvtudása alapvetően megfelel a feladatának végrehajtásához. A fegyver hordmódja megfelel a szabályoknak, a gépjárművek átvizsgálása szabályszerű. A 2. számú EÁP-ot ért támadás után az 1. számú EÁP. a megerősítésén kívül más nem történt. A beosztott állomány a gyakorlat teljes ideje alatt abban az öltözetben volt, amelyben az őrség parancsnoka. A készségi szintben beállt változsról nem volt tudomásuk. Az EÁP állománya nem tudta, hogy a többi szolgálati helyen, terepszakaszokon mi történik. A mindennapos étellel kapcsolatos feladataikat (beléptetés, gépjármű átvizsgálás) remekül oldották meg, bár a szolgálatuk 27. órájában már egyre több hibát követtek el a fáradtság miatt.	Az EÁP működtetésénél a 6 fős összlétszám sok, mindig van 1 esetleg 2 fő aki éppen csak „lézeng”. Ennek elkerülése véget lehetett volna pihentetni 1 főt, így talán a fáradtság is kevésbé befolyásolta volna az állományt; A nap folyamán többször előfordult, hogy 10-15 gépjármű tolódt fel az EÁP előtt. Ezt a problémát csak az EÁP átépítésével lehet megoldani.

6.	Menet végrehajtása	ŐB szd. pk.	A menet alatt biztosított volt a folyamatos összeköttetés az előjáróval és a beosztottakkal. A menetet fegyverzetten hajtották végre. A menet alatt biztosított volt a folyamatos összeköttetés az előjáróval és a beosztottakkal. Körülményes volt a rádió forgalmazás, hiszen a gyakorlatnak ennek a fázisában érthetetlen módon a biztosítási elemek mindegyike ezen forgalmazott.	A menet végrehajtása folyamán nagyobb figyelmet kell fordítani a rádió hívás szabályaira (sok a szöveg). A kiképzési foglalkozásokon el kell sajátítani a beépített rádió eszközök kezelését, a híradó szakállomány szakmai segítségnyújtásával.
7.	Őr pk. (IMP, MED TEAM, EOD értesítése)	1/1 szpk.	Az őrparancsnok vette az incidenst, intézkedett a VIP kapu kinyitására. 2 fő járőr került kirendelésre a 2. számú EÁP megerősítésére, amikor az EÁP parancsnok jelentette a visszavonulás tényét. (Engedélyt nem kapott rá.) A magasabb készenléti fok (B – B – 2) elrendelésekor a felszerelés nem került kiegészítésre. Az őrparancsnok és néhány beosztott nem viselt RABINTEX-et. Az IMP, MED TEAM, EOD értesítését az őrk. h. hajtotta végre önállóan. A „MED TEAM”-t összeköttetés hiányában értesíteni nem lehetett minimum 2 percig. A századparancsnok megérkezése után korrekten tájékoztatva lett az addig végrehajtott feladatokról. A parancsnoki teendők átadása után az őrparancsnok csendes szemlélője volt az eseményeknek.	Az őrparancsnok és az őrparancsnok helyettes által végrehajtandó feladatokat a felkészülés folyamán le kell modellezni, azokat egyértelműen le kell osztani. Minden készenléti fokozatnál az elrendelt öltözetet, felszerelést ellenőrizni kell. Pontosítani kell a kiértécsítendő és együttműködő részlegek telefonszámait.
8.	Őrkp.h.	2/1 szpk.	Az őrparancsnok helyettes gyorsan reagált az eseményekre. A készenléti rajt szervezetten irányította. Az épületet úgy hagyta hátra, hogy nem intézkedett arról, ki veszi át a parancsnokságot. A parancsnokságot automatikusan a 2. sz. EÁP pihenő szolgálatának rpk-a vette át. Valójában a rajparancsnok feladatát végezte óra percig.	Az őrkp. h. feladatát konkrétan meg kell határozni (nem rajparancsnok). A pk-i teendők átadása – átvételét a feladattal összefüggő tevékenység esetén is át kell adni.
9.	Készenléti raj	2/2/1 rpk.	A raj állóképessége és stressz tűrése jó, harcszerűen mozogtak, feladataikat ismerték, a tájékozdási pontok jók, azok a terepen összhangban vannak, összeköttetés folyamatos volt, a rádióforgalmazás rövid és érthető, az előírt löszermennyiséggel rendelkeznek, ruházat felszerelés megfelelő, a raj fegyverzetten állt a feladatokhoz. A raj tagjai képesek röviden és pontosan jelenteni, átlátják a helyzetet, a váratlan kérdésekre is tudnak jelenteni, a technikai eszközök üzemképesek, karbantartottságuk jó. A géppuskás rádióján nincs rögzítő-csiptető, ezért egyik keze foglalt. Több műanyag kulacs lyukas. A katonák a repeszállóban igen nehezen mozognak.	A kiképzés menetében fel kell használni az eddig végrehajtott gyakorlatok tapasztalatait. Ki kell használni a felkészülés folyamán a tábor adta lehetőségeket a készenléti raj feladatainak begyakorlásához.

10.	MP DESK	MP DESK pk.	<p>Viszonylag kevés volt a ki- és beléptetések száma. A feladat elrendelések – parancsnoki tanácsstalanság miatt képtelenek voltak bármilyen reakcióra. A helyzetfelismerés lassúsága miatt a riadó elhangzását követő első perc után a katonák tevékenysége határozatlan volt, de végül a megfelelő lépéseket megtették. A hat fő szolgálat közül egyedül a parancsnok helyettes volt képes önállóan cselekedni, megítélésem szerint nélküle a szolgálat megbénult volna. A parancsnok helyettesnek köszönhetően más szervekkel (IMP, MED, TEAM, EOD) az együttműködés jól megvalósult.</p> <p>A feladat vételek a parancsnok helyettes kezdeményezésére (nem parancsára) megszigorították a beléptetést.</p> <p>A kapott információkat a szolgálat nem rögzítette, ugyanakkor azokat megfelelő tartalommal, részletességgel adta tovább. Összességében a parancsnok helyettes feladat ismeretének, a szolgálat alaprendeltetéséből adódó feladatok végrehajtása jó szintű volt, az elrendelt feladatokra történő reagálás, együttműködés más szervekkel megfelelő volt.</p>	<p>Angol nyelvű szószedet kiadása MP DESK részére rövid, lényegretörő vezényszavakkal.</p> <p>Tevékenységi rend meghatározása, illetve kiadása az MP DESK beosztottai részére, adott feladat végrehajtására. (Pl. bombariadó esetén, sérülés esetén, gyanús civil személy előlítése esetére).</p> <p>A kapuk kulcsainak felcímkézése, pontosítása, a régiék nem oda való kidobása.</p> <p>A kapott információkat minden esetben okmányolni kell.</p>
11.	Terepszakaszok elfoglalása, járőrözés megszervezése.	ÖB szd. pk.	<p>A századparancsnok a 11., 12. és 13. terepszakaszok elfoglalására időben intézkedett. Figyelemmel kísérte azt a szempontot, hogy lehetőségekhez mérten az alegységek a mozgást harcszerűen hajtsák végre.</p> <p>A pk. intézkedése alapján a szétbontakozás rendje 11., 12. 13. számú terepszakasz volt. A 11. és 12. számú terepszakaszra az alegységek 5 perc alatt bontakoztak szét és jelentették a végrehajtást. A 13. számú terepszakasz elfoglalása 20 percet vett igénybe. Az elfoglalás során megszakadt az összeköttetés. A beosztott rpk. nem tett semmit azért, hogy az összeköttetést helyreállítsa. Várta a szpk. feladatszábasát.</p> <p>A harcálláspontját az 1. számú kapu helyiségében foglalta el, tartalékként az „ANNA” őrtornyot határozta meg, intézkedett a biztosítás, járőrözés megszervezésére. Főlhívta a figyelmet a különösen fontos dolgokra.</p> <p>A terepszakaszon a mozgás harcszerűsége nem felelt meg a követelményeknek. Az „ECHO” terepszakasz harcszerű megközelítése, harcjármű tüzelő állásának elfoglalása, a raj állományának meghatározott feladatok kiadása, tüzelési szektorok meghatározása, rádió összeköttetés felvétele szervezeten megtörtént.</p>	<p>Az otthoni felkészítés folyamán célszerű harcászati kiképzésből szakasz szintű tárgyköröket betervezni és végrehajtani vonatkozó mértékben (előrevonás, szétbontakozás, terepszakaszok elfoglalása, stb.).</p> <p>Nagy figyelmet kell fordítani a terepen való harcszerű mozgásra.</p>

12.	Pk-i teendők átadás-átvétele.	1/1 szpk. ÖB szd. pk.	<p>A-n tevékenykedő őrparancsnokot és annak helyettesét szóban értesítette a parancsnokság átvételéről. Ez az információ tovább nem jutott le.</p> <p>Az alárendelt pk-knak önálló döntéshozatali jogot biztosított, azok viszont az 1. szpk. kivételével, nem informálták hozott döntéseikről, így a szd. pk. nem volt a kialakult helyzettel minden esetben tisztában. (pl: nem tudta, hogy ki értesítette az EOD-t, az hol van és ki biztosítja a tevékenységét)</p> <p>A szd pk minden előfordult incidensről időben informálta a zpk-ot.</p>	<p>A tevékenység végrehajtása folyamán a szd pk-nak olyan helyen kell tartózkodni, ahonnan vezetni, irányítani tudja a végrehajtók tevékenységét. A feladat végrehajtásába bevont együttműködőkkel a folyamatos ök-t a gyakorlat befejezéséig fenn kell tartani.</p>
13.	Szerelt jármű megtalálása, biztosítása.	ÖB szd. pk.	<p>A szd pk nem koncentrált eléggé a potenciális bombaveszélyre.</p> <p>Az alárendelték felé tett intézkedések után sem ő, sem a mellette tevékenykedő 2. szpk. nem győződött meg, hogy az alárendelt tisztában van-e feladatával.</p> <p>Szabályzó pontok nem voltak a járőrnek meghatározva. Ennek eredménye az lett, hogy a járőr a kerítés belső oldalán ment és épp az ellenkező irányban. 45 perc után sem találta a bombával szerelt autót egy 300 m-es kerítésszakasz mellett.</p> <p>A parancsnoknak nem volt pozitív kontrollja az alegység felett, pedig ez rendkívül szükséges.</p> <p>Az alegység a biztosítást és a járőrözést megszervezte, ennek eredménye képen felderítette az egyedülálló gépjárművet, amely feltehetőleg bombát rejtett. Az esetben jellemző volt, hogy az eset jelzése után a rendszabályok bevezetésére és végrehajtására századparancsnok intézkedett. A feladatok végrehajtását nagyfokú értetlenség jellemezte. A „bomba” biztosítása nem a követelményeknek megfelelő módon történt.</p>	<p>Járőr tevékenység esetén meg kell határozni a járőr kötelező bejelent-kezelésének idő pontjait, a helyzetjelentés szempontjait. A szd pk.nak minden esetben tájékoztatni kell az alárendeltet döntéseiről.</p> <p>A járőr tevékenység végrehajtására bevont személyi állományt szigorúan fel kell készíteni a „gyanús” gépjárművek észlelése esetén való tevékenységre, biztosítására és a jelentések megtételére.</p>
14.	Terepszakasz zárása, kiürítése, biztosítása	ÖB szd. pk.	<p>A szd. parancsnok a vezetési pontjának távolsága miatt nem tudta megfelelően ellenőrizni a terület kiürítését. Több katonára és civilre a bomba veszélyes közelében kóborolt. A szd pk csak rádióon igyekezett az eltévedt járőreit vezetni, teljesen sikertelenül. A biztosítást végző alegységek nem lettek kellő módon felkészítve a terület kiürítés, terület zárással kapcsolatos feladatok végrehajtására.</p>	<p>A szd. pk. vezetési pontját olyan helyen kell telepíteni, ahonnan az alegysége tevékenységét látja és vezetni tudja.</p> <p>Be kell építeni a kiképzés menetébe a területzárással kapcsolatos feladatok végrehajtását.</p>

15.	Meghibásított BTR80/A javítása	1/1/2 rpk.	<p>A parancsnok képes volt a helyzet gyors felismerésére és döntéshozatalra, rendelkezett a helyzet megoldásához megfelelő ismeretekkel, önállósággal. A katonák tevékenységére nem minden esetben volt jellemző a gyors helyzetfelismerés.</p> <p>A szimulált feladatot az alegység harcszerűen, fegyelmezetten hajtotta végre.</p>	Célszerű az alegységek havi elfoglaltsági terveiben technikai kiképzéssel kapcsolatos kiképzési feladatokat tervezni (nem csak karbantartás).
16.	Eredeti helyzet visszaállítás	ŐB szd. pk.	<p>Az alegységek a terepszakaszokat megfelelő időnormával, a szükséges szervezethez jutással végrehajtották. A terepszakasz elhagyásának elrendelése után a rajok a „BP”-ra 8 perc alatt besoroltak és képesek voltak arra, hogy a menetet megkezdjék a táborba.</p> <p>A 2. szakasz 1 óra 10 perc alatt sorolt be. A századparancsnok részéről nem történt intézkedés a besorolási pont meghatározására és a besorolás rendjére, ezért a készenléti szakaszok a gyakorlat utolsó mozzanatában 1 óra 18 perc alatt érték el a menetkésztséget.</p> <p>A menetet megfelelő szervezethez jutással, balesetmentesen végrehajtották.</p> <p>A menetet a táborba 8 perc alatt végrehajtották. A fegyver, lőszer és felszerelés ellenőrzését végrehajtották.</p>	Az otthoni felkészítés folyamán célszerű harcászati kiképzésből szakasz szintű tárgyköröket betervezni és végrehajtani vonatkozó mértékben (menetrend felvétele harcalakzattól, stb.).

11. FEJEZET

Az ellenőrző és megfigyelőpontok működtetése

Az ellenőrző és megfigyelőpont telepítésének célja

- Az ENSZ vagy más békefenntartást vezető szervezet (például NATO, EBESZ, EU) jelenlétének demonstrálása a konfliktusban részt vett valamennyi fél részére, valamint a lakosság részére a műveleti területen. Ellenőrizni minden tevékenységet a terepen, az utak mentén és a lakott területeken.
- Ellenőrizni/megvizsgálni és regisztrálni a be- és kilépő személyi és gépjárműforgalmat a műveleti zónában.
- Megakadályozni a fegyver, lőszer és robbanóanyag be-, illetve kicsempészését az általunk ellenőrzött zónából.
- Számolni a különleges járművek forgalmát, mint például katonai járművek, harckocsik, páncélozott szállító járművek, tüzéségi eszközök stb.

- Ellátni az ellenőrzési, megfigyelő feladatokat és együttműködni más ellenőrző és megfigyelőpontokkal.
- Megfigyelni a légteret, a tengerparti területeket, a repülőtereket, tűzszüneti vonalat és a határokat.
- Jelenteni a konfliktusban érintett felek tevékenységét és minden ismeretlen, rendkívüli eseményt a kötelékparancsnokságra.
- Külön parancsra legyen képes lezárni az ellenőrző pontot vagy a megfigyelőpontot és lezárni az utakat.

A megfigyelés és jelentés elvei

- Kutatás és meglátás.
- Figyelés és meghallás.
- Megérteni, amit észlel.
- Jelenteni, amit észlelt.

54. számú kép: ENSZ (UNDOF) állandó megfigyelőpont a Golán-fennsíkon

55. számú kép: Osztrák sítalpas járőr a Hermonon (UNDOF)

A jelentés nagyon fontos feladat. A jó jelentés elkészítését a kiképzés során és minden felkészítő foglalkozáson külön oktatni kell, és ezt a képességet fejleszteni kell.

Jelentés készítésénél döntő fontosságú, hogy megbizonyosodjon a következőkről:

- csak pontos és ellenőrzött állításokat tartalmaz;
- tisztázatlan megfigyeléseket egyeztetni kell;
- a tartalom tiszta és tömör, nem kétértelmű vagy félreérthető (ne feledjük: amit a katonai parancsban félre lehet érteni, azt félre is értik);
- amikor lehetséges, a jelentés kitöltése előtt vegyük számba az áthaladó repülőgépeket, járműveket és embereket.

Az ellenőrző és megfigyelőpont telepítési helyének kiválasztása

A megfigyelőpont elhelyezéséért a parancsnok a felelős, és a következőket kell figyelembe vennie:

- A feladatnak megfelelően el kell dönteni, hogy a parancsnok mit akar ellenőrizni. Ez a szempont gyakran el is dönti, hova kell a megfigyelőpontot telepíteni.
- A konfliktusban részt vett felek elhelyezkedése.
- Milyen területeket vagy irányokat kell megfigyelés alatt tartani.
- Van-e holttér a felállítandó megfigyelőpont és következő megfigyelőpont között.
- A megfigyelőpont magassága önmagában is nagyon fontos.

- Az épület földrajzi elhelyezése vagy annak bonyolult megközelíthetősége. Az ilyen jellegű problémára az lehet a megoldás például, ha egy állandó megfigyelőpontot könnyen megközelíthető helyre telepítenek (út vagy ösvény vezet oda), és kiküldenek egy mobil megfigyelőpontot, amely csak nappal üzemel. A sötétben való megfigyelést is figyelembe kell venni a megfigyelőpont telepítése során. Ezért a megfigyelőpont elhelyezését nagyon gondosan kell megtervezni és feltérképezni az építés előtt.

A békefenntartó erőknél gyakran szükséges van megfigyelőpontra településen belül vagy a külvárosi részén. Ez fogja biztosítani a jó viszonyt a helyi lakosokkal.

Mozgó ellenőrző pont

A mozgó ellenőrző pont alkalmazása nagyon hatékony, mert senki nem tudja előre, hogy hol fognak időlegesen települni. Ez segít megelőzni a fegyverek és robbanóanyagok csempészését. Mozgó ellenőrző pont telepítésének az a célja, hogy megerősítse az ellenőrzést és visszaszorítsa a csempészést és a beszivárgást. A mozgó ellenőrző pont normál körülmények között tartalmaz egy járművet, egy páncélozott szállító járművet vagy egy harckocsit és gyorsan telepíthető, összecusukható dróttakadályokat (GYODA), „ellenőrző pont” jelzéseket és személyzetet.

Egy keskeny út ellenőrzéséhez 3–6 fő szükséges. Alcázott helyet kell kiválasztani, hogy a közeledő személyek részére meglepetés legyen az ellenőrző pont ottlété. Más küldetések során lehetnek más prioritások is (nagyobb távolságra kialakítandó gépkocsivárakozó-helyek stb.).

Két fontos tanács az ellenőrző pont személyzete számára:

- Viselkedj oly módon, hogy ne okozzon féltreértést!
- Az ellenőrző pont személyzetének teljesen ellenőriznie kell a környező területet!

A mozgó ellenőrző pont telepítését egyeztetni kell a többi ellenőrző és megfigyelőponttal. A mozgó ellenőrző pont 30–60 percig üzemelhet, helyzete körülbelül egy óra múlva ismét lesz, így csökken a hatékonysága. Az ellenőrző és megfigyelőpont egyesítése költségkímélő. Ha például két út találkozik, akkor az ellenőrző pontot néhány száz méterrel a találkozás után elhelyezve megspóroljuk egy ellenőrző-átesztő pont letelepítését (lásd a 51. számú ábrát).

Még jobb, ha olyan helyet választunk ellenőrző pontnak, ahol nincs vagy nagyon kicsi a lehetősége az észrevétlen megkerülésnek akár gyakorlatosan, akár gépjárművel. Ha határmegfigyelő pontot helyezünk el, akkor egyértelműen jelezni kell, hogy hol a határvonal, ezért sokkal nehezebb megtalálni az ellenőrző pont megfelelő helyét. A határmegfigyelő pont általában a határvonalra vagy a tüszűvonalra van telepítve.

Még egy keskeny völgyben vagy hasonló helyen is lehetséges az ellenőrző pont megkerülése. Ezért az ellenőrző ponton kívül elhelyezett kerítéssel vagy egyéb akadállyal kell megakadályozni a megkerülést. Annak érdekében, hogy elérjük a legnagyobb hatékonyságot az átszivárgások megakadályozásában, a különböző megfigyelőpontoknak és ellenőrző pontoknak hatékonyan kell együttműködni.

Az ellenőrző pont felépítése viszonylag egyszerű, néhány kövel vagy betonnal megtöltött

hordó kell hozzá és drótkadály. Ha viszont a területen nehézfegyverzetű elemek vannak, vagy nagy a pokolgépes merénylet kockázata, akkor az ellenőrző pont felépítése teljesen más (lásd az 56. számú ábrát).

Az eszközökkel és a személyzettel való takarékoskodás érdekében gyakran alkalmazzák a kétféle pont (CP, OP) egyesítését. Ebben az esetben (de más esetekben is) a megfigyelőpontnak képesnek kell lennie az ellenőrző pont megfigyelésére és megvédésére.

Általában a megfigyelőpontot telepítik:

- a határ vonalára;
- közel a tüszűvonal határvonalhoz;
- közel az átszivárgás útvonalaihoz;
- közel a városhoz vagy bent a városban, településen;
- az uralkodó hegycsúcsokon.

A megfigyelőpont telepítése során nagy a jelentősége, hogy széles területet lefedjen. Ellenkéntben az V. cikkely szerinti műveletekkel, amikor a megfigyelőpontokat a lehető legjobban elrejtik, addig a nem V. cikkely szerinti műveletek során a megfigyelőpontot befestik vagy más módon megjelölik, hogy messziről is látható legyen.

Ha a műveleti körzetben (Area of Operation) lakott települések is vannak, akkor a megfigyelőpontot általában egy településen belül vagy annak közvetlen környékén kell telepíteni. A megfigyelőpontot inkább a forgalmas utaktól vagy egyéb zajforrásoktól messze kell telepíteni.

A parancsnoknak tanulmányozni kell a település be- és kimenő úthálózatát, egyéb utakat, ösvényeket, hogy a legmegfelelőbb helyet tudja kiválasztani. A katona feladata, hogy tekintetbe vegye, melyik épületet alkalmas a megfigyelőpont telepítéséhez. A megfigyelőpont átlagos magassága 4–8 méter, területtől függően.

Néhány misszió során a helyzet olyanná válhat, hogy a megfigyelőpont evakuálását gyorsan végre kell hajtani. Ebben az esetben a megfigyelőpont elhelyezkedése tegye lehetővé a személyzet tűzfegyverek fedezete alatti kivonását.

A megfigyelőponton vagy annak közelében biztosítani kell a mentőhelikopter leszállását is (MEDEVAC) sérültek evakuálása céljából (lásd a 87. számú ábrát).

Megfigyelőpontok és ellenőrző-átesztő pontok tervezése és telepítése

Amikor a parancsnok egy új, gyakran bonyolult békefenntartó feladattal találja magát szemben, kezdetben célszerű lehetőleg nappal mozgatható ellenőrző és megfigyelőpontokat telepíteni. A sötétedés beállta előtt vissza kell őket telepíteni. Ez több időt ad az állandó megfigyelőpontok és ellenőrző pontok telepítési helyeinek megtervezéséhez és segít megérteni a területen kialakult helyzetet.

Két tanács a telepítéssel kapcsolatban:

- A megfigyelőpontok és az ellenőrző pontok az új feladat nagyon korai szakaszában kerülnek telepítésre.
- Ne kezd el megépíteni a megfigyelőpontot, amíg meg nem győződött arról, hogy ez a hely a legmegfelelőbb.

Rendes körülmények között a megfigyelőpontot és az ellenőrző pontot három szakaszban tervezik és építik:

1. tervezés és előkészítés:

- a küldetés és a feladatok értelmezése;
- kézikönyvek és instrukciók kiadása a megfigyelőpontok, ellenőrző pontok készítéséhez;
- a felelős személy és a végrehajtó egység, alegység kiválasztása;
- tervegyeztetés és megbeszélések lefolytatása (kommunikáció az érintettekkel, önkormányzattal stb.);
- a szemben álló felek és a helyi lakossággal való egyeztetés;
- az általános helyzet és veszélyek tisztázása;
- szükséges eszközök, építési anyagok és felszerelések meghatározása.

2. létesítés és szervezés:

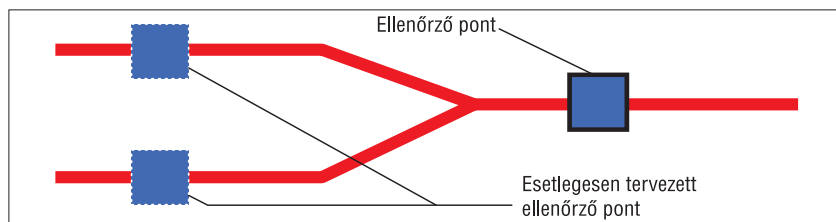
- konkrét hely meghatározása;
- a megfigyelőpont működik, a békefenntartók zászlaja felvonva;
- kommunikációs eszközök telepítve vannak;
- a békefenntartók által birtokolt terület gondosan ki van jelölve és elkerítve;
- az egyszerű óvóhelyek és védelmi helyek ki vannak építve;
- a figyelmeztető rendszerek (például jelzőrakéták) telepítve vannak a megfigyelőpont körül.

3. megépítés és fejlesztés:

- a megfigyelőpont tornya megépítve;
- a terület szögessdróttal el van kerítve legalább 40-50 méterrel a védelmi helytől, így biztosítva a védelmi távolságot a kézigránátoktól;
- a védelmi helyek és óvóhelyek megszervezése;
- csatlakozás a villamos hálózathoz;
- kézikönyvek, fényképek a megfigyelt területről stb. elkészítve.

Az ellenőrzési pont telepítési elvei

- Az ellenőrző pont épületét az úttól legalább 15–30 méterre kell megépíteni. A távolság nem haladhatja meg a beszéd-távolságot az ellenőrzést végző és a biztosító között.
- Az ellenőrző pontot legalább 12,7 mm-es löszerek elleni védelemre kell méretezni és kivitelezni.
- Az ellenőrző pont bejáratát védeni kell kézigránátdobás ellen (drótháló védelem).
- Minden védelmi tüzelőállás nyílását dróthálóval kell védeni a kézigránátdobás ellen, de ugyanakkor a háló lehetőséget ad a figyelésre és a tüzelésre.
- Az ellenőrzési pontot GYODA-val vagy más szögessdróttal kell védeni. Egyedüli szűk nyílásnak (mozgatható zárórésszel) a bejáratnál kell lenni. A bejáratot könnyű géppuskával kell biztosítani. A szögessdrótnak hosszabbnak kell lenni, mint a lezárando távolság (nem szabad takarékoság miatt túlságosan kifeszíteni).
- Mindkét megközelítési irányban legalább 3-3 nehéz betonblokkot kell elhelyezni.
- Álljon rendelkezésre könnyen mozgatható elem a forgalom gyors lezárása érdekében.
- A szögessdrót akadályok és védelmi elemek megakadályozzák az ellenséges szándékú elemek bejutását.
- Legalább egy szakasz befogadására képes óvóhelyet(eket) kell létesíteni az ellenőrző pont közepén, és 1-2 félig fedett állást kell kiépíteni a PSZH-k számára.
- Erős drótháló kell telepíteni 10-15 méterre a harcászati fedezékei elé a kézi indító rakéta páncéltörő fegyverek (RPG) elleni védelemre.
- Külön védelmi állást kell kiépíteni a távcsőves puskás lövész (mesterlövész) számára.
- A pontot lehetőség szerint egy, az útra jó megfigyelési lehetőséggel rendelkező dombra építjük.

51. számú ábra: Ellenőrző pontok lehetséges kiválasztása

- A pont személyi állománnyal való feltöltését rejtetten hajtsuk végre (ne reklámozzuk, hány fő teljesít szolgálatot a ponton).
- Tegyük lehetővé a jó célzást az út felé (akadályozó fa, bokor kivágása stb.).
- A pont kivilágítását, szükséghelyzeti megvilágítását úgy oldjuk meg, hogy az a saját erőket ne vakítsa.
- Alkalmazzunk jól látható jelzéseket (zászló, feliratok).
- Alkalmazzunk jelzőrakétákat és más riasztó rendszereket.
- Vágjuk le a növényzetet a pont környékén (beszivárgás megakadályozása céljából).

Példa az ellenőrző és megfigyelőpont szolgálati utasítására:

1. A pont feladata.
2. Szomszédos pontok.
3. Állomány, időbeosztás, váltások, működtetési rezsim.
4. Legközelebbi egység (ahonnan szükség esetén segítség várható).
5. A konfliktusban részt vett felek legközelebbi állásai, irány, távolság, főbb fegyverzet, létszám.
6. Fő megfigyelési irány és technika:
 - jobb szárny, határvonal,
 - bal szárny, határvonal,
 - terepjellegzetességek,
 - korlátozások, ha vannak,
 - különösen figyelendő helyek és tevékenységek.
7. Minden megfigyelést a naplóban rögzíteni kell és alá kell írni.
8. Összeköttetés rendje.
9. Az erőalkalmazás szabályai (lőfegyver, gumibot, könnyfakasztó gránát stb.).
10. Egyéb rendszabályok (átadás-átvétel, feledek elfoglalása, védelem és megerősítés, kivonás rendje stb.).
11. Felszerelés, öltözet.
12. Más fontos információk: riasztási rend, fegyverek elkobzásának rendje, ID-kártyák mintái stb.

Megfigyelőpont elhelyezkedése az éjszakai megfigyeléshez

Ha az éjszakai megfigyelés a cél, akkor a következőket kell értékelni:

A tüzérségi tűz vagy fontos katonai tevékenységek nagy távolságból történő megfigyeléséhez a megfigyelőpontot a nappali telepítéshez hasonlóan kell végrehajtani, általában a terület magasabb pontjaira.

A beszivárgás megfigyeléséhez és megakadályozásához a megfigyelőpontot a völgy oldalába kell telepíteni, nem túl messzire a beszivárgás lehetséges útvonalaitól, a fő útvonalaktól és a természetes ösvényektől. Gyakran tanácsolható, hogy a megfigyelőpontot a településen belül vagy ahhoz közel helyezzük el, mert a beszivárgóknak gyakran van kapcsolatuk a lakossággal. Így könnyű megfigyelni, mi történik a településen.

Itt jó lehetőségek vannak a különös zajok megfigyelésére. Emiatt kell engedélyezni a megfigyelés és a fülelés egyesítését. A harcokocikat, páncélozott harcjárműveket és a repülőgépeket gyakran sokkal előbb lehet meghallani, mint meglátni, különösen éjszaka.

A békefenntartó erőforrások és a technikai eszközök értékelésekor figyelembe kell venni, hogy hol települtek a megfigyelőpontok vagy az ellenőrző pontok.

Tekintettel arra, hogy a megfigyelőpont egy békefenntartó objektum, képesnek kell lennie önmaga megvédésére is, ha szükséges. Mozgatható szögcsővel kell körülvenni a megfigyelőpontot, és ha van megfigyelőtorny, akkor a védelmi állásokon átvezető utat onnan jól kell látni. A megfelelő védelmi helyeket, óvóhelyeket és a jelzőrakéták indítóhelyeit ki kell építeni.

A páncélozott járművek éjjellátó készüléke teljesen képessé teszi őket az éjszakai megfigyelésre. Ezért a megfigyelőpontokat időről időre meg kell erősíteni ilyen járművekkel.

Az ellenőrző és megfigyelőpont személynézete

A megfigyelőpont személyi állományát általában 24 órás tevékenység ellátásához szükséges katonaiállománnyal töltik fel. A megfigyelőpont egyéb rendszereit fel lehet tölteni csak éjszakai vagy csak nappali tevékenységre. Éjszaka legalább két főnek kell lennie a megfigyelőpont szolgálatban. Az egyik végzi a megfigyelést, a másik pihen. Távoli területeken vagy feszült helyzetben több személlyel kell megerősíteni a megfigyelőpontot biztonsági és megfigyelési feladatok ellátására.

Az ellenőrző pont működtetéséhez legalább két katona szükséges, a forgalom és az általános helyzet függvényében. Az egyik ellenőrzi a személyeket és a gépjárműveket, a másik felügyeli a területet, ahol a személyek és gépjárművek ellenőrzése folyik. Az a katona, amelyik a területet felügyeli, fel van fegyverezve, és a közelében van a rádió és a telefon. Ha több katona üzemelteti az ellenőrző pontot, akkor az egyik

kész arra, hogy telepítse az akadályokat, hogy megakadályozza az ellenőrző pont áttörését gépjárművel.

Működéssel kapcsolatos szabályok

Az első szabály, hogy a megfigyelőpont és az ellenőrző ponton minden rádió, zseblámpa és felszerelés működik és minden könyv, térkép vagy fájl készen áll a használatra. Felesleges képek stb. nincsenek kitéve a megfigyelőpont belső részén. Saját rádió, magnó és újság szigorúan tilos a megfigyelőtornyban. Megfelelő parancsok kiadásán és a szisztematikus megközelítésen van a hangsúly.

Megfigyelőponton lévő munkát módszeresen meg kell szervezni. A megfigyelőpontok rendelkezései alapján a megfigyelőnek alaposan végig kell kutatnia a területet és az utakat. A távcsövet annyit kell használni, amennyit csak lehetséges. A területet sávokra kell osztani, és ezeket kell folyton kutatni, először jobbról balra, majd pedig balról jobbra. A megfigyelést a tornyon kívül is folytatni kell. Minden eseményt, még ha nem is tűnik fontosnak, jelenteni kell és beírni a naplóba.

Éjszaka, ha megfigyelőpont fel van szerelve éjjellátó készülékkel, a megfigyelő ne használja azt 4-5 percnél tovább, majd pihentesse a szemét 10-15 percig.

A megfigyelő egyben a megfigyelőpont őrkatonája is, ezért felügyelni kell a létesítményt, különösen a bejáratát. Megfigyelőváltásakor 20-30 perccel a váltás előtt már kint kell lennie a megfigyelőpontra. Ez biztosítja, hogy az új megfigyelő értesül minden eseményről, és a szeme hozzászokik a sötétséghez. Ha nő a tevékenységek száma, akkor a megfigyelőpontot meg kell erősíteni egy híradó katonával. A megfigyelési feladat nem tarthat tovább négy óránál napal és két óránál éjszaka.

Ha veszélyes helyzet keletkezik, mint például lövés a létesítmény közelében, akkor a megfigyelő riasztja a pihenőket. Készen kell lennie arra, hogy riasztólövéseket adjon le saját fegyverével és riasztórakéta-pisztollyal. A megfigyelő keze ügyében kell lennie a fegyverének.

Egy lövés általános segítséget jelent, több lövés azt jelentheti, hogy el kell foglalni az előkészített (védelmi) lőállásokat. A riasztólövéseket akkor alkalmazzuk, ha az építményben nem létezik teljesen kiépített hangosbeszélő rendszer. A megfigyelőnek képesnek kell lennie arra, hogy fedezze a megfigyelőpont környékét. A szakaszparancsnok engedélye nélkül senki sem léphet be a megfigyelőpont területére. Kiépített telefon-

vonalnak kell lennie a megfigyelőpont és az elhelyezési körlet között.

Példa a megfigyelőpontra adandó jelentésre:

Uram, XY őrmester jelentem:

1. a pont elhelyezkedése;
 2. a pont feladata;
 3. fő megfigyelési irány, korlátozások, alkalmazott technikák;
 4. szomszédok, legközelebbi békefenntartó bázis;
 5. a konfliktusban részt vett felek legközelebbi állásai;
 6. személyi állomány, működtetési rendszabályok, váltások rendje;
 7. felszerelés, rövid bemutatás;
 8. híradás és összeköttetés rendje;
 9. logisztikai biztosítás rendje;
 10. különleges rendelkezések;
 11. legutolsó események.
- Jelentés vége, kérdések.

Mindig tartsuk szem előtt a következőket:

- tartsuk tisztán az ellenőrző és megfigyelőpontot;
- öltözködjünk helyesen;
- viselkedjen udvariasan;
- gyakorolja a jelentést.

Ne feledjük, egy érdekes és jól kivitelezett prezentáció vagy jelentés a hallgatóság számára a küldetés és a feladatok jobb megértését eredményezik, és pozitív érzelmeket váltanak ki.

Híradás és kommunikáció

Minden megfigyelőpontot és ellenőrző pontot be kell kötni saját egységéhez vagy közvetlenül a zászlóalj hadműveleti központba rádió- vagy telefonvonalon keresztül. Ha szükséges, tartalék rádióval és elemmel (akkumulátorral, tartalék aggregátorral) kell ellátni a megfigyelőpontot és az ellenőrző pontot (különösen a távoli megfigyelőpontot veszélyes helyzetekben).

A rádió és telefon ellenőrzését 24 órán belül legalább kétszer kell végrehajtani, de a háromszori ellenőrzés az elvárható. Különleges kód-szavakat kell előkészíteni használatra bizonyos szituációs helyzetekre. A körzetben lévő egyik félre vonatkozó párbeszédet kódolni kell. Különben a másik fél előnyt szerezhet a békefenntartó személyektől származó információk felhasználásával, és ez súlyos eseményekhez vezethet. Tartalék frekvenciák is felhasználhatók.

Bizonyos területeken és eseményeknél a rádióhasználatot a minimális szintre kell csökkenteni. A felelőtlen rádióhasználat az érintett katonai fél reakciójához vezethet.

A megfigyelőpontoknak és az ellenőrző pontoknak nagy harcászati értéke lehet, ha közvetlen földkébel vannak összekötve, ami biztosítja a gyors egyeztetést sürgős esetekben.

Nem hivatalos megjegyzéseket, amik személyekre, a részt vevő felekre vagy a vezetőkre vonatkoznak, tilos továbbítani. Diszkriminatív szavak vagy olyan szavak használata, ami az egyik félre vonatkozik, a telepített erők szükségtelen problémáinak forrásai lehetnek. Ezenkívül még egyszer szükséges kihangsúlyozni, hogy a békefenntartásban részt vevő állomány és személyzet szabályszerűen és semlegesén viselkedjen.

Felszerelés

Ruházat és személyes felszerelés:

- szabályos egyenruha;
- békefenntartó szolgálati okmányok;
- személyes lőfegyver (a táiban az első három löszer nyomjelző löszer legyen);
- sisak, golyóálló mellény (külön parancsra kell viselni);
- vegyvédelmi felszerelés (külön parancsra kell viselni);
- személyi elsősegélynyújtó felszerelés.

Az ellenőrző és megfigyelőponton előírt felszerelés

Megfigyeléshez szükséges felszerelés: Távcso 7x50, látcsó 2x120, lehetőséget adva a megfigyelőpontoknak a jó megfigyeléshez nagy távolságra vagy különösen feszült vagy kritikus területre.

Éjszakai megfigyelői felszerelés: Látcsó vagy távcso (ha lehetséges), lézeres távolságmérő, reflektor, az ENSZ-zászló (békefenntartást vezető szervezet zászlaja) megvilágítása, tompított fényű vagy vörös fényű lámpa a térképek és dokumentumok olvasásához, keresőlámpa(k) a megfigyelőpont tetején és kellekék, anyagok a lencsék és ablakok tisztításához.

Harcászati felszerelés: Hadműveleti területről térkép, amin jelölve vannak a különleges objektumok. Körkörös vázlat vagy fénykép a domborzati adottságokkal és távolságokkal. Ez ad a megfigyelőnek értékes segítséget ahhoz, hogy gyorsan meghatározza a megfigyelni kívánt objektum konkrét helyzetét. A fényké-

peket a megfigyelő előtt kell elhelyezni. Az összes térképet és dokumentumot fóliával kell védeni. Eseménynapló, szolgálati beosztás, feladatlista, tájoló, felfestett égtájak. Ezek adnak egyszerű segítséget ahhoz, hogy azonnal meghatározassuk a megfigyelt objektum irányát.

A tájolóknak a megfigyelő előtt kell lennie, és a megfigyelőpont plafonján (vagy a padlóján) fel kell festeni az égtájakat. Szükség van még a szemben álló felek repülőinek, helikoptereinek, harckocsijainak, páncélozott harcjárműveinek, különböző ruházatainak, egyenruháinak, rendfokozatainak felismerési jegyzékére, üzenetformátumokkal előkészítve. Az üzenetek formanyomatványit elő kell készíteni.

A megfigyelőponton rendelkezni kell az úgynevezett eseménynaplóval, amelyben rögzíteni kell valamennyi incidenst, megfigyelést, adott és kapott parancsokat, eseményeket.

Híradó és kommunikációs felszerelés: Rádió, telefonok, frekvenciák. Minden kódszót, kódot, kritikus szót, nevet könnyen meg kell tudni találni és el kell tudni olvasni (még sötétben is). Azok az időpontok, amikor a kódolt üzeneteket továbbítani kell. Abban az elsőbbségi sorrendben, amelyben az üzeneteket el kell küldeni, amennyiben több incidens történne ugyanabban az időben. Az üzeneteket külön-külön kell leírni, és a naplóban alá kell írnia a megfigyelőnek.

Felderítőfelszerelés: A felderítőfelszerelések használatának célja, hogy növeljék a felderítés hatékonyságát és csökkentse a felderítésre és megfigyelésre használandó személyi állományt. Minden eszköznek megvannak a maga alkalmazási korlátai. Ezek lehetnek időjárás viszonyok (hideg, meleg, párásság, köd, homokvihar). Bár mely kis piszok problémát okozhat a szenzor, illetve a kamera működésében. Az összekötő vezetéseket elszakíthatják járművek, állatok vagy emberek. Csak kevés felderítőeszköz teszi lehetővé különböző durva körülmények közötti információszerzést. Ezért célszerű több rendszeret párhuzamosan működtetni.

A nagyon dombos, hegyes terep, az erdő, az aljnövényzet is korlátozza a felderítés hatékonyságát, mert eltakarja a megfigyelt terület egy részét, és nehéz észrevenni a számunkra fontos dolgokat.

Nagy előnnyel jár, ha össze tudjuk a különböző rendszereket. Az S-2, G-2, J-2, illetve a CJ-2 feladata, hogy koordinálják a különböző rendszerek használatát. A legbiztosabb megoldás, ha a technikai rendszerek adatait emberi fel-

derítéssel tudjuk visszaigazolni. Ezért célszerű néhány felderítő-alegységet (járórt) készenlében tartani.

A technikai rendszerek kezelő személyzetét hosszabb idejű felkészítésnek kell alávetni (2-3 hónap). A jól kiképzett kezelő képes megkülönböztetni az emberek mozgásfajtaát és számát, a járművek számát, fajtaát. Természetesen az ilyen rendszerek külön karbantartó személyzetet követelnek meg, akiknek állandó készenlében kell állni (a szükséges tartalék eszközökkel és alkatrészekkel) a keletkező meghibásodások elhárítására.

A különböző talajra telepített érzékelők és megfigyelőeszközök

Hangérzékelők: A hangérzékelők (kifinomult mikrofonok) érzékelnik a különböző, nagy távolságból érkező hangokat és zajokat. Az érzékelők vezetéken vagy rádióon továbbítják a jeleket egy feldolgozó központba, ahol a kiképzett személyzet képes a jelek értelmezésére, szétválogatására és meg tudja állapítani kik, milyen irányban, milyen sebességgel haladnak.

Szeizmikus érzékelők: A szeizmikus érzékelők a talaj rezgéseit érzékelik, amelyeket kisebb-nagyobb objektumok mozgása okoz. Az érzékelők páncélozott eszközök mozgását képesek felfedezni több száz kilométeres távolságból.

Talajnyomás-érzékelők: A talajba helyezett nyomásérzékelők a környezete nyomásviszonyának változását mérik.

Elektro-optikai és optikai eszközök: A fotoelektron-sokszorozás elvén működő éjjellátó készülékek lehetővé teszik az emberek észlelését több kilométeres távolságról, ráadásul passzív rendszerük miatt gyakorlatilag nem detektálhatóak. Amennyiben van erre lehetőségünk, alkalmazzuk az éjszakai járőrözések során.

Távcsövek: A normál békefenntartó műveletben a 15–30-szoros nagyítású távcsövek a legmegfelelőbbek.

Infravörös távcsövek és kamerák: Ezek is nagyon hasznosak lehetnek, ám nagy hátrányuk, hogy aktívak, így felfedezhetőek.

Termokamerák: A környezet különböző hőmérsékletű elemeinek detektálásán alapszik, nagyon hasznos lehet a más típusú eszközökkel kombinált alkalmazása.

Televíziós kamerák: Szintén nagyon hasznos eszközei a megfigyelésnek, kombinált alkalmazása éjszakai megfigyelő eszközökkel még hatékonyabbá teszi őket. A kamerák lehetnek távirányíthatóak, ebben az esetben a távirányítást (irányváltoztatás, fókuszolás stb.) a központból kell végrehajtani.

Radarok: Ezek lehetnek rövid hatótávolságú vagy nagy hatótávolságú rendszerek. A rövid hatótávolságúak hordozhatóak és akkumulátorral is lehet őket üzemeltetni. A rendszer képes személyek mozgását megállapítani 2500 méteres távolságra, valamint járművek mozgását öt km-es távolságra. A pontosságuk ± 15 m.

Mozgásérzékelők és riasztók: Ezek általában infravörös érzékelők vagy fotocellák összekötve riasztókkal. Egyszerű eszközök, jók riasztásra, de nem adnak információt arról, hogy milyen objektumtól származik a riasztási jel.

Légi és műholdas felderítőeszközök

Repülők, helikopterek: Ahogy több végrehajtott misszió is bizonyítja, a merev szárnyú vagy forgószárnyas repülő eszközök alkalmazása nagyon hatékony lehet a terület megfigyelésére, felderítésre végrehajtására. Különösen igaz ez akkor, ha különféle kamerákat és egyéb eszközöket telepítettünk a repülőkre, helikopterekre. Például az ARTEMIS küldetés kapcsán jól vizsgáltak az eredetileg az illegális bevándorlási hullám miatt a francia partvidék ellenőrzésére kifejlesztett „ATLANTISZ” repülők. Gyorsan és hatékonyan adtak információt a területen történő mozgásokról.

Pilóta nélküli repülőeszközök (UAV): Ugyan nem olcsó, de nagyon hatékony eszközei az információgyűjtésnek. Az újabb generációs eszközök már képesek valós idejű adattovábbításra. Abban az esetben, amennyiben normál repülőeszközök nem állnak rendelkezésre, vagy azok használata nem célszerű, hasznosak lehetnek a különböző pilóta nélküli eszközök. Az ár mindig relatív, drága, de mihez képest. Ha lelőnek egy repülő, elvesztünk egy eszközt és a személyzetet is, egy pilóta nélküli eszköz elvesztése esetén egy viszonylag olcsóbb eszközt veszünk és emberi élet nincs kockára téve. Az EUFOR RD Congo művelet során sikeresen alkalmazták belga UAV-eket.

Műholdak: A műholdas eszközök hatékonyak, de elég költségesek. Továbbá esetenként az időjárás körülmények (felhők, homokvihar)

akadályozhatják az adatszerezést. Vannak azonban ma már olyan technikai lehetőségek, amik képesek ezekkel a problémákkal megküzdni (például SAR-rendszer).

A jó parancsnoknak tudnia kell a rendelkezésre álló eszközök között úgy manőverezni, hogy mindig biztos és friss információ álljon a rendelkezésére.

SOP, védelmi terv és megerősítés

A megfigyelőpontra rendelkezésre kell állni az SOP, az ROE és egyéb listáknak, amelyek tartalmazzák a megfigyelőpont riasztási rendszerét, védelmi tervét, megerősítését (harcokcsival vagy páncélozott szállító harcjárművel történő megerősítést is), és a megfigyelőpont kiürítési terve. További szükséges okmányok: a kutyák alkalmazásának rendje a megfigyelőpontra, az ellenőrzési terv, kulcs szavak (rövidítések), a tűzvédelmi terv, behatolás megakadályozásának terve, készségi ellenőrzés, riasztási terv, előírások a felszerelések kezelésére, ellenőrzésére.

Fegyverek és lőszer

A megfigyelőpontra szükséges fegyverzet: riasztórakéta-pisztoly különböző színű rakétával, puska, kézi világító rakéták, kézigránátok (elsődleges sokk okozására), könnygránát, füstgránátok, tartalék lőszer az egyéni lőfegyverhez, figyelmeztető fáklya.

Felszerelés a megfigyelőpontra

- Emelvény fehérre festett nyilakkal, a terület fontos tereptárgyainak irányával és távolságával (puskával történő tüzeléshez).
- Helikopter-leszállóhely közel a megfigyelőponthoz (a távolság, a helikopter típusa, a terep fogja meghatározni a legkisebb távolságot), rádiófrekvenciák leírása a le- és felszállás végrehajtásához, sötétben is.
- Tartalék étel és ital az óvóhelyen.
- Raj-, szakaszszintű elsősegély-felszerelés.
- Különböző tabletták malária és egyéb betegségek ellen.
- Tartalék elemek.
- Egyszerű javítási eszközök és szerszámok.
- Fehér és fekete festék.
- Tűzoltó készülék.
- Generátor az elektromos hálózathoz.
- Tartalék zászlók.
- Különleges eszközök a személyek és gépjárművek átvizsgálásához (például fémdetektor).

– Tűkőr, vékony fémbot (egy hosszú és egy rövid), fémdrót az üzemanyag ellenőrzéséhez (nem mágneseződő és antisztatikus), ha lehetséges, kábítószert- és robbanóanyag-kereső kutya.

Nagyon sok dolog van, amit fel lehet használni a megfigyelőpont és az ellenőrző pont megerősítéséhez. Ezek közül néhány:

- ENSZ-jelek, amelyek megmutatják, hogy milyen személyeknek, fegyvereknek, mely egyenruhát viselőknak stb. tiltott az ENSZ-zóna.
- Kék vonalas megfigyelőpont esetén a megfigyelőpont 100-150 méteres körzetében nagy betűkkel a következő szöveget kell kiírni: „Ön most lép be (hagyja el) az ENSZ-területet. Csökkentse a sebességet xx mérföld/óra vagy km/óra sebességre. Készítse elő személyi azonosító kártyáját (személyi igazolványát, útlevelét).” Tilos az ENSZ-területre kést, fegyvert és robbanóanyagot bevinni. A szöveget angolul és a helyi nyelven is ki kell írni.
- Erős betonblokkok (2 tonna vagy nehezebb).
- Úttorlaszok (ezek üres műanyag házak, amiket vízzel vagy homokkal lehet feltölteni).
- Drótkerítés, szögdrót, gyorsan telepíthető drótkadály, homokzsákok, különböző hordók és fekvőrendőrök a sebesség csökkentésére, védelmi helyek, szöges szalag vagy hasonló a kerekek kilyukasztására.

Ellenőrzés

Az a személy, aki beléphet az ENSZ vagy más békefenntartó szervezet által ellenőrzött területre, az csak az SOP szabályai alapján teheti. A fő cél, amiért ellenőrizni kell a személyeket, a személyi azonosítás végrehajtása és az illegális anyagok bejuttatásának megakadályozása a hadműveleti területre az ellenőrző ponton keresztül.

A személyeknek önmagukat kell igazolniuk személyes okmánnyal, útlevellel, ID-kártyával stb., általában ezek az okmányok helyi nyelven íródtak (kivéve, ha a békefenntartást vezető szervezet adta ki az okmányokat). Ezért ezekből mintaozmányokat kell tartani az ellenőrző ponton. Háborús helyzetben a civil közgazgatás nem működik. A menekültek gyakran próbálnak bejutni a biztonságosnak ítélt, békefenntartók által ellenőrzött területre. Példa erre az ARTEMIS művelet, ahol három hónap alatt Bunia város lakossága 60 000 fővel növekedett, ezzel komoly élelmé-

si probléma keletkezett. Különleges szabályok és nyilvántartások szükségesek ezekhez a csoportokhoz, menekültekhez, ezen adatok általában nagyon hasznosak a Vöröskereszt számára.

Személyek átvizsgálását különböző módon hajtjuk végre. Például keresni kell azon személyeket, akik furcsán vagy zavarodottan viselkednek, kibuggyanó ruhát viselnek stb.

Ha fennáll a bombamerénylet veszélye, akkor különösen figyelni kell az egyfős gépjárművekre.

Motozás: A személyzet fogja meg a ruhákat, és ne csak megérintse (simogassa) őket. Különös figyelmet kell fordítani a hát alsó részeire és a cipőtől a térdig. A hónaljait is ellenőrizni kell. Különösen a bő nadrágot használó muzulmánokat kell gondosan megvizsgálni. Ellenőrizni kell a csizmát, kalapot stb. is.

Keresés fémdetektorral: A fékkereső nagyon hatékony, lassan kell mozgatni a ruházat mentén az egész testet átvizsgálva.

Nők és papok átvizsgálása: A nők és egyházi személyek motozása nagyon bonyolult a muzulmán országokban, és igen erős reakcióhoz vezethet a békefenntartókkal szemben. Ezeket a kéréseket tisztázni kell a helyi hatóságokkal. A parancsnokoknak ezért találkozókat kell szervezni ezekkel a hatóságokkal és személyekkel. Nagy fontosságú ebben a tekintetben a CIMIC-tisztek (J-9) és a tájékoztató tisztek (PIO) munkája. Általában a nőket, amennyiben kézi motozásnak kell alávetni, női katonáknak kell megmotozni, amennyiben nincs ilyen, akkor fémdetektorokkal kell megvizsgálni, bár ezek nem mutatják ki a robbanóanyagokat (öngyilkos merényletek veszélye). Általában ezért célszerű a női katonák beosztása is az ellenőrző pont állományába.

A leellenőrzött személyt léptessük el az ellenőrzés helyétől öt méterre és vizsgáljuk át a járművet, illetve a többi személyt. Amennyiben fennáll annak a gyanúja, hogy az átvizsgáltak mégiscsak megszegték a szabályokat, hajtsunk végre újabb és alaposabb ellenőrzést.

Regisztrálás: A forgalom ellenőrzése során jegyezzük fel a következő adatokat: időpont, vezető neve, autó típusa és rendszáma, célállomás és indulási hely.

Az ellenőrzési ponton az ellenőrzés alatt értjük a következők ellenőrzését: személyek száma; járművek típusa, színe, rendszáma, vezetői engedély száma, rakomány; minden egyéb körülmény, mint például szamarak, ösvérek vagy tevék és azok rakománya.

Amennyiben az ellenőrzött személynél talá-
 lunk fegyvert, lőszer vagy robbanóanyagot (esetleg azok alkatrészeit, összetevőit), ezeket el kell kobozni, és a személyeket a katonai rendőrségnek ki kell kérdeznie.

Az ellenőrzött területen folytatott vadászati tevékenységet a SOFA és az SOP szabályozza, amennyiben megengedett, azt nem lehet lőfegyverekkel a védelmi állásoktól számított 2-300 méternél közelebb folytatni, és a vadászpuskákat nem lehet töltött állapotban szállítani. A nyílal vagy csapdával folytatott vadászat általában nem esik tilalom alá.

Az ellenőrző ponton általában szabad az átjárás a misszióban részt vevőknek, más nemzetközi szervezetek tagjai részére, a helyi rendőrség és hatóságok részére.

Tilos a belépés:

- fegyveres személyek részére;
- ID-kártya nélküliek részére (akik személyi azonoságukat nem tudják igazolni);
- kitiltott személyek számára;
- kijárási tilalom ideje vagy éjszaka, amikor a pont zárva tart, mindenki számára tilos az átjárás (általában a békefenntartók számára is tilos az éjszakai menetek végrehajtása).

Fontos személyek áthaladása: A helyi hatóságok képviselői, orvosok, polgármesterek, törzsfőnökök és más törzsi vezetők általában kapnak békefenntartó ID-kártyát, és ezen személyek ellenőrzés nélkül haladhatnak át (amennyiben szemmel láthatóan nem szegik meg a szabályokat), ugyanakkor regisztrálni kell az áthaladásukat.

Abban az esetben, amikor az ellenőrző pont erős forgalmú úton létesül, akkor egy sávot fenn kell tartani a saját erőforgalmára vagy állandó elsőbbséget kell biztosítani nekik. Ha a civil forgalom is erős, speciális forgalmi rendszert kell működtetni (lásd az 52. és az 53. számú ábrát).

Amennyiben a forgalmat mindkét irányban ellenőrizzük, a forgalomelterelés a megfelelő megoldás. A saját erőforgalma így biztosított a legjobban.

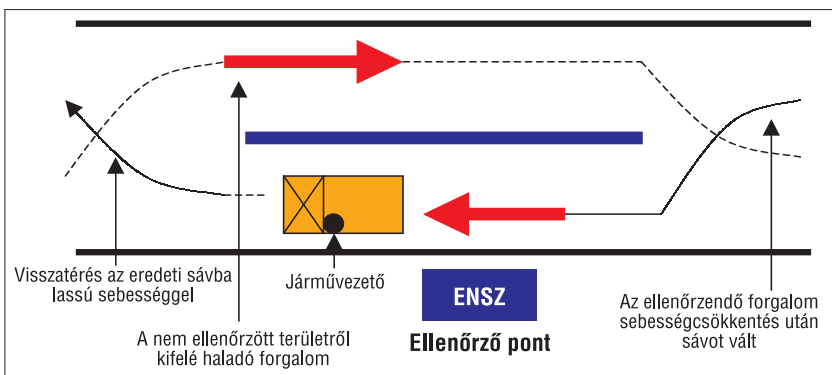
Ellenőrzés éjszaka: Minden autónak kivétel nélkül meg kell állnia ellenőrzésre, és fel kell venni az adatokat. Minden polgári személyeket szállító járművet az ellenőrzés és az adatok felvétele után vissza kell fordítani. A szomszédos ellenőrző pontokat és a közelben lévő megfigyelőpontokat értesíteni kell.

Néhány ellenőrzési módszer: Nehogy többször ugyanazt az autót ellenőrizzük, a következő módon válasszuk ki az ellenőrizendő járművet (kivéve, ha nincs olyan parancs, hogy minden járművet ellenőrizni kell):

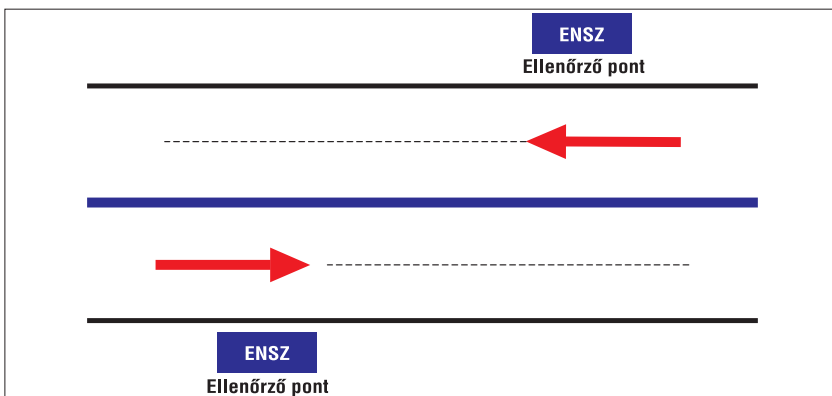
- minden harmadik jármű;
- szín, típus vagy rendszám alapján történő kiválasztás;
- minden férfi (15–40 éves közötti) által vezetett jármű;
- nem a körzetben élő személyek;
- bizonyos célállomások felé igyekvő járművek (vagy ha hirtelen sokan akarnak egyazon település felé menni);
- egyedül utazó személy által vezetett jármű.

Egy hatékony rendszer létrehozása érdekében célszerű több ellenőrző pont munkáját összehangolni. Például az 1. számú ellenőrző pont csak a sofőrrel haladó járműveket, a 2. számú pedig a 15–40 év közötti férfiak által használt járműveket vizsgálja. A válogatási szempontokat a pontok között időközönként variáljuk.

Egy másik módszer lehet a lepecsételt „ellenőrzési jegyek” kiadása az első ellenőrző ponton. A jegyen feltüntetik a belépés idejét, amely lehetőséget ad a következő pontnak arra, hogy tudja, nem töltött-e az autó „túl sok” időt a két ellenőrzési pont között (illegális célú út, gyanús tevékenység kiszűrése). Viszont amennyiben min-

52. számú ábra: Az ellenőrzési pont forgalmi rendszere, amennyiben csak a műveleti területre behajtó forgalmat ellenőrizzük

53. számú ábra: Az ellenőrzési pont forgalmi rendszere, amennyiben a műveleti területre behajtó és a területről kihajtó forgalmat egyaránt ellenőrizzük

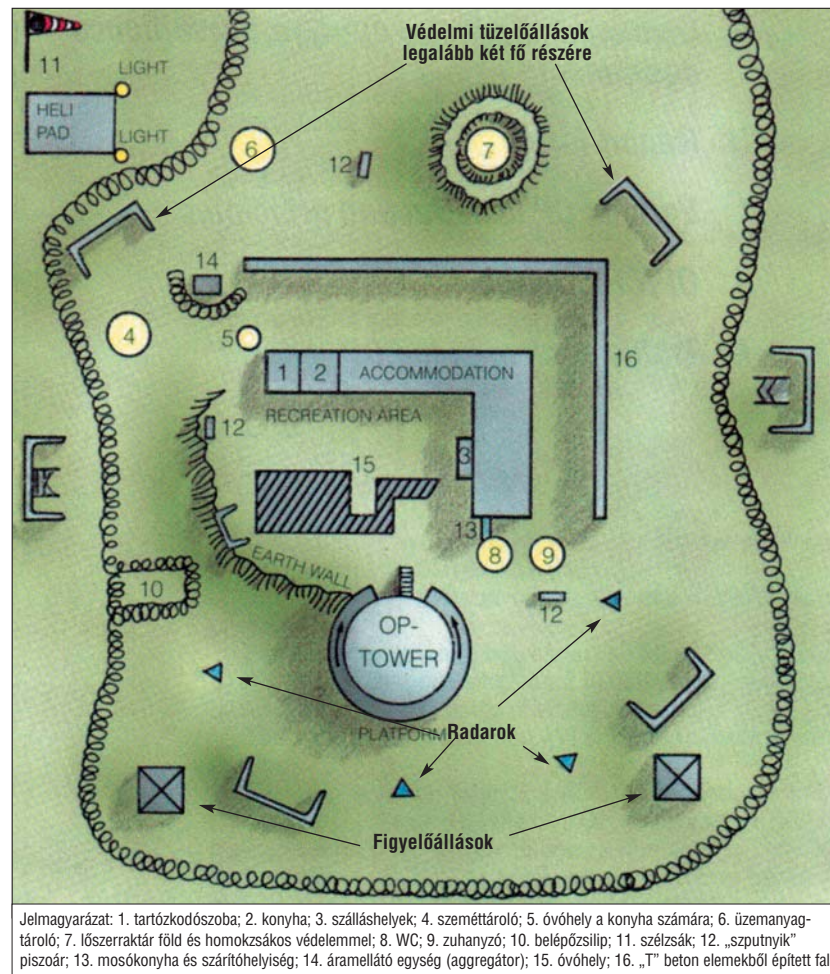
den rendben van, esetleg a jármű ellenőrzés nélkül haladhat tovább. A bélyegző színét időközönként változtatni kell.

Az utakra rálátó megfigyelőpontok figyelmeztethetnek a gyanúsán viselkedő járművekre.

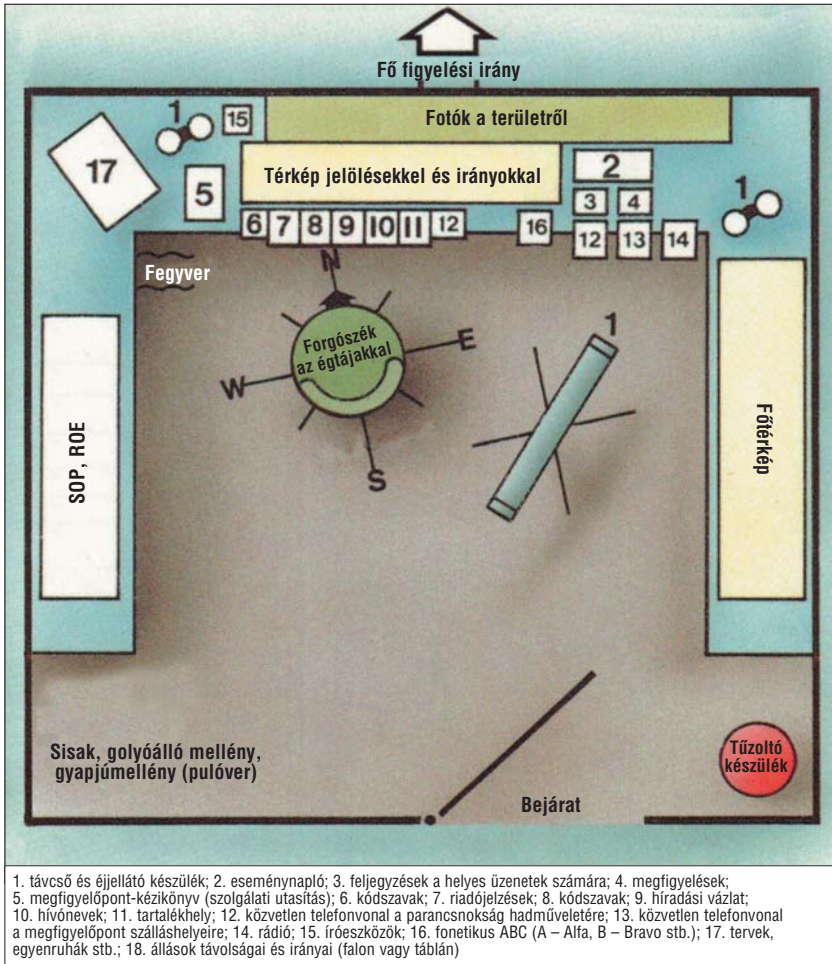
Az erő használata: Az ellenőrző vagy megfigyelőpont állománya erő alkalmazhat és tüzelhet az alábbi esetekben:

- ha fegyveres támadás érte;

- ha a saját vagy a békefenntartó misszióban részt vevő más személy biztonsága veszélybe kerül;
- ha elrablás, letartoztatás vagy sérülésokozás veszélye áll fenn;
- ha a békefenntartót feltartoztatják vagy akadályozzák a küldetése végrehajtásában;
- ha megpróbálják a pontokat megromláni vagy valamilyen felszerelését ellopni.

54. számú ábra: Példa a megfigyelőpont teljes eszköztárral való telepítésére

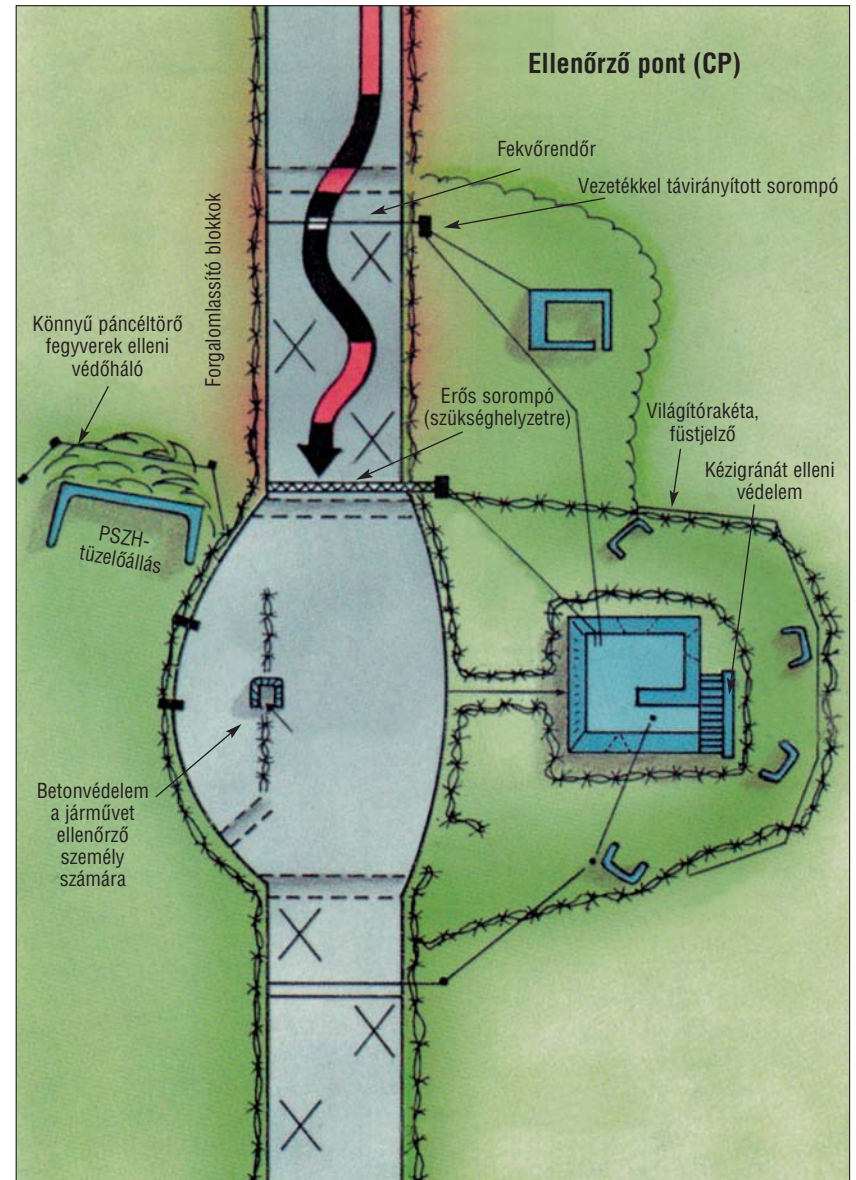
55. számú ábra: Megfigyelőpont megfigyelőállásainak (földre vagy toronyra telepített) felszerelése

Eljárások

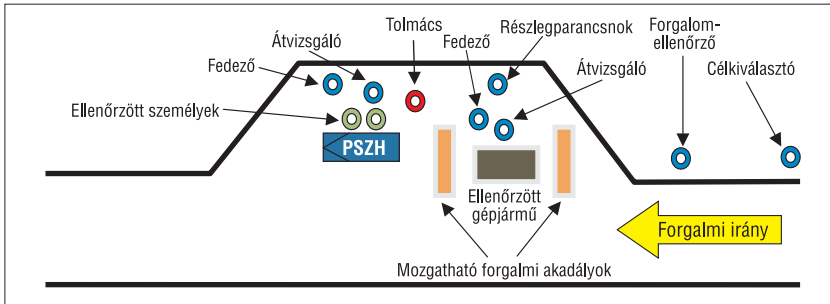
Behatoló jármű esetén (jármű nem akar megállni):

- amennyiben az idő lehetővé teszi, figyelemztető lövést kell leadni;
- a fegyvert újra kell tölteni, és biztosítani (tűzkészé tenni, de biztosított állapotban tartani);
- amennyiben az idő megengedi, a szöges akadály lefektetése (annak érdekében, hogy a kerekeket kilyukassza);

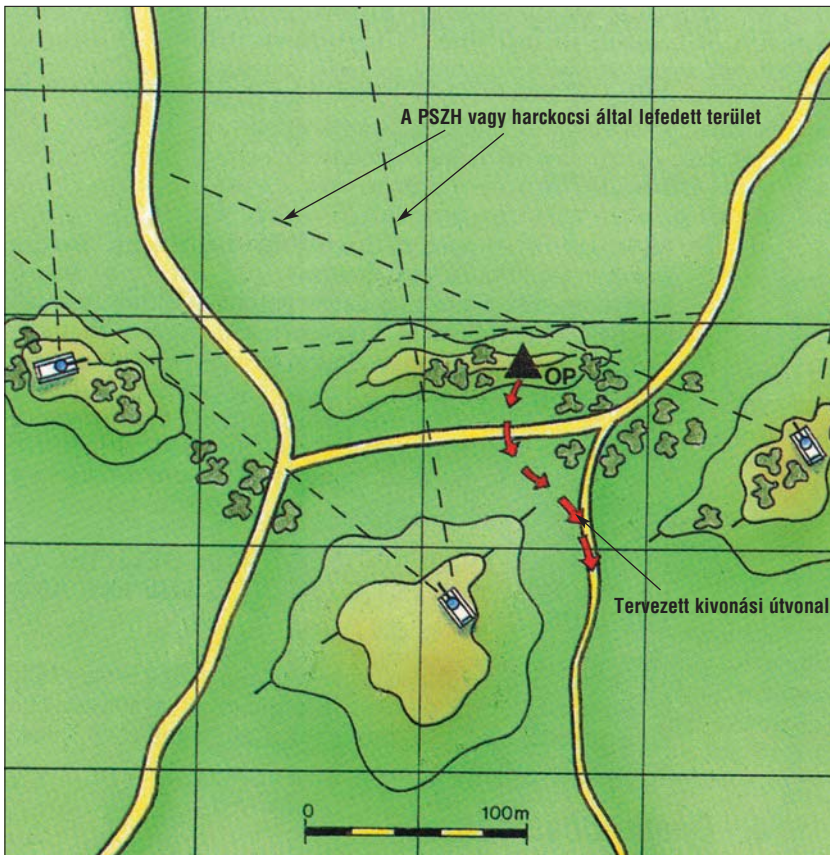
- a személyi állomány elfoglalja a védelmi állásokat;
- amennyiben az idő lehetővé teszi, segítséget kell hívni;
- amennyiben az autó továbbra is közeledik, lövést kell leadni elé, ezután a kerekekre, motorháztetőre, fényszórókra stb. Amennyire csak lehetséges, használjunk nyomjelzős löszert, és kerüljük a személyi sérülést.

56. számú ábra: Ellenőrző pont felépítése nehézfegyverrel ellátott elemek jelenléte vagy öngyilkos merényletek veszélye esetén

57. számú ábra: Ideiglenes ellenőrző pont felépítése

58. számú ábra: Megfigyelőpont tűzfedezet alatti kivonása

Személy esetében:

- lövés leadása a lába elé;
- még egy lövés leadása a lába elé;
- céltolt lövés leadása a lábára.

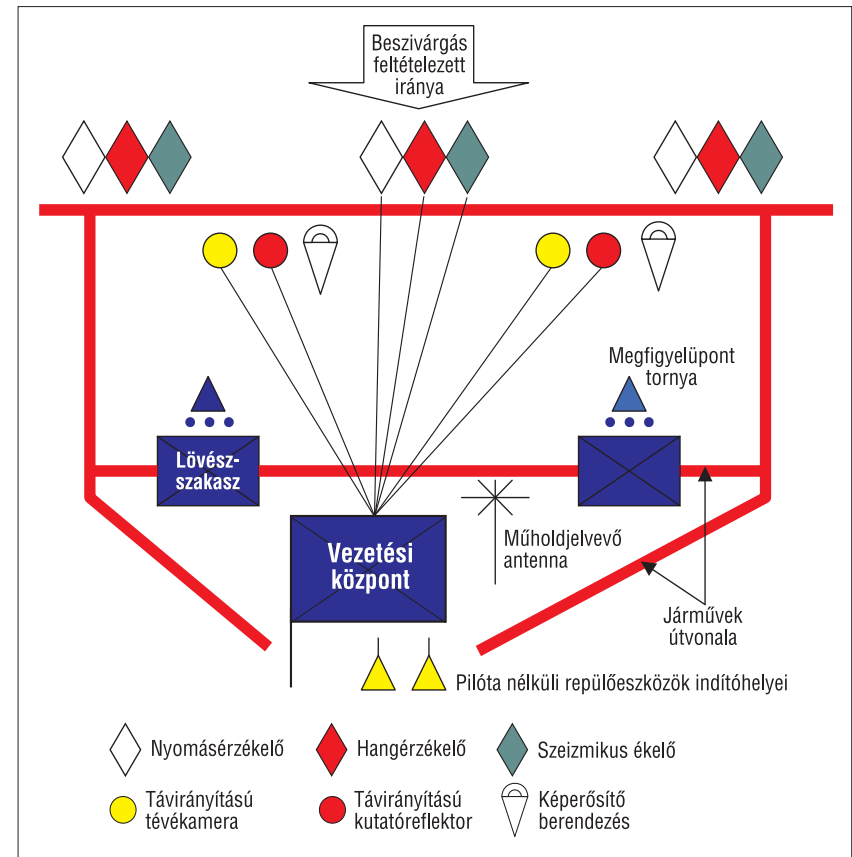
Az erő alkalmazását nem szabad tovább fenntartani, mint ameddig a veszélyhelyzet fennáll. Könnyfakasztó gázokat használjunk abban az esetben, amennyiben az ellenőrző vagy megfigyelőpontot tömeg fenyegeti.

Gyalogsági vagy harckocsi elleni aknák használata szigorúan tilos!

Az utakat torlaszokkal (amennyiben erre lehetőségünk van, hidraulikusan működtetett út-

zárok), betonblokkokkal, feltöltött (vízzel vagy homokkal) benzineshordókkal, útzáró elemekkel, szögesdróttal, gyorsan telepíthető szögesdrót akadályokkal, nagyobb sziklákkal vagy más, kéznél lévő eszközökkel zárjuk le. A személyi állománynak el kell hagyni az utat, és el kell foglalni a védelmi tüzelőállásait. Tegyük jelentést és hívjunk segítséget.

Amennyiben valaki(k) megpróbálják eltávolítani az utakadályokat, figyelmeztető lövést kell leadni. Ha nem hagy fel tevékenységével, könnyfakasztó gázt vagy füstgránátot kell használni. Ha ez sem elég, akkor a személyek elé a földre kell figyelmeztető lövést leadni vagy a járművek kerekeire, fényszóróira.

59. számú ábra: Elektro-optikai felderítőfelszerelések telepítése

56. számú kép: Ideiglenes izraeli ellenőrzési pont At Tuwani közelében

Eljárások emberrablás esetén

Amennyiben emberrablás (személyek, járművek vagy mindkettő) történt, az alábbiak szerint kell eljárni:

- rádión jelentést kell tenni;
- valamennyi ellenőrzési pontot le kell zárni;
- az emberrablás helyének megállapítása;
- az alkalmazott járművek (az eltérített járművek is) adatai (szín, darabszám, rendszám, fegyverek, menekülési út, egyéb körülmények).

Valamennyi figyelőpontot, ellenőrző pontot készenlétre kell helyezni, meg kell erősíteni plusz személyi állománnyal, PSZH-kkal, harcokocsikkal, kutyákkal stb. Minden békefenntartó szervezetet informálni kell, ezenfelül a polgármestereket, helyi hatóságokat, rendőrséget, törzsi vezetőket is értesíteni kell. A zászlóaljparancsnoknak haladéktalanul vizsgálatot kell kezdenie.

Járőröket kell kiküldeni az elrabolt személyek felkutatására. Mobil ellenőrző pontokat kell telepíteni, a tartalékokat készenlétre kell helyezni. Az ellenőrző pontok figyelmét fel kell hívni, hogy a rablók erővel is áttörhetnek a pontokat, vagy megfe-

nyegethetik az állományt, hogy megölik a túsokat, amennyiben nem engedik át őket. Speciálisan felkészített tárgyalótiszteket (CIMIC), összekötő tiszteket kell küldeni a pontokra a veszélyes helyzetek kezelése érdekében.

Példa a napi helyzetjelentés (Daily SITREP – Situation Report) formátumára

Jelentő alegység (század, szakasz, x számú figyelőpont, y számú ellenőrző pont)

Dátum és időpont:

A jelentés tartalma: általános helyzet; műveleti tevékenységek; összeköttetések (alárendeltekkel, szomszédokkal, előljárával, a konfliktusban részt vett felekkel, más szervezetekkel); mozgással kapcsolatos korlátozások (akadályok stb.); személyügyi és logisztikai kérdések; egyéb (következő napi fő tevékenységek).

Jelentést készítő neve, rendfokozata, beosztása:

Jelentést vevő személy neve, rendfokozata, beosztása:

Példa angol nyelvű incidensjelentésre

Incident Report:

Date/Time:	File Ref:
From:	From Fax:
To:	To Fax:
Info:	Info Fax:
Int Distr:	Page/s:
Drafter:	Sign:
Releasing Officer:	Sign:
Subject:	Immediate Incident Report

1. Situation, Activity (HOW)
2. Location (WHERE)
3. Unit, vehicle, vessel (WHAT)
4. Day Time Group of Observation (WHEN)
5. Action taken (Own action concerning the observation)

Példa az eseménynapló formátumára

Jelentő egység (zászlóalj, század, x számú figyelőpont, y számú ellenőrzési pont):

Dátum, időpont:

Szolgálatban lévő személy (név, rendfokozat):

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
FSZ No	Helyi idő	-tól	-ig	Esemény, incidens stb.	Tett intézkedés	Jelentve (előljáró pk.-ság stb.)
001						
002						
003						

12. FEJEZET

Kutatási műveletek, a parancsnokságok és a fontos objektumok őrzése

Kutatási műveletek épületekben

Cél:

- elszigetelni egyik házat a másiktól;
- ellenőrizni, hogy van-e behatoló, beszivárgó vagy egyéb személy, akinek nincs engedélye a békefenntartó által ellenőrzött területen való tartózkodásra;
- ellenőrizni (felkutatni) a robbanószereket, fegyvereket, sok esetben kábítószeret vagy egyéb dolgokat, melyek tartását a békefenntartó parancsnokság nem engedélyezett vagy megtiltott;
- megmutatni a lakosságknak és a lehetséges behatolóknak, a potenciális beszivárgóknak, fegyverkereskedőknek stb., hogy a békefenntartók a házakban is képesek kutatni, amennyiben ez szükséges;
- ellenőrizni az épületeket, hogy nincsenek-e tűszok az épületben.

Sok esetben a békefenntartó csapatokat is használják az épületen belüli kutatásra. Tekintettel arra, hogy az épületen belüli kutatás nem egyszerű feladat, hiszen az épületet könnyű védelmezni, vagy meglepő aknákkal felszerelni, ezért ezeket a feladatokat nem a normál békefenntartó csapatokkal oldják meg, hanem speciális erőkkel.

A meglepő aknákkal felszerelt (aknásított) épületek kutatására, felderítésére különlegesen képzett személyzet, különleges technika és felszerelés szükséges. Az ENSZ alárendeltségben végrehajtott békefenntartás esetén a katonák általában nem kapják meg az ehhez szükséges a speciális felszereléseket. Ilyen esetekben, ha gyanítható, hogy az épület védett vagy aknásított, az ENSZ-csapatok nem léphetnek be. Ugyanakkor szükséghelyzetben nem kizárt bármilyen békefenntartó alakulat számára ilyen jellegű feladatok végrehajtása.

Végrehajtás:

Amennyiben végrehajtásra kerül egy ház vagy lakás átkutatása, a végrehajtást a zászlóaljparancsnoknak kell jóváhagyni és az érvényes SOP

alapján kell végrehajtani. Nagyon fontos feladat az átkutatást végrehajtó személyek irányítása. További szempont, hogy nem szabad vallási rendezvényeket, ünnepségeket megzavarni, ha feltétlenül szükséges a megjelenésünk a területen (szökés lehetősége stb.), akkor felügyeljük a vallási ünnepséget, és később avatkozunk be. Általános szabály tehát, hogy a békefenntartó katonáknak nem szabad vallási ünnepségeket, szertartásokat megszakítani, de ha szükséges, az ünnepséget ellenőrizni kell, majd később folytatni a kutatást.

Sosem szabad a nőket egyedül hagyni egy UN-katonával. Ez hátrányt jelenthet a békefenntartó szervezet számára és sérti a nőt (így talán el lehet kerülni a későbbi vádaskodásokat). Az épületen belüli kutatáshoz hozzátartozik a személyes tárgyak ellenőrzése is. Általában jó ötlet, ha lakókkal vetjük ki a ruhákat a székereyből stb.

Ha lehetséges, legyen jelen a kutatás során egy helyi rendőr vagy vezető személy, akit elfogad a lakosság. Komoly nézeteltéréseket, félreértéseket lehet ezzel megelőzni.

Szervezés:

Az alegység egy fedezőrészlegre és egy kutatórészlegre bontható.

1. A fedezőrészleg minimum egy raj, amely képes a ház teljes külső ellenőrzését végrehajtani, két csoportra osztható:

- az egyik csoport az épület összes ki- és bejáratait ellenőrzi;
- a másik csoport megakadályozza, hogy egyéb személyek bejussanak az épületbe;
- további feladata lehet, hogy a másik csoportot megerősítse vagy a szemlélődőket, bámészködőket távol tartsa a háztól.

A fedezőrészlegnek el kell foglalnia a helyét mielőtt a kutatórészleg belép az épületbe.

2. A kutatórészlegnek elég nagyoknak kell lennie ahhoz, hogy az épület kutatását rendszeren végre tudja hajtani. Ha túl sok szoba van az épületben, a kutatórészleget meg kell erősíteni. A kutatórészleg több, min-

mum háromfős csoportra osztható. A csoportokon belüli felosztás:

- az első ember a felderítő és biztosító;
- a második a járőrvezető;
- a harmadik szintén biztosító, ő kezeli a fémdetektort, a könnygránátot és egyéb eszközöket, amelyek szükségesek a kutatáshoz.

Épületen kívül:

- A feladatot titokban kell tartani.
- A csoportot a feladat végrehajtása előtt jól fel kell készíteni.
- Az épületbe lépés előtt a parancsnoknak teljesen ellenőrzése alatt kell tartania az épület körzetét. Valamennyi kijáratot ellenőrizni kell, és az utakat le kell zárni. Nem lehet átjáró forgalom, és a szomszédokat megfelelő távolságon kell tartani. Az épület felé irányuló forgalmat olyan távolságon kell megállítani, hogy ne veszélyeztesse a feladat-végrehajtást. A teljes ellenőrzés magában foglalja a háztető, a csatornahálózat és a szellőzőrendszer ellenőrzését is.
- A tartaléknak képesnek kell lennie arra, hogy az épületbe való belépést megakadályozza.
- A kutatást módszeresen kell végrehajtani.
- Egyszerre egy szoba átvizsgálása folyjon. A korábban elmondottak alapján egy lakost

kell igénybe venni arra, hogy a szobában ki-nyissa az ajtókat, a szekrényeket stb. Lehetőleg férfi legyen ez a személy.

- Az átkutatott szobák ajtóit jelölni kell, megelőzve a zűrzavart.
- Jelenteni kell a parancsnoknak, amikor befejeződött az egész épület átvizsgálása, illetve amikor találunk valamit.

Szobák kutatása:

- Figyelni kell, hogy van-e valamilyen szokatlan dolog. Figyelni kell arra, hogy a lakosság nem viselkedik-e szokatlanul. Dolgozz módszeresen! Egy háromfős csoportból két fő végzi a kutatást. A járőrparancsnok biztosítja a szobát, tartja a kapcsolatot a többi csoporttal és segíthet megvilágítani a szobát az elemlempájával.
- Dolgozz a mennyezettől a padlóig a szoba egyik felén, majd a másikon!
- Keresd az álfalakat, deszkaborításokat a szinten!
- Fémdetektort kell használni a falak, bútorok, ágyak átvizsgálásakor. Ha nincs lehetőség a fémdetektor használatára, akkor kopogtatással kell a falon az üregeket megkeresni.

A lefoglalt fegyvereket szét kell szerelni és az alkatrészeket különböző helyekre kell elhelyezni.

57. számú kép: Behatolásra készülők amerikai katonák Irakban

Felszerelés:

Azokat a felszereléseket kell használni, amit a „Járőrözés” fejezetben már vázoltunk. Kiegészítve ezeket rádiókommunikációs eszközzel és igen erős elemlámpával. Egy hosszú fémrúd (pálca) is a felszerelés része. Ha van fémdetektor, akkor inkább azt kell használni, mint a fémpálcát.

Kutya használata a keresés során nagyon hasznos és segít vigyázni a lakosokra a kutatás során.

Ha a behatolás a tetőn vagy a felső szint ablakán keresztül történik, akkor szükség lehet egy kampós kötélre, leereszkedni az alsóbb szintre.

Különleges esetben szükség lehet könnyfakasztó gránát/lőszer használatára a lakosság ellen, amely segít távol tartani őket az épülettől. A védőálarc kötelező felszerelés a békefenntartásban részt vevők részére.

Figyelem: Ha könnyfakasztó gránát/lőszer használatára került sor zárt helyiségben, akkor lehet, hogy a benn lévő emberek részére orvosi segítség szükséges.

Az iraki harcok tapasztalatait az USA rekord sebességgel használta fel és alkalmazta az eljárásaiban. A tengerészgyalogság a rajok szerkezetét átalakította, például a 2004-es al-fallúdsai harcokban az eddigi rajonkénti egy közepes géppuska helyett immár rajonként két közepes géppuska áll rendelkezésre. Másfelől a rajt immár általában három tűzcsoporthoz (egy tűzcsoporthoz = négy tengerészgyalogos) alkotta, amelyeket külön feladatokra specializáltak.

1. tűzcsoporthoz: behatoló (épületharcra felkészülve);
2. tűzcsoporthoz: tűztámogató (géppuskák, gránátvető és vállról indítható fegyverek);
3. tűzcsoporthoz: biztosító (ők vannak hátul, és védik az első két tűzcsoporthoz a meglepetésektől).

A városi környezet miatt a hosszú M16A2, A3, A4 gépkarabélyok helyett a rövidebb és kézre állóbb M4A1 lett az első vonalbeli egységeknek a szabvány kézfegyver, amellyel sokkal könnyebb mozogni egy épületben. A fegyvereken is megjelentek szinte kötelező érvényűen az optikai irányzékok, a fegyverlámpák és a lézeres célmegjelölő berendezések, amikkel felszerelve a gépkarabélyok néha már karácsonyfára emlékeztetnek.

A hadsereg is változtatott a rajok összetételén, a városi hadviselés miatt a nagyobb tüzerő iránti igénynek engedve több géppuska lett

beosztva az egységekhez. Ez annyira jellemző, hogy például az ejtőernyőegységeknél egy 13 fős rajban két darab M240 közepes géppuska és négy M249 könnyű géppuska kapott helyett. A tüzerő másik fontos eleme a vállról indítható rakétagránát, melynek érdekes vonatkozása, hogy nemrég újra feltűntek az egyszerűen kivont M72 LAW-k, mivel az egyszerű használatos eszközt alkalmasabbnak találták az iraki hadseregtől, mint a drágább M136-ost

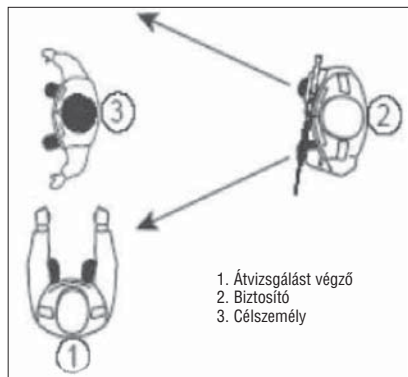
Személyek és autók átkutatása**Cél:**

- megelőzni a csempészést;
- megelőzni a fegyveres elemek beszivárgását;
- megvédeni az UN-személyeket és vagyontárgyakat.

Az átkutatandó személlyel közölni kell, ha máshogy nem lehet, tolmács útján, hogy miért kerül átvizsgálásra. Az átvizsgálandó személynek át kell adnia minden nála lévő tárgyat. Az átvizsgálást végző személyt őrnök kell biztosítani (lásd a 60. számú ábrát).

Az átvizsgálás lehet gyors, illetve részletes. A gyors átvizsgálásnál a felső kabátot le kell vetetni, a sapkát, kalapot és kendőt szintén le kell vetetni. Ki kell üríteni a zsebeket. Át kell vizsgálni a legvalószínűbb rejtékhelyeket. Figyelni kell az átvizsgálandó személy reakcióit. A részletes átvizsgálást a gyanú növekedése esetén a következő módon kell alkalmazni:

Egy időben csak egy autó tartózkodhat az ellenőrzési ponton vagy az ellenőrzési helyen. A többi autónak 40-50 méterrel távolabb kell vá-

60. számú ábra: Személyi átvizsgálás

rákoznia kikapcsolt motorral. Az ellenőrző ponton a személyzet jelzésére a következő autó beindítja a motort és lassan megközelíti az ellenőrző pontot.

Az összes ellenőrzésre váró autónak egy ésszerű távolságon kell várakoznia, és megfigyelés alatt kell tartani őket.

A vezetőtől és az utasoktól el kell kérni a személyes okmányait, és udvariasan fel kell szólítani őket a gépjármű elhagyására. Az utasokat körülbelül öt méterre kell kísérni, és ott kell megvárniuk a gépjármű átvizsgálást. Ezen idő alatt a biztosító személyeknek folyamatosan figyelni kell őket. Mielőtt elhagyják a gépjárművet, a vezetőnek ki kell nyitni az összes ajtót, a motorháztetőt és a csomagtartót. Az idősebb emberek és a fiatal gyerekek maradhatnak a gépjárműben.

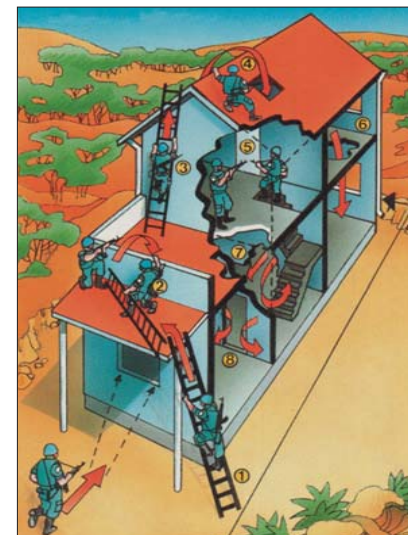
Autóba rejtett pokolgép veszélye esetén kiemelt figyelmet kell fordítani az egyedül utazókra.

Ha az utasokat felszólították a gépjármű elhagyására, akkor hátukkal a biztosító felé kell állniuk. A biztosítónak a fegyverét az utasokra kell irányítania, de nem ellenséges viselkedéssel.

Jelmagyarázat:
1. Behatolás létra segítségével
2. Behatolás mászkötéllel
3. Mászóúrd

61. számú ábra: Példa a házba történő behatolásra

Jelmagyarázat:

1. Feljutás az eresze létra segítségével
2. Feljutás a teraszra
3. Biztosító/eszközkezelő (fémdetektor stb.)
4. Feljutás a tetőre létra segítségével
5. Bemészés a szellőzőablakon át
- 6., 7. Lejutás a felső szintekről az alsókra
8. A ház teljes ellenőrzés alá vonása

62. számú ábra: Példa a házba történő behatolásra a tető felől

A biztosító személynek szabályosan kell biztosítani egész idő alatt. A legkisebb gyanúra a biztosító személynek ki kell biztosítani fegyverét figyelmeztetésképpen.

Gépjármű átvizsgálásakor a következők szerint kell eljárni:

Motorrész: A vizsgálatot az egyik részénél kell megkezdni és módszeresen továbbhaladni. Figyelni kell az idegen vagy új elektromos vezetékekre (bombához kapcsolódhat).

Részegységek: napellenző; ülések alatt, különös figyelemmel a vezetőülésére; ülések hátulja; szőnyegek vagy gumiszőnyeg alatt (elektromos vezeték); kesztyűtartó; ülések között (elektromos vezeték vagy kapcsoló!); ajtózsebek; hátsó ülések; hátsó szélvédő alatti rész (kalaptartó); ellenőrizni kell a hangszigetelő réteget is!

Csomagtartó rész: pótkerék és alatta (vigyázni kell az ártalmatlannak tűnő dolgokkal); csomag és poggyász.

Alvász: lökhárító; kerékdob és sárvédő; fenék-lemez. Az autó alatt és a nehezen hozzáférhető helyeken tükröt kell használni.

A szállítmányt is ellenőrizni kell! Vékony fémrudat kell használni, ha a szállítmány gabona, fa stb. Minden ládát, csomagot, táskát fel kell emelni és ellenőrizni kell. Ha a szállítmány homok, cement, sóder stb., ami nagyon időigényes, akkor a szállítmányt el kell kísérni a kirakóhelyre, és ott kell ellenőrizni a kirakás után.

Saját erők járművei

A saját gépjárműveket is ellenőrizni kell a biztonság kedvéért (hátha ellopta valaki, vagy engedély nélkül használja, vagy lopott jelzésekkel teszi saját erők járműveikhez hasonlóvá). A saját erők járműveiben csak speciális engedéllyel rendelkező személyek szállíthatók. A vezetőnek rendelkezni kell vezetői engedéllyel és a köteléparancsnokság által kiadott engedéllyel. Néhány esetben sikatot és védőfelszerelést kell viselni, de legalábbis velünk kell, hogy legyen a gépjárműben. Az elsősegélyt nyújtó felszerelést, a nyakvédőt elhelyezett szénatot, a személyi azonosítót és a vércsoportjelzőt (dögcédula) is ellenőrizhetjük.

A parancsnokságok és a fontos objektumok őrzése

A kézikönyv ezen részében általános iránymutatást kívánunk adni az objektumok őrzésének megszervezésével és végrehajtásával kapcsolatos eljárásokra, példákkal illusztráljuk a különféle objektumok (mint például parancsnokságok, híradó központok, fegyverraktárak stb.) őrzésének módjait, az egyszerű riasztó berendezések kialakításának lehetőségeit, valamint épületek, fontos felszerelések és személyek kiemelt védelmének megvalósításának módjait.

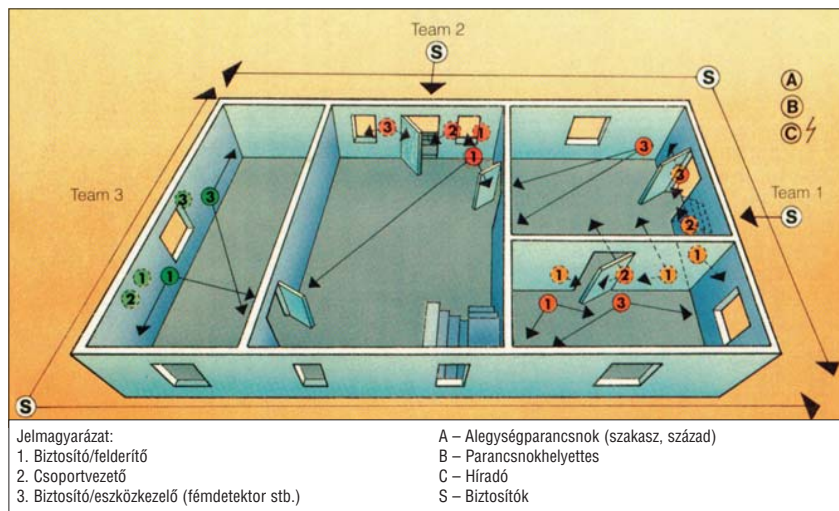
Általános elvek:

Természetesen a békefenntartók valamennyi felet tisztelik, ennek ellenére komoly fenyegetések, veszélyhelyzetek alakulhatnak ki. A legveszélyesebb fenyegetést az alábbiak jelenthetik:

- különböző dokumentumokat, üzemanyagot, fegyvereket, lőszer- és robbanóanyagokat ellopni szándékozó elemek;
- közvetlen veszélyt jelentő elemek (bombával való fenyegetés, bombák elhelyezésének szándéka, orvlövészek).

Az őrkök általános feladatai:

- a járművek és személyek ellenőrzése;
- az objektum területén való járőrözés;
- bizonyos terület felügyelete (kutatólámpákkal, éjjellátó készülékkel, távcsövekkel).

63. számú ábra: Példa a mozgás szobáról szobára megvalósítására

Az őrség elhelyezése:

Az őrséget megfelelő szobában, épületrészben vagy épületben kell elhelyezni. A helyiségnek az alábbi kritériumoknak kell megfelelni:

- helyiség a váltás számára, a szolgálaton kívüliek számára, lehetőség szerint pihenőhelyiséggel;
- rádió- és telefonkommunikációs eszközök;
- eszkalálódó helyzetben az őrséget meg kell erősíteni és a maradék erőt magas készenlétben kell tartani (készenléti alegységet kell kijelölni);
- az őrszobának az objektumon belül kell lennie, amennyire lehet, a helyiség ne legyen látható az objektumon kívülről.

Az őrszemek az őrszolgálat legfontosabb elemei, amelyek lehetnek felállított őrkök és járőrök is. Általában a felállított őrkök jobbakként, mint a járőröző őrszemek.

A felállított őrkök előnyei:

- a felállított őrkök jobban hall;
- jobb védelmet lehet kialakítani a számára;
- nehezebb felfedezni.

Az őrkök lehetnek felállított őrkök és ellenőrző őrkök. A felállított őrkök az objektumot őrzik és felügyelik felállítási helyeket. Általában a felállítási helyeket magasra helyezik (őrtornyok), amelyeken tüzelőállásokat alakítanak ki homokzsákok alkalmazásával. A torony felső szintjén több pozíciót kell kiépíteni, de általában csak egy-két pozíciót foglalnak el. Amennyire lehet, a növényzetet vágassuk ki vagy nyírassuk le a minimális magasságra. A magas növényzet árnyékot vehet, amely korlátozza a megfigyelést és látást.

Az ellenőrző őrséget a belépő személyek és járművek ellenőrzésére használják. Az objektum területére történő belépéshez azonosítókártyákat (ID-card) adnak ki, amelyeket megfelelő módon védik (fénykép, hologram, vízjel), annak érdekében, hogy nehezen lehessen hamisítani. A parancsnokságokon, vagy egyéb fontos objektumokban lehetnek területek, ahová a belépés korlátozott, csak meghatározott személyek számára engedélyezett (restricted area).

Ilyen területek lehetnek például a műveleti központok, híradóhelyiségek, jelentésekre kijelölt helyiségek (briefing room), a szolgálatok helyiségei (különös tekintettel az őrségek helyiségei), fegyver-, lőszer- és robbanóanyag-raktárak, korlátozott minősítésű (vagy magasabb minősítésű) iratok kezelésére, tárolására szolgáló helyiségek, titkosító berendezések helyiségei, korlátozott betekintésű és zárt csatornás informatikai és kommunikációs eszközök termináljai stb.

Az ilyen helyiségekbe való belépések ellenőrzésére külön őrségeket, szolgálati személyeket vagy belépést ellenőrző rendszereket (számkódos zárok, mágneskártyás belépőkapuk) alkalmaznak. Amennyiben erre anyagi lehetőség van, rendkívül hatékonyra teheti a beléptetési és mozgáskövetési rendszereket egy gyors riasztó rendszerrel összekötött és mozgásérzékelőkkel kiegészített videokamerás figyelőhálózat kiépítése.

A járművek ellenőrzése során az első megoldandó kérdés a megfelelő parkolási rendszer kialakítása. Általános szabály, hogy csak saját erők járművei parkolhatnak az objektum közelében. A más tulajdonú járművek számára legalább 100 méterre kell az objektumtól parkolót kialakítani (teherautók számára 200 méter).

Az utóbbi évek tapasztalatai azt mutatják, hogy rendkívül tanácsos az objektumok körül erős betonblokk elemekből álló akadályrendszert létrehozni (ki lehet egészíteni harcokciakasztókhoz hasonló műszaki akadályokkal), sebességlassítókat, fekvőrendőrköket, hidraulikusan felemelhető akadályokat, forgalomirányító lámpákat telepíteni. Az objektumot védelmező betonblokkoknak olyan erőseknek kell lenniük, hogy még nehéz teherautóval se lehessen behatolni az objektum területére (öngyilkos merényletek).

A kapun való belépés rendszerét az ellenőrzési pontokon alkalmazott elveknek és gyakorlatnak megfelelően kell kialakítani. Általában elv, hogy valamennyi járművet ellenőrizni kell, át kell vizsgálni a motorházat, a rakteret, a csomagtartókat, az utasteret és a jármű alját is. A normál békefenntartó műveletekben (ENSZ- vagy EBESZ-vezetésű) a parancsnokságok épületeit, a saját erők egyéb objektumait fehérre festik, és jól látható jelekkel, feliratokkal látják el. Általában az ENSZ nem használ álcázást az épületek rejtésére.

A kiválasztott épületnek megfelelő szilárdságúnak kell lennie (tégla, beton). Az épület teteje nem lehet könnyen gyulladó szerkezetű.

A műveleti központ, a kommunikációs központ, az őrség helyiségei és a segélyhely nem lehet a felső szinten elhelyezve. Ezeknek az épület jobban védett helyein (alsó szint, belső helyiségek) kell elhelyezni. Általános elv, hogy ne lehessen belátni ezekben a helyiségekbe. Nagyon praktikus tükrözött fóliák alkalmazása vagy relaxa jellegű árnyékoló (mi látunk kifelé, de minket nem látnak kintől), ez véd a napfénytől is.

A már említett fontos helyiségeket célszerű tartógerendákkal, áthidalókkal összeomlás ellen megerősíteni. A tetőrészen és az ablakok környékén célszerű homokzsákokat alkalmazni, azonban ne feledkezzünk meg a zsákok okozta súlytöbbletről.

Problémás időszakokban célszerű az alsó szintek ablakait leszerelni, a nyílásokat homokzsákokkal feltölteni és csupán kis kémlelőket hagyni. A felsőbb emeletek ablakait dróthálóval kell védeni. Tartalék energiaforrásokat kell létrehozni (aggregátor). Arra az esetre, ha az épület összeomlana, külön menekítésközöket kell telepíteni, mind az épületen belül, mind az épületen kívül.

Az épületben megfelelő tűzvédelmi berendezéseket kell kialakítani (füst-, hő-, sebességérzékelők és automatikusan beinduló vízzel oltó szórófejek – sprinkler). Tudni kell, hogy a technikai berendezések nem helyettesítik a jól begyakorolt tűzoltó alegységet, ezért ezt is létre kell hozni. Az elsősegélyt nyújtó felszereléseknek úgyszintén elérhetőnek kell lenni az épület különböző pontjain.

Az objektum területén megfelelő óvóhelyeket kell kialakítani, ezeket pedig el kell látni vízzel, élelmiszerrel, elsősegélynyújtó felszereléssel és minden olyan eszközzel, ami a hosszabb idejű ottléte lehetővé teszi (például WC). Óvóhely-el foglalási tervet kell készíteni, amely azt a kérdést

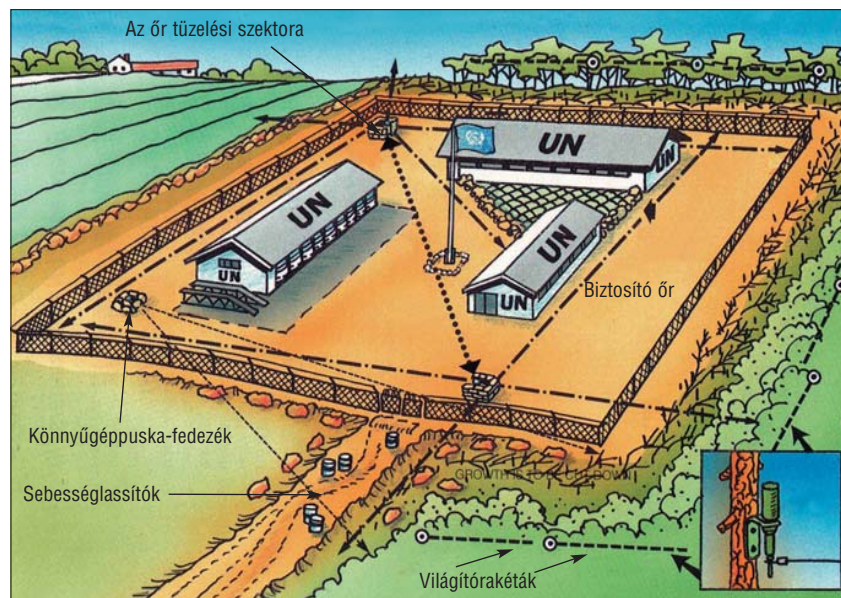
részletezi, hogy ki, melyik óvóhelyet foglalja el. Az objektum őrzés-védelmi tervét jól átgondoltan kell kialakítani és gyakran kell gyakorlatokat tartani.

Az objektum elhagyását gyakorolni kell különböző változatokra, mint például tűzriadó, bombariadó vagy tűzérési támadás esete. Ezekben a változatokban gyakorolni kell azt is, hogy mikor, mit vigyünk magunkkal, vagy miket semmisítsünk meg (dokumentumok, merevlemezek, más anyagok). A helyesen kialakított tervek, motiváltság és begyakorlás nagy segítséget nyújt balesetek, incidensek esetén.

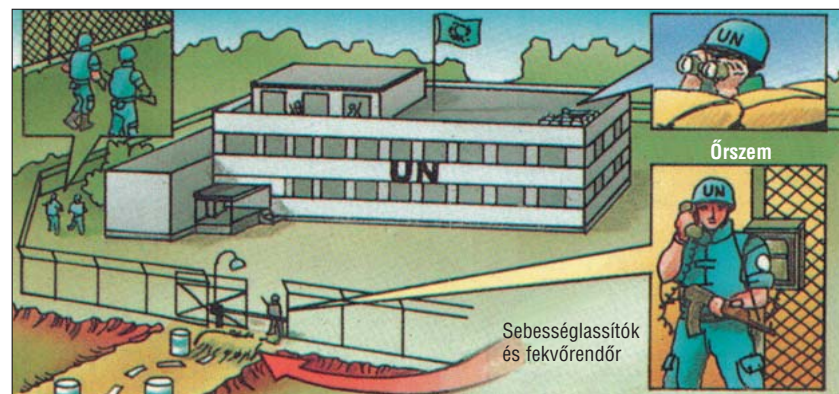
A NATO vezette békefenntartó műveletekben a Szövetségesek Európai Parancsnokságának 70-1 számú direktívája alapján kell eljárni (ACE 70-1 Security Directive) a biztonsági követelmények megvalósítása során.

A legjobb riasztóeszközök a személyi állomány szemei és fülei. A riasztóeszközök kialakítása során nem szabad robbanóanyagokat felhasználni, ellenben célszerű világító- és jelzőrakétákat alkalmazni. Szintén hasznos lehet füstjelzők vagy ködgránátok alkalmazása.

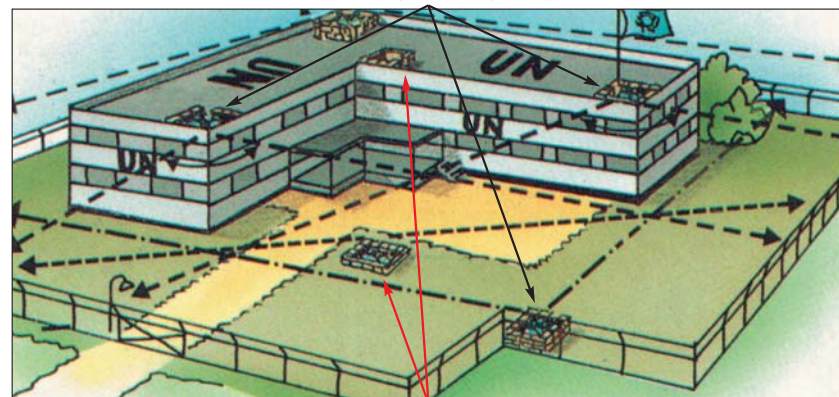
Példák a megvalósításra

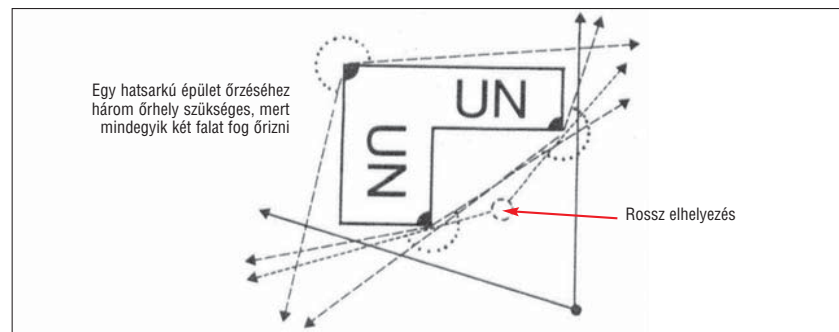
64. számú ábra: Példa a békefenntartó csapatok elhelyezésére szolgáló tábor őrzés-védelmére

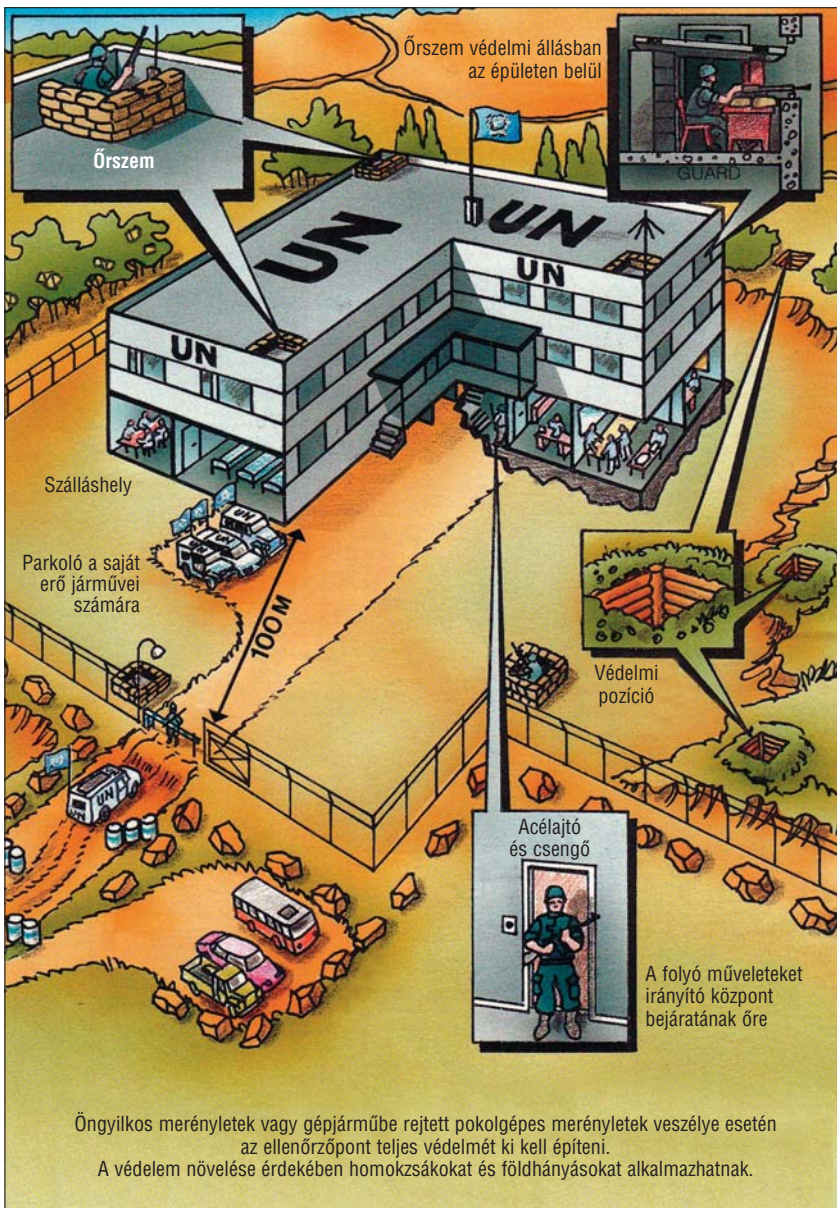
Az őrzem elhelyezésének helyes módjai

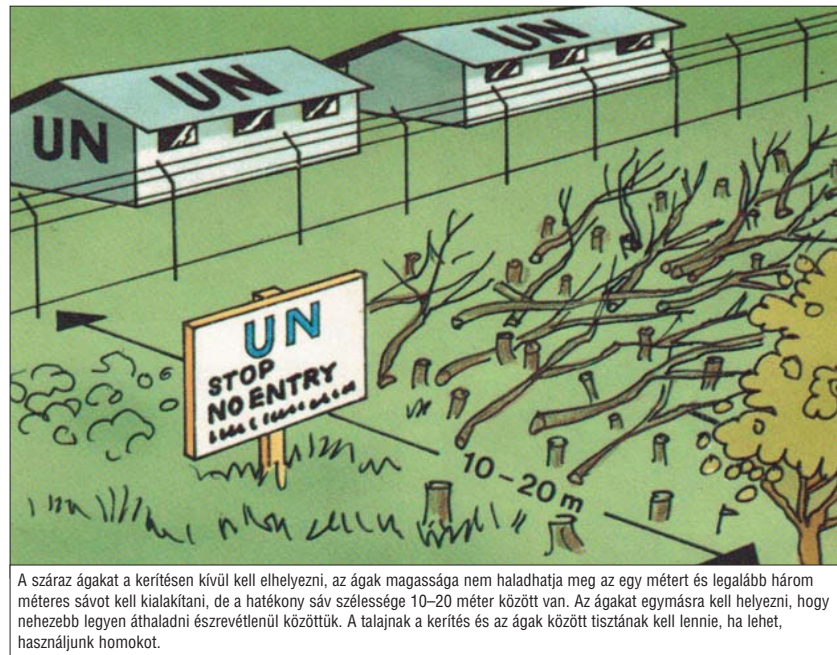
Az őrzem elhelyezésének helytelen módjai

65. számú ábra: Példa a felállított őrség helyeinek kialakítására

66. számú ábra: Példa a parancnság épületének őrség-védelmére

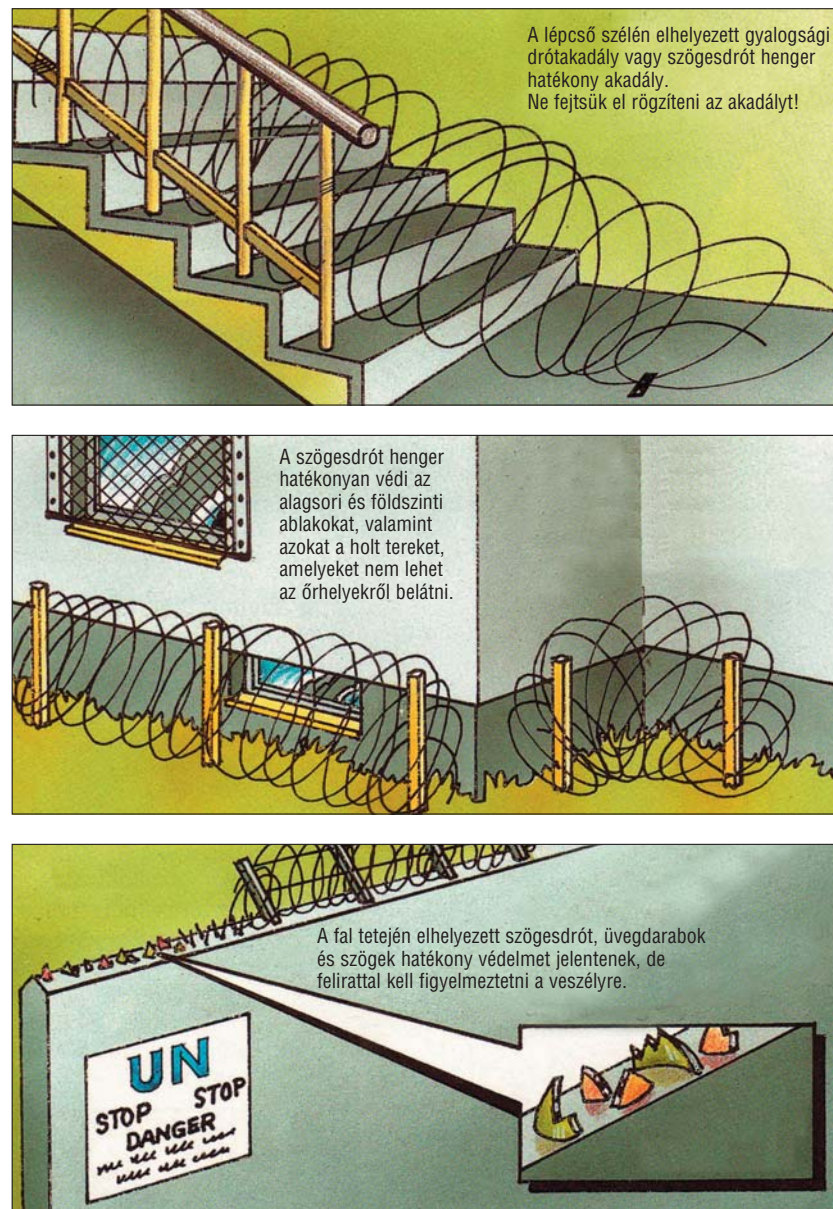
67. számú ábra: Példa az egyszerű riasztóeszközökre

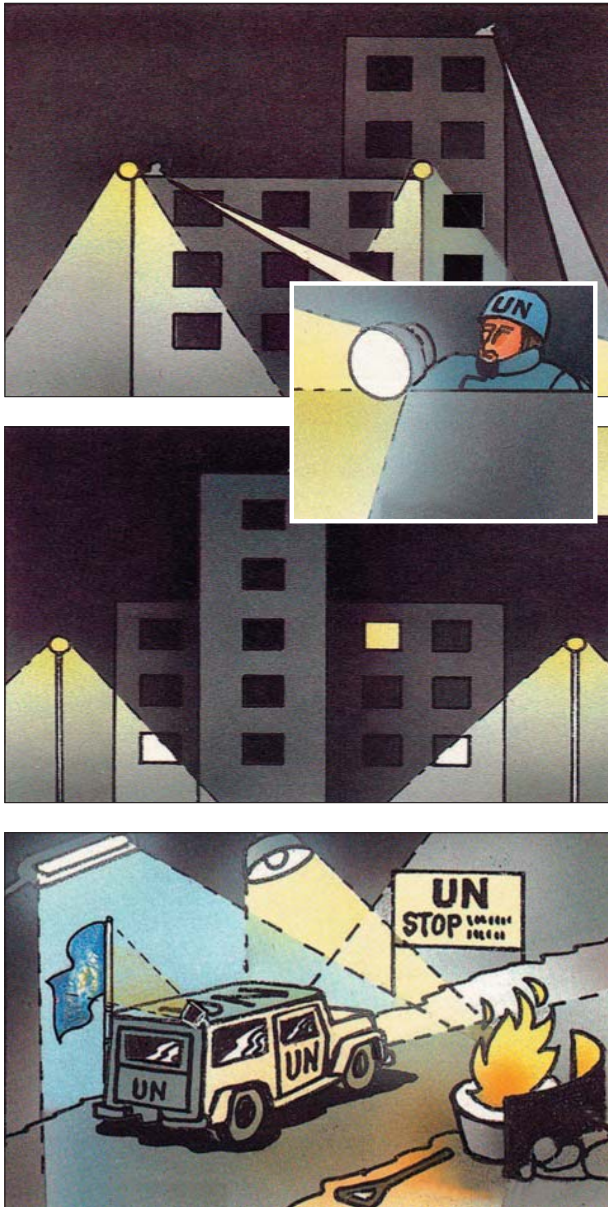
68. számú ábra: Példa az egyszerű riasztóeszközökre I.

69. számú ábra: Példa az egyszerű riasztóeszközökre II.

70. számú ábra: Példa az egyszerű akadályokra

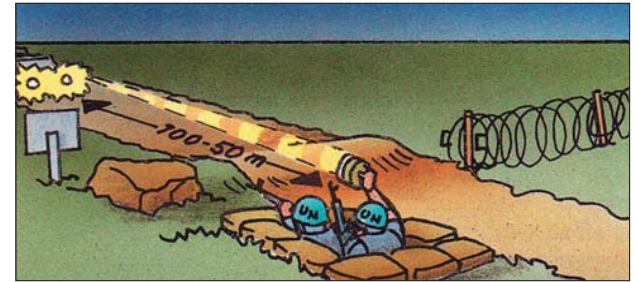
A kutatólámpák az őrszem ellenőrzése alatt állnak, míg saját maga sötétben marad.

Amikor nincs elektromos fényforrásunk, akkor olajlámpát használhatunk, erre a célra legjobb a petróleum vagy a kerozin.

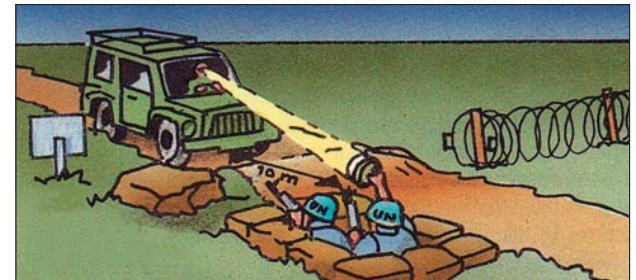
Fémleppal képezhetünk tükröző felületet, de ügyeljünk arra, hogy saját szemünket ne vakítsa az eszköz.

71. számú ábra: Példa a világítóeszközök használatára

Amikor a jármű az ellenőrzési ponttól 50-100 méterre van, az őr fényjelzést ad a járműnek, hogy csökkentse a sebességét (szaggatott fényjelek).

Az őr folyamatos fényjelzéssel megállítja a járművet 20-30 méterre a járműtől.

Az ellenőrizendő jármű vezetője leállítja a motort, leállítja a reflektorokat, lépjen el a járműtől és az okmányokat (ID-kártya, vezetői engedély, menetlevél stb.) tegye az előre kijelölt helyre.

A sofőr lépjen vissza és várja meg a dokumentumok ellenőrzésének eredményét.

72. számú ábra: Példa az átjárás ellenőrzésére

13. FEJEZET

A kutyák, PSZH-k, harckocsik, építkezések, műszaki berendezések

Kutyák alkalmazása

A kutyákat általában az alábbi célokkal használják:

- őrzés;
- járőrözés;
- kutatás;
- bizonyos terület lezárása;
- személyek elfogása, letartóztatása;
- ENSZ- vagy más VIP-személyek biztosítása;
- akna és robbanószerkezetek felkutatása;
- aknától mentesített területek ellenőrzése;
- drogok felkutatása;
- szállító járműveken elrejtőzött emberek (esetenként állatok) felkutatása.

A kutyák alkalmazása nagy pszichológiai hatást válthat ki, így fel lehet használni erődemonstrálásra is. Eleitani tulajdonságaiknak köszönhetően éjszaka és a nap hidegebb időszakában a legaktívabbak, ilyenkor legjobb a szaglásuk és a hallásuk.

Mindegyik kutyának rendelkeznie kell gazdával (kutyavezető) és másodgazdával is. A kutyák csak gazdáik vezetése alatt tevékenykedhetnek. A kutya tulajdonosának mindig ellenőrzés alatt kell tartani a rá bízott ebet.

A kutyákat el kell látni szabványos pórázzal és szájkosárral. A kiképzés során a kutyákat hozzá kell szoktatni ezen felszerelési tárgyak viseléséhez.

Különböző helyzetek

Őrzés – A kutyákat eredményesen lehet használni állandó és ideiglenes bázisok őrzésére. A kutyák és a gyalogsági radarok együttes használatával nagyon jó eredmények érhetők el. Amikor egy állomáshelyet őriztetünk kutyákkal, az épületen kívül kell őket elhelyezni, egyedül vagy a gazdával együtt. A kutya, amikor egyedül őrökdi, ugatással jelzi az ismeretlen vagy a célszemély közeledését, amikor a gazdájával együtt van, meredt testtartással néz a cél felé, s közben morog. A kutyát a feladat végrehajtása közben pórázra kell tartani.

Az időjárás viszonyoktól függően a kutya képes akár 1000 méteres távolságról is jelezni az idegen személyeket.

Járőrözés – A kutya egyaránt alkalmazható gyalogos és gépjárművel végrehajtott járőrözés során. Gyalogos járőrözéskor a kutya mozoghat a járőrök előtt szabadon vagy a gazda oldalán, pórázra. A leghatékonyabb módja a kutya használatának a csapat előtti szabad mozgás mint „él-előőr”, „előrevetett járőr”. Amikor a kutya talál egy látható vagy rejtőzködő személyt, megáll és a cél irányába néz. Ha szükséges, a kutya megállítja a célszemélyt mozgással vagy a kéz elkapásával.

Kutatás – A kutatóeb képes felvenni az egy órával korábban keletkezett nyomot és jelezni tárgyak helyzetét. Továbbá a kutya képes rob-

58. számú kép: A brit hadsereg kutyákat alkalmaz az őrzés-védelmi célokra

banóanyagot, aknát, bombákat kiszagolni. A kutatás általában pórázra vezetéssel kerül végrehajtásra.

Területblokkolás – Területblokkolás, közúti baleset során vagy kiképzési célból kutyák járőrök is lehet használni. A kutya ilyenkor általában pórázra van tartva. A járőrök lehetőség szerint a zárt terület határvonala mentén mozognak, annak érdekében, hogy megakadályozzák a területen történő áthaladást.

Egyéb feladatok – A kutyákat használhatják készültési helyzetben és az ENSZ-állások megerősítésére. A helyzettől függően a kutyákat használhatják a kapuknál vagy ellenőrző, illetve megfigyelőpontoknál. Amikor a kutyák az erődemonstráció részét képezik, a helyzet lecsitításának hatékony eszközei.

A páncélozott szállító harcjárművek használata

A páncélozott szállító harcjárműveket (PSZH) az alábbi célokból használhatják:

- személyek és anyagok szállítására;
- könnyűfegyverek lőszerai és gránátok repeszei elleni védelemre;
- erődemonstrációra.

A zászlóalj mozgó tartaléka használhat páncélozott szállító harcjárműveket a zászlóalj felelősségi körzetében.

A kerek páncélozott szállító harcjárművel felszerelt mozgó tartalék rugalmasabban és gyorsabban reagálhat a helyzet változásaira. A páncélos eszközök szállíthatnak ideiglenes ellenőrző pontokat és megfigyelőpontokat.

A páncélozott szállító harcjárművek alkalmazása nagy tüzerőt, mozgékonyt, nagyfokú védelmet és pszichológiai hatást jelent.

Szervezési kérdések

A páncélozott szállító harcjárművek feladatai a műveleti helyzet által diktált helyzettel függnek össze. A műveleti parancsokat ugyanazon az úton kapják, mint a többi alakulat. Például amikor szakaszerejű szervezetbe vannak szervezve, a parancsot a szakaszparancsnok kapja.

Az elfoglalt pozíció megerősítése esetén a páncélozott szállító harcjárművel felszerelt alegység parancsnoka az, aki az alárendeltjeinek parancsot ad. A páncélozott szállító harcjármű személyzete általában parancsnokból, géppuskásból és vezetőből áll. A műveleti feladat vég-

rehajtása során a páncélozott szállító harcjármű teljes személyi állománnyal hajtja végre a feladatát.

Felszerelés

Minden PSZH szabványos felszerelése az alábbiakat tartalmazza:

- rádió és belső kommunikációs rendszer;
- térkép a műveleti körzetről;
- világítórakéta-pisztoly és jelzőrakéták;
- páncéltörő fegyver;
- ködgránát;
- éjjellátó eszköz;
- elsősegély-felszerelés;
- nehéz géppuska.

A nehéz rakományokat úgy kell rögzíteni a páncélozott szállító harcjárműben, hogy az ajtók nyithatóak legyenek belülről is.

A páncélozott szállító harcjárművek telepítése

A PSZH elhelyezkedése a műveleti helyzettől függ. A békefenntartó taktikának megfelelően a páncélozott szállító harcjárműveket a következő módon és az alábbi célokra alkalmazzák:

- ideiglenes ellenőrző pontok;
- útzárak, területzárások;
- elfoglalt pozíciók megerősítése;
- ütközőzóna létrehozása;
- fedezés és kísérés;
- erődemonstráció;
- ideiglenes óvóhely;
- személyek evakuálása;
- helyi lakosság biztonságos helyre szállítása.

Továbbá minden század rendelkezhet 1–3 páncélozott szállító harcjárművel tartalékban,

59. számú kép: Magyar BTR-80A Koszovóban

60. számú kép: Magyar BTR gyakorlaton

azzal a feladattal, hogy a zászlóalj felelőségi körzetében zászlóaljrdekű műveleteket hajtsanak végre vagy biztosítsanak.

A páncélozott szállító harcjárművek alkalmazása

Ütközési zóna kialakítása, a felelőségi körzetben a forgalom lezárása után a páncélozott szállító harcjárművek előre megtervezett pozíciókat foglalnak el. A forgalom lezárása elérhető a járművek keresztbe állításával vagy betonblokkok, más útzárak alkalmazásával.

Veszélyes helyzetben a páncélozott eszközöket konvojok, fontos és más személyek kísérésére is alkalmazhatják.

Harcokcsik alkalmazása

A harcokcsikat az alábbi célokból használhatják:

Általában a harcokcsik nagyon jól alkalmazhatók veszélyes területeken védelem biztosítása céljából, vagy kaphatnak speciális feladatokat, mint például megfigyelés, kíséret és felügyelet. Úgyszintén jól használhatók a harcokcsik erődemonstráció céljából, ugyanakkor nagyon körültekintően kell eljárni az ilyen esetekben, mert a kényes egyensúlyt kell tartani a provokatív fellépés és a valódi erődemonstráció között.

A harcokcsik nagyon jól alkalmazhatók békefenntartó lövészcsapatok megerősítésére a kötelékparancsnokság tartalékaként. A harcokcsik mozgékonyaságuk, tűzerejük, páncélvédettségük és sokkokozó hatásuk miatt alkalmasak az eszkaláció letörésére a fegyverzet alkalmazása nélkül is. A harcokcsikat általában a kötelékparancsnok közvetlen tartalékaként alkalmazazzák.

61. számú kép: PSZH alkalmazása Cipruson

Szervezési kérdések

A harcokcsikat nem szabad egyedül telepíteni (egy tank az nem tank). A harcokcsikat legálább szakasz nagyságú szervezeti elemként kell telepíteni (négy harcjármű).

Felszerelés

Minden harcokcsi szabványos felszerelése az alábbiakat tartalmazza:

- rádió és belső kommunikációs rendszer;
- térkép a műveleti körzetről;
- harcokcsiágyú különféle löszerekkel (páncéltörő, repesz, köd stb.);
- párhuzamosított géppuska;
- toronygéppuska (leszerelhető);
- éjjellátó eszköz;
- elsősegély-felszerelés;
- ködgránátvető;
- infravörös irányzó eszközök az ágyúhoz és a géppuskához;

62. számú kép: Dán Leopard II harcjárműkkel a boszniai Doboj város közelében, a magyar műszaki kontingens által épített pontonhídon

A nehéz rakományokat úgy kell rögzíteni a harcjármű harcterében, hogy az ajtók nyithatóak legyenek belülről is.

A harcokcsik telepítése

A harcokcsikat alegységben szervezik és telepítik a műveleti területre. A műveleti helyzetnek megfelelően a harcokcsikat az alábbi módon alkalmazhatják:

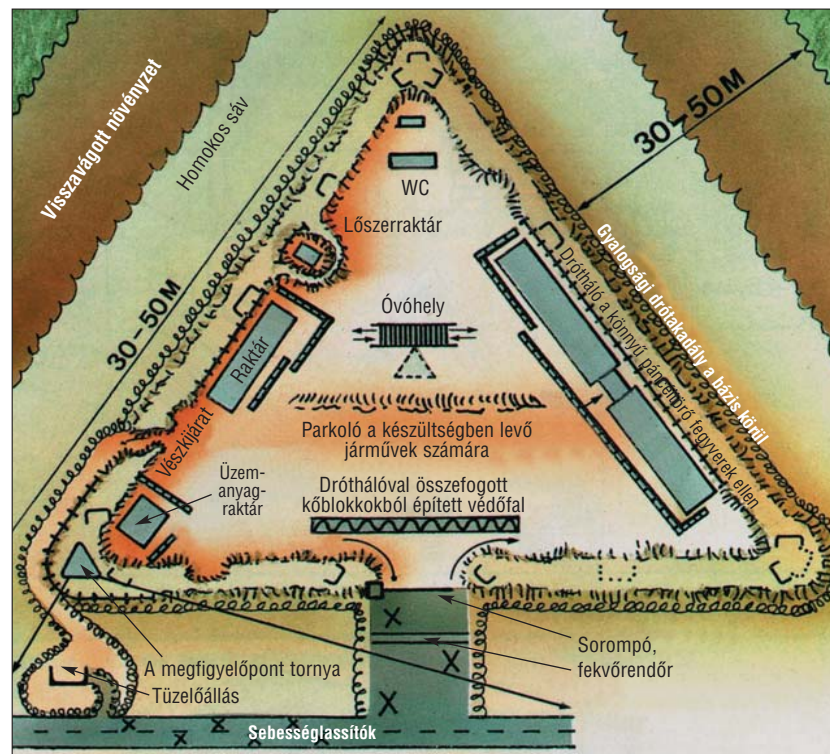
- erődemonstráció;
- útzárás, területzárás;
- állások, alegységek megerősítése;
- ideiglenes megfigyelőpont telepítése, különösen éjszaka;
- ideiglenes ellenőrző pont telepítése;
- kíséret.

A hatékony telepítés és alkalmazás feltétele a jó helyismeret és a begyakorlottság. Is-

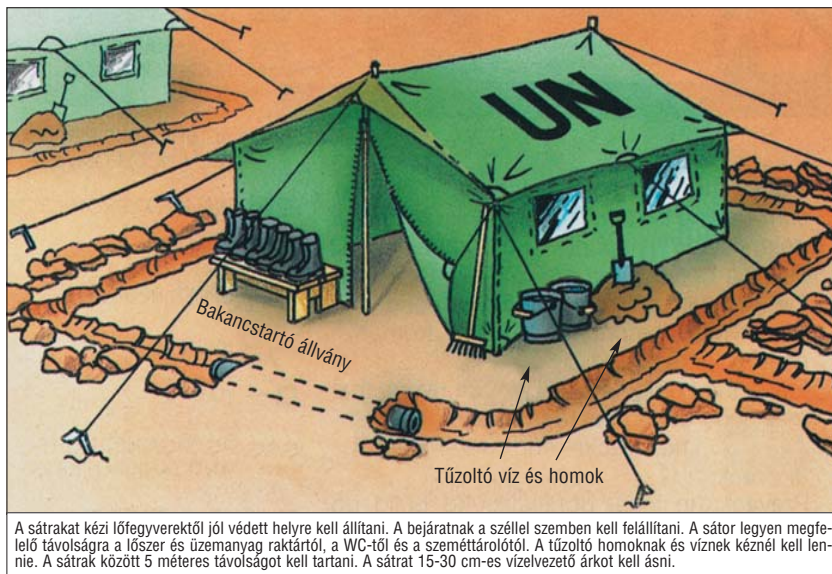
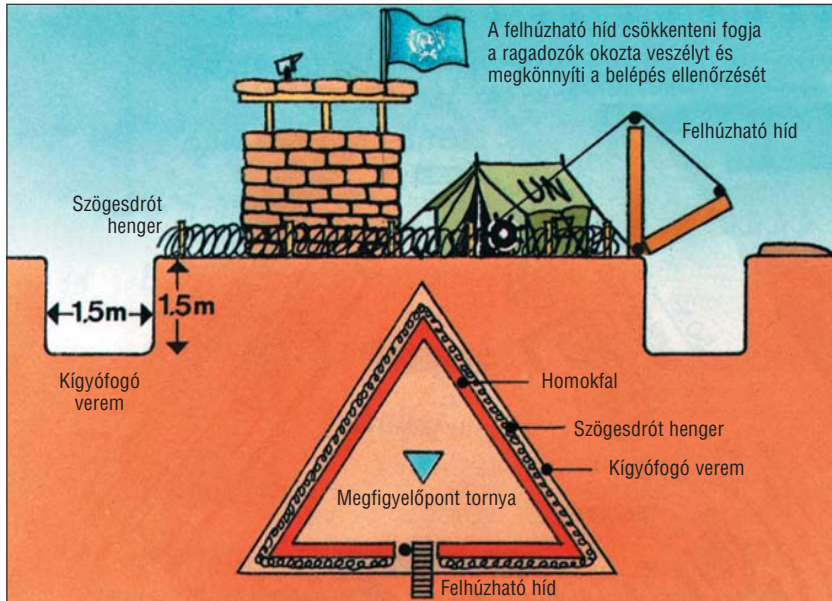
merni kell a tervezett telepítési helyeket, és sokat kell együtt gyakorolni a gyalogos alegységekkel.

Építkezések

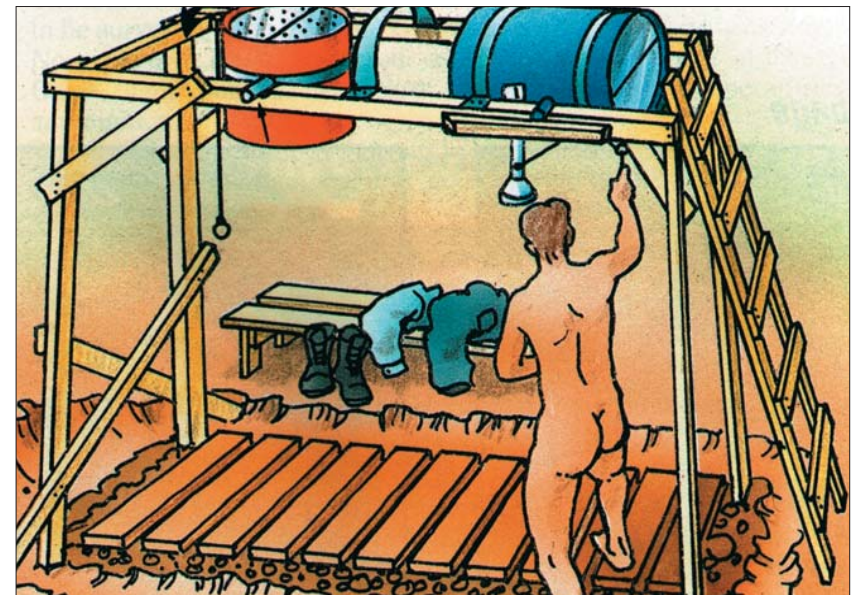
A rendelkezésre álló műszaki erőforrásokat hatékonyan kell felhasználnunk. Ennek érdekében koordináljuk a műszaki munkálatokat valamennyi, az egység (zászlóalj) felelőségi körzetében tervezett feladatot, amit az úgynevezett „zászlóalj terepmunkálatok tervében” kell rögzíteni. Ki kell alakítani a sorrendet, amely függ a küldetéstől. Nagyon fontos annak megállapítása, hogy milyen és mennyi nehéz műszaki gépre van szükségünk, mekkora területet kell aknamentesíteni, mennyi cementre, homokra, betonacélra, faanyagra, szögesdrótra, homokzsákra és más műszaki anyagra van szükség.

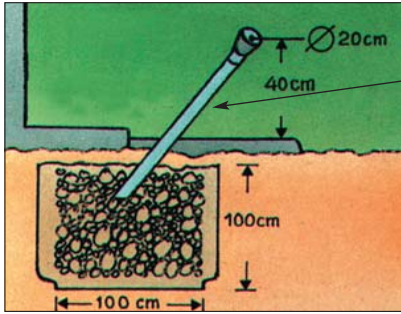
73. számú ábra: Példa a figyelőpont kialakítására, berendezésére

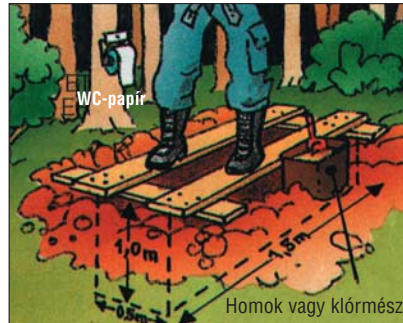
74. számú ábra: Példa a sátor felállítására és a kígyófógó verem kialakítására

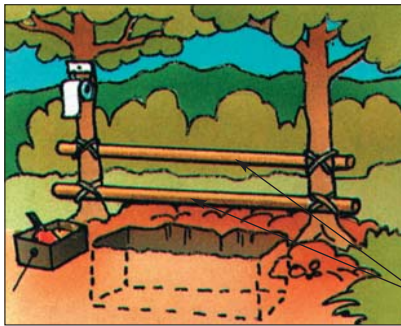
75. számú ábra: Példák egyszerű zuhanyzók kialakítására

A cső anyaga rozsdamentes acél, napi fertőtlenítés szükséges, 25–35 főre kell egy-egy szükségpiszoárt kialakítani.

Hasmenéses latrina

Normál latrina, egy gerenda az ülésnek és egy a háttámasznak

76. számú ábra: Példák egyszerű latrinák és szeméttárolók kialakítására

Az üzemanyag-tárolót megfelelő távolságra kell elhelyezni a szálláshelyektől, a járműparkolóktól, lőszerraktárhoz és más gyúlékony objektumoktól. A tüzoltó anyagoknak és eszközöknek elérhetőnek kell lenniük.

A készletlenti lőszerraktár kapuja általában erős acélból készül, és biztonsági lakattal kell bezárni. A raktárt a tábor középső szektorában kell elhelyezni, és állandóan védeni kell, láthatónak kell lennie a figyelőpont tornyáról. A lőszerraktárban gyúlékony anyagot nem szabad tárolni, a lőszeres ládáknak árnyékban kell lenniük.

77. számú ábra: Példák egyszerű üzemanyag- és lőszerraktárak kialakítására

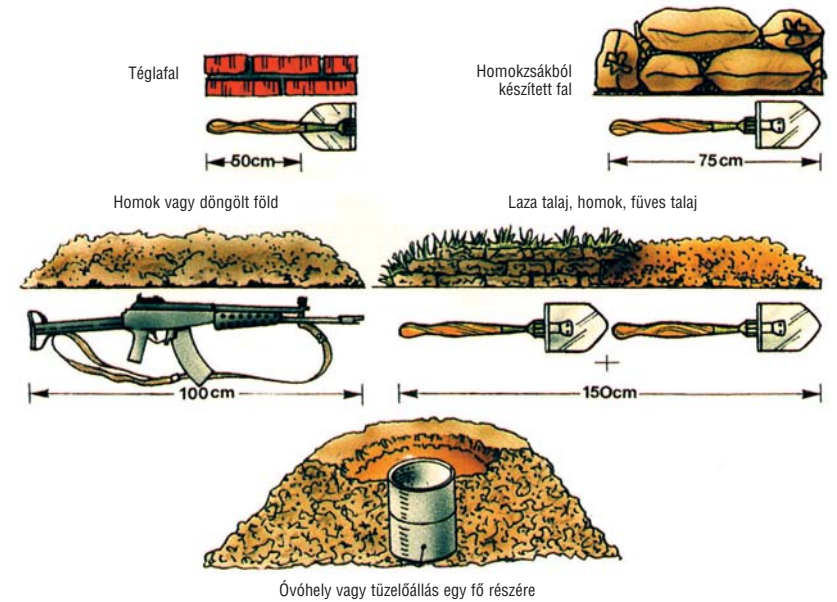
A kerítés és a kapuszárnyak tetején is szögcsdrótot vagy szögcsdrót hengert (GYODA) kell elhelyezni.

A bázishoz, az ellenőrzőpont tartózkodóépületéhez és a megfigyelőpont tornyához vezető utat szögcsdróttal kell védeni, betonnal vagy betonlapokkal kell burkolni. A kapukat biztonsági lakatokkal kell zárni.

78. számú ábra: Példák a szögcsdrót használatára

Három 200 literes benzineshordóból készített homokkal, kavicccal töltött tüzelőállás

Homokkal töltött kopott gépjárműgumikból készített fedezék

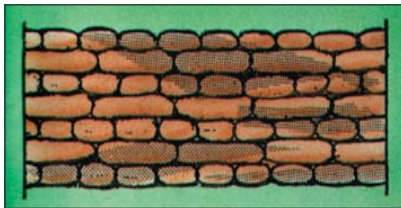
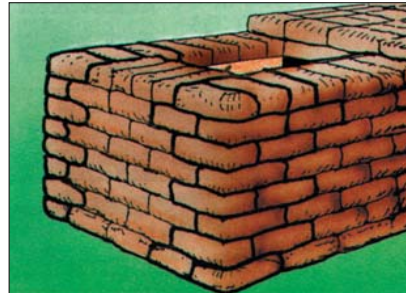
A három hordót szorosan egymás mellé kell helyezni.

Vizet ne használjunk a hordók feltöltésére

79. számú ábra: Példák egyszerű óvóhelyek és tüzelőállások kialakítására

A homokzsákokat kötésben kell elhelyezni, két embernek egy óra alatt hatvan homokzsákot kell tudni feltölteni. Az építést az egyik sarokból kiindulva folyamatosan hajtsuk végre

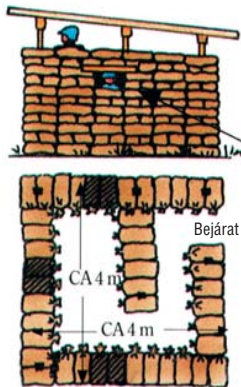
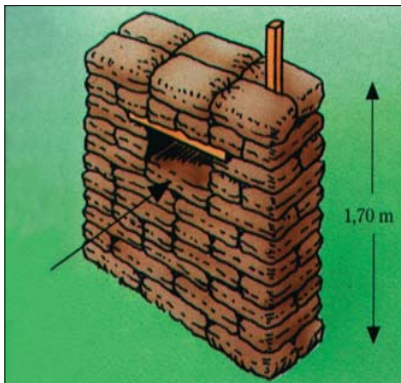

A homokzsákokat kötésben, a felső sort hosszában kell elhelyezni

A kézfegyverek elleni védelemhez 4 homokzsák keresztben vagy 2 zsák hosszában elhelyezve szükséges

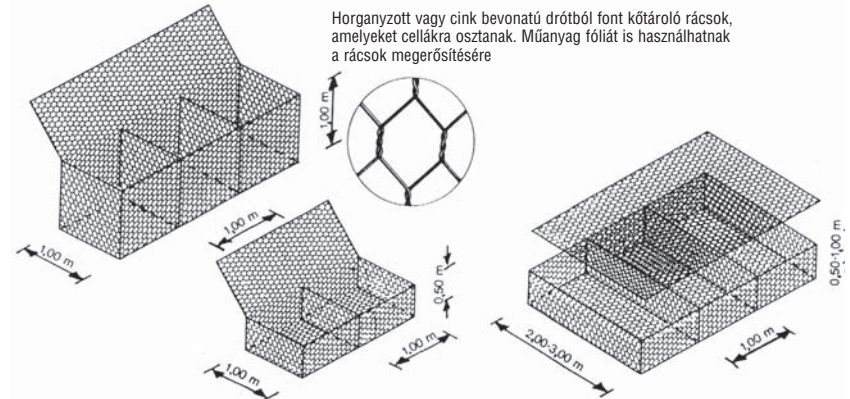
Homokzsákok használata egyszerű építményekhez

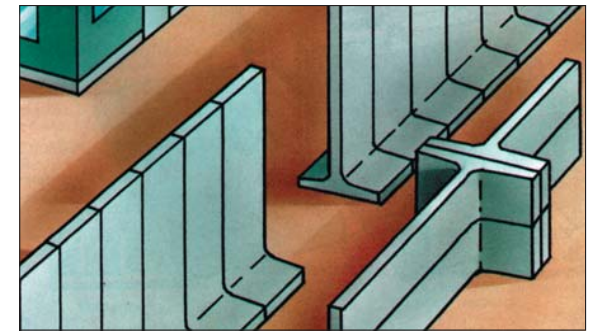
80. számú ábra: Példák a homokzsákok használatára

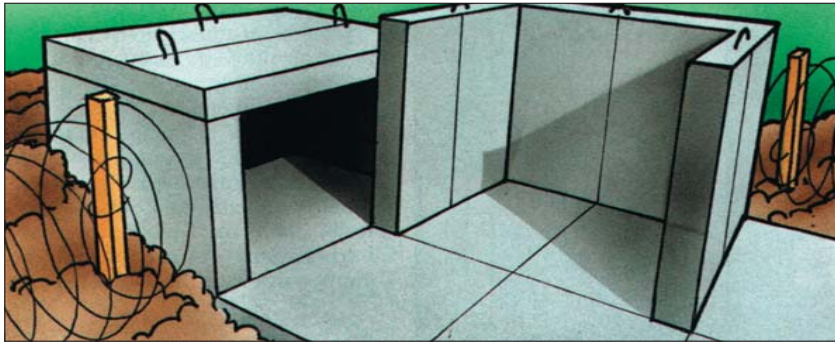
Horganyzott vagy cink bevonatú drótból font kötároló rácsok, amelyeket cellákra osztanak. Műanyag fóliát is használhatnak a rácsok megerősítésére

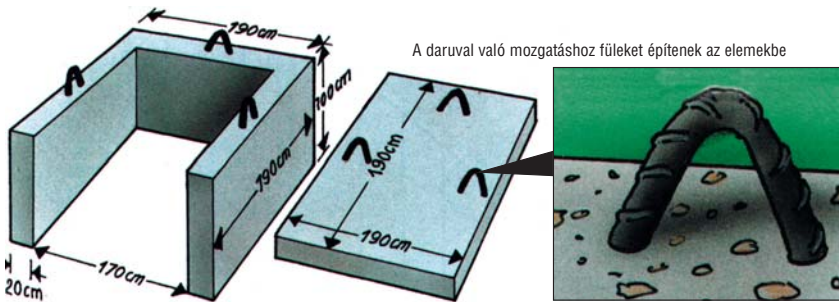
81. számú ábra: Példa a kötároló rácsok használatára

82. számú ábra: Példák a T betonblokkok használatára

Az U blokkokat használhatják tüzelőállás és óvóhely (2-4 fő), illetve egyszerűbb ellenőrzési pont építéséhez

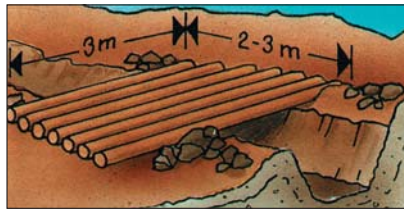

A daruval való mozgathozó füleket építenek az elemekbe

83. számú ábra: Példák az U betonblokkok használatának elvei

Óvóhely a kézifegyverek tüzétől védett helyen

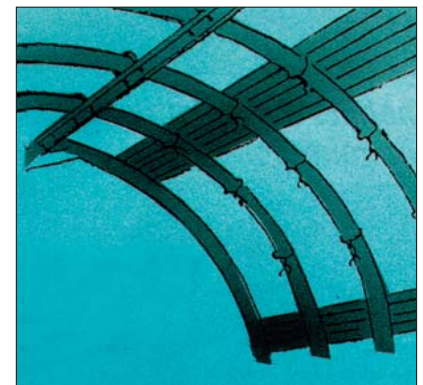
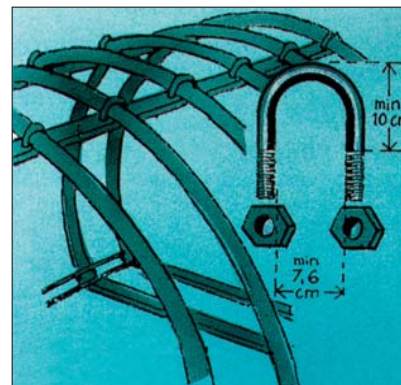
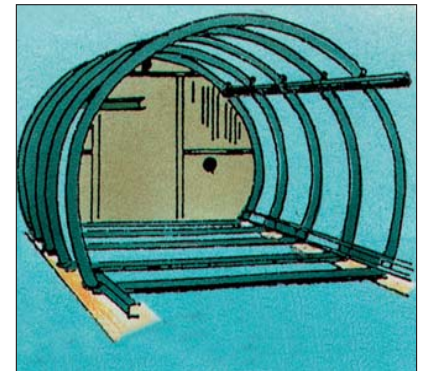
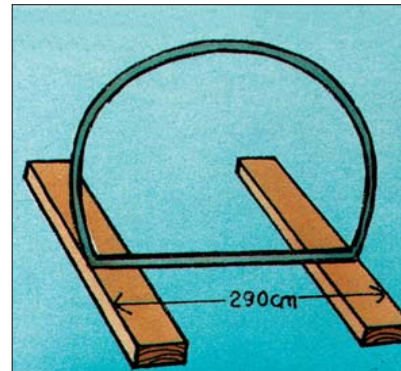

Óvóhely kialakítása facölöpök segítségével

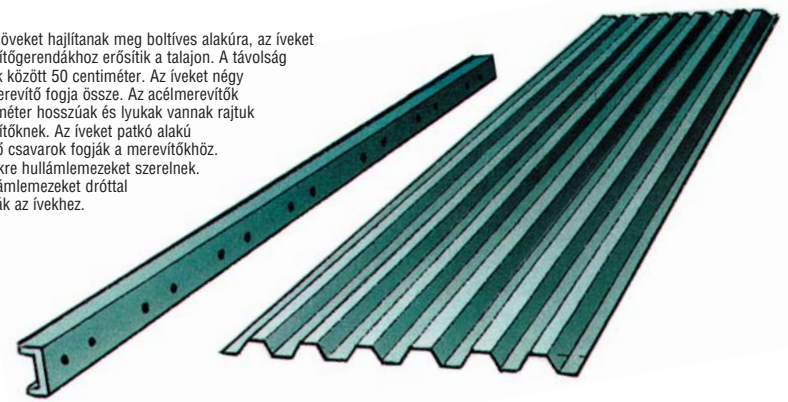

Óvóhely építése betongyűrűk segítségével. A gyűrűk belmagassága 200 cm, szélessége 50 cm, közepén fa tartózkodórészsel

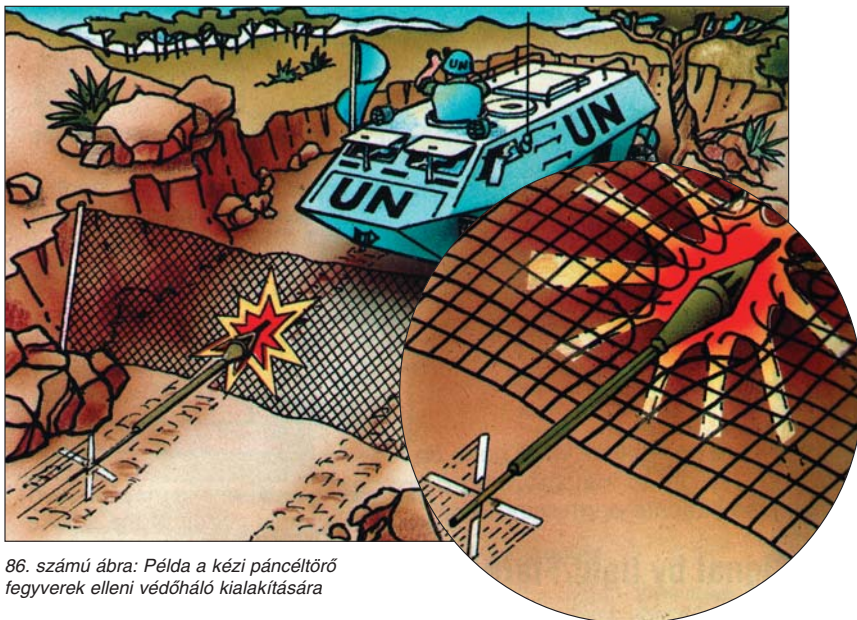
84. számú ábra: Példák egyszerű óvóhelyek építésére

Acélcsöveket hajlítanak meg boltíves alakúra, az íveket merevítőgerendákhoz erősítik a talajon. A távolság az ívek között 50 centiméter. Az íveket négy acélmerevítő fogja össze. Az acélmerevítők négy méter hosszúak és lyukak vannak rajtuk a rögzítőknek. Az íveket patkó alakú rögzítő csavarok fogják a merevítőkhöz. Az ívekre hullámlemezeket szerelnek. A hullámlemezeket dróttal fogatják az ívekhez.

85. számú ábra: Példa az úgynevezett „Damaszkusz” óvóhely építésére

86. számú ábra: Példa a kézi páncéltörő fegyverek elleni védőháló kialakítására

Fontos annak megállapítása is, hogy kézi erővel mennyi munkát kell elvégezni, és hogy a zászlóaljunknál mennyi és milyen civil képzettségű szakemberünk van. Annak érdekében, hogy elkerüljük azt a nem kívánt helyzetet, hogy egy nem annyira lényeges munkát végeztessünk el, vagy rossz prioritási sorrendet állítunk fel, meg kell különböztetnünk, hogy melyek a lényeges (emberi életet óvó) és melyek a bizonyos feltételek megléte esetén megvalósítandó munkák. Amennyiben erre lehetőségünk van, az elhelyezési körletektől távolabbi munkákat célszerű a helyi vállalkozók bekapcsolásával megvalósítani.

A zászlóalj telepítése során a műszaki tiszt (főnök) gyűjti a szükséges munkálatokkal kapcsolatos információkat. A zászlóaljparancsnok – egyetértésben a századparancsnokaival – dönt arról, hogy mely projekteket valósítják meg és milyen sorrendben, melyekhez szükségesek esetleg a saját műszaki erő, azaz az előjáró segítsége.

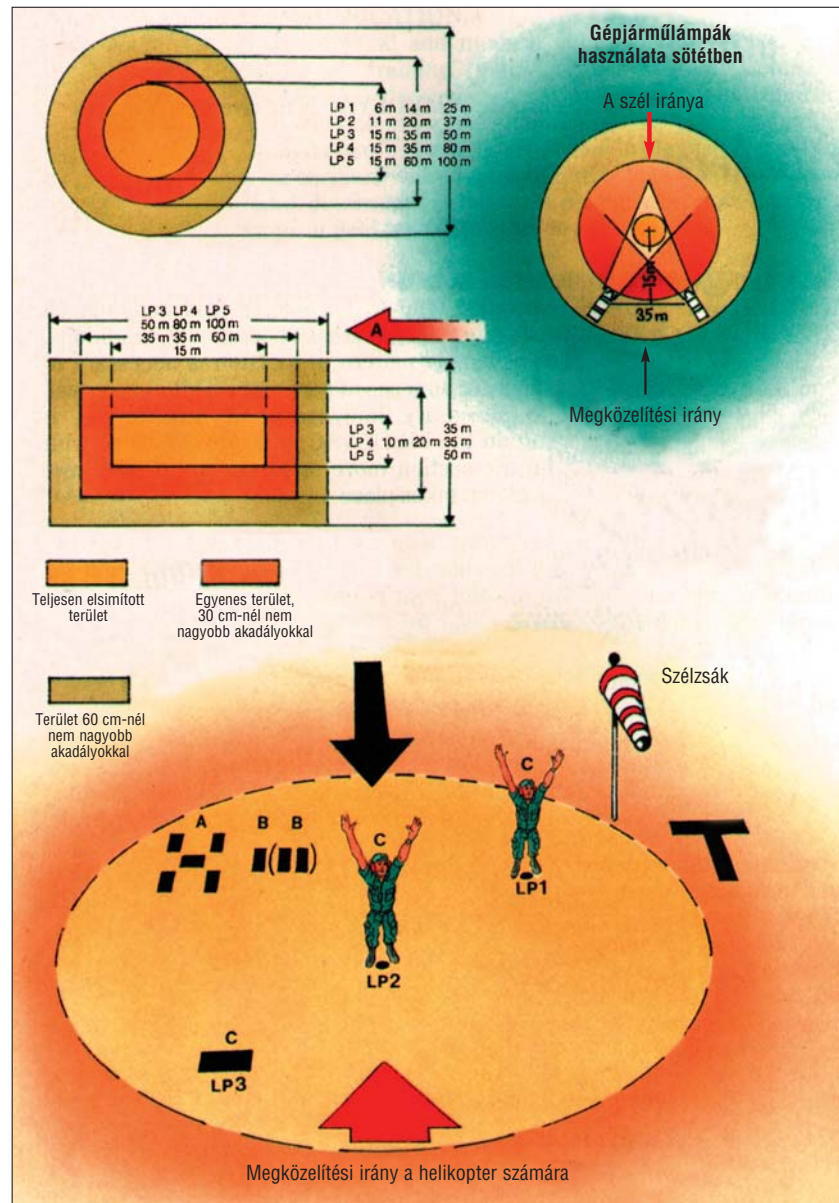
Az egységnek (zászlóalj) megfelelő mennyiségű tartalék építő- és műszaki anyaggal kell rendelkeznie ahhoz, hogy folyamatosan el tudják végezni a felmerülő karbantartási, illetve a váratlanul jelentkező sűrűs munkákat. Ne fe-

ledjük el azt sem, hogy egy ellenőrző vagy megfigyelőpont sohasem kész, mindig van mit javítani, fejleszteni rajta. A nagyobb volumenű munkákat mindenképpen a kötelékparancsnokság műszaki főnökével kell egyeztetni (J-10). A kiépített tüzelőállások, akadályok, óvóhelyek karbantartása a használók feladata.

Sok felesleges munkát kerülhetünk az időben végrehajtott ellenőrzésekkel. A napi ellenőrzéseket a rajparancsnoknak, a heti ellenőrzéseket a szakaszparancsnoknak kell végrehajtani.

A századparancsnok legalább havonta hajtsaon végre ellenőrzéseket. Hasonló rendszerességgel ellenőrizzenek a többi szakemberek, mint például a vezető orvos (higiénia), műszaki tiszt stb.

A megfelelő anyagok kiválasztásával sok munkát spórolhatunk meg. Például a Magyar Műszaki Kontingens bázisán, Okucaniban a tüzelőállások homokzsákokból voltak megépítve, de ezek nem voltak időállóak a jutaszövet miatt. Az egyre növekvő zsákszükséglet és az állandó munkaigény miatt a tüzelőállásokat a kontingens átépítette faanyagú fedezékeké. Ez a megoldás egyszerre adott hosszú távú megoldást és nagyobb védelmet.

87. számú ábra: Helikopterleszálló hely kialakítása

Helikopterleszálló hely létesítése

A békefenntartó műveletekkel szemben támasztott egyik fontos követelmény a *mozgékonyosság megteremtése és fenntartása*. Ennek megfelelően a helikopterek meghatározó szerepet játszanak az ilyen műveletekben.

A műveleti területen kiemelt figyelmet kell fordítani a helikopterek leszállóhelyeinek helyes kialakítására. Az időjárási viszonyok, a szélirány, valamint a szélsébség ismerete elengedhetetlen a helikopter vezetője részére. Minden állandó leszállóhelyet az előírásoknak megfelelően kell kijelölni, melynek a legfontosabb felszerelési eszközei a lámpák, a színváltós lámpák és a szélzsák. Amennyiben nem állnak rendelkezésre lámpák vagy szélzsák, füstjelzőket használhatnak nappal a szélirány megjelölésére. A füstjelző színe szintén fontos lehet, jelezheti a leszállás engedélyezését vagy tiltását is.

Amennyiben a színváltós lámpa ki van kapcsolva, normális esetben a helikopter nem száll le. Azokon a leszállóhelyeken, ahol nincsenek színváltós lámpák, a helikoptereket kézjelekkel irányítják, egyéb esetben füstjelzőt használnak.

A színek jelentése:

PIROS: veszély, tilos leszállni

ZÖLD: nincs veszély, a leszállás engedélyezett

63. számú kép: Geotextília használata helikopterleszálló helyen

Néhány új anyag felhasználása

Mára megjelentek új anyagok, amelyek ott is lehetővé teszik a helikopterleszálló helyek kialakítását, ahol eddig erre nem vagy csak korlátozott használat mellett volt lehetőség. A gyors telepítésű műanyag szőnyeg alkalmazásával lehetővé válik a helikopterek igénybevétele olyan területeken is, ahol eddig ez gazdaságossági vagy repülésbiztonsági okokból nem volt lehetséges.

Az eszköz kézzel telepíthető a megfelelően előkészített talajra. A színes műanyag felület megkönnyíti a tájékozódást, így növeli a leszállóhely biztonságát. A tapasztalatok azt mutatják, hogy a tábori repülőtér minden eleme – leszállóhelyek, parkolók, utak, karbantartó pontok, lerakatok, pihenősátrak, vezetési pontok – berendezhető a műanyag szőnyeggel.

Egyébként az eszközt a haditengerészet is alkalmazza. A tengerparti *főveny megerősítése* nagyon fontos a kirakásra váró járművek szempontjából. A műanyag szőnyeg lehetővé teszi, hogy a vízi járművekről közvetlenül a partra hajtsanak a kerek és lánctalpas járművek.

A nehezen járható *útszakaszok megerősítése*, járhatóvá tétele is a mozgásszabadság megteremtését szolgálja. A műanyag szőnyeg alkalmazása lehetővé teszi a felázott utakon való haladást, a csúszós emelkedők (max. 20%)

64. számú kép: Előre gyártott gyorszáró kapu

könnyebb leküzdését, kisebb vízfolyásokon a gázlőhely megerősítését, az intenzív katonai forgalomnak kitett talajutak állagának megőrzését. A műanyag elemek felhasználhatók az elakadt járművek mentése során, vagy a terepen ideiglenesen kialakított munkahelyek kényelmének és élettartamának növelésére is.

A gyors telepítésű műanyag szőnyeg évek óta alkalmazzák a világ különböző pontjain. Tucatnyi ország hadseregénél van rendszeresítve, és sikerrel használják a különböző nemzetközi katonai műveletekben. Kiemelkednek közülük a műanyag alapú geotextíliák, amelyek alapanyaga közönséges polimer. A geotextíliák

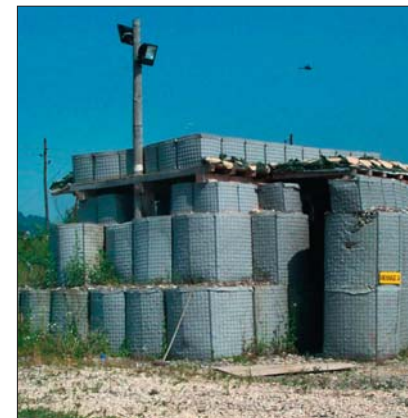
66. számú kép: HESCO-k alkalmazása falként és tüzéllásként

65. számú kép: HESCO-bástyák és mesterlövész elleni függöny

nagyon sok követelménynek felelnek meg egyidejűleg. Ilyenek a vízáteresztő képesség, a szűrőképesség, a fagyállóság, a hőállóság, a súly, a vegyi és fizikai ellenálló képesség és a megfelelő húzószilárdság. Felhasználhatók *földtámfalak megerősítésére, erődítési építmények állóképességének növelésére, hadiutak megerősítésére*. A geotextíliák alkalmazásának további előnye a gazdaságosság, a környezetvédelmi szempontok érvényesülése, a gyors és egyszerű telepíthetőség.

Az expedíciós képességigények előtérbe kerülésével megnőtt az igény a gyorsan telepíthető műszaki anyagok, eszközök iránt is.

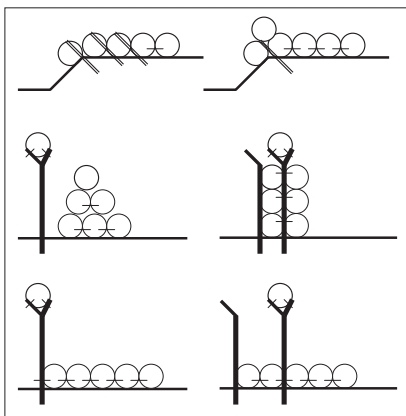

67. számú kép: Dróthengerek alkalmazása

68. számú kép: Geotextília használata olajfótoként parkolóhelyen

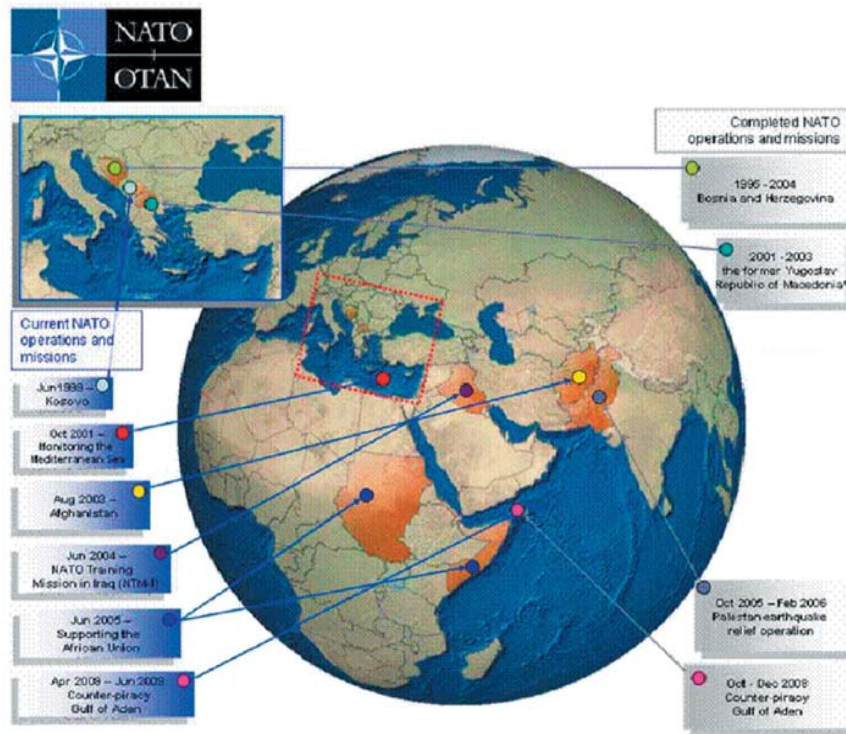
88. számú ábra: Példák róthengerek alkalmazására

69. számú kép: Előre gyártott elemekből készített tüzelőállás

70. számú kép: Előre gyártott elemekből készült őrtorony

NATO-műveletek és -küldetések

14. FEJEZET

Konvojok és azok kísérése

Általában a békefenntartó egység rendelkezik logisztikai alegységgel és ezen belül szállító alegységgel. Ha ez egy zászlóalj, akkor a logisztikai századában található egy szállítószekercet. Ez a szakasz nagyon fontos feladatokat kaphat az egység különböző anyagokkal való ellátásában. A konvoj az egység által kiküldött, számos járműből álló szervezett menetoszlop. A konvoj általában biztonságos és jól ismert utakat használ, amennyiben a biztonsági helyzet lehetővé teszi, külön kíséret nélkül. Abban az esetben, ha fennáll a konvoj bármilyen formájú megtámadásának veszélye vagy a szállítmány megdézsmálása, ellopása, akkor a konvojt fegyveres kíséret fogja védeni.

A kíséret nélküli konvojt a konvojparancsnok vezetése alatt küldik ki. A tervező tevékenysége néhány nappal az indulás előtt kezdődik, és a következőket foglalja magában:

- annak vizsgálata, hogy milyenek az út környékén a műveleti viszonyok, a járhatósági körülmények;
- a konvoj állományának megállapítása (járműenként legalább két fő és szükség szerint tartalékvezetők);
- a konvoj megszervezése;
- adminisztrációs ügyek rendezése (menetlevelek, szállítólevelek, menetparancs, konvojlista stb.);
- logisztikai biztosítás megszervezése (egészségügyi biztosítás, élelmezés, víz, üzemanyag, térképek).

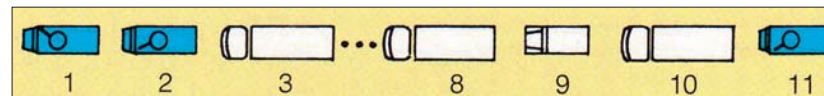
Az indulást megelőző napon a technikai eszközöket le kell ellenőrizni és a járműveket fel kell

tölteni üzemanyaggal. A konvojparancsnok újra leellenőrzi az utakkal kapcsolatos helyzetet, majd végrehajtja a legfrissebb jelentések áttanulmányozását. Ezek után a konvojparancsnok megtartja a tájékoztató jelentését, amely az alábbiakat foglalja magában:

- a menetvonal;
- az ellenőrző pontokon való áthaladás rendszabályai;
- az erőszak-alkalmazás szabályai (ROE);
- a konvoj felépítése, sebesség, követési távolság;
- felszerelés (sisak, golyóálló mellény, egyenruha stb.);
- helyzet a felelősségi körzetben;
- időjárás-előrejelzés;
- MEDEVAC-hívási eljárások;
- eljárások támadás esetén, feltartoztatás esetén, illetve technikai meghibásodás esetén;
- vezetési kérdések, összeköttetés.

A követési távolság körülbelül 50 méter, de legyen mindig láthatósági kapcsolat a járművek között. Természetesen az út és időjárási viszonyoknak megfelelő sebességet válasszunk, ennek függvényében a lehető leggyorsabban haladjunk. Megállás esetén vagy vonalban álljunk meg vagy oszlop megállás esetén úgy állítsuk meg a járműveket egymás után, hogy ki tudjuk venni őket az oszlopból.

A parancsnok a tájékoztató jelentés során határozza meg az indulási időt. Közvetlenül az indulás előtt le kell ellenőrizni az ID-kártyákat, a

Jelmagyarázat: 1, 2 és 11: Kísérő páncélozott eszközök (harcokcsi, PSZH), általában a kíséret parancsnoka a 2. számú járműben foglal helyet. Amennyiben a konvoj több mint tíz járműből áll, egy plusz páncélozott járművet lehet a konvoj közepén elhelyezni. A páncélozott eszközökben 1–3 biztosító katonát kell elhelyezni (lehet több is), a helyzettől függően. 3–8: Szállító járművek, általában a konvojparancsnok az első járműben foglal helyet, állandó rádió-összeköttetéssel a konvoj többi járművével, valamint vagy rádió- vagy műholdas összeköttetéssel a kiküldő egységgel. 9: Sebesültszállító jármű (mentő) a szükséges felszereléssel és szakképzett állománnyal, rádiókapcsolattal a konvojparancsnok irányába. 10: Javító jármű (vontató, karbantartó), a járművet el kell látni „CONVOY, DO NOT OVERTAKE” feliratú táblával, illetve biztosítani kell a rádiókapcsolat a konvojparancsnok felé.

90. számú ábra: Példa a kísérettel ellátott konvojra

rádió-összeköttetés meglétét, fegyverek állapotát (az ROE-nek megfelelően). A megérkezést követően a konvojparancsnok kötelessége jelentést tenni a feladat végrehajtásáról.

Kíséret

A kísérés célja az, hogy védjük a konvojt vagy más járműoszlopot a lehetséges támadások ellen, biztosítsuk a célállomásra való biztonságos megérkezését. A kíséretnek lehet az is célja, hogy bizonyos személyeket (saját erőket, VIP-személyeket, egyéb személyeket) biztonságosan juttassunk el egyik helyről a másikra.

Abban az esetben, ha a konvoj kísérettel hajtja végre feladatát, akkor a konvoj parancsnoka a korábban említett szervezési feladatokat fogja végrehajtani, de a következőket is figyelembe kell venni:

- azokat a területeket, ahol a veszély a legmagasabb, és ahol a helyzet kritikus vagy kritikusná válhat (tűntetés, orvlövészek);
- a konvoj felépítésébe hová kerüljenek a páncélozott szállító járművek vagy a harcokcsi;
- szükséges-e, hogy biztosítócsoportokat küldjenek ki.

Az utóbbi két pont tekintetében a kíséret parancsnoka dönt, aki felelős a konvoj biztonságáért és védelméért. Ő tesz javaslatokat a konvojparancsnoknak valamennyi biztonsággal kapcsolatos kérdés tekintetében. Amennyiben a konfliktusban részt vett felek közötti összeütkezési vonalat átlépi, célszerű az áthaladás idejére a parancsnokság átadása a kíséret parancsnokának.

Tevékenység váratlan helyzetekben

Baleset esetén az alábbiak szerint kell eljárni:

- ha sebesülés történt, hívjuk előre a sebesültszállító járművet (mentő) a sebesülés helyszínére;

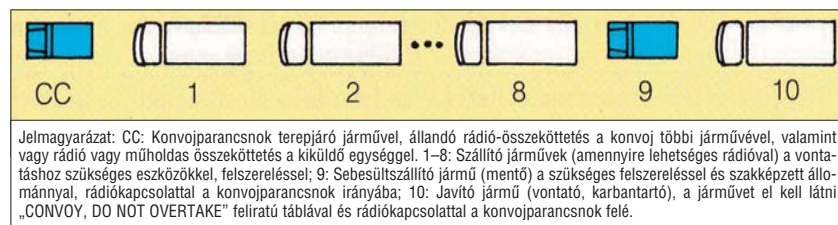
- le kell zárni a baleset helyszínét;
- hívjuk ki a katonai rendőrséget;
- amennyiben jármű is sérült, hívjuk előre a javító (vontató) járművet, és amennyiben lehetséges, hártassuk el a hibát a helyszínen;
- amennyiben nem lehetséges a helyszíni javítás, vontassuk a járművet, amennyiben ez sem lehetséges, hagyjuk a helyszínen a vezetővel és egy biztosítóval;

Csapdába esés vagy orvlövésztámadás esetén a következők szerint járunk el:

- ha a konvojra rálőnek, és a helyzet nem teszi lehetővé a helyszíni gyors elhagyását, azonnal állítsuk meg a konvojt, és a könnyű célpontnak számító, páncélvédelem nélküli járműveket a páncélozott járművekkel, védjük;
- amennyiben szükséges (általában szükséges), a PSZH-k (vagy harcokcsi) viszonozzák a tüzet, figyelembe véve a ROE-t, ugyanakkor igyekezzünk elkerülni a helyzet eszkalációját;
- küldjük jelentést a műveleti központba, ahonnan összekötő tisztet küldhetnek a kérdéses felé, vagy erősítést, illetve más segítséget;
- amennyiben sikerült a helyzetet ellenőrizni alá vonni, a konvojnak folytatnia kell az útját.

Azokon a területeken, ahol a tapasztalat szerint nagy az orvtámadás veszélye, egy páncélozott eszközt előre lehet küldeni védelmi pozíció elfoglalására és a biztosítás végrehajtására még a konvoj érkezése előtt. Miután a konvoj – a lehetőség szerinti legnagyobb sebességgel – áthalad ezen a veszélyeztetett szakaszon, a páncélozott eszközök elhagyják állásaikat és a konvojhoz csatlakoznak (lásd a 91. számú ábrát).

Az orvlövészesveszélyes területen való áthaladás mindig kockázatos. Ezért az ilyen területeken a konvojoknak mindig szüksége van kíséretre, és a figyelmet az orvlövészek lehetséges megjelenésének környékére kell koncentrálni

Jelmagyarázat: CC: Konvojparancsnok terepjáró járművel, állandó rádió-összeköttetés a konvoj többi járművével, valamint vagy rádió vagy műholdas összeköttetés a kiküldő egységgel. 1–8: Szállító járművek (amennyire lehetséges rádióval) a vontatóhoz szükséges eszközökkel, felszereléssel; 9: Sebesültszállító jármű (mentő) a szükséges felszereléssel és szakképzett állománnyal, rádiókapcsolattal a konvojparancsnok irányába; 10: Javító jármű (vontató, karbantartó), a járművet el kell látni „CONVOY, DO NOT OVERTAKE” feliratú táblával és rádiókapcsolattal a konvojparancsnok felé.

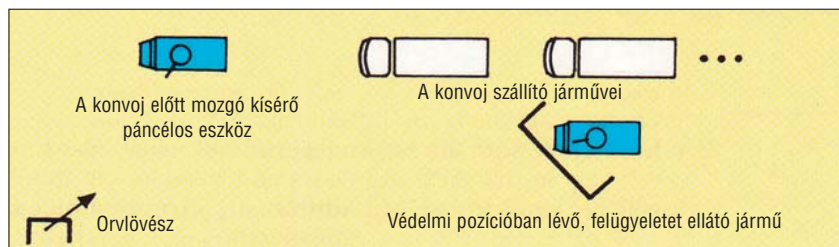
89. számú ábra: Példa a kíséret nélküli konvoj felépítésére

(magas épületek, a szétválasztási vonalak, volt frontvonalak környéke). Kerülni kell a páncélvédelem nélküli járművek alkalmazását. Az ilyen területeken a lehető legnagyobb sebességgel, megállás nélkül haladjunk át.

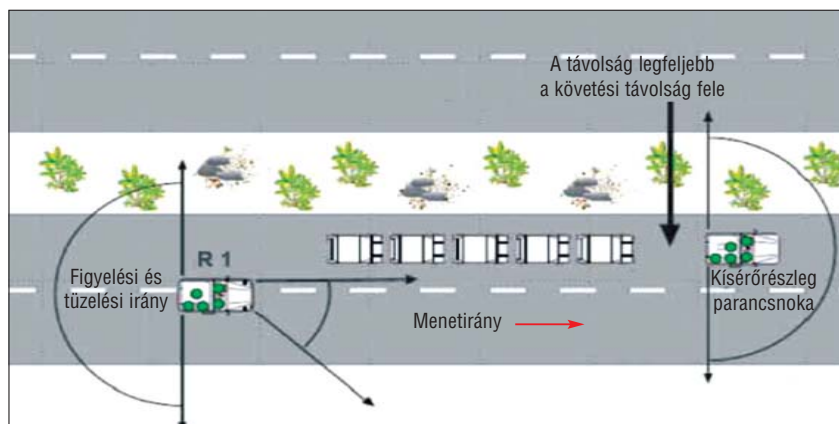
A koalíciós erők iraki tapasztalatai alapján került kidolgozásra a négy-sávos úton haladó konvoj kíséresi technikája, amelyet a 92. számú ábra mutat be.

Amennyiben a konvoj ellenséges behatással és útblokkolással találkozik, a harcjárművek tűzének fedezete alatt visszafordul.

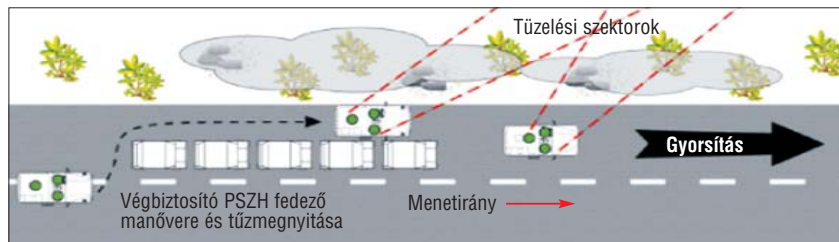
A koalíciós erők iraki műveletei egy sor tapasztalattal szolgáltak a konvojokkal kapcsolatos technikák területén. Számos közülük más ismert problémákra világított rá. Ilyenek például, hogy nincsenek frontvonalak és biztonságos hátsórszági vonalak, az IED-ek alkalmazása, a fon-

91. számú ábra: Példa a kíséző járművek tevékenységére orvlövészveszélyes területen

92. számú ábra: Konvojkísérés közben elválasztott négy-sávos út esetén

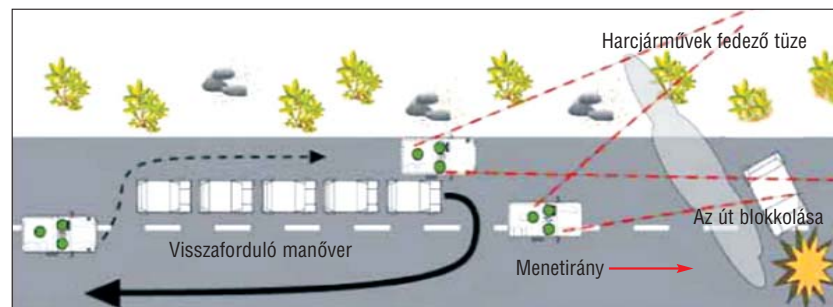

93. számú ábra: A konvoj tevékenysége ellenséges behatás esetén

tos konvojok levegőből való kísérése, szállító járművek védetté tétele stb. Talán nem véletlen, hogy az Irakban elesett amerikai katonáknak több mint a fele IED-támadások áldozata lett.

Az iraki felkelők meglehetősen fantáziadúsan alkalmaztak különböző robbanóeszközöket a koalíciós erők konvojai ellen (harckocsiaknak egyidejű robbantása, elhullott állatokba tüzésé-

gi gránátok helyezése stb.). A koalíciós erők reakciói egyértelműen a páncélvédelem növelését célozták, a HMMWV-eket kiegészítő páncézzal szerelték fel, egy könnyű tornyot helyeztek el a jármű tetején (lásd 72-74. számú képeket), a tengerészgyalogosok járműveit RPG-k elleni rácsozattal látták el. Továbbá a konvojoknak légi fedezetet adtak (lásd a 71. számú képet).

94. számú ábra: A konvoj tevékenysége útblokk esetén

71. számú kép: Konvoj biztosítása levegőből

72. számú kép: HMMWV kezdetleges tornnyal

73-74. számú kép: Megerősített HMMWV-k

75. számú kép: RPG elleni oldalrácsozat a Stryker

76. számú kép: Átalakított HMMWV-k

77. számú kép: A géppuskás védelme és a CROWS rendszer

A járművet felszerelték légkondicionálással, biztonsági övekkel, továbbá javították a belső kommunikációs rendszert, és automata tűzoltó berendezéssel is ellátták. A géppuskás védelmét CPE páncéltöltőzt jelenti.

Személyek kísérése

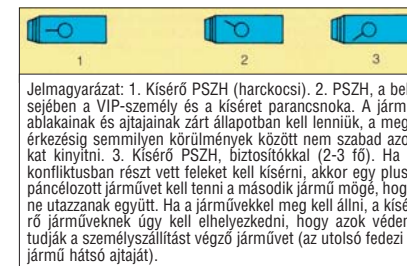
A személyek kísérése magában foglalja az alábbi tevékenységeket:

- a saját személyek kísérését (váltások, áttelepülések esetén);
- VIP-személyek kísérése, általában 1-2 személy;
- a konfliktusban részt vett felek magas rangú képviselőinek kísérése.

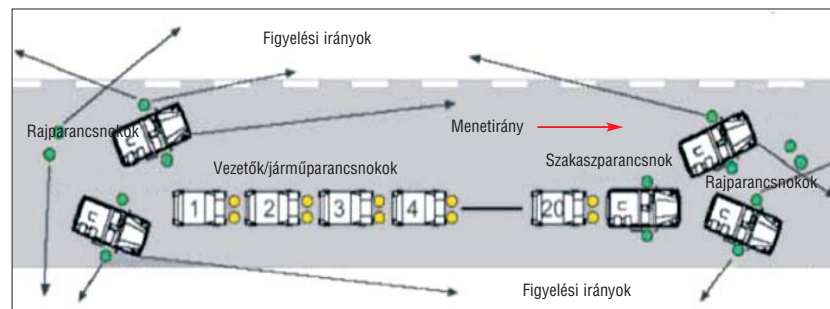
Minden helyzetben nagyon fontos, hogy a kísért személyek biztonságban megérkezzenek a célállomásra. A kíséret parancsnoka viseli a teljes felelősséget a biztonságért.

Pihenők és nyugvásbiztosítás

Konvojok az SOP-ben rögzítetteknek megfelelően hajtanak végre rövid pihenőket és nyugvásokat feltöltések, technikai ellenőrzések és pihenetési céljából.

95. számú ábra: Példa a személyek kísérésére

96. számú ábra: Nyugvásbiztosítás szakaszerővel

78. számú kép: Megállt konvoj biztosítását végző amerikai katonák

15. FEJEZET

A MEDEVAC/CASEVAC hívása

A békefenntartó műveletekben és a háborús tevékenységekben egyaránt nagyon fontos az egészségügyi kimenekítést végrehajtó helikopter hívásával kapcsolatos ismeretek magas szintű ismerete, a hívás végrehajtásának begyakorlottsága.

Ne feledjük, a MEDEVAC/CASEVAC életet ment (lehet, hogy a mienket)!

A MEDEVAC/CASEVAC-helikopter hívásához szükséges felszerelés:

- rádió a megfelelő frekvenciára hangolva;
- helikopterleszálló pont megjelöléséhez szükséges eszközök (lámpák, füstjelzők stb.);
- elsősegélynyújtó felszerelés, beleértve a vérkészítményeket és a morfiomot is.

A személyi állományt ki kell képezni a hívási eljárásokra, gyors és korrekt jelentésre (sérülés jellege, koordináták), jelek telepítésére stb. A kiképzés valamennyi fázisát egészségügyi és hadművelleti előképzettségű szakembereknek kell felügyelni és értékelni, valamint javaslatokat kidolgozni a hatékonyabb végrehajtás érdekében. A gyakorlatot a legkülönbözőbb körülmények között kell végrehajtani (éjszaka, „aknásított területen”, lakott területen, durva terepen, „többsérüléses gépkocsibaleset” esetén).

A begyakorlás biztosítja a gyors, határozott és helyes reakciókat. A gyakorlatokon készített videofelvételek nagy segítséget nyújthatnak a kiképzés értékelése és a készségfejlesztés során.

A legrosszabb helyzetek egyike, amikor a sérült aknamezőn fekszik és társai nem tudnak számára elsősegélyt nyújtani.

Néhány általánosan betartandó szabály, amely minden balesetfajta alkalmazható:

- tevékenykedjünk nyugodtan és határozottan;
- törekedjünk szemkontaktus fenntartásra a sérülttel;
- beszéljünk a sérülthöz, mondjuk neki, hogy mi történik;
- próbáljuk meg rávenni, hogy ne mozogjon (aknaveszély);
- sötétben világítsuk meg a sérültet és környezetét.

– ha a távolság nem nagy, akkor bot segítségével benyújthatunk neki elsősegély-felszerelést, vizet.

A sérült kihozatala hosszabb időt is igénybe vehet. A halottakat a sérülttől távol kell tartani (ha erre van lehetőség), a káros pszichológiai hatás elkerülése végett (hisztériás roham stb.). A halottakat tartsuk lefedett, letakart, nem megállító testhelyzetben.

Minden zászlóaljnak két, speciálisan felkészített csoporttal kell rendelkeznie a balesetek pszichológiai hatásainak kezelésére. Nagyon fontos a sérültekkel való pszichés foglalkozás, erre szükség van a sérült ellátása és a balesetet követő időszakban is, például kórházi látogatás során.

Egy ilyen csoport állhat parancsnokból (pszichológus), személyügyi tisztből, lelkesből és orvosból.

Valamennyi zászlóaljnál rendelkezni kell a következő adatokkal:

- név, rendfokozat, alegység;
- katonai azonosító szám (ID);
- vércsoport, RH-faktor;
- különböző érzékenységek;
- korábbi betegségek vagy műtétek.

Amennyiben baleset történik, a következőket kell végrehajtani:

- ha nincs parancsnok a helyszínen, parancsnokot kell kijelölni;
- elsősegélyt kell adni a híradás terén, a többi adást el kell halasztani;
- a zászlóalj művelési központ fog közvetlenül irányítani;
- nyitni és zárni bizonyos ellenőrző pontokat (elsősegély a mentőnek, a MP közvetlenül fogja a forgalmat irányítani);
- külön személynek kell a híradásokat venni a művelési központban;
- a művelési központnak értesíteni kell a sérülés helyszínén lévőket, mikor szállt fel a helikopter és mikorra várható a leszállás (ez az idő az SFOR-misszióban 7 perc volt);
- a sérült fegyverét nem lehet vele szállítani;
- az ellenőrzési lista alapján végrehajtja a tevékenységét.

Annak érdekében, hogy az egységek, alegységek gyorsan reagálhassanak, több alegységből álló készenléti rendszert hoznak létre, amelybe beosztanak:

- egy századnyi tartalék erőt, amely képes a MEDEVAC/CASEVAC hívására és fogadására;
- egészségügyi szakaszt;
- katonai rendőrséget a forgalom szabályzására és más feladatok ellátására;
- aknamentesítő csoportot;
- tűzszerező-alegységet;
- híradószakaszt;
- kutyavezetőket és kutyákat;
- logisztikai alegységeket (szállító, javító stb.).

A készenléti rendszer

Normál viszonyok közepette minden egység alegységekre osztható fel a különböző készenléti fokuk alapján. Az egészségügyi szakasz három készenléti csoportra oszlik:

A csoport: Készenléti idő 1-2 perc. Kijelölt helyen felöltözve kell tartózkodniuk, rádió, mentő gépkocsi készenléten.

B csoport: Készenléti idő 20-30 perc, a bázison kell tartózkodniuk.

C csoport: A készenléti idő 60 perc. Csak olyan távolságra távolodhatnak el, hogy 50 percen belül visszaérkezzenek.

Az alkohol fogyasztása tiltott. A szakasz többi része normál szolgálatot lát el. A szolgálatok vezénylését legalább egy hétre előre el kell készíteni és meg kell küldeni az ellenőrzési és megfigyelőpontokra, a híradószakasznak, a katonai rendőrségnek és a készenléti rendszerben részt vevő többi alegységnek. A csoportok személyi állománya általában egy vezető orvosból (sebész), két nővérből (felcser), gépjárművezetőből és híradó katonából áll.

Példa az ellenőrzési listára

A baleset helyszínére kiküldött parancsnoknak az alábbiakat kell végrehajtani a parancs vétele és a baleset helyszínére való megérkezés után:

Vigye magával a következőket:

- két rádiókészlet;
- 3-4 ember segítségnek;
- hordágyakat;
- jelölőkészletet;
- elsősegélynyújtó felszerelést;
- erős fényű lámpákat.

A lehető leggyorsabb utat használva menjen a baleset helyére. Menet közben gondolja át, hogyan fogja kezdeni a tevékenységet. Gondolja át a MEDEVAC-al kapcsolatos tevékenységet.

A baleset helyszínére való megérkezést követően:

- álljanak meg rövid távolságra a baleset helyszínétől;
- lépjen kapcsolatba a helyszínen lévőkkel, és gyűjtson információt arról, hogy ki és hol sérült meg, milyen jellegű a sérülése, valamint a helyszín közvetlen közelére vonatkozó helyzetről (akna-, tűzveszély, ellenséges tevékenység stb.).

Kezdje meg a tevékenységet, először aknamentesítés (ha szükséges), elsősegély és a sérült kényelemben helyezése:

- jelentse, hogy mikor kész átadni a parancsnokságot;
- zárja le a baleset helyszínét;
- telepítse az egészségügyi csoportot (mentő, sátor stb.), a logisztikai támogató csoportot és a MP-erőket (forgalomszabályozás stb.);
- keressen egy közeli leszállóhelyet a MEDEVAC helikoptere számára.

Tegyen jelentést a művelési központnak, és ahányszor a helyzet megköveteli, jelentsen a következőkről:

- milyen baleset történt (autóbaleset, akna stb.);
- hol történt (koordináták, ismert helyiség vagy más tájékoztató pont);
- hány fő sérült meg;
- helyzet a helyszínen (lövöldözés stb.);
- technikai támogatási kérelmek (aknamentesítő felszerelés, daru stb.);
- szükség van-e helikopteres mentésre;
- egyéb információk.

Előírt felszerelés a műszaki és egészségügyi szakasz, valamint a MEDEVAC/CASEVAC-ra használt helikopter számára

Eszköz és anyag megnevezése	Műszaki szakasz	Egészségügyi szakasz	Helikopter
Fejre vagy sisakra helyezhető gumiszalagos lámpa, amely lehetővé teszi mindkét kéz használatát	X	X	
Vegyvi reakción alapuló fluoreszkáló világító eszközök	X	X	
Hordozható reflektorok, kézzel hordozható kerettel ellátott aggregátorral	X	X	
Hordozható keresőlámpák, kézzel hordozható kerettel ellátott aggregátorral	X	X	
Teleszkópos rudak, amelyek lehetővé teszik kisebb tárgyak benyújtását a sérültnek 6-8 méteres távolságból	X		
Kis rádiók fej- és egészettel, amelyek lehetővé teszik mindkét kéz szabad használatát (hatótávolság legalább 500 méter)	X		
Helikopterreflektorok			X
Darura, helikopter vonóhorgára szerelhető hordóagy, amely képes 300 kg-os teher felemelésére			X
Sérültek szállítására és aknásított területen való tevékenységre speciálisan kialakított PSZH-k		X	

Megjegyzés: A helikopternek képesnek kell lenni a földi erőkkel való kapcsolattartásra.

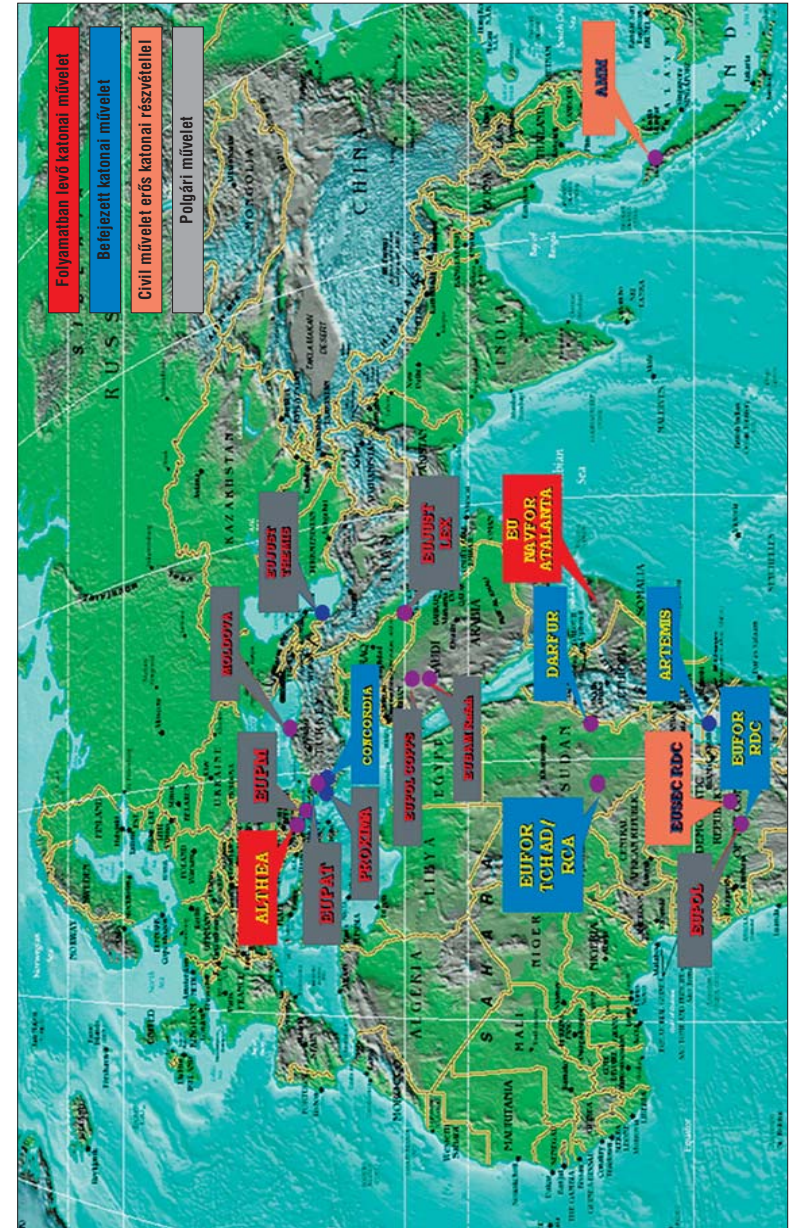
Példa a MEDEVAC/CASEVAC-kérsi nyomtatvány formátumára

Kitől:
 Kinek:
 Mikor:

MEDEVAC/CASEVAC kérése a kötelékparancsnokság műveleti központja számára

- a) Mentő gépkocsi vagy helikopter kérése a kötelékparancsnokságtól az xxxxx egység, alegység számára
- b) Kérő egység, alegység
- c) A sérült elhelyezkedése (koordináták, egyéb tájékoztató pont, például templomtól északra 100 méterre)
- d) A sürgősség foka
- e) A baleset bekövetkeztének ideje
- f) Az elszállítandó személyek száma
- g) A helikopter leszállására kijelölt hely koordinátái (amennyiben van ilyen, ha nincs, a sérült közelében száll le a helikopter a megjelölt helyen)
- h) A sérültek leírása
 - 1. sérült:
 - 2. sérült:
 - 3. sérült:
- i) Szükség van-e kórházi orvos csoportra
- j) A repülőgépes szállítás esetére kijelölt leszállóhely

Az európai biztonsági és védelmi politika keretében folyó és végrehajtott katonai, rendőri és civil műveletek 2003 óta

16. FEJEZET

A megszerzett tapasztalatok hasznosítása, a hadügyi forradalom

Amint azt a bevezetőben már említettük, a katonai tudás erősen empirikus alapokon nyugszik. Másrészt a békefenntartó, béketámogató műveltek egyik jellegzetessége az előre eltervezett rotációk, azaz az állomány váltása szabályos időszakonként. Ez a jellegzetesség megköveteli a megszerzett tapasztalatok állandó gyűjtését, elemzését és egységes adatbázisba foglalását.

A megszerzett tapasztalatok feldolgozásának rendszere

Tapasztalatok keletkezhetnek hadászati, művelti és harcászati szinten egyaránt. A hadügyben az utóbbi időben bekövetkezett minőségi változásokat a katonai teória fejlődése, a szimulációk lehetősége és a tudományos kutatások is jelentős mértékben befolyásolták, esetenként lavinaszerű változásokat okoztak mind a harc megvívásának gyakorlatában, mind a háború művészetében.

A korábbi fejezetek során érzékeltettük, hogy az amerikai hadsereg, amely nemcsak a haditechnikai fejlesztés élvonalába tartozik, de a tapasztalatok gyűjtése és feldolgozására is nagy hangsúlyt helyez, számos új technikai vagy metodikai megoldással rukkolt elő Irakban és Afganisztánban is. Az új válaszok nem csak a régi eljárások pontosítását jelentik, hanem új technológiai megoldások alkalmazását és új szervezeti elemek bevezetését is.

A különböző békefenntartó, béketámogató missziók (IFOR, SFOR, KFOR, MFOR, UNFICYP, MFO, ALTHEA stb.) számtalan tapasztalatot adtak/adnak a honvédség erői számára. Természetesen ide tartozik a Magyar Honvédség iraki és afganisztáni szerepvállalása is. A honi területen folytatott különböző gyakorlatok, kiképzés, szimuláció is naponta szolgáltat olyan tapasztalatokat, amelyek hasznosításra érdemesek.

Mielőtt a tapasztalat feldolgozó és hasznosító rendszerek elemzésével foglalkoznánk, meg kívánom határozni a megszerzett tapasztalatok (Lessons Learned – LL) fogalmát. A fogalom meghatározása országunként, szervezetenként

változó. A meghatározás során az amerikai, az európai és a japán ürgynökségek által használt fogalmat találtam a legfrappánsabbnak, egyúttal a legszélesebb körben elfogadottnak, ugyanakkor a katonai terminológiában az amerikai meghatározáson alapuló NATO-meghatározás nyert teret, amelyet mind a NATO, mind az amerikai hadsereg alkalmaz.

Ez a meghatározás a következő: „*A megszerzett tapasztalatok olyan hitelesített ismeretek és tapasztalások, amelyek a különböző műveletek, gyakorlatok és történelmi tanulmányokból származó elemzett megfigyeléseken alapulnak.*”

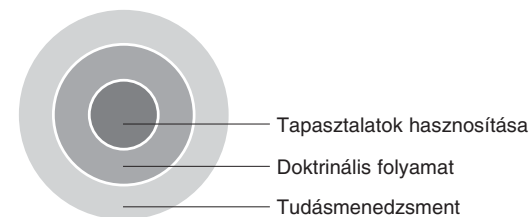
A tapasztalatok hasznosításának rendszere nem egy független, más rendszerektől elkülönülten létező egység. A nyugati felfogás szerint a tapasztalatok hasznosítása is alrendszerből áll, maga a tapasztalathasznosítási rendszer a doktrinális ciklus, vagy más kifejezéssel a doktrinális folyamat része, ez pedig a tudás-menedzsment részét képezi. A tudás-menedzsment meghatározásának sok változata van, és nincs konszenzusos elfogadott leírás. Az azonoságuk csupán abban áll, hogy valamennyien elfogadják, hogy a tudásnak két formája van. Ezek egymásra épülését a 97. számú ábra szemlélteti.

A tudásnak tehát két fajtáját különböztetik meg a szakértők:

- tacit tudás, más néven rejtett vagy hallgatólagos tudás (a tudás azon része, amely nem adható át);
- explicit tudás (a tudás azon része, amely átadható).

A tudásra mind a polgári életben, mind a katonai tevékenységekben nagy figyelmet fordítanak a nyugati országok. A nagyfokú különbözőségük ellenére alapvetően két csoportba sorolhatók: passzív és aktív rendszerekre. A passzív rendszer „vár” a különböző inputokra, míg az aktív „kutatja” azt.

A tapasztalatgyűjtő, -feldolgozó, -elemző és -hasznosító rendszerek tehát különbözőek, de abban megegyeznek, hogy az úgynevezett

97. számú ábra: A tapasztalatok hasznosítása, a doktrinális folyamat és a tudásmenedzsment egymásra épülése

„Boyd ciklus”-t, vagy annak analógját alkalmazzzák. A Boyd-ciklust az angol kezdőbetűk miatt OODA-ciklusnak is nevezik. (John Boyd, az Amerikai Légierő ezredese az 1970-s évek közepén dolgozta ki az elméletét, amely a koreai háborúban szerzett tapasztalatain alapult.)

A Boyd-ciklus elemei a következők:

- megfigyelés;
- tájékozódás;
- döntés;
- cselekvés.

A tapasztalatfelhasználási folyamat első logikus lépése a megfigyelés. A megfigyelés fogalma alatt az elemzés, vizsgálat vagy értelmezés tárgyát képező jelenség részletes vizsgálatát értjük. A megfigyelést a tevékenységben részt vevő személy, személyek csoportjai hajtják végre. A jelentéseik leírják a tevékenységek hatásait. A következő lépés a tájékozódás, amikor is megpróbáljuk megállapítani és leírni a megfigyelt hatásokat kiváltó okokat, azok kapcsolatrendszerét. Ez a lépés szoros kapcsolatban van az elemzéssel.

A döntési fázis a megfigyelt hatások okaira adandó válaszok, tevékenységi változatok feltárását tartalmazza, valamint a legoptimálisabbnak tekintett cselekvési változat kiválasztását, majd jóváhagyását.

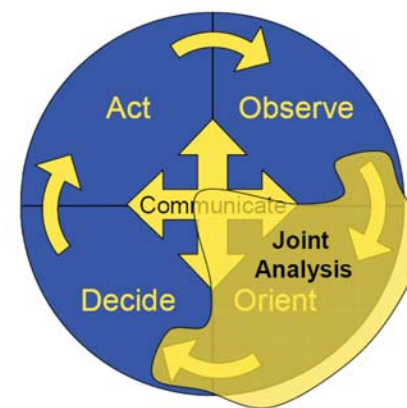
A jóváhagyás természetesen felhatalmazott vezető döntését takarja. A cselekvés fázisa azt takarja, hogy egy kijelölt szervezet a kijelölt és végrehajtott cselekvési változatot végrehajtja.

Teljesen logikus, hogy valamennyi fázist külön személynek vagy csoportoknak kell végrehajtania. Ugyanakkor a fázisok végrehajtását koordinálni kell. Az ábra alapján látható, hogy a megfigyelés szakasza gyakorlatilag kapcsolatban áll a többi három fázissal.

A megszerzett katonai tapasztalatok, feldolgozási rendszerek a világ országaiban általában centralizáltak.

A rendszerek feladatai:

- egy olyan mechanizmus létrehozása, amely a megfigyelések rendszeres végzésével, a különböző forrásokból származó megfigyelések felülvizsgálatával a visszaigazolt tapasztalatokat beépítse a haderő műveleteinek valamennyi aspektusába;
- beazonosítsa a tapasztalatokat, és amennyiben ez szükséges, javaslatokat tegyen a doktrinák, a kiképzés, a szervezeti felépítés, a hadianyagok és a fegyverzet, valamint a vezetés tekintetében;
- meghatározza a különböző forrásokból származó információk gyűjtésére, elemzésére és felhasználására vonatkozó felelősségi köröket;

98. számú ábra: A Boyd-ciklus

- azon információk biztosítása, amelyek a különböző küldetésekre kijelölt katonai szervezetek külföldi szerepvállalásához szükségesek a környezet, a veszélyeztetettség és a specifikus felkészítés, kiképzés kérdésében;
- a megszerzett tapasztalatok hasznosítási eljárásának és a végrehajtási folyamat felügyeletének kidolgozása;
- információk szolgáltatása a doktrínák szerzőinek, a kiképzőknek és harceljárás fejlesztőinek az elkészült anyagok harci körülmények közötti kipróbálása érdekében;
- a tapasztalatok széles körű terítése.

A megszerzett tapasztalatok hasznosításának funkcionális elemei:

- gyűjtés;
- feldolgozás;
- elemzés;
- terítés-szétosztás;
- archiválás;
- kutatás.

Bővebben csupán a nagyobb kihívást jelentő részekkel, azaz a gyűjtéssel és az elemzéssel kívánok foglalkozni.

A *gyűjtés* – A hatékonyan működtetett hadierőkben tapasztalatok gyűjtésére szakosodott szakértőket alkalmaznak, jobbra a „Lessons Learned központok” állományában. A szakértők mellett jelentései rendszert építenek ki, amelyek előre megadott szempontokra terjednek ki, formatizáltak.

A tapasztalatok forrásai:

- katonai attasék és küldetések;
- katonai megfigyelőcsoportok;
- történelmi elemzések;
- különböző műveletek és gyakorlatok;
- kiképzési központok megfigyelései;
- szimulációk, hadijátékok, begyakorlások és törzsgyakorlatok;
- hadianyagok, fegyverzetek, doktrínák, harcászati eljárások, technikák, szervezetek működési és kiképzési metódusai, technikák tesztjei, próbái, technológiai próbái.

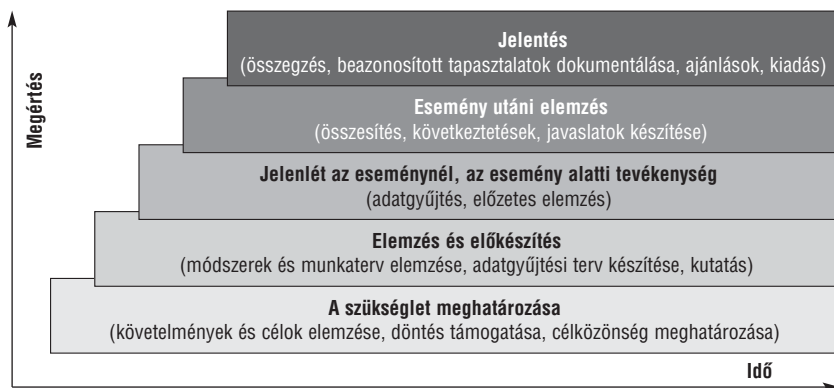
A békefenntartó, béketámogató műveletekben – az egyszerűség kedvéért – a tapasztalatok adására úgynevezett „hatsoros” nyomtatványt alkalmaznak:

- cím;
- megfigyelés;
- leírás;
- tapasztalat;
- javaslat;
- egyéb közlendő.

Az *elemzés* – A tapasztalathasznosítási folyamat talán legkritikusabb szakasza az elemzés, hiszen itt kell részletes ismeretek birtokában feltárni a megfigyelt jelenségek okait.

Az elemzés fázisai:

- a szükségletek meghatározása az elemzéshez, az elemzési célok által meghatározott elemzési követelmények megértéséhez;

99. számú ábra: Az elemzés fázisai

- az elemzés előkészítése: részletes tervezés, adatgyűjtés, kutatás és szervezés, még mielőtt az elemzés elkezdődne;
- az esemény alatti tevékenység: a művelet, a gyakorlat, illetve a kísérlet során végzett adatgyűjtés;
- esemény utáni elemzés: adatok elemzése, beleértve a következtetések levonását és javaslatok elkészítését;
- jelentés az elemzési célok elérése során kialakult eredményekről, a beazonosított tapasztalatok dokumentálása.

A tapasztalatok gyűjtésének, feldolgozásának és a legjobb gyakorlat megvalósításához készített javaslatoknak célja, hogy hatékonyabban, kevésbé veszélyessé tegye a békefenntartó, béketámogató műveletek végrehajtását.

Megállapítható, hogy azok az országok, amelyek komolyan foglalkoznak a hadviselés kérdéseivel, jelentős erőfeszítéseket tesznek mind a nemzeti kereteken belül, mind a nemzetközi relációban elérhető tapasztalatok megszerzésére és hasznosítására.

Ezt a komolyságot jelzi, hogy az USA több mint 500 tapasztalatgyűjtéssel foglalkozó szakembert küldött Irakba a hadműveletek figyelemmel kísérése érdekében.

A hadügyi forradalom

A hadtörténelem – de az emberiség történelme is – azt mutatja, hogy minden akcióra reakció a válasz. Leegyszerűsítve: a védelmi és a támadófegyverek szerepének változásait lehet megfigyelni. A kőbaltát a vas- és a bronzfegyverek váltották fel, velük szemben épültek az erődítések, következtek a szervezett haderők, majd a lópor és az ágyú megjelenése ismét alapvető változásokat hozott. A tüzérv növelése terén a löfegyver, a géppuska és a harckocsi megjelenése forradalmi változást jelentett, és így lehetne tovább folytatni a ballisztikus rakétáktól a nagy pontosságú fegyverek megjelenéséig stb.

A 21. század elején is jelentős változásoknak lehetünk tanúi, a hadügyi szakértők folyamatosan figyelemmel kísérik és elemzik ezeket a változásokat, annak érdekében, hogy a hadtudomány legfontosabb kérdéseire keressenek választ: milyen lesz a jövő háborúja?

A változások első területe felöleli az új katonai technológiák innovatív alkalmazását, sőt azok ötvözését. Napjainkban új katonai technológiának tekintjük a következőket: a nagy pontossággal vezérelt lőszeret, bombákat, az új

típusú lopakodókat, az igen fejlett megfigyelő és felderítő rendszereket, a korszerű vezetési, irányítási, híradó és informatikai rendszereket. Az informatikai rendszer fejlesztését jól példázza az amerikai haditengerészet úgynevezett radarmodernizációs programja. Ez a program az E-2C repülőgépről koordinálja majd a támadó vadászgépek és a bombázó repülőgépek tevékenységét, irányítja a baráti, azaz szövetséges szárazföldi erőket, indítja és rávezi az ellenséges rakéták megsemmisítésére kijelölt különböző rakétákat, figyelemmel kíséri a megsemmisítést, végül a harci köteleknek átjuttatja az ellenségreől megismert legújabb céladatokat.

A második terület átfogja a hadműveleti koncepciókban és a doktrínákban végbement változásokat. A hadműveleti koncepciók változásai a katonai stratégia módosulásából eredeztethetők. A doktrínák továbbfejlesztése olyan célokat tűz ki, mint a haderőnemek és multinacionális hadműveletek interoperabilitásának elérése, a tengeri és tengermelléki irányokban folytatott műveletek végrehajtása, a precíziós erők bevetésével folyó, de érintkezés nélküli és halált nem okozó műveletek. Ide sorolhatjuk a gyorsan mobilizálható, cserélhető, a kisebb és rugalmasabb, valamint a maximális katonai hatékonyságot is elérhető szárazföldi erőket.

A harmadik terület a katonai szervezetek módosulásával kapcsolatos. A strukturális változások következtében bekövetkezik az elmozdulás a tömeghadseregekről a kisebb, jobban kiképzett és nagyobb katonai hatékonyságot elérő professzionális erők irányába, ugyanakkor a katonai kötelek – akár koalíciós, akár nemzeti döntéshozó struktúra vezet – egy különleges feladathoz, speciális küldetéshez kis erőfeszítéssel hozzáigazíthatók.

A változások technológiai oldala már-már a tudományos fantasztikum területét idéző eredményeket produkál a nano-technológia, a robotizáció és az informatika legújabb eredményeinek felhasználásával.

A változások tehát három nagy területet foglalkoztatnak át, miközben organikus hatnak egymásra és a katonai, illetve nem katonai rendszerekre. A harmadik évezred elején végbemenő hadügyi forradalom valójában nem más, mint a hadviselés természetében végbemenő változások összessége.

A hadügyi forradalom kérdéseivel foglalkozó kutatók szerint a különböző századokban a következő események (időszakok) jelentettek forradalmi változásokat:

- a 14–17. században: a hosszú íj alkalmazása, a puskaforraltalálása, alkalmazása, az

- erődítmények megjelenése, a francia katonai reformok;
- a 18–19. században: a tengeri hadviselés kezdete, a francia forradalom és az ipari forradalom kihatásai, az amerikai polgárháború hatásai;
 - a 20. században: az első, majd a második világháború és hatásai, a hadászati légi hadviselés és a tengeralattjáró-háború, valamint a hírszerzőháború kiterjesztése, a nukleáris fegyverek megjelenése, a népi háború (gerilla-hadviselés).

A hadügyi forradalom szakaszai és azok jellemzői

A nyugati katonai szakirodalom hadügyi forradalom kérdéseivel foglalkozó publikációi főleg a '90-es évek derekától hangsúlyozzák a forradalom társadalompolitikai átalakító jelentőségét. Az új technológiai eredmények egyaránt hajtóerők, egyben következmények is abban az alakulásban, amely döntő hatást gyakorol a hadviselésre, ezen belül a katonai stratégiára, a doktrínára és a haderők struktúrájára.

A hadtudományban élenjáró, elsősorban nyugati országok, de más országok (Kína, Oroszország) szakirodalmi általában a '90-es évek elejére teszi az új hadügyi forradalom (Revolution in Military Affairs – RMA) kibontakozását. Ez a forradalom összefüggésben van azokkal a hatalmas társadalompolitikai változásokkal, technológiai fejlődésekkel, amelyek bekövetkeztek a világban az elmúlt évek során.

A kezdetét általában az Öböl-háborúval kötik össze, a folyamatát illetően azonban ellentmondásos nézetek vannak. Egyesek úgy vélekednek, hogy a hadügyi forradalom még csak a kezdeténél tart, míg mások szerint már a közepe táján.

Bármely változat esetén is egyértelmű, hogy egy posztnukleáris jellegű, világméretű háború valószínűsége kicsi, megnőtt azonban az olyan konfliktusok lehetősége, amelyek korábban ismeretlenek voltak. Emellett bizonyos regionális hatalmak (például India, Pakisztán) most jutottak el a nukleáris korba, mások pedig (például Észak-Korea) a belépés előtt állnak, ami nem egyszerűsíti, hanem tovább bonyolítja a jövő képét.

Az elemzések szerint a következő évtizedek során szembe kell nézni a konfliktusok változó, előre nehezen kiszámítható jellegével, megjelenési formáival. Ugyanakkor a fegyveres küzdelemben a magas színvonalú technológia új módszerek bevezetését teszi szükségessé.

A hadügyi forradalom lényegében olyan jövőbeli világrend körülményeit feltételezi, amelyben

a magasan fejlett nyugati technológia eredményei a meghatározóak, ugyanakkor a lehetséges ellenség soraiban lehetnek kevésbé fejlett államok is, amelyek ellen helyi, regionális konfliktusokban kell küzdeni. A korszerű haderőknek a jövőben mind több esetben nem nagy háborús, hanem békefenntartó, béketeremtő és konzolidációs műveleteket kell a világ különböző térségeiben folytatni. Mindezek nem egyszerű és nem kis feladatokat elé állítják a kutatókat, a katonai szakértőket.

A hadügyi forradalom első időszakára leginkább jellemző az új technikák, doktrínák, új szervezetek és új eljárások széles körű kialakulása és ezek bevezetése a haderőkbe, míg a következő időszak az elsőlől leszűrt tapasztalatok széles körű felhasználásával az újabb technikák, doktrínák és eljárások bevezetését jelentheti. Ezzel tulajdonképpen egy körforgás – akció-reakció – indul meg, amely megváltoztatja a jövő fegyveres konfliktusainak jellegét.

A hadügyi forradalom kialakítja a jövő hadviseléséről és a védelmi politikáról gondolkodás koherens szerkezetét, keretét. A hadügyi forradalom első időszakával kapcsolatban számos, eddig kevésbé ismert, a magyar katonai fogalomtárban nagyrészt újnak tűnő terminológiával kell megismerkedni. Ezek közé tartozik például a „rendszerek rendszere”, az ismeretek dominanciája, az információs hadviselés, a nagy pontosságú fegyverek és a nagy mélységű csapások mérése, az alacsony megfigyelhetőség (lopakodás).

Ebben a szakaszban a szakirodalomban a legnagyobb figyelmet a rendszerek rendszere (system of systems) kérdésre fordítják, amely mint gyűjtőfogalom kiterjed a technológia, a szervezés és a harcászati eljárások területére egyaránt. Fontos kérdésnek tekintik a nagy pontosságú és széles területre kiterjedő technikai felderítés kérdését (pilóta nélküli repülőgépek és tengeralattjárók, AEGIS típusú radarok, ISTARs repülőgépek stb. útján); a globális parancsnoki és vezetési rendszert (C4I); a nagy pontosságú tömeges tűzcsapások mérését (nagy pontosságú irányított rakétákkal nagy mélységben végrehajtott csapások megnövelt hatású fegyverekkel) és mindezek kombinált alkalmazását a siker elérése érdekében.

A hadügyi forradalom első időszakával függ össze a kiterjedt ismeretek dominanciája (extended information dominance) is, mint második jellemző, ami azt a képességet jelenti, hogy a számítástechnika útján mind a saját, mind a szövetséges erőket rövid idő alatt kölcsönösen el lehet látni pontos felderítési adatokkal,

amelyeknek a felhasználásával elő lehet segíteni a nagy pontosságú csapások mérését vagy békefenntartói műveletek során nagyobb területek megbízható ellenőrzését.

A hadügyi forradalom első szakaszára jellemző az információs hadviselés (information warfare), vagy a kibernetikai hadviselés fogalmának megjelenése, amely nem csak a katonai, hanem az élet szinte minden területén egyre növekvő szerephez jut, és az előzőktől még döntő mértékben a korszerű számítógépes rendszerekre épül. A magasan fejlett software-technika alkalmazásával csapások mérhetők az ellenség információs rendszereire annak megskatázása vagy szétverése céljából. A szükséges adatokat többek között a mesterséges felderítőhordak szolgáltatják az integrált számítógépes hálózaton vagy magán az interneten keresztül. Éppen ezért a rendszerek nem sebezhetetlenek, némely szakértők szerint ez a terület a jövőben a „számítógépes gerillák” fő működési területévé válhat. (Egyébként az információs hadviselés kérdéseit külön tanulmányok sorozatát igénylik.)

Ezen technológiák kombinációira alapozódik tulajdonképpen a hadügyi forradalmának első időszaka. Jól megfigyelhető lesz, hogy a következő időszakot forradalmasító, magasan fejlett technológiák alkalmazásával nem elsősorban az emberi élet tömeges megsemmisítését, hanem inkább a megbénítást és a sokkolást kívánják elérni, amely műveletekre a jövőben elsősorban nem háborús körülmények között várhatóan nagyobb szükség lehet. Ez a kérdés egyik sajátossága.

Sajátossága ennek a szakasznak az is, hogy a technológiai fejlesztések döntő mértékben a polgári életben (és nem csak valami szigorúan titkos hadiipari üzemekben) kerülnek kikísérletezésre, bevezetésre és alkalmazásra is, így a hozzáférési lehetőségek is nagymértékben megnövekedhetnek (példa erre többek közt az, amikor kutató kedvű számítógépes „kalózok” betörték a Pentagon titkos számítógépes rendszerébe).

Ezek az aggodalmak a kiterjedt ismeretek dominanciáját, az információs hadviselés kér-

déseit illetően jogosnak tűnnek, mivel mind-egyik szoros összefüggésben áll a kiterjedt számítógépes rendszerekkel, így az internettel is. Egy potenciális ellenséges állam vagy csoport szisztematikus tanulmányozás és elemzés alapján többé vagy kevésbé a saját céljaira is fel tudja használni a már kikísérletezett eredményeket. Így kialakul a korszerű hadviselési eljárások szinte végtelennek tűnő körforgalma, vagyis az akcióra adandó reakció és így tovább, aminek eredményeképpen újabb ideák, technológiák és koncepciók alapján újabb szakasz kezdődik a hadügyi forradalomban. Az új szakasz – az előzőkhöz hasonlóan – új doktrínák, harcászati elvek és természetesen technológiák kialakításával is jár.

A hadügyi forradalom következő szakaszának jellemzői minden bizonnyal az első szakaszból erednek, annak folytatását fogják képezni. Miután ezeket a zömmel tudományos-technikai fejlődésen alapuló elemeket részleteikben ma pontosan még nem lehet látni, egyik megközelítési módként abból lehet kiindulni, hogy melyek azok a tényezők, amelyek az előző szakaszból, mint dominánsak, átnyúlnak. Ezek közé lehet sorolni – minden bizonnyal – a nagy pontosságú fegyverek továbbfejlesztett változatait, a magasan fejlett érzékelő (sensors) és híradó, valamint információs rendszereket.

Másik megközelítési mód, hogy ezek hatékonyságának ellentételeként, csökkentésük céljából, milyen tevékenységeket és módszereket lehet elképzelni, különösképpen a kevésbé fejlett ellenséges országok részéről.

Összességképpen megállapíthatjuk, hogy a forradalom a hadügyben jelentős változásokat idéz elő a hadviselésben, a háború dimenzióiban is. Jelentősen kiterjednek a méretek – mélység, szélesség, valamint magasság –, főként annak eredményeként, hogy megnőtt az új fegyverrendszerek hatótávolsága, pontossága és megsemmisítő képessége. Ezzel egyidejűleg szükségletlenné válnak a csapásokat kihasználó, sikert kimélyítő műveletek.

Utószó

A világ a 21. század elején egy olyan korszakba lépett, amelyben a klasszikus államok közötti háború kiegészült a nem állami szereplők határ nélküli fenyegetéseivel, konfliktusaival, harc módjaival. Az állami szint alatti és az államhatárokon átnyúló „hadviselők” éppen úgy tudják használni korunk új technikai vívmányait, mint a hadviselés „hagyományos” szereplői. A nem állami szereplők kivédhetetlen csapásokat mérhetnek bármely országra, társadalomra.

A nyugati országokat többé nem egy másik állam katonai intervenciójának veszélye fenyegeti, hanem társadalmik ellen irányuló terrortámadások. A transzatlanti térség államait nem külső katonai támadások veszélyeztetik, hanem az állami, gazdasági és társadalmi intézmények, valamint a kritikus információs infrastruktúra ellen irányuló aszimmetrikus fegyveres akciók. A nemzeti biztonság egyre inkább ezen intézményrendszerek belső védelmétől függ.

Ahogy Philippe Dalmas francia katonai szakértő találóan megállapította: „A jövő háborúi nem az államok ambícióiból, hanem sokkal inkább gyengeségeiből fognak keletkezni.”

A jövő katonai kihívásainak kezelése érdekében a modern államoknak jól felszerelt, nagy mozgékonyaságú, sokoldalú haderőkre van szüksége. Olyan hadseregekre, amelyek egyrészt képesek többdimenziós, multinacionális, magas és alacsony intenzitású műveletekben egyaránt eredményesen részt venni, másrészt alkalmasak az erőszak feletti uralomra a konfliktusok teljes spektrumában. Ezeket a képességeket nem minden államnak önállóan, hanem a szövetség, koalíció részeként kell megteremteni.

A katonai erő egyre nagyobb mértékben öszszefonódik a politikával, és egy olyan eszközzé válik, amely formálja, fenntartja, bünteti, tovább hárítja, óvja és befolyásolja a konfliktusok stratégiai környezetét. Ezért nagyon fontos, hogy a katonai erőt belefoglalják egy szélesebb biztonsági stratégiába, amely a nemzeti és közösségi érdekek, értékek védelmét egyaránt szolgálja. Ennek hatékony megvalósulásához magas szintű nemzetközi hírszerzési és diplomáciai együtt-

működésre, határozott és céltudatos nemzeti és nemzetközi biztonságpolitikára van szükség.

A hadtudománynak szintetizálni kell azt az óriási mennyiségű szakirodalmat, amely a jövő háborúival, konfliktusaival, hadviselésével foglalkozik. A következtetéseket össze kell vetni az újabb és újabb, hagyományos és nem hagyományos konfliktusok változó világával, és előremutató javaslatokat kell kidolgozni. Csak azok a megközelítések hozhatnak eredményt, amelyek nemcsak a konfliktusok növekvő komplexitását igyekeznek bemutatni, de törekszenek a jelenségek holisztikus és többdimenziós jellegének, szociológiai és technológiai dinamizmusának megragadására is.

Konceptcionális fejlődés csak olyan elemző munkából származhat, amely vizsgálja a háború kapcsolatát a társadalommal és a világgal, értékeli a konfliktusok konvergenciáját, figyel a haderők ellenőrzésének követelményére a globális médiaközvetítések világában és szem előtt tartja a többcélú haderőknek a konfliktus teljes spektrumán történő alkalmazásának fejlesztési kérdéseit.

Ennek a célnak a megvalósításában a hazai tudományos tevékenységnek, munkának is megvannak a feladatai. Jelen munkával hozzá kívántunk járulni ezen cél megvalósításához.

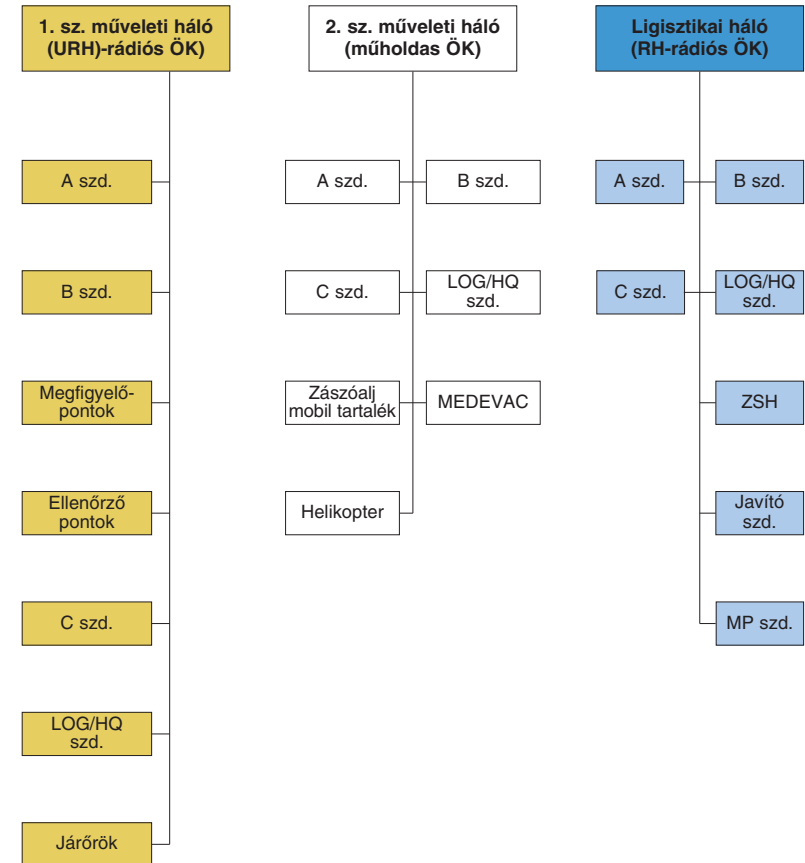
„Fogd kézen a változásokat, mielőtt azok ragadnának torkon téged” – mondta Churchill. A „Békefenntartó kézikönyv” második, átdolgozott változatának megvalósítása során ezt a szellemiséget tartottuk irányadónak. Ugyanakkor a kézikönyvet a jelenlegi formájában csak a jelenkor adatainak, ismereteinek fényében tekintjük megfelelően befejezettnek.

Természetesen, az új tapasztalatok felhasználása után, a NATO doktrínáinak kezeléséhez hasonlóan, ezen könyv újbóli áttekintése, frissítése válik majd szükségessé.

A kézikönyv készítője és szerkesztője ezúton is köszönetét fejezi ki mindazoknak, akik biztatással, tanácsokkal, információkkal segítették munkájukat.

Az alegységeken belül kialakítandó rádióhálózat egy lehetséges példája

ZÁSZLÓALJ HARCÁSZATI MŰVELETI KÖZPONT (TOC)

Felhasznált irodalom

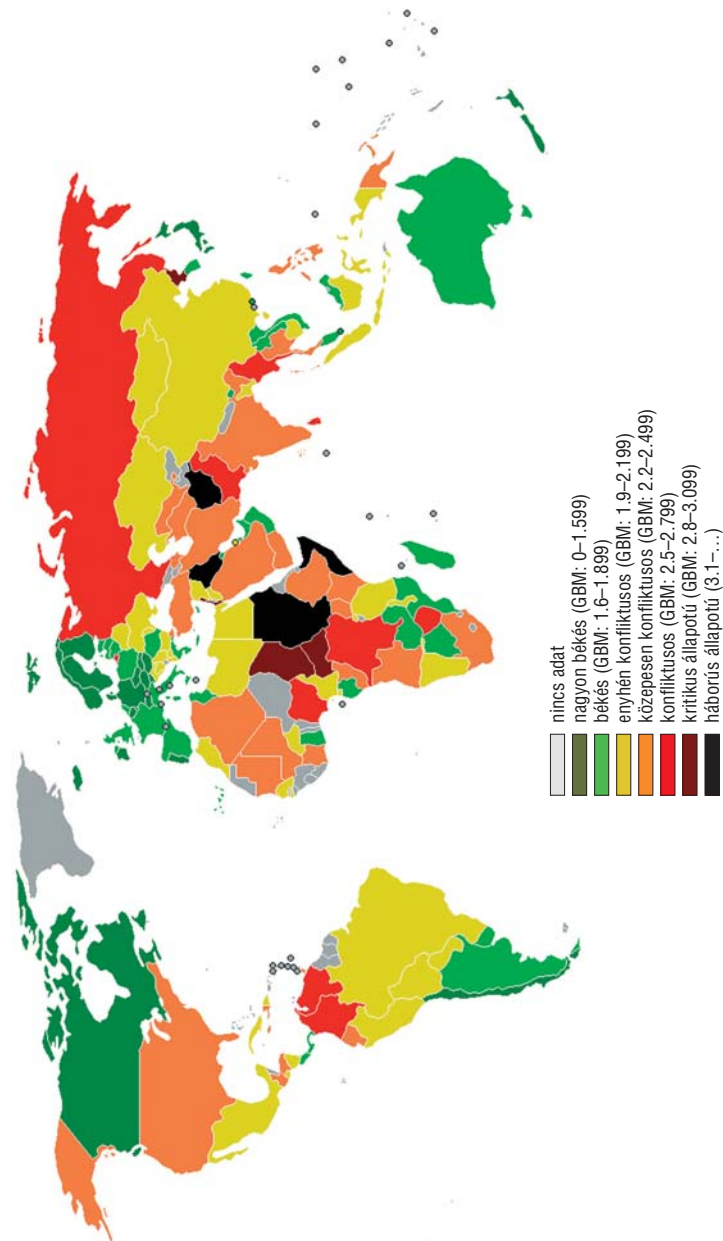
- A válságreakáló műveletek elmélete és gyakorlata a XXI. században. Szerk.: Padányi József, Egyetemi jegyzet, Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem Budapest, 2004.
- AJP-3.4.1 Peace Support Operation 2nd edition.
- ATP-3.4.1.1. Peace Support Operation Techniques and Procedures.
- Angela Mackay, Maria Chocobar: Gender and Peacekeeping Operations in Mission Training, Training and Evaluation Service, Military Division Department of Peacekeeping Operations United Nations, 2001.
- Bencze Balázs: A válságreakáló műveletek elmélete és gyakorlata a 21. században. Egyetemi jegyzet, ZMNE, 2004.
- Besenyő János Magyar logisztikusként az ENSZ nyugat-szaharai missziójában. Katonai Logisztika, 13. évfolyam, 2004. 1. szám
- Besenyő János: Nyugat-Szahara az autonómia és az intifáda között (1–2.). Magyar Honvéd 2007/20-21 (XVIII. Évfolyam, 20–21. szám).
- Besenyő János: A nyugat-szaharai konfliktus, az önállósodási küzdelem kezdete – a Nemzetközi Bíróság döntése és a „zöld menet”. – Kül-Világ, a Nemzetközi Kapcsolatok Folyóirata, VI. évfolyam, 2009/2, Besenyő János: Western Sahara, Publiikon Publishers, Pécs, 2009.
- Besenyő János: Újrajta háború? Internetes hadviselés Grúziában. Sereg Szemle
- Bíró István alez.: The National Security Strategy and Transformation of the HDF, 2005.
- Boldizsár Gábor–Besenyő János: Az Egyesült Nemzetek Szervezete békefenntartó műveleteinek logisztikai rendszere (különös tekintettel a költség-visszatérítésre) – 2008. 04. 10 – Katonai Logisztika. <http://www.hm.gov.hu/files/9/9988/14.pdf>
- Dr. Botz László: A magyarországi biztonsági rendszer és elemeinek helyzete és felkészültsége a várható fenyegetések elhárítására. MTAKI kiadványa, Budapest, 2005.
- Butros Butros-Ghali: Békeprogram (An Agenda for Peace). 1992. január 31. New York, ENSZ-főtitkári jelentés. Az ENSZ Kommunikációs és Tömegtájékoztatási Iroda kiadványa.
- Carl Vonuo: Army Lessons Learned Program: System Development and Application. Army HQ, Washington DC, 1989.
- Charles Krulak: „The Strategic Corporal: Leadership in the Three Block War”, Marines Magazine.
- Deák János: Napjaink és a jövő háborúja. Tanulmány (kézirat), Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem Budapest, 2005.
- EU JOINT SITCENT: Counter-Terrorism Annual Report 2005, Council of the EU, General Secretariat of Joint Situation Centre kiadványa, 2005.
- Haig Zsolt–Várhegyi István: A cybertér és a cyberhadviselés. Hadtudomány, 2008.
- Haig Zsolt–Várhegyi István: Hadviselés az információs hadszíntéren.
- Ilisics Zoltán: Válságkezelés az ezredfordulón.
- Institute for Economics and Peace: 2009 Methodology, Results and Findings Global Peace Index, 2009. Sydney.
- Dr. Javier Solana: A secure Europe in a better world European Security Strategy, Brussels 12 December 2003.
- Kofi A. Annan: Preventing War and Disaster, 1999 Annual Report on the Work of the Organization (United Nations Department of Public Information, New York, 1999)
- Dr. Kőszegvári Tibor: A nemzetközi biztonságot fenyegető új kihívások és kockázatok. ZMNE jegyzet, 1999.
- MC 327/2 NATO Military Policy for non-Article 5 Crisis Response Operations.
- Medical Support Manual for United Nations Peacekeeping Operations, UN DPKO 1999.

- Nonaka I.–Takeuchi H.: The Knowledge Creating Company: How Japanese companies create the dynamics of innovation. Oxford University Press, New York, 1995.
- NSA: AJP-01 (C).
- NSA: AJP-3 (B) NATO Joint Operations.
- NSA: AJP-3.2.: Land Operations. AJP-3.2.
- OSCE Istanbul Summit: Charter For European Security (Istanbul, November, 1999) 46.cikk.
- Dr. Padányi József–Görög István: Az IFOR-SFOR Magyar Műszaki Kontingens 1996-2002, Budapest: Zrínyi Kiadó.
- Dr. Pintér István: Katonai vezetés és szervezés elmélete. ZMNE egyetemi jegyzet. Budapest, 2000.
- Polányi Mihály: Személyes tudás I–II, Atlantisz Kiadó; 1994.
- Dr. Szabó György: Parancsnokságok és harcászati törzsek felépítése és funkcionális tagozódásuk. ZMNE egyetemi jegyzet. Budapest, 1999.
- Dr. Szabolcs Ottó: Biztonságpolitika. Stratégiai és Védelmi Kutatóintézet, Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara és a Magyar Történelmi Társulat Tanári Tagozata kiadványa. Budapest, 1997.
- Dr. Szenes Zoltán: Katonai kihívások a XXI. század elején. Hadtudomány, 2005.
- Szternák György: Gondolatok a válságreakáló műveletekről, Nemzetvédelmi Egyetemi Közlemények, 2004/3. szám, 5–27. p.
- Tisovszky János: Az ENSZ és a békefenntartás. Magyar ENSZ-társaság, Budapest, 1997.
- Tomolya János: A „34 napos” izraeli-libanoni háború, Hadtudomány, 2007 1. szám
- UN DPKO: UN Peacekeeping Operations, Principles and Guidelines, New York 2008.

A leggyakrabban használt rövidítések

2 IC	Second in Command	Parancsnokhelyettes (sszázadszinten)
ALO	Air Liaison Officer	Légi összekötő tisz
AOO	Area of Operation	Műveleti körzet
AOI	Area of Interest	Érdekeltségi körzet
AOR	Area of Responsibility	Felelősségi körzet
APC	Armoured Personnel Carrier	Páncélozott szállító harcjármű
APPROX	Approximately	Megközelítőleg
ASAP	As soon as possible	Amilyen hamar lehetséges
BN	Battalion	Zászlóalj
BDE	Brigade	Dandár
BDRY	Boundary	Sávhatár
BZ	Buffer Zone	Ütközőzóna
CFL	Ceasefire Line	Tűzszüneti vonal
CO	Commanding Officer	Parancsnok (zászlóaljszinten)
CONOPS	Concept of Operation	Elhatározás
COS	Chief of Staff	Törzsfőnök
COY	Company	Század
CP	Checkpoint	Ellenőrző pont
CPT	Temporary Checkpoint	Ideiglenes ellenőrző pont
DCOS	Deputy Chief of Staff	Törzsfőnökhelyettes
DDR	Disarmament, Demobilisation and Reintegration	Lefegyverzés, leszerelés és visszaillesztés
DIV	Division	Hadosztály
DO	Duty Officer	Ügyeletes tisz
DP	Displaced Person	Menekült
EOD	Explosive Ordnance Disposal	Tűzserész
ETA	Estimated Time of Arrival	Körülbelüli érkezési idő
ETD	Estimated Time of Departure	Körülbelüli indulási idő
EW	Electronic Warfare	Elektronikai hadviselés
FCdr	Force Commander	Köteléparancsnok
FHQ	Force Headquarters	Köteléparancsnokság
GPS	Global Positioning System	Globális helymeghatározó rendszer
HMG	Heavy Machine Gun	Nehéz géppuska
HQ	Headquarters	Parancsnokság
IED	Improvised Explosive Device	Improvizált robbanószerkezet
LMG	Light Machine Gun	Könnyű géppuska
MOR	Mortar	Aknavető
MSN	Mission	Küldetés
N/C	No Change	Nincs változás
NLT	Not Later Than	Nem később mint
NSTR	Nothing Special To Report	Nincs különösebb jelentenivaló
PRT	Provincial Reconstruction Team	Tartományi újjáépítési csoport
OC	Officer Commanding	Parancsnok (századszinten)
OPLAN	Operational Plan	Műveleti terv
PIFWC	Person Indicted for War Crimes	Háborús bűnökért körözött személy
POW	Prisoner of War	Hadifogoly
PSO	Peace Support Operation	Béketámogató művelet
PSYOPS	Psychological Operation	Lélektani művelet
ROE	Rules of Engagement	Az erőszak-alkalmazás szabályai
RV	Rendezvous	Találkozó
SF	Special Forces	Speciális erők
SO	Staff Officer	Törzstiszt
SOP	Standard Operating Procedures	Allandó műveleti eljárások
SSO	Senior Staff Officer	Törzsbe beosztott főtit
TCN	Troop Contributing Nations	Csapatokkal részt vevő nemzetek
TGT	Target	Cél
UAV	Unmanned Aerial Vehicle	Pilóta nélküli repülőeszköz
UN	United Nations	Egyesült Nemzetek (ENSZ)
UXB	Unexploded Bomb	Fel nem robbant bomba
WPN	Weapon	Fegyver
ZOS	Zone of Separation	Szétválasztási zóna

Az országok globális békekemutató (GBM) szerinti osztályokba sorolása

Tartalom

Előszó	5
Bevezetés	7
1. FEJEZET	
A békefenntartás általános elvei	11
A Magyar Köztársaság stabilitását befolyásoló kihívások	11
A békétámogató, válságreakáló műveletek nemzetközi támogatása	19
Az Egyesült Nemzetek Szervezete (ENSZ)	23
Az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet (EBESZ)	28
Az Európai Unió (EU)	30
Az Észak-atlanti Szerződés Szervezete (NATO)	32
Az MH békefenntartói, békétámogatói tevékenysége	34
A konfliktusok előrejelzése, a globális békemutató (GBM)	46
A békefenntartás jogi háttere	48
A „klasszikus” békefenntartás nemzetközi jogi alapjai	49
A nemi egyenlőség (gender) aspektusai	51
2. FEJEZET	
A békefenntartó műveletek harcászati szintű alapelvei	59
3. FEJEZET	
Válságreakáló, békefenntartó, békétámogató műveletek	67
Hírszerzés, katonai információ	68
A műveleti tervezés	79
A műveletek végrehajtása	83
Műveleti kérdések	90
A polgári és humanitárius tevékenység	97
A vezetési és a kommunikációs rendszer	99
4. FEJEZET	
Logisztikai kérdések	107
5. FEJEZET	
Civil-katonai együttműködés (CIMIC)	111
6. FEJEZET	
Akna- és tűzveszély	115
Telepített és fel nem robbant szerkezetek	115
Improvizált robbanószerkezetek (IED)	120
A Magyar Honvédség korszerű tűzserzéseszközei	128
7. FEJEZET	
Járőrözés	133

8. FEJEZET	
A beszivárgókkal szembeni intézkedések	141
9. FEJEZET	
Egészségügy és higiénés eljárások	143
10. FEJEZET	
Felkészítés és kiképzés	157
11. FEJEZET	
Az ellenőrző és megfigyelőpontok működtetése	173
12. FEJEZET	
Kutatási műveletek, a parancsnokságok és a fontos objektumok őrzése	189
13. FEJEZET	
A kutyák, PSZH-k, harcokcsik, építkezések, műszaki berendezések	203
Kutyák alkalmazása	203
A páncélozott szállító harcjárművek használata	204
Harcokcsik alkalmazása	205
Építkezések	206
Helikopterleszálló hely létesítése	219
Néhány új anyag felhasználása	219
14. FEJEZET	
Konvojok és azok kísérése	223
15. FEJEZET	
A MEDEVAC/CASEVAC hívása	229
16. FEJEZET	
A megszerzett tapasztalatok hasznosítása, a hadügyi forradalom	233
A megszerzett tapasztalatok feldolgozásának rendszere	233
A hadügyi forradalom	236
Utószó	239
Felhasznált irodalom	241
A leggyakrabban használt rövidítések	243

HM Zrínyi Nonprofit Kft. – Zrínyi Kiadó
A kiadásért felel: Orgovány István ügyvezető
A kiadásban közreműködött a Kornétás Kiadó Kft.
Felelős vezető: Pusztay Sándor ügyvezető igazgató
Felelős szerkesztő: Vermes Judit
Nyomta és kötötte: Alföldi Nyomda Zrt.
Felelős vezető: György Géza vezérigazgató

A nemzetközi közösségnek a béke és a biztonság megőrzésében, a válságok kezelésében, a stabilizációs és újjáépítési műveletekben szerzett tapasztalatai egyre világosabban jelzik a biztonság átfogó értelmezésének fontosságát, a katonai erő szükségességének felismerését.

Magyarország mint a NATO és az Európai Unió tagországa – szövetségeseihez és partnereihez hasonlóan – mindent megtesz annak érdekében, hogy a rendelkezésre álló erőforrásaival arányosan hozzájáruljon mindazon konfliktusok és válsághelyzetek kezeléséhez, amelyek közvetlenül vagy közvetve érintik országunk biztonságát.

A válságok és azok kezelésének komplex jellege megkívánja, hogy katonáinkat kiképezzük és felkészítsük mindazon feladatok ellátására, amelyeket a különböző missziók és műveletek megkövetelnek, kezdve a járőrözéstől, a megfigyelőpontok működtetésétől a mentoráláson és a műveleti terület lakosságával, helyi képviselőivel, a különböző nemzetközi és nem kormányzati szervezetek munkatársaival történő együttműködésen át egészen a harc megvívásáig.

A Magyar Honvédség vezetésének mindent meg kell tennie annak érdekében, hogy e feladatok végrehajtásához ne csak a biztonságos működéshez szükséges feltételeket, hanem a megfelelő kiképzést és felkészítést is biztosítsa. Ehhez nyújt nagy segítséget a „Békefenntartó kézikönyv”.

